

Γ. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ — Θ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ
Δ. ΔΟΥΚΑ — Δ. ΔΕΛΗΠΕΤΡΟΥ
Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1964

18090

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

A'. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

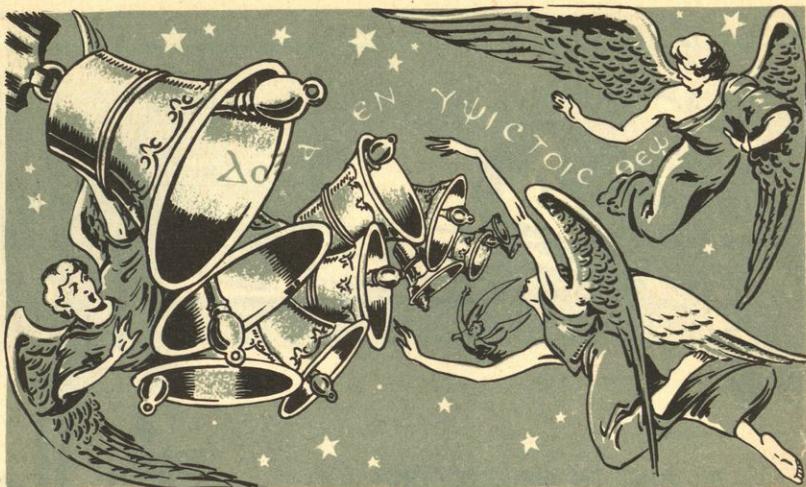
1. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Σὲ νιώθω στῆς ζωῆς τὸ κάθε βῆμα,
στὴν ἀνθοστόλιστη τοῦ Ἀπρίλη γῆ,
μὲς στ' ἀφρογάλανο τὸ κύμα,
μὲς στὴ ροδολουσμένη αὔγή.

Σὲ νιώθω στὶς νυχτερινές μου ὥρες,
ὅταν τῶν ἀστρων τὰ μυστήρια μελετῶ,
ὅταν μὲς στὶς οὐράνιες τὶς χῶρες
τὸ φωτεινό Σου θρόνο ἀναζητῶ.

Σὲ κάθ' ἐπίσημη στὸ σπίτι μας ἡμέρα,
ἢ σὲ γιορτὲς ἢ σὲ χαρές,
ἢ σὲ σκηνὲς τοῦ πένθους θλιβερές,
Σὲ νιώθομε ἀνάμεσά μας σὰν πατέρα.

«Ἐμπρὸς στὸ ἄπειρο»   'Αριστομένης Προβελέγγιος-

2. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Εημέρωσαν Χριστούγεννα. Οι έκκλησιές σημαίνουν,
κουνιοῦνται τὰ καμπαναριά καὶ οἱ φωνὲς ποὺ βγαίνουν
ἀπ’ τὸ βαθύ, τὸ διάπλατο κάθε καμπάνας στόμα,
μοιάζουν χερουβικούς φαλμούς, σὰν ἀπ’ οὐράνιο δῶμα.
Χιλιάδες τὰ Χριστούγεννα τὰ τραγουδοῦν Ἀγγέλοι
καὶ κάθε ἀχτίδα ἀπὸ ψηλά, ποὺ κάθε ἀστέρι στέλλει,
μοιάζει ἀγγελικὴ ματιά. Θρησκεία ! Γλυκιὰ μάνα !
Τί δόμορφη δίνεις ἐσύ λαλιὰ καὶ στήν καμπάνα
καὶ πόσο ἔκεινη ἡ λαλιὰ σαλεύει στήν καρδιά μας !
Πόσες ἔκεινος ὁ Σταυρὸς ἀπ’ τὰ καμπαναριά μας,
στήν ἀντηλιάδα χύνοντας τόσες χρυσὲς ἀχτίδες,
χύνει βαθιά μας στήν ψυχὴ γλυκιές χρυσὲς ἐλπίδες !

«Ο Καλόγερος τῆς Κλεισούρας»

Κώστας Κρυστάλλης

3. Ο ΧΡΙΣΤΟΥΛΗΣ

‘Η Φάτνη τῆς Βηθλεέμ φεγγοβολεῖ στὴν παγωμένη χειμωνιάτικη νύχτα.

Τὸ μαγικὸ ἀστρο, ποὺ καθοδήγησε τοὺς Μάγους, λάμπει σταματημένο ἐκεῖ ἀπὸ πάνω της. Στὶς ἀκτίνες του, ποὺ ἀπὸ τὰ οὐράνια φτάνουν ὡς τὴ γῆ σὰν τόσες φωτεινὲς σκάλες, ἀνεβοκατεβαίνουν “Αγγελοι.

Μέσα οἱ τρεῖς Μάγοι γονατιστοὶ προσφέρουν τὰ δῶρα τους σ’ ἔνα νεογέννητο παιδί, ποὺ τὸ κοατεῖ ἡ μητέρα τοῦ στὴν ἀγκαλιά της, ἐνῶ οἱ βοσκοὶ τῶν ἀλόγων ἀπὸ πέρα ἐνώνουν τὰ τραγούδια τους μὲ τοὺς ὅμνους τῶν Ἀγγέλων.

“Ενα βρέφος. Ἀλλὰ τί εἶναι τὸ βρέφος αὐτό, ποὺ γίνονται τόσα θαύματα καὶ στὸ κεφαλάκι του ἀστράφτει ἔνας φωτοστέφανος;

Εἶναι ὁ Θεός, ποὺ εἶχε πάρει τὴ μορφὴ ἐνὸς βρέφους. Εἶναι ὁ Χριστούλης, ποὺ σὲ λίγο θὰ γίνη Χριστὸς καί, ἀφοῦ

πεθάνη μαρτυρικὰ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, θ' ἀναστηθῆ, θ' ἀναληφθῆ, θ' ἀνέβη πάλι στὸν οὐρανό, ἀπ' ὅπου κατέβηκε, γιὰ νὰ μείνῃ στὴ γῆ τριάντα τρία μόνο χρόνια, καὶ θὰ καθίσῃ γιὰ πάντα στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα του.

Δὲν σημαίνει λοιπὸν τίποτε, ἀν σήμερα μᾶς παρουσιάζεται σὰν ἔνα νεογέννητο παιδὶ στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας του. Τὸ βρέφος αὐτὸ εἶναι ὁ Θεός μας, κι ἀν γονατίσωμε καὶ ἐμεῖς μπροστά του καὶ προσευχθοῦμε, θὰ μᾶς ἀκούσῃ ὁ Χριστούλης σὰν νά ταν κιόλας ὁ μεγάλος Χριστός...

"Ας μποῦμε λοιπὸν στὴ λαμπρὴ Φάτνη, ποὺ βλέπουμε μὲ τὴ φαντασία μας, ὅπως τὴν εἰδαμε τόσες φορὲς σὲ ἀγιες εἰκόνες ἡ στὰ παιδιάτικα ὄνειρά μας. "Ας γονατίσωμε μπροστά του κι ἀς τὸν προσκυνήσωμε. Δὲν πειράζει, ἀν δὲν ἔχωμε νὰ τοῦ προσφέρωμε, σὰν τοὺς Μάγους, « χρυσόν, λίβανον καὶ σμύρναν ». Τὰ δικά μας δῶρα, τὸ ἕδιο εὐπρόσδεκτα ἀπὸ ἔνα Θεό, εἶναι ἡ πίστη μας, ἡ ἀγάπη μας, ἡ λατρεία μας. "Επειτα ἀς προσευχθοῦμε, ἀς τοῦ ζητήσωμε νὰ μᾶς δώσῃ ὁ, τι ποθοῦμε περισσότερο.

"Αλλὰ τί νά ναι αὐτὸ τὸ ποθητό;

Μᾶς τὸ λένε οἱ "Αγγελοι μὲ τὸν ὅμνο τους :

« Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ ».

Ναί, αὐτὸ θὰ ζητήσωμε καὶ μεῖς ἀπὸ τὸν νεογέννητο Χριστούλη : νὰ ξαναφέρῃ στὴ γῆ τὴν εἰρήνη, ποὺ τόσο καιρὸ τώρα λείπει μακριά. Καὶ θὰ τὸν παρακαλέσωμε τόσο θερμά, ώστε νὰ μᾶς εἰσακούσῃ.

« Η Διάπλασις τῶν Παΐδων »

Γεωγόριος Ξενόπουλος

4. ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΩΝ ΟΡΦΑΝΩΝ

·Ο ξανθός επισκέπτης 'Η χρονιά του 1943, δπως ὅλες οἱ χρονιὲς τῆς μαύρης Κατοχῆς, ἦταν φριχτή· πείνα, ἀρρώστια καὶ δυστυχία μάστιζαν τὸν τόπο. "Ο, τι καλὸ εἶχε ὁ τόπος, τὸ ἔπαιρναν οἱ Γερμανοί· καὶ ὅ, τι ἀφηναν ἐκεῖνοι, τὸ ἄρπαζαν οἱ Ἰταλοί καὶ οἱ Βούλγαροι.

Μέσα στὴ γενικὴ αὐτὴ δυστυχία, ὁ Θοδωράκης καὶ ἡ Φανή ἦταν ὀρφανὰ ἀπὸ πατέρα· τὸν σκότωσαν οἱ Γερμανοί στὴν ἀρχὴ του 1943, γιατὶ τὸν ἔπαιραν — ἔλεγαν — σὲ μία σιδηροδρομικὴ γέφυρα μὲ χειροβομβίδες. "Ετσι ἔμειναν τὰ δύο παιδιὰ μόνα στὸν κόσμο μὲ τὴ μητέρα τους, μόνα καὶ ἀπροστάτευτα.

'Η ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ κυρα - "Αννα δὲν λύγισε. "Εκρυψε στὰ κατάβαθμα τῆς καρδιᾶς τὸν πόνο της καὶ ἀρχισε νὰ ξενοδουλεύῃ, γιὰ νὰ ζήσῃ τὰ παιδάκια της. Καὶ πάλι δὲν πρόφταινε μὲ τὴ μεγάλη ἀκρίβεια, ποὺ ἔδερνε τότε τὴν 'Ελλάδα.

Καὶ σὰν νὰ μὴν ἔφταναν δλα αὐτά, ἔπεισε καὶ στὸ κρεβάτι μὲ τὰ μεγάλα κρύα του Δεκεμβρίου. Πέρασε βέβαια τὸ κακό, ἀλλ' ἥρθαν τὰ Χριστούγεννα καὶ ἀκόμη ἀδύνατη δὲν μπόρεσε νὰ ἐργαστῇ. Γι' αὐτὸ ἡ παραμονὴ τῆς μεγάλης ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων βρῆκε τὸ φτωχικὸ σπιτάκι — ἕνα δωμάτιο ὅλο ὅλο — ἔρημο ἀπὸ πατέρα, ἀπροστάτευτο ἀπὸ μητέρα, ἀδειο ἀπ' ὅ, τι φέρνει τὴν χαρά.

Τὰ δύο παιδιά — 10 χρόνων τὸ ἀγόρι, 8 ἡ κορούλα — ἔκαναν τὴν προσευχούλα τους καὶ κοιμήθηκαν νηστικά, γιατὶ τὸ λίγο ψωμάκι τοῦ δελτίου τὸ εἶχαν φάγει ἀπὸ τὸ ἀπόγευμα. Ποιός ξέρει τί ἀχνιστὰ ψωμιά νὰ ἔβλεπαν τὰ καημένα στὸν ὑπνὸν τους !

‘Η ἀμοιρὴ μητέρα ἀναψε τὸ καντήλι, γονάτισε κάτω ἀπὸ τὰ εἰκονίσματα καὶ παρακάλεσε τὴν Παναγία καὶ τὸ θεῖο παιδάκι της, τὸν μικρὸν Χριστούλη, νὰ λυπηθοῦν τὰ ὄρφανά.

Πῶς ἥρθαν τὰ φετινὰ Χριστούγεννα ! Χωρὶς τὸν ἄντρα της, χωρὶς ψωμάκι, χωρὶς ζεστὸ φαγάκι γιὰ τὰ παιδιά της !... Δάκρυα πλημμύρισαν τὰ μάτια τῆς πονεμένης μητέρας, ποὺ ξέσπασαν σὲ θρῆνο.

‘Αλλ’ ὁ θρῆνος τῆς ἔφερε κάποιο ἐλάφρωμα καὶ ἔτσι ἀποκοιμήθηκε καὶ ἔκείνη. ‘Ωρες πέρασαν καὶ ἡ κυρά— “Αννα ἦταν βυθισμένη στὸν ὑπνὸν κάποτε, σὰν σὲ ὄνειρο, ἀκούσε νὰ χτύποῦν οἱ καμπάνες, ποὺ καλοῦσαν τοὺς χριστιανούς στὴ μεγάλη ἑορτή· ὁ ἥχος τοὺς ἔφτανε στ’ αὐτιά της, χαρμόσυνος, ἀλλὰ μισοσβημένος.

Θέλει νὰ σηκωθῇ, νὰ τρέξῃ στὴν ἐκκλησία μὲ τὰ ξυπόλητα παιδάκια της, ἀλλὰ δὲν τὰ καταφέρνει νὰ ξυπνήσῃ, σὰν νὰ ἦταν ναρκωμένη. ‘Ο κόπος, ἡ ἀδυναμία καὶ ὁ πόνος τὴν κρατοῦν μὲ ἀλυτὰ δεσμά.

Σὲ λίγη ὥρα πάλι νόμισε ὅτι χτύπησαν τὴν θύρα· ἦταν δύμως τόσο βαρὺς ὁ ὑπνὸς της, ποὺ οὔτε τώρα τὴν ἀφῆνε νὰ σηκωθῇ. Κάποιος πέρασε μέσα ἐλαφρὰ ἐλαφρά, σὰν νὰ πατοῦσε στὰ νύχια, νὰ μὴν τοὺς ξυπνήσῃ. Ποιός τάχα νὰ ἦταν ; “Ανοιξε τὰ μάτια της νὰ δῆ· τῆς φάνηκε ὅτι τὰ ἄνοιξε. Καὶ εἶδε τότε ὅτι ὁ ξένος ἦταν ἔνας νέος γλυκός, ξανθός, μὲ μάτια γεμάτα συμπάθεια, λέτε καὶ ἦταν ἄγγελος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

"Εκαμε νὰ φωνάξῃ, νὰ ρωτήσῃ ποιός ήταν αὐτὸς μὲ τὴν οὐράνια ὁμορφιά, ἀλλ' ὁ βαρὺς ὑπνος δὲν τὴν ἀφηνε. 'Ο ἐπισκέπτης προχώρησε δύο τρία βήματα καὶ ἔβαλε ἕνα χάρτινο κιβώτιο, ἕνα μεγάλο κιβώτιο, ἀπάνω στὸ τραπέζι τοῦ σπιτιοῦ.

"Απλωσε ἔπειτα στὰ δύο παιδάκια τὰ ἀγγελικά του χέρια, ποὺ εἶχαν στὶς παλάμες κάποια παλιὰ οὐλή. Τὰ χάιδεψε καὶ ἕνα φῶς ζωηρό, ἀλλ' ἀπαλὸ καὶ γλυκὸ χύθηκε γύρω καὶ φώτισε σὰν γελαστὸς ἀνοιξιάτικος ἥλιος· τοὺς χαμογέλασε καὶ ἕνα ἄρωμα ἀπὸ ρόδα πλημμύρισε τὸ δωμάτιο.

— Χριστέ μου ! εἶπε, σὲ γνώρισα ἀπὸ τὶς θεῖες πληγές Σου !

Καὶ μὲ καρδιὰ πλημμυρισμένη λαχτάρα καὶ πόθο πετάχτηκε νὰ πέση στὰ πόδια του, νὰ τ' ἀσπαστῇ, νὰ τὰ βρέξῃ μὲ τὰ δάκρυα της.

'Αλλ' ὅταν βρέθηκε ὀρθή, ὁ γλυκὸς καὶ ξανθὸς ἐπισκέπτης μὲ τὰ οὐράνια μάτια εἶχε χαθῆ. Τὸ ὄνειρο εἶχε σβήσει· μόνο τὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ, τρεμόσβηνε στὸ εἰκονοστάσι.

Τὸ χάρτινο κιβώτιο "Εκαμε τὸ σταυρό της καὶ ἔπειτα ἔριξε μιὰ ματιὰ στὰ παιδιά της· ἡ ἀναπνοούλα τους ἀκουγόταν ἐλαφρά· κοιμόνταν ἥσυχα ἥσυχα, σὰν σὲ θεῖο παράδεισο, εὐλογημένα ἀπὸ τὰ χέρια μὲ τὶς θεῖες πληγές !

"Οταν ὅμως τὸ βλέμμα της ἔπεσε στὸ τραπέζι, εἶδε ἐκεῖ πάνω ἕνα κιβώτιο χάρτινο, σὰν ἐκεῦνο ποὺ ἀφησε ὁ θεῖος ἐπισκέπτης. Μὲ ὅλη τὴν ἀδυναμία της ἔτρεξε καὶ τὸ πῆρε στὰ χέρια της· τῆς φάνηκε πολὺ βαρύ. Τὸ ἀνοιξε· ὡ τὸ θαῦμα ! χίλια δυὸ καλά.

— Χριστέ μου ! Χριστέ μου ! εἶπε πάλι. Καὶ ἀρχισε νὰ φωνάξῃ μὲ χαρὰ τὰ παιδάκια της :

— Θοδωράκη, Φανή ! Ξυπνήστε ! Σηκωθῆτε γρήγορα !

Καὶ τὰ ἔπιανε πότε ἀπὸ τὰ πόδια, πότε ἀπὸ τὰ χέρια νὰ ξυπνήσουν.

Τὰ δύο παιδιὰ ξύπνησαν τέλος ἀπὸ τὸν βαθὺ πρωινὸν πέπον καὶ καθισμένα στὸ κρεβάτι ἔτριβαν τὰ ματάκια τους. Τρομαγμένα ἀπὸ τὸ πρωινὸν ἀγουροξύπνημα ρώτησαν μὲ ἀπορία ;

— Γιατί, μανούλα, μᾶς ξύπνησες τόσο πρωί ;

— Ελάτε, ἐλάτε γρήγορα νὰ δητε· τοὺς ἀπάντησε καὶ τοὺς ἔδειξε τὸ κιβώτιο.

Τί νὰ δοῦν ! Ἐπάνω ἥταν δύο ζευγαράκια παπούτσια ἀκριβῶς στὸ πόδι τους· ἔνα κοστούμι γιὰ ἀγόρι, ἔνα φορεματάκι ζεστὸ γιὰ κοριτσάκι, ἔνα φόρεμα μάλλινο σὲ πήχεις γυναικεῖο, δύο τόπια πολύχρωμα, μία κούκλα καὶ ἔνας σιδηρόδρομος, σιδηρόδρομος σωστὸς μὲ μηχανή, σκευοφόρο καὶ βαγόνια. Τὰ παιδιὰ δὲν χόρταιναν νὰ τὰ βλέπουν καὶ τὰ δάκτυλά τους ἄρχισαν νὰ τὰ ψάχνουν.

‘Απὸ κάτω ἥταν καὶ δεύτερος θησαυρός. Κουτιά, κουτιὰ χάρτινα καὶ τενεκεδένια. ‘Αλλα εἶχαν. κρέας, ἄλλα ψάρια, ἄλλα συμπυκνωμένο γάλα, ἄλλα νωπὸ βούτυρο, ἄλλα φυστίκια, γαλετάκια, ζάχαρη, σοκολάτα, τσάι, καραμέλλες, ἀφράτα μπισκότα· ως καὶ βόλοι ἥταν μέσα, νὰ παίζουν παιδιά.

Τὰ δρφανὰ τὰ ἔχασαν· ποιός τάχα νὰ ἔστειλε τὰ πολύτιμα πράγματα ! Καὶ ἔκπληκτα ρώτησαν :

— Ποιός τὰ ἔφερε αὐτά, μητέρα ;

— Ο καλὸς Χριστός ! Τὸν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου !

‘Ο Θοδωράκης ἀνυπόμονος πῆρε τὸ κοστούμι καὶ ἀρχισε νὰ τὸ ἐρευνᾷ. Σὲ μία τσέπη βρῆκε ἔνα φάκελο.

— Μανούλα, κοίταξε ἐδῶ, ἔνα γράμμα· εἶπε καὶ τὸ ἐδωσε στὴ μητέρα του.

Τὸ ἄνοιξαν· εἶχε μέσα ἔνα χαρτονόμισμα τῶν 10 δολ-
λαρίων καὶ ἔνα σημείωμα ἑλληνικὰ γράμματος:

« Μία οἰκογένεια ἀπὸ τὸν Καναδὰ στέλνει τὸ μικρὸ αὐ-
τὸ δῶρο σὲ μία Ἑλληνίδα μητέρα καὶ στὰ παιδάκια τῆς».

Τὴν ὥρα ἐκείνη—εἶχε βγῆ πιὰ ὁ ἥλιος—ἄνοιξε ἡ θύρα
τοῦ σπιτιοῦ καὶ μπήκε μέσα ἡ κυρία Χαρίκλεια, ἀδερφὴ τοῦ
Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καὶ γνωστὴ κυρία τοῦ Φιλοπτώχου Τα-
μείου τῆς ἐνορίας. Γύριζε ἀπὸ τὴν λειτουργία καὶ πέρασε
νὰ πῆ στὴν κυρα—”Αννα γιὰ τὸ δέμα, ποὺ εἶχε ἀφήσει περ-
νώντας. Τὸ ἔστελνε ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρός, ποὺ στὸ δνομα τοῦ
Χριστοῦ φροντίζει γιὰ τοὺς δυστυχισμένους ὅλου τοῦ κό-
σμου. ’Αλλὰ δὲν εἶπε τίποτε, γιὰ νὰ μὴν ταράξῃ τὴν προσευ-
χὴ τους.

Γονατισμένοι, μητέρα καὶ δρφανά, ἐμπρὸς στὰ εἰκο-
νίσματα εὐχαριστοῦσαν τὸ Θεῖο Παιδάκι, ποὺ γεννήθηκε τὴ
μέρα ἐκείνη, γιὰ νὰ φέρη στὸν κόσμο τὴν παρηγοριά, τὴν
ἀγάπη, τὴν καλοσύνη. Τὸ παρακαλοῦσαν ἀκόμη νὰ προστα-
τεύῃ τὴν ἄγνωστη καὶ μακρινὴ ἐκείνη οἰκογένεια μὲ τὴ γεν-
ναία χριστιανικὴ καρδιά.

Θερμὰ δάκρυα, ποὺ ἔλαμπαν σὰν διαμάντια, κατέβαι-
ναν ἀπὸ τὰ μάτια τους!

Nικόλαος Α. Κοντόπουλος

5. Ο ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ

Τί ώραῖα λόγια ! Τί γλυκιὰ μελωδία
ἀκούσαμε ἀπόψε ! ἔλεγε ἡ Ἐλένη στὴ
μητέρα της τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς
τῆς πέμπτης ἐβδομάδας τῆς Μεγάλης
Τεσσαρακοστῆς, καθὼς γύριζαν στὸ
σπίτι ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Καὶ χωρὶς νὰ
τὸ καταλάβῃ σιγοψιθύρισε :

*"Ἄγγελος πρωτοστάτης οὐρανόθεν
ἐπέμφθη εἰπεῖν τῇ Θεοτόκῳ τὸ Χαῖρε.*

Δὲν θυμόταν ὅμως τὸ παρακάτω
κι ἔξακολούθησε :

*Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια·
ώς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν, εὐχαριστήρια
ἀναγράφω σοι, ἡ Πόλις σου, Θεοτόκε.
Ἄλλ’ ὡς ἔχονσα τὸ Κράτος ἀπροσμάχητον,
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλεύθερωσον,
ἵνα κράζω σοι: Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε.*

— Δὲν ξέρω, μητέρα, γιατί αὐτὸ τὸ τροπάριο μ’ ἀρέσει
πολύ, συνέχισε ἡ Ἐλένη, δταν τελείωσε τὸ ψάλσιμο.

— Μὰ εἶναι, παιδί μου, νὰ μὴ σ’ ἀρέση καὶ νὰ μὴ σ’ ἐν-
θουσιάζη ὁ ὅμνος αὐτὸς τῆς Παναγίας μας, ὁ ὄποιος συνδέ-

εται μὲ μία ἀπὸ τὶς πιὸ ἔνδοξες σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ "Εθνους μας :

—'Αλήθεια, μητέρα, ἔχει κι αὐτός, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκκλησιαστικοί μας ὕμνοι, σχέση μὲ τὴν ἱστορία τοῦ "Εθνους μας ; ρώτησε τώρα ἡ Ἐλένη ἐπίτηδες, γιὰ νὰ κάμη τὴ μητέρα τῆς νὰ τῆς διηγηθῇ κάτι καινούργιο γιὰ τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων μας, τὰ ὅποια τόσο τὴν συγκινοῦσαν καὶ τὴν συνάρπαξαν.

Κι ἡ μητέρα, ἡ ὅποια ἀφορμὴ ζητοῦσε, γιὰ ν' ἀπασχολῇ τὴν κόρη τῆς μὲ ὠφέλιμες ἱστορίες, ἀρχισε :

« Πολλὲς φορὲς ἡ Κωνσταντινούπολη, παιδί μου, ἡ θαυμαστὴ πρωτεύουσα τῆς ἔνδοξης Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ἀντιμετώπισε μεγάλους καὶ φοβερούς κινδύνους καὶ πολλὲς φορὲς χρειάστηκε ν' ἀγωνιστῇ σκληρὰ καὶ νὰ χύσῃ ἀφθονο τὸ αἷμα τῶν παλληκαριῶν τῆς, γιὰ νὰ τοὺς νικήσῃ.

» Μὰ ἔκεινη τὴ φορὰ βρέθηκε χωρὶς πολλοὺς ὑπερασπιστὲς καὶ ἡ ἀγωνία, τὴν ὅποια δοκίμασε ὁ λαὸς μπροστά, στὴ βάρβαρη ἐπίθεση τοῦ ἔχθρου, δὲν ἦταν λίγη.

» Ἡταν τὴν ἐποχή, ποὺ ὁ Ἡράκλειος, ἀφοῦ συνθηκολόγησε μὲ τοὺς βορινοὺς ἔχθρούς τοῦ Κράτους, τοὺς Ἀβάρους, κήρυξε τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Περσῶν κι εἶχε πάει μακριά, μέσα στὰ βάθη τῆς Περσίας.

» Ήθελε νὰ χτυπήσῃ τὸ θηρίο στὴν καρδιά του, μέσα στὴ χώρα του, γιατὶ ὁ κίνδυνος ἀπ' αὐτὸν ἦταν μεγάλος. Κίνδυνος τοῦ "Εθνους, κίνδυνος τοῦ Χριστοῦ, κίνδυνος τοῦ πολιτισμοῦ.

» Οἱ νικηφόρες μάχες τῶν Ἑλλήνων ἀκολουθοῦσαν ἡ μία τὴν ἄλλη, κι ὁ Πέρσης βασιλιάς Χοσρόης εἶχε περιέλθει σὲ δύσκολη θέση. Ἔπρεπε ν' ἀφήσῃ τὴ Χαλκηδόνα, ἀπὸ τὴν ὅποια μὲ τὰ στρατεύματά του πίεζε τὴν πρωτεύουσα, καὶ

νὰ γυρίση στὴν Περσία. Προσπάθησε ὅμως στὸ μεταξὺ νὰ πείσῃ τοὺς Ἀβάρους, γιὰ νὰ παραβιάσουν τὴ συμφωνία, τὴν ὁποία εἶχαν κάνει μὲ τὸν Ἡράκλειο, καὶ νὰ ἐπιτεθῶν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινούπόλεως ἀπὸ τὸ βορρά. Προπαντὸς τώρα, ποὺ ὁ αὐτοκράτορας μὲ τὸν πολὺ στρατὸ ἤταν πολὺ μακριὰ καὶ δὲν ὑπῆρχε τρόπος νὰ γυρίση. Καὶ οἱ "Αβάροι,

χωρὶς πολλοὺς δισταγμούς ή ἐπιφυλάξεις δέχτηκαν καὶ παρασπόνδησαν.

»Ἐπετέθησαν λοιπὸν ἐναντίον τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἄρχισαν νὰ καῖνε, ν' ἀρπάζουν, νὰ λεηλατοῦν καὶ νὰ καταστρέφουν τὶς βορινὲς ἐπαρχίες, προχωρώντας σιγὰ-σιγὰ πρὸς τὴν Πόλη, ἔως ὅτου ἔφτασαν ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη τῆς καὶ τὴν πολιόρκησαν.

»Φαντάζεσαι τώρα, Ἐλένη, τὴν ἀγωνία τοῦ πολιορκημένου λαοῦ. Οἱ ἵκανοι μαχητές του ἦταν στὴν Περσία. Καὶ αὐτοὶ ἦταν τόσο λίγοι... Καὶ πάλι ὅμως δὲν δείλιασαν. Ἔνισχυσαν τὴ φρουρὰ τῶν τειχῶν κι ἀντέταξαν ἀποτελεσματικὴ ἄμυνα.

»Αἶλλὰ ἡ πολιορκία γινόταν πιὸ στενή κι ἡ πίεση στὰ τείχη μεγάλωνε. Μάταια ὁ πατριάρχης Σέργιος καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Βῶνος παρακαλοῦσσαν ἀρχηγὸν τῶν Ἀβάρων Χαγάνο νὰ δεχτῇ ὅσα δῶρα θελήσῃ νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Πόλη.

»Ὑπερήφανος ἐκεῖνος γιὰ τὴν εὔκολη, ὅπως νόμισε, κατάκτηση ἔδιωξε μὲ βάναυσο τρόπο τοὺς ἀπεσταλμένους μ' αὐτὰ τὰ ἀγέρωχα λόγια :

— Δὲν δέχομαι τίποτε. Νὰ φύγετε ὅλοι ἀπὸ τὴν Πόλη, γιατὶ δὲν πρόκειται νὰ γλυτώση κανείς. Εἴναι ἀδύνατον νὰ σωθῆτε, ἐκτὸς ἂν γίνετε ψάρια καὶ περάσετε τὴ θάλασσα κολυμπώντας ἡ πουλιὰ καὶ πετάξετε στὸν ἀέρα.

»Κι ἐπανέλαβε τὴν ἐπίθεσή του αὐτὴ τὴ φορὰ ἀπὸ ξηρὰ μὲ τὶς περίφημες πολιορκητικὲς μυχανές, τοὺς κινητοὺς πύργους, κι ἀπὸ τὴ θάλασσα μ' ἀναρίθμητα μονόξυλα.

»Ο λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποστήριζε τὴν ἄμυνά του. Ἔστρεψε ὅμως τὰ βλέμματα καὶ τὴν ψυχὴ του στὸ Θεό.

»'Εκεῖ κοντά στὰ τείχη, στήν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερῶν, γονατιστοὶ ὅλοι προσεύχονταν μπροστά στήν "Αγια εἰκόνα γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Πόλεως. Καί, ὡ θαῦμα !

» Τὴν ώς τὴ στιγμὴ ἔκεινη γαληνεμένη θάλασσα τάραξε τρομερὴ τρικυμία. Τὰ μονόξυλα ἔνα ἔνα ἀναποδογύριζαν καὶ βούλιαζαν. Κι ἡ ψυχὴ τῶν πολιορκημένων διαμίας γιγαντώθηκε, ὅσο ποτὲ ἄλλοτε. "Ορμησαν ἐναντίον τῶν 'Αβάρων ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη. Κι αὐτοί, φοβισμένοι ἀπὸ τὴ συμφορὰ τῆς θάλασσας κι ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητη τροπὴ τῆς καταστάσεως, διαλύθηκαν κι ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν. Νὰ φύγουν καὶ νὰ μὴν ξαναγυρίσουν !

» Κι ἀμέσως πολεμιστὲς ἀνδρεῖοι, γέροντες σεβάσμιοι, γυναῖκες εὐσεβεῖς καὶ παιδιὰ χαρούμενα, ὅλοι πλημμυρισμένοι ἀπὸ εὔτυχία, μὲ τὸν Πατριάρχη, ὁ ὅποῖος κρατοῦσε τὴ θαυματουργὴ εἰκόνα μπροστά, ξεκίνησαν γιὰ τὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας.

» "Ολη τὴ νύχτα, ὅρθιοι, χωρὶς κανεὶς τους νὰ καθίσῃ, ἔψαλλαν στήν 'Υπέρμαχο Στρατηγὸν νικητήριους ὕμνους, εὐχαριστίες καὶ δοξολογίες γιὰ τὸ θαῦμα τῆς σωτηρίας τους. "Εψαλλαν τὸν 'Ακάθιστο "Ὕμνο, παιδί μου, τὸν ὅποιο καὶ ἔμεις κάθε χρόνο, σὰν ἀπόφε; ἐπαναλαμβάνομε στὴ μνήμη τῆς προστάτιδός μας Παναγίας καὶ τῶν ἀνδρείων ἔκεινων ».

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

6. ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλή μου Παναγία,
ποὺ ἀκοῦς τὴ δέηση τῶν παιδιῶν, ἀθάνατη Μαρία,
ἀκου καὶ μᾶς, ποὺ ὑψώνομε σ' Ἐσὲ τὴν προσευχή μας,
ποὺ ἀπ' τὴν πιστὴ ψυχή μας
βγαίνει γιὰ Σὲ θερμή.

Ἐχε, Κυρά, στὴ σκέπη Σου τὴν πικραμένη χήρα,
στὸν πεινασμένο ἄνοιξε, Σύ, σπλαχνικὰ τὴ θύρα,
δῶσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα, ἐλεύθερη πατρίδα,
τοῦ ναύτη τὴν ἐλπίδα,
ποὺ πλέει στὴν ξενιτιά.

Εὐλόγησε τὰ ὄνείρατα τοῦ βρέφους, ποὺ κοιμᾶται.
Οδήγησε τὰ βήματα τῆς κόρης, ποὺ φοβᾶται.
Στεῖλε δροσιὰ κι ἀνάπαυση στοῦ ἀρρώστου τὸ κλινάρι,
ἔχε στὴ θεία Σου χάρη
τὰ μαῦρα τὰ φτωχά.

Τὴ μάνα παρηγόρησε, πού χει παιδὶ στὰ ξένα,
καὶ χύσε μιὰν ἀκτίνα Σου γιὰ τὸν τυφλό, Παρθένα.
Κράτα τὸ γάλα ἀμίαντο τοῦ βρέφους, ποὺ βυζαίνει,
στρέψε στὴν οἰκουμένη
τὸ βλέμμα σπλαχνικό.

Εὐλόγησε τὰ δάκρυα, καλή μας Παναγία,
ὅπου μὲ πάθος χύνονται μπροστὰ στὴ δυστυχία.
Συγχώρεσε καὶ φώτισε κι ἐκεῖνον, ποὺ πλανήθη,
καὶ χύσε του στὰ στήθη
τὴν πίστη τὴ γλυκιά.

Βόηθα καὶ τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν ὅμορφη Πατρίδα,
πάλι στὸν κόσμο δεῖξε την μὲ σκῆπτρο καὶ χλαμύδα.
Κάμε νὰ σφίξη ἐλεύθερα μὲς στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της
τὰ μαῦρα τὰ παιδιά της,
ποὺ ακαῖνε στὴ σκλαβιά.

Στέφανος Μαρτζώκης

7. ΤΟ ΧΤΙΣΙΜΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

(Βυζαντινές παραδόσεις)

1. ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΦΡΟΥΡΕΙ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

"Οταν χτιζόταν ή 'Αγιά Σοφιά, ἔνα Σάββατο, τὸ μεσημέρι, δὲ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανὸς κάλεσε τὸν πρωτομάστορα, τοὺς τεχνίτες καὶ τοὺς ἐργάτες σὲ τραπέζι.

'Ο, πρωτομάστορας εἶχε ἔνα παιδί δεκατεσσάρων χρόνων, ποὺ τοῦ ἀνέθεσε νὰ φυλάχῃ τὰ ἐργαλεῖα του, δῆγη ὥρα θ' ἀπουσίαζε.

'Εκεῖ ποὺ καθόταν τὸ παιδί κοντά στὰ ἐργαλεῖα, νά σου ἔχαφνικὰ καὶ τοῦ παρουσιάζεται ἔνας ἄρχοντας μὲ λαμπρὰ λευκὰ φορέματα καὶ μὲ πρόσωπο, ποὺ ἀστραφτε σὰν ἥλιος. Φαινόταν σὰν ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα κι ἔδειχνε πῶς ἦταν θυμωμένος.

— Γιατί οἱ τεχνίτες ἀφησαν τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ καὶ πῆγαν νὰ τρῶνε καὶ νὰ πίνουν; ρώτησε τὸ παιδί δὲ ἀγνωστος ἄρχοντας.

— "Ἄρχοντά μου, τώρα σὲ λίγο ἔρχονται.

— Πήγαινε καὶ φώναξέ τους νὰ ἔρθουν γρήγορα νὰ ἐργάστουν στὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ.

— "Αρχοντά μου, φοβοῦμαι νὰ πάω, νὰ μὴ χαθῇ κανένα
ἀπὸ τὰ ἑργαλεῖα τοῦ πατέρα μου.

— Πήγαινε κι ἔγὼ σοῦ δρκίζομαι στὴν Ἀγία Σοφία, ποὺ
χτίζεται τώρα, ὅτι δὲ θὰ φύγω, ὥσπου νὰ ἐπιστρέψης, γιατὶ
μ' ἔστειλε ὁ Θεὸς νὰ εἴμαι φύλακας ἐδῶ.

Τὸ παιδὶ ἔτρεξε στὸ βασιλικὸ τραπέζι, γιὰ νὰ πῆ στὸν
πατέρα του τὴν ἐντολήν, ποὺ τοῦ ἔδωκε ὁ ἄγνωστός του
ἄρχοντας. Κι ὁ πρωτομάστορας ἀνέφερε τὸ γεγονός στὸν
αὐτοκράτορα.

Παραξενεύτηκε ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ διέταξε ἔναν ἀξιω-
ματικὸ νὰ πάη νὰ δῆ τί συμβαίνει.

‘Ο ἀξιωματικὸς πῆγε ἀμέσως ἐκεῖ, ὅπου ἦταν τὰ ἑρ-
γαλεῖα τοῦ πρωτομάστορα, ἀλλὰ κανέναν δὲν βρῆκε νὰ τὰ
φυλάη. Καὶ γύρισε καὶ τὸ ἀνέφερε στὸν αὐτοκράτορα.

Κάλεσε τότε ὁ αὐτοκράτορας ὅλους τοὺς ἄρχοντες τοῦ
παλατιοῦ καὶ τοὺς ἔδειξε ἔναν στὸ παιδὶ νὰ τοῦ πῆ
ποιὸς ἦταν ἐκεῖνος, ποὺ τὸ ἔστειλε.

— Κανένας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντές σου δὲν ἦταν, βασι-
λιά μου, εἶπε τὸ παιδὶ. Ἐκεῖνος ἦταν μὲ λαμπρὰ λευκὰ φορέ-
ματα καὶ μὲ τόσο ὠραῖο καὶ φωτεινὸ πρόσωπο, ποὺ δὲν ἔχω
δεῖ ἄλλον ὅμοιό του.

Κατάλαβε πιὰ ὁ Ἰουστινιανὸς τί συμβαίνει καὶ συγ-
κινημένος εἶπε μὲ εὐλάβεια :

— Ἀλήθεια, "Αγγελος Κυρίου παρουσιάστηκε σπὸ παιδὶ
καὶ τοῦ ἔδωσε τὴν ἐντολή. Σὲ εὐχαριστῶ, Παντοδύναμε, ποὺ
μοῦ φανέρωσες τὴν ἀγάπη Σου καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐκκλησίας.
Σὲ εὐχαριστῶ ἀκόμη, ποὺ μοῦ ἔστειλες τὸν "Αγγελό Σου
φύλακα τῆς ἐκκλησίας στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων.

Στὸ παιδὶ ἔδωσε διαταγὴ νὰ μὴ γυρίσῃ κοντὰ στὸ χτί-
σμό, καὶ κάλεσε τὸν Πατριάρχη, τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς
ἄρχοντες νὰ τοὺς συμβουλευθῆ. "Ολοι συμφώνησαν νὰ μὴν

πάντα ἄλλη φορὰ τὸ παιδὶ στὴν ἐκκλησία, γιὰ νὰ τὸ περιμένη
ὅτι Ἀγγελος καὶ μένη φύλακάς της, ὅπως τοῦ ὄρκίστηκε.
Κι ἀφοῦ ἔδωσε πολλὰ δῶρα στὸ παιδὶ καὶ τὸ ἔκαμε πολὺ^ν
πλούσιο, μὲ τὴ συγκατάθεση τοῦ πατέρα του τὸ ἔστειλε νὰ
περάσῃ ὅλη τὴ ζωή του στὰ Δωδεκάνησα.

2. ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΧΡΥΣΑΦΙ

Τὸ χτίσιμο τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶχε φτάσει ὡς τὸ σημεῖο, ποὺ θὰ γύριζαν τὸ μεγάλο τροῦλο. Τὸ βασιλικὸ ταμεῖο ὅμως εἶχε πιὰ ἀδειάσει ἀπὸ τοὺς θησαυρούς του. Κι ὁ Ἰουστινιανός, πολὺ στενοχωρημένος, στεκόταν πάνω σὲ μία σκαλωσιὰ καὶ σκεφτόταν πῶς νὰ ἔξοικονομήσῃ κι ἄλλα πολλὰ χρήματα, ποὺ χρειαζόταν ἡ ἐκκλησία, γιὰ νὰ τελειώσῃ.

Ἐκεῖ τοῦ παρουσιάστηκε ἔξαφνα ἔνας λευκοφορεμένος καὶ μὲ φωτεινὸ πρόσωπο ἄρχοντας καὶ τὸν ρώτησε :

— Γιατί εἶσαι λυπημένος, Δέσποτά μου;

— Μου ἔχουν τελειώσει τὰ χρήματα καὶ δὲν ἔχω νὰ πληρώσω τοὺς μαστόρους σήμερα, ποὺ εἶναι Σάββατο, ἀπάντησε ὁ αὐτοκράτορας.

Καὶ παρατηροῦσε μὲ ἀπορία τὸν ἄρχοντα, γιατὶ πρώτη φορὰ τὸν ἔβλεπε.

— Μὴ λυπᾶσαι γι' αὐτό, Δέσποτα. Αὔριο τὸ πρωὶ στείλε μου μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες μὲ πενήντα ὑπηρέτες καὶ εἴκοσι μουλάρια, γιὰ νὰ σὲ δανείσω ὅσο χρυσάφι χρειάζεσαι. Ἐγὼ θὰ τοὺς περιμένω στὴ Χρυσὴ Πόρτα.

Τόση ἥταν ἡ χαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ γιὰ τὴν ἀνέλπιστη προσφορὰ τοῦ ἄρχοντα, ποὺ τὰ ἔχασε κι οὔτε τ' ὄνομά του ρώτησε νὰ μάθῃ οὔτε τὸν τόπο του.

Κι ἐκεῖνος ξαφνικὰ ἔξαφανίστηκε, ὅπως εἶχε ξαφνικὰ παρουσιαστῆ.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ τέσσερες ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἄρχοντες μὲ πενήντα ὑπηρέτες καὶ εἴκοσι μουλάρια ἔφτασαν στὴ Χρυσὴ Πόρτα, ὅπου τοὺς περίμενε λευκοφορεμένος καὶ καβάλα σὲ κόκκινο ἄλογο ὁ ἄγνωστος ἄρχοντας. Κι ἀπὸ κεῖ τοὺς ὁδήγησε σ' ἐναν τόπο, ὅπου ἀντίκρισαν καταμαγεμένοι ἐνα τόσο ὥραῖο καὶ πλούσιο παλάτι, ποὺ ποτέ τους δὲν εἶχαν ξαναδεῖ. Κι ὅταν τοὺς ὁδήγησε στὸ ἐσωτερικὸ καὶ μ' ἐνα χρυσὸ κλειδὶ ἀνοιξε τὸ θησαυροφυλάκιο του, ἔμειναν ἄφωνοι. Ἡταν ἐνα μεγάλο δωμάτιο γεμάτο χρυσὰ νομίσματα.

Τοὺς γέμισε λοιπὸν σαράντα σακίδια χρυσάφι καὶ τοὺς ἔστειλε πίσω στὸν Ἰουστινιανό, δίνοντάς τους τὴν ἔξῆς παραγγελία: «Νὰ πῆτε στὸν αὐτοκράτορα νὰ χτίσῃ τὴν Ἀγία Σοφία τοῦ Θεοῦ».

«Οταν ὁ Ἰουστινιανὸς εἶδε τὸν ἀμύθητο πλοῦτο, θαύμασε καὶ ρώτησε τοὺς ἄρχοντες σὲ ποιὸ τόπο πῆγαν κι ἀν ἔμαθαν ποιὸς ἦταν ἐκεῖνος ὁ ἄρχοντας. Οἱ ἄρχοντες τοῦ εἶπαν τὸν τόπο, δὲν ἤξεραν ὅμως τὸ ὄνομα τοῦ δανειστῆ.

«Ἄσφαλῶς θὰ ἔρθη νὰ μοῦ ζητήσῃ κάποιο μεγάλο ἀξίωμα γι' ἀνταμοιβή», σκέφτηκε ὁ αὐτοκράτορας.

Αλλὰ ὁ ἄγνωστος ἄρχοντας δὲν παρουσιάστηκε πιά. Καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἔστειλε τοὺς ἰδίους, ποὺ ἔφεραν τὸ χρυσάφι, νὰ φέρουν καὶ τὸν ἄρχοντα. Μὰ οὔτε παλάτι οὔτε σπίτι οὔτε δρόμο πατημένο βρῆκαν στὸν ἰδιο τόπο.

Ἐνιωσε πιὰ τὴν ἀλήθεια ὁ αὐτοκράτορας καὶ εὐχαρίστησε μὲ μεγάλη εὐλάβεια τὸ Θεό. «Τώρα γνώρισα ὅτι ἔστειλες, Θεέ μου, τὸν Ἀγγελό Σου καὶ μοῦ ἔφερε τὴ μεγάλη δωρεά Σου, γιὰ νὰ χτίσω τὴν ἐκκλησία Σου. Εύλογημένο νὰ εῖναι τὸ Ἀγιο Ὄνομά Σου».

Γεώργιος Ν. Καλαματιανὸς

8. ΠΑΣΧΑ ΣΤΑ ΠΕΛΑΓΑ

«Χριστὸς ἀνέστη» Τὸ πλοϊο ὄλοσκότεινο ἔσχιζε τὰ νερὰ ζητώντας ἀνυπόμονα τὸ λιμάνι του. Δὲν εἶχε ἄλλο φῶς παρὰ τὰ δύο χρωματιστὰ φανάρια ζερβόδεξα τῆς γέφυρας: ἔνα ἄλλο φανάρι ἀσπρό, ἀχτινοβόλο, ψηλὰ στὸ πλωτοὶ κατάρτι καὶ ἄλλο ἔνα μικρὸ πίσω στὴν πρύμνη του. Τίποτε ἄλλο.

Οἱ ἐπιβάτες ὅλοι ξαπλωμένοι στὶς καμπίνες τους, ἄλλοι παραδομένοι στὸν ὑπνο καὶ ἄλλοι στοὺς συλλογισμούς. Οἱ ναῦτες καὶ οἱ θερμαστές, ὅσοι δὲν εἶχαν ὑπηρεσία, κοιμόνταν βαριὰ στὰ κρεβάτια τους. Ὁ καπετάνιος μὲ τὸν τιμονιέρη ὁρθοὶ στὴ γέφυρα, μαῦροι ἵσκαιοι, σχεδὸν ἀνάεροι, ἔλεγες ὅτι ἦταν πνεύματα καλόγνωμα, ποὺ κυβερνοῦσαν στὸ χάος τὴν τύχη τοῦ τυφλοῦ σκάφους καὶ τῶν κοιμισμένων ἀνθρώπων.

"Εξαφνα ἡ καμπάνα τῆς γέφυρας σήμανε μεσάνυχτα. Μεσάνυχτα σήμανε καὶ ἡ καμπάνα τῆς πλώρης. Τὸ καμπανοχτύπημα γοργό, χαρούμενο, ἐπέμενε νὰ ρίχνῃ τόνους μεταλλικοὺς περίγυρα, κάτω στὴ σκοτεινὴ θάλασσα καὶ ψηλὰ στὸν ἀστροφώτιστο οὐρανό, καὶ νὰ κράζῃ ὅλους στὸ κατάστρωμα. Καὶ μεμιᾶς τὸ σκοτεινὸ πλοϊο πλημμύρισε ἀπὸ

φῶς, θόρυβο, ζωή. "Αφησε τὸ πλήρωμα τὰ κρεβάτια του καὶ οἱ ἐπιβάτες τὶς καμπίνες τους.

Ἐμπρὸς στὴν πλώρη καὶ στὴν πρύμνη πίσω ἀνυπόμονα ἔφευγαν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ναύκληρου τὰ πυροτεχνήματα, ἔφταναν, λέσ, τ' ἀστέρια, καὶ ἔπειτα ἔσβηναν στὴν ἄβυσσο.

Τὰ ξάρτια, τὰ σχοινιά, οἱ κουπαστὲς ἔλαμπαν, σὰν ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὰ κεριά. Καὶ δὲν ἦταν ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὸ καράβι παρὰ ἕνα μεγάλο πολυκάντηλο, ποὺ ἔφευγε πάνω στὰ νερὰ σὰν πυροτέχνημα.

Ἡ γέφυρα στρωμένη μὲν μία μεγάλη σημαία ἔμοιαζε "Αγια Τράπεζα. "Ἐνα κανίστρι μὲ κόκκινα αύγα καὶ ἕνα μὲ λαμπροκούλουρα ἦταν ἐπάνω. Ο πλοίαρχος σοβαρὸς μὲ ἕνα κερὶ ἀναμμένο στὸ χέρι ἄρχισε νὰ φάλλη τὸ « Χριστός Ἀνέστη ». Τὸ πλήρωμα καὶ οἱ ἐπιβάτες γύρω του ξεσκούφωτοι καὶ μὲ τὰ κεριὰ στὰ χέρια ξανάλεγαν τὸ τροπάρι ρυθμικὰ καὶ μὲ κατάνυξη.

— Χρόνια πολλά, κύριοι !...
Χρόνια πολλά, παιδιά μου !...

εύχήθηκε, ἅμα τελειώσε τὸν ψαλμό, γυρίζοντας πρῶτα στοὺς ἐπιβάτες καὶ ἔπειτα στὸ πλήρωμα ὁ πλοιάρχος.

— Χρόνια πολλά, καπετάνιε, χρόνια πολλά!... Ἐπάντησαν ἔκεῖνοι διμόφωνα.

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια σας, κύριοι! Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, παιδιά, ξαναεῖπε ὁ πλοιάρχος, ἐνῷ ἔνα μαργαριτάρι φάνηκε στὴν ἀκρη τῶν ματιῶν του.

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, καπετάνιε.

Εὐχὲς "Ἐπειτα πέρασε ἔνας ἔνας, πρῶτα οἱ ἐπιβάτες, καὶ χαρὲς ἔπειτα τὸ πλήρωμα, πῆραν ἀπὸ τὸ χέρι του τὸ κόκκινο αὐγὸ καὶ τὸ λαμπροκούλουρο καὶ ἀρχισαν πάλι οἱ εὐχές καὶ τὰ φιλήματα.

— Χριστὸς Ἐνέστη!

— Ἀληθινὸς ὁ Κύριος!

— Καὶ τοῦ χρόνου σπίτια μας!

Οἱ ἐπιβάτες τράβηξαν στὶς θέσεις τους νὰ φᾶνε τὴ μαγερίτσα. Οἱ ναῦτες ζευγαρωτὰ στοὺς διαδρόμους τσούγκριζαν τ' αὐγά τους, γελοῦσαν, σπρώχνονταν μεταξύ τους, ἔτρωγαν λαίμαργα, καλοχρονίζονταν σοβαρὰ καὶ καροϊδευτικά.

"Ἐπαψε τὸ καμπανοχτύπημα" ἔνα ἔνα ἔσβησαν τὰ κεριά. Τὸ καράβι βυθίστηκε πάλι στὴν ἡσυχία του. Ὁ καπετάνιος καὶ ὁ τιμονιέρης καταμόναχοι πάνω στὴ γέφυρα, πνεύματα, θαρρεῖς, ἀνάερα, ἐξακολουθοῦσαν τὴ δουλειά τους σιωπῆλοὶ καὶ ἄγρυπνοι.

— Γραμμή!

— Γραμμή!

Καὶ τὸ πλοϊό δλοσκότεινο πάλι ἐξακολούθησε νὰ σχίζῃ τὰ νερά, ζητώντας ἀνυπόμονα τὸ λιμάνι του.

« Διηγήματα τοῦ γυλιοῦ »

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

9. Η ΘΥΣΙΑ ΤΗΣ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ

"Οταν δέ Πάρης ἔκλεψε τὴν Ἔλένη ἀπὸ τὸ φιλόξενο παλάτι τοῦ Μενελάου, ὅλη ἡ Ἐλλάδα ἀναταράχτηκε. "Ολοὶ οἱ Ἐλληνες τὸ πῆραν γιὰ δική τους προσβολή καὶ ἀποφάσισαν νὰ ἐκδικηθοῦν. Σύναξαν τὸ στρατό τους καὶ μὲ τὰ καράβια τους πῆγαν στὴν Αὐλίδα καὶ περίμεναν τὸν καιρό, γιὰ νὰ περάσουν στὴν Ἀσία.

"Ἄδικα ὅμως περίμεναν. Οἱ ἄνεμοι ἤταν κλεισμένοι στὶς σπηλιές τους ἀπὸ τὸν Αἴολο. Οὕτε φύλλο σάλευε οὔτε πούπουλο. Ὁ στρατὸς ἀρχισε νὰ στενοχωρῆται, νὰ μουρμουρίζῃ καὶ ν' ἀρρωσταίνῃ, γιατὶ θυμόταν τὴν πατρίδα καὶ τοὺς δικούς του. Οἱ βασιλεῖς ρώτησαν τὸ γερο - Κάλχα, τὸν μάντη, ποὺ ἤξερε ὅχι μονάχα τὰ τωρινά, μὰ καὶ τὰ περασμένα καὶ τὰ μελλούμενα. Κι δέ μάντης ἀπάντησε ἀφοβά :

— Δὲν θ' ἀρμενίση πανί, ἀν πρῶτα δὲν θυσιάσῃ τὴν πρωτότοκη κόρη του στὴν Ἀρτεμη. Ἡ θεὰ τὸ ζητεῖ, εἶναι θυμωμένη, γιατὶ δέ βασιλιάς τῆς σκότωσε στὸ κυνήγι τὸ ιερό της ἐλάφι.

Καθὼς τὸ ἀκουσε δὲν Αγαμέμνων, φώναξε :

— Ἐγὼ νὰ θυσιάσω τὴν κόρη μου ; Ποτέ !

Κι ἀμέσως πρόσταξε τὸν κάθε βασιλιά νὰ πάρῃ τοὺς δικούς του καὶ νὰ γυρίσῃ στὸν τόπο του. Βούλξε τὸ στρατόπεδο ἀπὸ φωνές, θυμούς καὶ φοβερίσματα.

‘Ο Μενέλαος τρέχει καὶ πέφτει στὰ πόδια του.

— Τί λέεις, ἀδερφέ μου ; τοῦ λέει, συλλογίστηκες καλά ; Ὁ στρατὸς θύμωσε πολύ... Στεῖλε νὰ φέρης τὴν κόρη σου, καί, ὥσπου νά ’ρθη, θὰ βροῦμε τρόπο γὰ τὴ γλυτώσωμε.

Ο 'Αγαμέμνων θέλοντας καὶ μὴ ἔγραψε στὴ γυναικά του νὰ στείλη τὴν 'Ιφιγένεια. Ἐπειδὴ ὅμως ἤξερε πώς, ἀν μάθαινε ἡ Κλυταιμήστρα τὴν ἀλήθεια, δὲν θὰ τὴν ἔστελνε, τῆς ἔγραψε πώς θὰ τὴν παντρέψῃ μὲ τὸν Ἀχιλλέα.

Δὲν πέρασαν πολλὲς μέρες καὶ νά σου φτάνει στὸ στρατόπεδο ἡ 'Ιφιγένεια μὲ τὴ μάνα της καὶ τὸ μικρὸ ἀδερφό της, τὸν Ὁρέστη. Καθὼς τοὺς εἶδε ὁ 'Αγαμέμνων, ἀπελπίστηκε. 'Ο στρατὸς ὅμως, ὅταν ἔμαθε τὸν ἐρχομό της, τριγύρισε στὴ σκηνὴ τοῦ βασιλιᾶ καὶ βλέποντας τέτοια κάλλη θαύμαζε καὶ φώναζε :

— Τέτοια θυσία πρέπει στὴ θεὰ τοῦ κυνηγιοῦ !

Οἱ γυναικες, καθὼς ἀκουσαν ἔτσι, ταράχτηκαν. 'Η Κλυταιμήστρα παραπόνιόταν στὸν ἄντρα της, πώς τὴν γέλασε κι ἔφερε τὴν κόρη της στὸ στρατόπεδο· ἡ 'Ιφιγένεια ἀγκάλιαζε τὰ γόνατά του καὶ τὸν παρακαλοῦσε νὰ μὴν τῆς αόψη τὴν ζωὴ πάνω στὸν ἀνθό της.

— Εἶναι γλυκιά, πατερούλη, ἡ ζωὴ, ἔλεγε κλαίοντας.

Ο 'Αγαμέμνων ἔστεκε μπροστά τους κρύος καὶ ἀσυγκίνητος σὰ μάρμαρο. Δὲν ἦταν πατέρας ἐκείνη τὴ στιγμή· ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ποὺ πήγαινε νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴν τιμὴ τῆς 'Ελλάδας.

— 'Εχεις δίκιο, παιδί μου, εἴπε ἀργά, μεγάλο δίκιο ἔχεις· μὰ τί νὰ κάνω ; "Ετσι προστάζουν οἱ θεοί.

Καὶ βγῆκε ἀπὸ τὴ σκηνὴ μὲ βῆμα ἀργὸ κι ἐπίσημο, μὲ χείλη σφιχτοκλεισμένα καὶ πρόσωπο ἀκίνητο, λέες καὶ φοροῦσε προσωπίδα. 'Η 'Ιφιγένεια γύρισε τότε τ' ἀπελπισμένα μάτια της στὸ Μενέλαο.

— Ετσι λοιπόν, θεῖε μου, εἴπε μὲ παράπονο· ἐγὼ θὰ πληρώσω γιὰ τὸ σφάλμα τῆς 'Ελένης;

— Οχι, παιδί μου, ἀπάντησε ὁ Μενέλαος σφουγγίζοντας

τὰ δάκρυά του· μὴν τὸ πιστεύης πώς θυσιάζεσαι γιὰ τὴν Ἐλένη. Κοίταξε ἐκεῖ, πρόσθεσε σηκώνοντας ἔνα φύλο τῆς σκηνῆς, πόσα καὶ πόσα παλληκάρια πήραν τὰ ὅπλα κι ἥρθαν μαζί μας! ‘Ως κι ὁ βασιλιάς τῆς Πύλου μὲ τὰ χιονάτα του μαλλιά καὶ τὴν φρόνιμη γνώμη του ντύθηκε στ’ ἀρματα. Νά ό πονηρὸς Ὀδυσσεύς, ό βασιλιάς τῆς Ἰθάκης· νά ό Αἴας κι ὁ φοβερὸς Διομήδης κι ὁ Ἰδομενεὺς ἀπὸ τὴν Κρήτην καὶ οἱ ἄλλοι. Μὴν τὸ πιστέψῃς πώς παράτησαν τὰ καλά τους γιὰ τὴν Ἐλένη. Ἡρθαν γιὰ τὴν τιμὴ τὴ δική μας! Καὶ πῶς μπορεῖ ό πατέρας σου νὰ τοὺς πῆ: « προτιμῶ τὴν ντροπή μου παρὰ νὰ χάσω τὴ θυγατέρα μου; » Καὶ πῶς ἐσύ, αόρη τῶν Ἀτρειδῶν, θὰ καταδεχτῆς τέτοιο πράγμα, γιὰ νὰ σώσης μία ζωή, ποὺ αὔριο μπορεῖ νὰ τὴ χάσης ἀπὸ τὴν παραμικρὴ αἰτία;

‘Η βασιλοπούλα σιγὰ-σιγὰ λιγόστεψε τὰ δάκρυά της, σήκωσε τὸ κεφάλι της, ἔδωσε στὸ κορμί της βασιλικὴ στάση, κι ἡ ματιά της ἔλαμψε μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς νιότης καὶ τῆς ἀρχοντιᾶς. “Οταν τελείωσε ό θεῖος της, ἥταν δίβουλη ἀκόμη. Μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἀκούστηκαν δυνατὰ πατήματα ἔξω καὶ χύθηκε στὴ σκηνὴ ό Ἀχιλλεὺς ἀρματωμένος. Χαιρέτησε, ὅπως συνήθιζαν τότε, ἀπλώνοντας τὸ χέρι στὴν Κλυταιμήστρα, καὶ εἶπε μὲ θυμό: :

— Σεβαστὴ βασίλισσα, ἔρχομαι νὰ προστατέψω, ὅσο μπορῶ, τὴ θυγατέρα σου. Εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ τὸ κάνω, ἀφοῦ ό βασιλιάς μεταχειρίστηκε τ’ ὄνομά μου, γιὰ νὰ τὴ φέρη ἔδω. ‘Ο στρατὸς θέλει νὰ θυσιάση τὴν Ἰφιγένεια. ‘Ο Ὀδυσσεὺς ἔρχεται μὲ χίλια παλληκάρια νὰ τὴν πάρη μὲ τὴ βία. Μὰ δρκίζομαι στοὺς θεοὺς πώς δὲ θὰ τὴν πάρη, ὅσο εἶμαι ζωντανός.

‘Η Κλυταιμήστρα ἀμέσως ἀπλώσε τὰ χέρια νὰ τὸν εύ-

χαριστήσῃ. 'Ο μικρὸς Ὀρέστης, ποὺ δὲν ἔπαινε νὰ κλαίῃ τὴν ἀδερφούλα του, ἔτρεξε κι ἀγκάλιασε τὰ γόνατά του. 'Ο Μενέλαος ἔστεκε σαστισμένος καὶ οἱ ἄλλοι ὅλοι ἔπεσαν σὲ συλλογή. « Ποῦ θὰ καταντήσῃ τὸ κακό; », ρωτοῦσαν, ἀφοῦ διπλὸς γενναῖος ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς μὲ τοὺς φοβερούς Μυρμιδόνες του ἀποφάσισε νὰ σταθῇ ἀντίθετος ὅλου τοῦ ἄλλου στρατοῦ;

Τὴν ἵδια ὅμως στιγμὴν ἡ Ἰφιγένεια χώρισε ἀπὸ τὴν μάνα της, στάθηκε στὴ μέση τῆς σκηνῆς καὶ μὲ φωνή, ποὺ δὲν ἔτρεμε, εἶπε :

— Εὔχαριστῶ γιὰ τὴν θυσία σου, γιὲ τοῦ Πηλέα. Μὰ βάλε τὸ σπαθὶ στὸ θηκάρι του καὶ κράτα τὸ θυμό σου. Ποτὲ δὲ θὰ δεχτῶ νὰ χυθῇ αἷμα ἑλληνικὸ γιὰ χάρη μου. Φυλάξετε ὅλοι τὴν παλληκαριά σας γιὰ τοὺς Τρῶες. Ἐγὼ θυσιάζομαι θεληματικὰ στὸ βωμὸ τῆς Ἀρτεμῆς.

— Παιδί μου, τί λέσ; φώναξε μὲ λαχτάρα ἡ Κλυταιμήστρα.

— Τί κάνεις ἀδερφούλα; φώναξε κι ὁ μικρὸς Ὀρέστης τρέχοντας νὰ τῆς ἀγκαλιάσῃ τὰ γόνατα.

Μὰ ἐκείνη ἔτρεξε στὸν Ὁδυσσέα, ποὺ φάνηκε τώρα στὴν πόρτα τῆς σκηνῆς, καὶ τοῦ εἶπε βιαστικά :

— Πᾶμε! Θὰ δῆτε πῶς πεθαίνει μία κόρη τῶν Ἀτρειδῶν! Γιὰ τὴν πατρίδα ὁ θάνατος, θάνατος δὲν εἶναι· μάθετε το ἀπὸ μένα.

‘Ο Ἀγαμέμνων, ὅταν εἶδε τὴν κόρη του νὰ πηγαίνῃ στὴ θυσία, δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῇ.

— Ἀλίμονο! φώναξε βραχὺ καὶ γύρισε ἄλλοῦ τὸ πρόσωπο, σκεπάζοντας μὲ μία ἄκρη τῆς χλαμύδας του τὸ κεφάλι. Ἐκείνη ὅμως ἔτρεξε, ἔπεσε στὰ πόδια του, ἀγκάλιασε τὰ γόνατά του καὶ φιλώντας τὸ χέρι του:

— Τὴν εὐχή σου, πατέρα μου! φώναξε σπαραχτικά. ‘Ορ-

κίζομαι στὸ Δία πώς δὲν σου κρατῶ κάκια. Πεθαίνω μὲ τὴ θέλησή μου. "Ελα, πατέρα, εὐχήσου με.

"Αφωνος ἀνοιξε τὴν ἀγκαλιά του ὁ ἀτυχος πατέρας καὶ ἔσφιξε μέσα τὴν ἐτοιμοθάνατη, τὴ φίλησε, τὴν εὐχήθηκε καὶ πάλι ἀφωνος τὴν ἔριξε στὰ χέρια τοῦ μάντη. "Ἐπειτα μπῆκε στὴ μέση τῶν ἄλλων κι ἔφτασαν ὅλοι τους στὸ δάσος τῆς "Αρτεμης. Στὴ μέση ἦταν ὁ βωμὸς στεφανωμένος μὲ λουλούδια. Τριγύρω στεκόταν ὁ στρατός. 'Ο Κάλχας στεφάνωσε τὴν κόρη κι ἐτοιμάστηκε γιὰ τὴ θυσία.

— Καλὸ ταξίδι σ' ὅλους ! φώναξε ἡ βασιλοπούλα. Γρήγορα νὰ γυρίσετε νικητὲς στὴ γλυκιά μας πατρίδα !

'Ο Κάλχας κάνει τὴν προσευχὴ του στὴ θεὰ καὶ παίρνει τὸ μαχαίρι. "Ολοι τὴ βλέπουν τὴ λεπίδα νὰ λάμπη πάνω ἀπὸ τῆς κόρης τὸ λαιμό.

'Αλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἔνα σύννεφο κυλιέται μὲ ἀστραπόβροντο, κάθεται πάνω στὸ βωμὸ καὶ πάλι σηκώνεται καὶ φεύγει κατὰ τὸ βοριά.

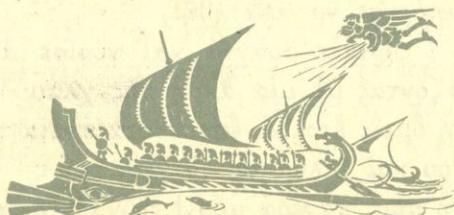
— "Α ! βγαίνει ἀπὸ τὰ στόματα ὅλων.

'Επάνω στὸ βωμὸ ἔνα μεγάλο καὶ πανώριο ἐλάφι σπαράζει καὶ χύνεται τὸ αἷμα του.

— 'Ατρεῖδες καὶ σεῖς οἱ ἄλλοι, χαρῆτε ! φωνάζει ὁ μάντης. 'Η θεὰ δὲν θέλησε τὴ θυσία τῆς βασιλοπούλας καὶ μᾶς ἔστειλε τὸ ἐλάφι. Μᾶς ὑπόσχεται καλὸ ταξίδι. Σήμερα ὁ στόλος μπορεῖ ν' ἀφήσῃ τὴν Αὔλιδα.

'Αναγνωστικὸ « Τὸ ραζακὶ σταφύλι »

'Ανδρέας Καρκαβίτσας

10. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Τί εἶν' ἡ πατρίδα μας ; Μὴν εἶν' οἱ κάμποι ;
Μὴν εἶναι τ' ἀσπαρτα ψηλὰ βουνά ;
Μὴν εἶν' ὁ ἥλιος τῆς, ποὺ χρυσολάμπει ;
Μὴν εἶναι τ' ἀστρα τῆς τὰ φωτεινά ;

Μὴν εἶναι κάθε τῆς ρηχὸς ἀκρογιάλι
καὶ κάθε χώρα τῆς μὲ τὰ χωριά,
κάθε νησάκι τῆς, ποὺ ἀχνὰ προβάλλει,
κάθε τῆς θάλασσα, κάθε στεριά ;

Μὴν εἶναι τάχατε τὰ ἐρειπωμένα
ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς, χρυσὴ στολή,
ποὺ ἡ τέχνη φόρεσε, καὶ τὸ καθένα
μιὰ δόξα ἀθάνατη ἀντιλαλεῖ ;

"Ολα πατρίδα μας ! Κι αὐτὰ κι ἔκεινα,
καὶ κάπτι, πού 'χομε μὲς στὴν καρδιά,
καὶ λάμπει ἀθώρητο σὰν ἥλιου ἀκτίνα
καὶ κράζει μέσα μας : 'Εμπρός, παιδιά !

'Ιωάννης Πολέμης

11. ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΗΜΕΡΕΣ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

"Οταν νόμισε ό Μωάμεθ πώς τὸ ἡθικὸ τῶν πολιορκημένων εἶχε πιὰ κλονισθῆ ἀπὸ τὸν ἀδιάκοπο βομβαρδισμὸ πολλῶν ἡμερῶν, ἔστειλε πάλι γιὰ τελευταία φορὰ τὶς πράσεις του στὸν Κωνσταντῖνο. Τοῦ ζητοῦσε δηλαδὴ νὰ παραδώσῃ τὴν Πόλη. « Τί λέγεις ; Φεύγεις ἀπὸ τὴν Πόλη νὰ πᾶς ὅπου θέλεις μὲ τοὺς ἀρχοντές σου καὶ μὲ τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ ν' ἀφήσης τὸ λαό, χωρὶς νὰ πάθῃ καμία βλάβη οὕτε ἀπὸ μᾶς οὕτε ἀπὸ σένα, η̄ ἐπιμένεις στὴν ἀντίσταση, ποὺ θὰ ἔχῃ ἀποτέλεσμα καὶ τὸ δικό σου θάνατο καὶ τὸ θάνατο τῶν ἀρχόντων σου καὶ τὴν ἀίχμαλωσία καὶ διασπορὰ τῶν^{τῶν} κατοίκων ; ».

'Ο Κωνσταντῖνος, ἀν καὶ ἔβλεπε πώς πολὺ δύσκολα θὰ μποροῦσε νὰ ἀποκρούσῃ ὡς τὸ τέλος τὸ χείμαρρο τῶν στρατιωτῶν τοῦ σουλτάνου, δὲν δίστασε νὰ δώσῃ τὴν ἀπάντηση, ποὺ ταίριαζε καὶ στὸ δικό του ἀξίωμα καὶ στὴ λαμπρὴ ιστορία τῆς αὐτοκρατορίας του. Καὶ η̄ σύγκλητος τῶν ἀρχόντων του ἐνέκρινε τὴν ἀπάντησή του :

« Ἀν θέλης νὰ συζήσης μαζί μας εἰρηνικά, ὅπως ἔζησαν οἱ πατέρες σου, ἀς εἶναι δοξασμένο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνοι θεωροῦσαν καὶ τιμοῦσαν τοὺς γονεῖς μου σὰν πατέρες, κι αὐτὴ τὴν πόλη σὰν πατρίδα τους. Σὲ δύσκολες περιστάσεις σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν πόλη ἔβρισκαν καταφύγιο. Κράτησε ὅσα φρούρια κι ὅση χώρα ἀρπαξες ἀπὸ μᾶς ἀδικα, δρισε καὶ τὸ φόρο, ποὺ θὰ σοῦ πληρώνωμε κάθε χρόνο, νὰ

είναι ἀνάλογος μὲ τὰ εἰσοδήματά μας καὶ φύγε εἰρηνικά. Γιατὶ ποῦ ξέρεις, ἐν, θαρρώντας πώς θὰ κερδίσης, δὲν βγῆς ζημιωμένος; Τὴν παράδοση ὅμως τῆς πόλης οὕτε ἔγὼ τῇ δέχομαι οὕτε κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς κατοίκους της, γιατὶ ὅλοι μαζὶ μὲ μία ἀπόφαση, ποὺ τὴν πῆρε δὲ καθένας μας μόνος του, θὰ πέσωμε πόλεμώντας, χωρὶς νὰ λογαριάσωμε τὴ ζωή μας».

‘Απὸ ἐκείνη τῇ στιγμῇ οἱ δύο ἀντίπαλοι ἔτοιμάζονται γιὰ τὴν ἀποφασιστικὴ σύγκρουση.

‘Ο Μωάμεθ διατάσσει τριήμερο ἀδιάκοπο κανονιοβολισμὸν τῶν τειχῶν, γιὰ ν’ ἀνοιχτοῦν πολλὰ ρήγματα, ἀπὸ τὰ ὅποια θὰ μποροῦσαν νὰ περάσουν οἱ στρατιῶτες του. Σ’ ἐκεῖνον, ποὺ πρῶτος θ’ ἀνέβαινε στὰ τείχη, ὑπόσχεται τὴν καλύτερη ἐπαρχία τῆς Εύρωπης καὶ τῆς Ἀσίας. Σὲ ὅλο τὸ στρατό του ἐπιτρέπει τριήμερη λεηλασία. Οἱ δερβίσηδες τριγυρίζουν τὸ στρατόπεδο κι ὑπόσχονται ἀκόμη μεγαλύτερες ἀμοιβές τοῦ προφήτου γιὰ ὅσους θὰ σκοτωθοῦν πολεμώντας.

Μέσα στὴν πόλη, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, οἱ στρατιῶτες μὲ τὴν προσωπικὴ ἐπίβλεψη τοῦ Κωνσταντίνου ξενυχτοῦν, γιὰ νὰ διορθώσουν τὶς καταστροφὲς τῶν τειχῶν, ποὺ ἔκαναν τὴ μέρα τὰ κανόνια. Κι ὁ ἄμαχος πληθυσμὸς μὲ τοὺς ἀρχιερεῖς, τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μοναχοὺς μπροστὰ ἔκαναν λιτανεία γύρω στὸν ἐσωτερικὸ περίβολο τῶν τειχῶν, ἔχοντας μαζὶ τους τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας. Οἱ ἵκεσίες χιλιάδων λαοῦ: «Κύριε, ἐλέησον! Κύριε, ἐλέησον!» ὑψώνονται πρὸς τὴν Ὑπέρμαχο, ποὺ τόσες φορὲς εἶχε σώσει τὴν Πόλη.

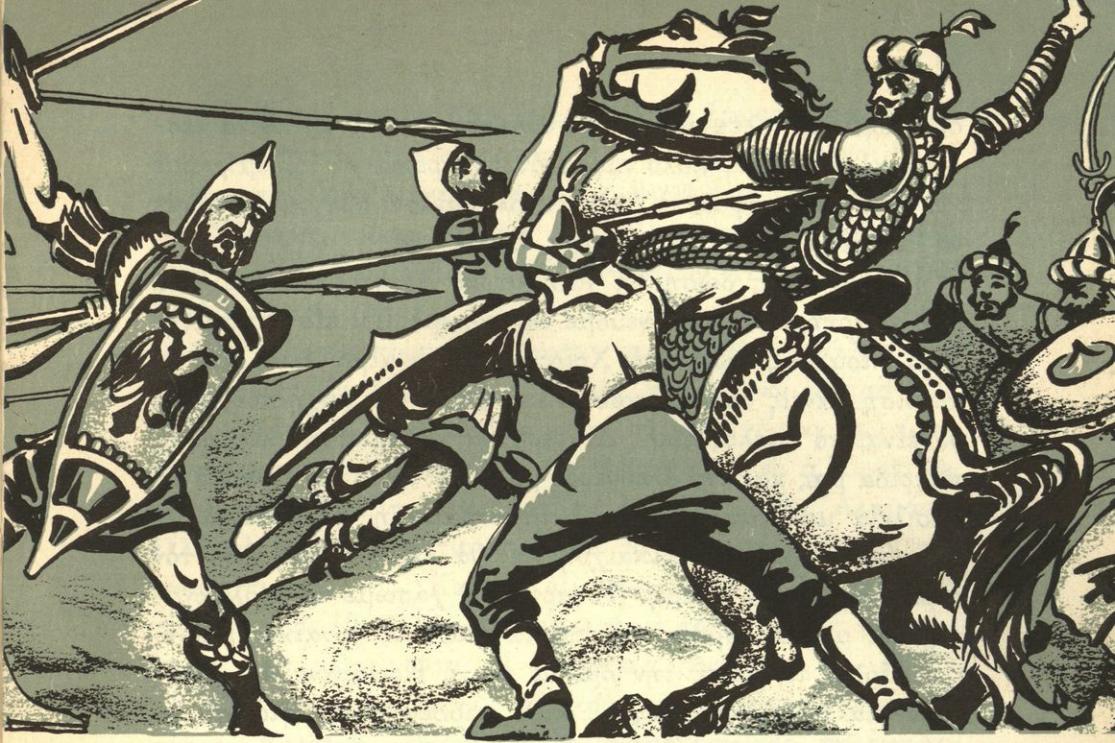
Τὸ ἀπόγευμα τῆς τρίτης ἡμέρας τοῦ ἀδιάκοπου κανονιοβολισμοῦ ὅλα τὰ σημάδια ἔδειχναν πιὰ πώς τὴν ἄλλη μέρα, στὶς 29 Μαΐου, θὰ γινόταν ἡ ἐπίθεση. ‘Ο Κωνσταντῖνος ἐπιθεώρησε πρῶτα τὰ τείχη κι ἔδωσε τὶς τελευταῖς ὁδηγίες γιὰ τὴν πρόχειρη ἐπισκευὴ τῶν ρηγμάτων. Καὶ

κατόπιν πῆγε νὰ ἔκτελέσῃ τὰ τελευταῖα καθήκοντα τοῦ αὐτοκράτορα καὶ τοῦ χριστιανοῦ.

’Αφοῦ συγκέντρωσε ὅλους τοὺς στρατιωτικούς καὶ πολιτικούς ἀρχηγούς, τοὺς ἀνέπτυξε τὴ μεγάλη σημασία τοῦ ἀγώνα, στὸν δόποῖον ἐπρεπε ἡ νὰ νικήσουν ἢ νὰ πέσουν ἡρωικά. ’Αλλ’ ἀξίζει ν’ ἀκούσωμε τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ θρυλικοῦ αὐτοκράτορα, ὅπως μᾶς τὰ ἔσωσε ὁ ὑπουργός του καὶ ἴστοριογράφος Γεώργιος Φραντζῆς.

« Σεῖς, εὐγενέστατοι ἄρχοντες καὶ ἔκλαμπρότατοι δήμαρχοι καὶ στρατηγοί καὶ γενναιότατοι συστρατιῶτες καὶ ὅλος ὁ πιστὸς καὶ τίμιος λαός, γνωρίζετε καλὰ ὅτι ἐφτασε ἡ ὥρα, ποὺ ὁ ἔχθρὸς τῆς πίστεώς μας θέλει νὰ μᾶς ἐπιτεθῇ μὲ δῆλη τὴν πολεμική του τέχνη καὶ μὲ ὅλα τὰ ὅπλα του. Μὲ ὅλη τὴ στρατιωτική του δύναμη θὰ μᾶς ἔξαπολύσῃ ἐπίθεση

καὶ ἀπὸ τὴν ξηρὰ καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσα, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μᾶς κεντήσῃ μὲ τὸ δηλητήριό του σὰν φίδι φαρμακερὸ καὶ νὰ μᾶς καταπιῇ σὰν λιοντάρι ἀνήμερο.

» Γι' αὐτὸ σᾶς λέγω καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μείνετε ἀκλόνητοι μὲ ἀντρεία καὶ μὲ ἄφοβη ψυχή, δύναστε πάντοτε ὡς τώρα χτυπώντας τοὺς ἔχθροὺς τῆς πίστεώς μας. Στὰ δικά σας χέρια παραδίνω αὐτὴ τὴν πιὸ λαμπρὴ καὶ τὴν πιὸ περίφημη πόλη, ποὺ εἶναι πατρίδα σας καὶ βασίλισσα ἀνάμεσα στὶς ἄλλες πόλεις.

» Γνωρίζετε καλά, ἀδέρφια, πῶς ὅλοι μαζὶ ὀφείλομε γιὰ τέσσερα ἀγαθὰ νὰ προτιμήσωμε νὰ σκοτωθοῦμε, παρὰ νὰ ζοῦμε : Πρῶτο γιὰ τὴν πίστη καὶ τὴν εὔσεβειά μας, δεύτερο γιὰ τὴν πατρίδα μας, τρίτο γιὰ τὸ βασιλιὰ καὶ τέταρτο γιὰ τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους μας. Λοιπόν, ἀδέρφια, ἀν-

όφείλωμε νὰ πολεμοῦμε ώς τὸ θάνατο γιὰ τὸ ἔνα ἀπὸ τὰ τέσσερα αὐτὰ ἀγαθά, πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ πολεμήσωμε γιὰ ὅλα μαζί, ἀφοῦ τὸ βλέπετε ὅλοφάνερα πώς κινδυνεύομε νὰ τὰ χάσωμε καὶ τὰ τέσσερα ἀγαθά μας.

»"Αν ὁ Θεὸς δώσῃ τὴν νίκην στοὺς ἀσεβεῖς γιὰ τὰ δικά μας ἀμαρτήματα, κινδυνεύομε νὰ χάσωμε τὴν πίστη μας τὴν ἀγία, ποὺ μᾶς δώρισε ὁ Χριστὸς μὲ τὸ αἷμα του. Καὶ ἀν κερδίσῃ κανεὶς ὅλο τὸν κόσμο καὶ χάσῃ τὴν ψυχή του, ποιό θὰ εἶναι τὸ ὅφελός του; Δεύτερο θὰ χάσωμε τὴν περίφημη πατρίδα μας καὶ τὴν ἐλευθερία μας. Τὸ τρίτο θὰ χάσωμε τὴν βασιλεία μας, ποὺ μία φορὰ ἦταν λαμπρή, ἀλλὰ τώρα θὰ ταπεινωθῇ καὶ θὰ περιπατηθῇ καὶ θὰ ἐκμηδενισθῇ ἀπὸ τὸν τύραννό καὶ τὸν ἀσεβῆ. Τέταρτο θὰ χάσωμε τὰ πολυαγαπημένα μας πρόσωπα, τὰ παιδιά μας, τὶς γυναῖκες μας.».

Μόλις τελείωσε τὴν ὁμιλία του ὁ Κωνσταντῖνος, ἔκεινησε γιὰ τὴν Ἀγία Σοφία, ὅπου προσευχήθηκε γιὰ τελευταία φορὰ καὶ «μετέλαβε τῶν ἀχράντων καὶ θείων μυστηρίων». Ἐξαγνισμένος πιὰ ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες κακίες πῆγε γιὰ τελευταία φορὰ στὰ ἀνάκτορα, ὅπου κάλεσε ὅλους τοὺς αὐλικούς, ἀπὸ τοὺς ἀνωτάτους τιτλούχους ώς τοὺς ὑπηρέτες, καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια ζήτησε ἀπὸ ὅλους συγχώρεση. Ὁ τελευταῖος αὐτοκράτορας τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, βλέποντας πώς ἵσως δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα σωτηρίας, ἐτοιμάζεται νὰ πεθάνῃ, ὅπως ταιριάζει σ' ἔναν ἀληθινὸν "Ἐλληνα κι ἔναν ἀληθινὸν χριστιανό.

Ἀπὸ τὸ παλάτι φεύγει νύχτα, ὅχι γιὰ ν' ἀναπαιθῇ, ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐπιθεωρήσῃ πάλι τὶς φρουρές. Δὲν ἐπρόκειτο πιὰ νὰ ξανακοιμηθῇ παρὰ μόνο τὸν αἰώνιο ὕπνο τοῦ «μαρμαρωμένου βασιλιά», ἀφοῦ θὰ πολεμοῦσε καὶ θὰ ἐπεφτε στὴν Πύλη τοῦ Ρωμανοῦ γενναιότατος ἀνάμεσα στοὺς γενναίους του.

‘Η έθνική μας ιστορία ἔχει πολλούς ἥρωες μέσα σὲ τόσους καὶ τόσους ἀγῶνες τριῶν χιλιάδων χρόνων. Λίγοι ὅμως ἔζησαν καὶ ζοῦν ἀκόμη μέσα στὴν ψυχὴ καὶ τοῦ ἀγράμματου “Ελληνα, τόσον ὡραῖοι καὶ τόσον πολυτραγουδημένοι ὅσο τρεῖς : ‘Ο Λεωνίδας, ὁ Κωνσταντīνος Παλαιολόγος καὶ ὁ Ἀθανάσιος Διάκος.

Κι οἱ τρεῖς τους δὲν νίκησαν τοὺς ἔχθρούς, ἀλλὰ κι οἱ τρεῖς τους δὲν δίστασαν οὔτε μία στιγμὴ νὰ θυσιαστοῦν. Οἱ μυριάδες τῶν ἔχθρῶν πάτησαν τὸ ιερὸ χῶμα, ποὺ ὑπερασπίζονταν κι ὁ Λεωνίδας στὶς Θερμοπύλες κι ὁ Κωνσταντīνος στὴν Πύλη τοῦ Ρωμανοῦ κι ὁ Διάκος στὴν Ἀλαμάνα, ἀλλὰ τὸ πάτησαν ποτισμένο ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν νεκρῶν πιὰ ὑπερασπιστῶν του. Καὶ τὸ αἷματοποτισμένο ἐκεῖνο χῶμα γέννησε τοὺς ἔθνικούς μας θρύλους, μὲ τοὺς ὅποίους μορφώθηκαν καὶ μορφώνονται οἱ ἐλληνικὲς γενεές.

Καὶ στοὺς νέωτερους ἔθνικούς μας ἀγῶνες πόσοι καὶ πόσοι “Ελληνες, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες, πολέμησαν ἔχοντας ὀλοζώντανο μπροστὰ στὰ μάτια τους τὸ δραμα τοῦ Λεωνίδα, τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου καὶ τοῦ Ἀθανασίου Διάκου ! Κι ὅταν ἡ συντριπτικὴ ὑπεροχὴ τῶν ἔχθρῶν τοὺς ἀφαίρεσε τὴ νίκη, ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ αὐτοθυσία τους κέρδισαν τὸ φωτοστέφανο τοῦ ἔθνικοῦ μάρτυρα. “Ας θυμηθοῦμε τοὺς λίγους ὑπερασπιστὲς τῶν δχυρῶν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης στὰ 1941...

Γεώργιος Ν. Καλαματιανὸς

Σημαίνει δέ Θιός, σημαίνει ή γῆς, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια,
σημαίνει κι ή Ἀγια - Σοφιά, τὸ μέγα μοναστήρι,
μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι ἔξήντα δυὸς καμπάνες.
Κάθε καμπάνα καὶ παπάς, κάθε παπάς καὶ διάκος.
Ψάλλει ζερβάδις ὁ βασιλιάς, δεξιὰδις ὁ πατριάρχης,
κι ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν ψαλμουδιὰ ἐσειόντανε οἱ κολόνες.
Νὰ μποῦνε στὸ χερουβικὸ καὶ νά βγη ὁ βασιλέας,
φωνὴ τοὺς ἥρθε ἔξ οὐρανοῦ κι ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα :
« Πάψετε τὸ χερουβικὸ κι ἀς χαμηλώσουν τ' ἄγια,
παπάδες, πάρτε τὰ ἱερὰ καὶ σεῖς, κεριά, σβηστῆτε,
γιατὶ εἶναι θέλημα Θεοῦ ή Πόλην νὰ τουρκέψῃ.
Μόν' στεῖλτε λόγο στὴ Φραγκιὰ νά ρτουν τρία καράβια :
τό να νὰ πάρῃ τὸ Σταυρὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ Βαγγέλιο,
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο τὴν "Ἄγια Τράπεζά μας..."
· Ή Δέσποινα ταράχτηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες.
— Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδακρύζης,
πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιρούς, πάλι δικά σας εἶναι.

« Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια
τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ » N. Γ. Πολίτου

Δημοτικό

13. ΤΟ ΠΡΩΤΟ « OXI »

Στά ξένα Τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1939 εἶναι ἀραγμένα στὸ μεγάλο λιμάνι τοῦ Μπουένος "Αυρες, τῆς πρωτεύουσας τῆς Ἀργεντινῆς, ἀρκετὰ ξένα πλοῖα περιμένοντας νὰ φορτώσουν. "Εξαφνα σὰν βόμβα ἥρθε ἡ τρομερὴ εἰδηση, ποὺ ἀναστάτωσε τὸν κόσμο : 'Η Γερμανία κήρυξε τὸν πόλεμο...

Τὶ θὰ γίνουν τώρα τὰ πλοῖα ; Θὰ ταξιδέψουν ; Καὶ θὰ ἀψηφήσουν τὰ ὑποβρύχια, τὰ ἀεροπλάνα, τὶς νάρκες, τὶς νηοψίες ;

Θὰ μείνουν δεμένα στοὺς μόλους ; Πῶς θὰ ζήσουν τὰ πληρώματα ; Πῶς θὰ ζήσῃ ἡ πατρίδα χωρὶς τρόφιμα, χωρὶς προϊόντα, χωρὶς πρῶτες ύλες ;

Μὲ τὶς ἀγωνιώδεις αὐτὲς σκέψεις ἀποσύρονται πλοίαρχοι καὶ ναῦτες, καθένας στὸ πλοῖο του, καὶ ἀναμένουν τὸν πρόξενο νὰ τους δώσῃ ὁδηγγίες.

Τὴν ἄλλη μέρα παίρνει κι ὁ δικός μας ὁ πρεσβευτὴς τὸ προσωπικὸ τοῦ προξενείου καὶ τῆς πρεσβείας καὶ ἀνεβαίνει στὰ ἔλληνικὰ πλοῖα. Στὸ πρῶτο, ποὺ ἀνέβηκε, κάλεσε ὅλους, ἀξιωματικοὺς καὶ ναῦτες, καὶ τοὺς μίλησε.

Μίλησε γιὰ τὴν 'Ελλάδα καὶ τὰ παιδιά της. Τοὺς ἔφερε παράδειγμα τὸν τετραπέρατο ὄμηρικὸ 'Οδυσσέα, γιὰ νὰ δείξῃ τὶς δύο μεγάλες ἀρετὲς τῆς φυλῆς μας : τὴν ἀγάπην

πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐξυπνάδα καὶ ἐφευρετικότητα τῶν Ἑλλήνων.

‘Οὗτος ὁ μολόγησε ὅτι θὰ εἰναι μεγάλες οἱ δύσκολίες, που θὰ βροῦν οἱ ναυτικοὶ στὰ ταξίδια τους ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου. ’Αλλὰ τώρα θὰ δείξωμε τί ἀξίζομε τοὺς εἶπε. Πρέπει νὰ βοηθήσωμε τὴν πατρίδα στὶς δύσκολες στιγμές· δὲν πρέπει νὰ τῆς λείψουν οὔτε τὰ τρόφιμα οὔτε οἱ πρῶτες ψλες οὔτε τὸ καθετί, που χρειάζεται. Καὶ αὐτὸ μόνο ἐσεῖς θὰ τὸ κατορθώσετε, νικώντας μὲ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἴκανότητά σας ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ ὅλους τοὺς κινδύνους... ’

Τοὺς εὐχήθηκε τέλος καλὴ ἐπιτυχία κι ἀποχώρησε, ἐνῶ τὸ πλήρωμα δακρυσμένο χειροκροτοῦσε καὶ ζητωκραύγαζε.

Ο Θιακός "Οταν ἔφυγε ὁ πρεσβευτής, ἀναψε ἡ συζήτηση γιὰ τὸν πόλεμο. Καθένας ἔλεγε τὴ γνώμη του, καὶ πολλοὶ ὑποστήριζαν ὅτι θὰ ἥταν δύσκολο νὰ τὰ βγάλουν πέρα οἱ σύμμαχοι μὲ τὴ Γερμανία. Σὲ μιὰ στιγμὴ ἔνας ναύτης ἀπὸ τὴν Ἰθάκη ρώτησε κάποιο συνάδελφό του :

— Δὲν μοῦ λές, Φίλιππα, ἂν μᾶς ἐπιτεθοῦν κι ἐμᾶς οἱ Γερμανοί, τί θὰ γίνη;

— "Α ! 'Εμεῖς εἴμαστε μιὰ φούχτα ! Τί θέλεις νὰ κάνωμε ; Θέλοντας καὶ μὴ θὰ περάσουν σὰν ὄδοστρωτήρας ἀπὸ πάνω μας· ἀπάντησε ἐκεῖνος ἀπὸ μικροψυχίᾳ ἢ κάνοντας τὸ μισοκακόμοιρο, γιὰ νὰ πεισμώσῃ τὸν πατριώτη τοῦ Ὀδυσσέα.

Σὰν τὸ λιοντάρι, ποὺ ἀξαφνα βλέπει νὰ τοῦ παίρνουν τὰ μικρά του, ἀγρίεψε ὁ Θιακός. 'Η ματιά του ἔγινε φοβερή, ἀπὸ τὶς δύο κόγχες βγαίνουν φωτιές. Τρέμει σύγκορμος, ἔτοιμος νὰ χυθῇ καὶ μὲ φωνὴ τραχιὰ βρυχήθηκε :

— "Οχι ! ὅχι ! δὲν θὰ περάσουν ! "Ας κοπιάσουν καὶ θὰ δοῦμε !

— Γειά σου, Θιακέ ! Ζήτω ! Ζήτω ἡ Ἑλλάδα ! Φώναξαν ὅλοι.

'Εκείνη τὴ στιγμὴ ἥταν ἀλλος ἀνθρωπος ὁ ἀπλοϊκὸς ναύτης. Ἡταν ὁ προφήτης ὁ ποτισμένος ώς τὸ μεδούλι τῶν κοκάλων του ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς πατρίδας. Ἀπὸ τὸ στόμα του βγαίνει ἡ προσταγὴ τῆς :

"Οχι ! Δὲν θὰ περάσουν ! Εἴμαστε λαδὸς ἐλεύθερος !

Σὲ ἔνα χρόνο καὶ δύο μῆνες περίπου ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ὁ βασιλιάς καὶ δῆλη ἡ Ἑλλάδα βροντοφώναξαν τὸ δεύτερο « OXI » στὸν Ἰταλὸ πρῶτα καὶ σὲ λίγο ἀργότερα στὸ Γερμανό. 'Ο Θιακός ναύτης φάνηκε ἀληθινὸς προφήτης. Μὲ τὸ στόμα του μιλοῦσε ἡ αἰώνια 'Ἑλλάδα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη !

Nικόλαος A. Κοντόπουλος

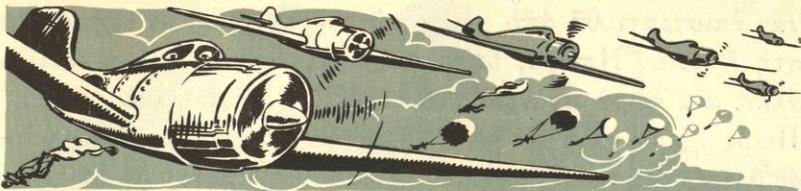
14. ΞΑΝΑΝΟΙΣΑΝ ΟΙ ΔΑΦΝΕΣ

Τῆς δάφνης ξανανθίσαν τὰ κλωνάρια
ἀπάνω στῆς Ἡπείρου τὶς πλαγιές,
τὰ νέα γιὰ νὰ στολίσουν παλληκάρια,
ποὺ ἀπ' ὅλες τῆς Ἑλλάδας τὶς μερίες —
τραβοῦν μ' ὄρμή, μὲ θάρρος καὶ μ' ἐλπίδα,
γιὰ νὰ δοξάσουν πάλι τὴν πατρίδα.

'Ο βάρβαρος ἔχθρὸς τώρα ἀς τὸ μάθη
κι ἀς φύγη ντροπιασμένος, ταπεινός.
'Η δάφνη στὴν Ἑλλάδα δὲν ξεράθη,
τῆς λευτεριᾶς δὲν σβήστη ὁ αὐγερινός.
Κρατεῖ ἡ Ἑλλάδα κλῶνο ἐλιᾶς, μὰ ξέρει
νὰ σπέρνη κεραυνούς μὲ τ' ἄλλο χέρι.

Ἐφημερίς « Καθημερινή »

Σπύρος Παναγιωτόπουλος

15. ΟΙ ΚΡΗΤΙΚΟΠΟΥΛΕΣ

Δύο λυγερόκορμες Κρητικοπούλες στέκονταν ίσιες σάν λαμπάδες μπροστά στὸ Γερμανὸ διοικητὴ τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν. Ὅταν κι οἱ δύο ψηλὲς, λιγνές, ἀλλὰ γεροδεμένες, μελαχροινές, μὲ ἔντονα χαρακτηριστικά, εἴκοσι δύο ὡς εἴκοσι πέντε χρόνων. Καὶ φοροῦσαν ἀντρικές κρητικὲς βράκες καὶ ψηλὰ ὑποδήματα. Ὅταν ἀδερφές. Ἀρετὴ ὄνομαζόταν ἡ μεγαλύτερη κι Ἐλευθερία ἡ μικρότερη. Εἶχαν πιαστῆ αἰχμάλωτες σὲ μία συμπλοκὴ κοντὰ στὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Μάλεμε στὴ μάχη τῆς Κρήτης. Κι ἡ διαταγὴ ὥταν: "Οσοι ἔνοπλοι πολίτες συλλαμβάνονταν αἰχμάλωτοι νὰ τουφεκίζωνται « ἐπὶ τόπου ».

Δὲν μιλοῦσε ὅμως ἡ διαταγὴ καθόλου γιὰ γυναῖκες. Κι οἱ δύο ἀδερφές εἶχαν πιαστῆ, ἀφοῦ πολέμησαν σάν τὰ καλύτερα παλληκάρια, ὁπλισμένες μὲ δύο παλιοὺς γκράδες. Στὰ χέρια τῶν ἔχθρῶν ἔπεσαν, μόνον ἀφοῦ τοὺς ἔστειλαν μὲ ἀλάθιυτο μάτι καὶ τὴν τελευταία τους σφαίρα. Καμιὰ προφύλαξη δὲν πήραν σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς φονικῆς συμπλοκῆς. Οἱ σφαῖρες ὥρες ὀλόκληρες περνοῦσαν γύρω τους σάν μέλισσες, χωρὶς ὅμως νὰ τὶς ἀγγίξουν καθόλου. Λὲς κι εἶχαν ἀπάνω τους Τίμιο ξύλο.

Ἡ καταγωγὴ τους ὥταν ἀπὸ ἓνα μικρὸ χωριὸ τῶν Σφακιῶν. Τὸν πατέρα τους τὸν εἶχαν χάσει στὸ Μικρασιατικὸ πόλεμο. Τὰ δύο ἀδέρφια τους, ὁ Μανόλης κι ὁ Γιώργος, εἶ-

χαν ἐπιστρατευθῆ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου κι εἶχαν πάει στὴν Βόρειο "Ηπειρο, ὅπου μαζὶ μὲ τόσους ἄλλους ἔδειξαν ἄλλη μία φορὰ στὸν κόσμο τί ἀξίζει τὸ κρητικὸ τουφέκι. Ποιός ἤξερε τί νὰ ἀπόγιναν ὑστερα ἀπὸ τὴ γερμανικὴ ὑποδούλωση καὶ τὴ διάλυση τοῦ στρατοῦ μας. Τάχα νὰ ζοῦσαν; 'Η χήρα ἡ μητέρα κι οἱ ὁρφανὲς ἀδερφὲς τους περνοῦσαν μέρες ἀγωνίας.

'Αντὶ νὰ ἔρθῃ στὶς πονεμένες γυναικες κάποια εἰδῆση γιὰ τὴν τύχη τῶν ἀγαπημένων τους, ξαφνικὰ ἔνα πρωὶ ἔνα τρομερὸ μήνυμα συντάραξε ὅλη τὴν Κρήτη ἀπ' ἄκρη σὲ ἄκρη: Πολλὰ ἔχθρικὰ ἀεροπλάνα ἔριχναν χιλιάδες ἀλεξιπτωτιστὲς γύρω στὰ ἀεροδρόμια καὶ στὶς μεγάλες πολιτεῖες.

Οἱ λίγοι "Ελληνες στρατιῶτες, μὲ τὴ βοήθεια ὅσων" Αγγλῶν, Αὐστραλῶν καὶ Νεοζηλανδῶν εἶχαν φτάσει ἀπὸ τὴν ἡπειρωτικὴ 'Ελλάδα, τοὺς ἀντιμετώπιζαν ἀδείλιαστα στὸν ἄνισο ἀγώνα. Μὰ τὰ ἀεροπλάνα ὅλο καὶ πλήθαιναν σὰν κοπάδια ὅρνια, ποὺ ὀσμίζονται πλούσιο κυνήγι.

'Αλλὰ κι οἱ στρατιῶτες δὲν ἀπόμειναν μόνοι νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Κρήτη. Λὲς καὶ κάποια μαγικὴ σάλπιγγα σήμανε γενικὸ συναγερμὸ στοὺς κάμπους καὶ στὰ βουνά. Γέροι ἀσπρομάλληδες καὶ παιδιὰ ἀμούστακα ἀρπαξαν ὅ,τι μισοσκουριασμένο τουφέκι ἢ μαχαίρι βρισκόταν στὸ σπίτι τους κι ἔτρεξαν νὰ μετρηθοῦν μὲ τὸν πιὸ τέλειο στρατό, ποὺ εἶχε γνωρίσει ὡς τότε ὁ κόσμος. Τὶς πιὸ πολλὲς ὅμαδες τῶν αὐτοσχέδιων πολεμιστῶν τὶς ὁδηγοῦσαν οἱ παπάδες, κρατώντας μὲ τὸ ἔνα χέρι τὸ σταυρὸ καὶ μὲ τὸ ἄλλο τὸ τουφέκι. Τότε πετάχτηκαν στὴ μέση καὶ πολλὲς Κρητικοπούλες ὅπλισμένες. Κανεὶς δὲν θέλησε νὰ τὶς ἐμποδίσῃ.

— Μανούλα, τὴν εὔχή σου!...

Κι ἔσκυψαν νὰ φιλήσουν τὸ χέρι της οἱ δύο λεβεντοκόρες. Εἶχαν φορέσει τὶς τιμημένες κρητικὲς στολὲς τοῦ

παπποῦ τους, τοῦ φημισμένου καπετάν Μανόλη, καὶ τοῦ πατέρα τους, ποὺ τὶς φύλαγαν στὰ βάθη τοῦ σεντουκιοῦ ἀκριβὰ οἰκογενειακὰ κειμήλια. Στὰ χέρια τους κρατοῦσαν τοὺς δύο παλιοὺς γκράδες τοῦ σπιτιοῦ καὶ στὰ στήθη τους εἶχαν περάσει σταυρωτὰ τὰ φυσεκλίκια.

‘Η χαροκαμένη μητέρα γιὰ μιὰ στιγμὴ ξαφνιάστηκε. Γιὰ μιὰ στιγμὴ μονάχα. Κι ἀμέσως, χωρὶς νὰ δείξῃ τὴν παραμικρὴ ταραχή, ἀνοιξε διάπλατα τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὶς φίλησε στὰ πυρωμένα μάγουλά τους.

— Στὴν εὐχὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας!... Καὶ κοιτάξετε νὰ μὴν ντροπιάσετε τὴ γενιά σας.

Σὰν νὰ εἶχαν φτερὰ στὰ πόδια, ἔτρεξαν νὰ προφτάσουν τοὺς ὅλους χωριανοὺς πολεμιστές, ποὺ κατηφόριζαν. Καί, μόνο σὰν τὶς ἔχασε ἀπὸ τὰ μάτια της, δάκρυσε ἡ μητέρα.

— "Αχ ! γιατί νὰ μὴν ἔχω κι ἐγὼ τὰ νιάτα σας νὰ ἔρθω μαζί σας, μουρμούρισε μὲ παράπονο.

— Ξέρετε ποιά εἶναι ἡ τιμωρία γιὰ τοὺς πολίτες, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ποὺ χτυποῦν τὸ γερμανικὸ στρατό ; ρώτησε τὶς αἰχμάλωτες δ Γερμανὸς διοικητής.

"Ενας Γερμανὸς στρατιώτης ἔκανε τὸ διερμηνέα.

— Τὴν ξέρομε. Εἶναι δ θάνατος. Ἀπάντησε μὲ σταθερὴ φωνὴ ἡ Ἐρετὴ γιὰ λογαριασμὸ καὶ τῆς ἀδερφῆς της.

— Γιατί δὲν σεβαστήκατε τοὺς κανόνες τοῦ πολέμου ; Μόνο τακτικὸς στρατὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πολεμᾶ τακτικὸ στρατό.

— Γιατί δὲν σεβαστήκατε ἐσεῖς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτη ; Ποιά ἀφορμὴ σᾶς δώσαμε, ποὺ ἥρθατε νὰ μᾶς ὑποδουλώσετε ; Ἡταν ἡ πληρωμένη ἀπάντηση τῆς ὑπερήφανης Ἑλληνοπούλας.

"Ο Γερμανὸς ἔγινε μαυροκόκκινος ἀπὸ τὸ θυμό του. Κάτι μαυρμούρισε καὶ διέταξε νὰ τὶς κλείσουν στὸ ὑπόγειο τοῦ προσωρινοῦ διοικητηρίου.

— Επρεπε νὰ τὶς τουφεκίσω ἀμέσως, εἶπε στοὺς ἀξιωματικούς του, ποὺ παρακολουθοῦσαν τὴ σκηνὴ ἀκίνητοι σὰν ἀγάλματα. Μὰ τί νὰ τοὺς κάμω ; Μοῦ ἥρθε διαταγὴ ἀπὸ τὸ Βερολίνο νὰ στείλω ἐκεῖ δσες Κρητικοπούλες ἔνοπλες πιάσωμε. Βλέπετε πρώτη φορὰ ἀντιμετωπίσαμε καὶ γυναῖκες νὰ μᾶς πολεμοῦν μὲ τόσο πεῖσμα. Φαίνεται πώς θέλει νὰ τὶς γνωρίση ὁ Ἰδιος ὁ Χίτλερ.

Στὰ ψυχρὰ πρόσωπα τῶν ἀξιωματικῶν ζωγραφίστηκε μελαγχολικὴ ἔκφραση. » Πῶς θὰ κρατήσωμε ὑποδουλωμένη μιὰ χώρα, δπου κι οἱ γυναῖκες μᾶς πολεμοῦν παλληκαρίσια !»

Γεώργιος N. Καλαματιανὸς

16. Η ΣΗΜΑΙΑ

Πάντα κι ὅπου σ' ἀντικρίζω
μὲ λαχτάρα σταματῶ
καὶ περήφανα δακρύζω,
ταπεινὰ σὲ χαιρετῶ.

Δόξα ἀθάνατη στολίζει
κάθε θεία σου πτυχὴ^η
καὶ μαζί σου φτερουγίζει
τῆς πατρίδας ἡ ψυχή.

"Οταν ξάφνου σὲ χαιδεύη
τ' ἀγεράκι τ' ἀλαφρό,
μοιάζεις κύμα, ποὺ σαλεύει
μὲ χιονόλευκον ἀφρό.

Κι δ Σταυρός, ποὺ λαμπυρίζει
στὴν ψηλή σου κορυφή,
εἴν' ὁ φάρος, ποὺ φωτίζει
μιὰν ἐλπίδα μας κρυφή.

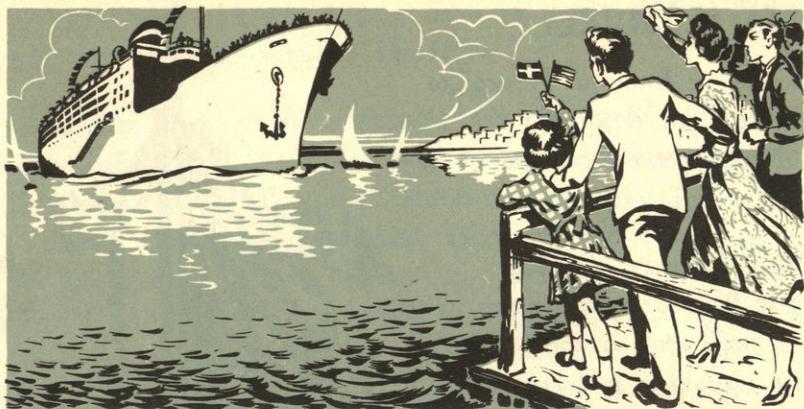
Σὲ θωρῶ κι ἀναθαρρεύω
καὶ τὰ χέρια μου χτυπῶ,
σὰν ἀγία σὲ λατρεύω,
σὰ μητέρα σ' ἀγαπῶ.

Κι' ἀπ' τὰ στήθη μου ἀνεβαίνει
μιὰ χαρούμενη φωνή :
Νὰ εἶσαι πάντα δοξασμένη,
ὦ Σημαία γαλανή !

« Τὰ πρῶτα βήματα »

Ιωάννης Πολέμης

17. ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΠΑΤΡΙΚΟ ΕΔΑΦΟΣ

Μετά τὸν ὡκεανὸν ἡ Μεσόγειος καὶ μετὰ τὴν Μεσόγειο τὰ ἑλληνικὰ ἀκρογιάλια μας. Καὶ τὰ μάτια τῶν νοσταλγῶν καρφώνονται στὰ ποθητὰ βουνά, στὶς κυματιστὲς λοφοσειρές, στὰ σπίτια, ποὺ καπνίζουν καὶ περιμένουν ἔορταστικὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ξενιτεμένων.

‘Η μανούλα ἀνοίγει ἐπὶ τέλους τὰ κουρασμένα μάτια της, ἡ ἀδερφούλα ντύνεται καὶ στολίζεται τὰ γιορτινά της, ὁ πατέρας ἀστράφτει ἀπὸ τὴν χάρᾳ καὶ ξεκινάει γιὰ τὰ λιμάνια καὶ τοὺς σταθμοὺς νὰ δώσῃ τὸ χέρι του στὸ παιδί, ποὺ γυρίζει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ δλοστρόγγυλο, ιαθαρό, μὲ τὸν ἀέρα, τὴν εὐγένεια καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς Μεγάλης Δημοκρατίας.

Χαρές καὶ πανηγύρια ! ”Ανοιξη ! Πρασινίζουν οἱ κάμποι, φουντώνουν καὶ ἀνθίζουν τὰ δέντρα, τὰ ἵδια δέντρα, ποὺ ἔδωσαν τὸν ἴσκιο τους κάποτε στὰ μικρὰ παιδιά, οἱ γαλάζιες θάλασσες γαληνεύουν, σημαῖες γαλανόλευκες κυματίζουν παντοῦ γιὰ τὸν ἐρχομό τῶν παλληκαριῶν. ‘Η καμπάνα

τοῦ χωριοῦ θὰ τοὺς χαιρετήσῃ σὲ λίγο, καὶ τὰ τραγούδια, τὰ κλέφτικα καὶ τὰ ρουμελιώτικα, θ' ἀντηχήσουν παντοῦ, τὰ βιολιά καὶ τὰ λαγοῦτα θὰ παίξουν.

Γλυκύτατη ἀνατριχίλα μᾶς συναρπάζει ὅλους στὸ ἀντίκρισμα τοῦ βαπτοριοῦ, ποὺ αὐλακώνει μὲ δόρυν τὴν θάλασσα, ποὺ λές καὶ τρέχει μὲ τὸν πόθο μας, καὶ φτάνει, ὅλο φτάνει καὶ κοντοζυγώνει. Τὸ διάστημα δὲν μᾶς χωρίζει πιά, οἱ ξενιτεμένοι, νά τους, σὰν τὰ περιστέρια ὄλόλευκοι, ἀραδιασμένοι στὸ κατάστρωμα, μὲ ὑγρὰ τὰ μάτια, μὲ πιασμένη τὴν καρδιά, γιατὶ τὸ δνειρό ἔγινε ἀληθινό.

Νά καὶ ὁ ἥλιος, ποὺ μονάχα στὴν Ἑλλάδα λάμπει τόσο θερμὰ καὶ ὠραῖα, κατὰ τὸν ποιητή, νά ὁ οὐρανὸς ὁ γαλάζιος καὶ ὄλοξάστερος, νά ἡ βαρκούλα μὲ τὰ λευκὰ πανιά, νά τὰ μαντίλια, ποὺ στέλνουν μὲ τὸν ἀνεμισμό τους τὸν πρῶτο γλυκύτατο χαιρετισμό.

Φτωχὴ πατρίδα, μαραμένη καρδιά, λυπημένοι ἀνθρώποι τοῦ παλιοῦ καιροῦ, πόσο ἔχετε ἀλλάξει σ' αὐτὸ τὸ πολύχρονο διάστημα τοῦ χωρισμοῦ! Δὲν εἶναι πιὰ ἡ μικρὴ Ἑλλάδα, ποὺ ἀφήσαμε κάποιον καιρό. Μὲ δλες τὶς πίκρες καὶ τὶς καταστροφὲς τὸ ἀντρειωμένο κορμί της στέκεται ἀγέρωχο καὶ σᾶς γλυκοχαιρετίζει, σᾶς δείχνει τὸ χαμόγελό της, σᾶς ἀνοίγει τὴν ὄλοθερη μῆτραν ἀγκαλιά της.

Τί ὥρες, Θεέ μου, καὶ τί στιγμὲς ἀλησμόνητες! "Οταν ἡ ἀγκυρα πόντισε στὰ ἥρεμα νερὰ τοῦ Φαλήρου, ἐνα βρῦντερὸ «Ζήτω ἡ Πατρίδα!» ἀκούστηκε, βγαλμένο μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ ὅλων μας. Κι ἀμέσως, χωρὶς ἀργοπορία, μ' ἔναν παλμὸ τὰ παιδιὰ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἑλλάδας ἔπειτάχτηκαν στὸ πατρικὸ ἔδαφος καὶ σὰν τὸν Ὁδυσσέα ἔσκυψαν καὶ τὸ φίλησαν, τὸ ράντισαν μὲ τὰ δάκρυά τους.

Εὔλογημένος ἀς εἶναι ὁ ἔρχομός τους! Πρόσωπα γελαστά, λευκὰ καὶ ροδοκόκκινα, ἀσπρὸ πανταλόνι, μαῦρο σα-

κάκι και στὸ κεφάλι τὸ ἀρματολικὸ φέσι και ἡ γαλανόλευκη φούντα. Εἶναι οἱ "Ἐλληνες, ποὺ γυρίζουν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ διψασμένοι και γεμάτοι στοργὴ γιὰ τὴν πατρίδα. Σεμνοὶ και πρόσχαροι ἔρχονται νὰ προσκυνήσουν τὸ πατρικὸ ἔδαφος, νὰ ξαναζήσουν χοντὰ στὴ μάνα, νὰ ξανακούσουν τὸν πρωινὸ χαιρετισμὸ τῶν πουλιῶν και νὰ σβήσουν τὴ δίψα τους στὴ βρύση τοῦ χωριοῦ, στὰ γάργαρα και δλόδροσα νερά.

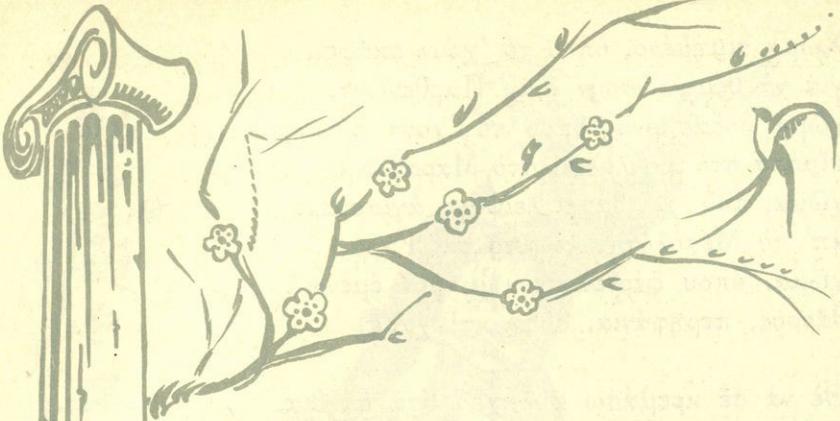
"Ἡ Ἀθήνα ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά της στοὺς νοσταλγούς κι ὁ δρόμος ἔγινε πανηγύρι. Ἡ σημαία κυματίζει παντοῦ, ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστροφὴ πῆρε τὸ χαρακτήρα τῆς ἱεροτελεστίας και τοῦ ἐθνικοῦ συναγερμοῦ. Ἀλησμόνητες μέρες. Καὶ σὲ λίγο τὸ καραβάνι τῶν νοσταλγῶν χάθηκε ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα, σκορπίστηκε σὲ λιμάνια και σὲ σταθμούς, βρέθηκε στὶς ἐπαρχιακὲς πολιτεῖες και στὰ χωριά, ἀνάμεσα στοὺς πολυαγαπημένους, στοὺς φίλους και στοὺς συγγενεῖς.

"Ἄς εἶναι εὐλογγμένη ἡ ὥρα τῆς, ἐπιστροφῆς και τοῦ σφιχταγκαλιασμοῦ κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τῆς πατρίδας.

Περιοδικὸ «Ἐλλην. Ἐρυθρὸς Σταυρὸς Νεότητος»

Μιχαὴλ Ροδᾶς

18. ΧΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ

Τώρα, ποὺ θὰ φύγω καὶ θὰ πάω στὰ ξένα,
καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἀφησε νὰ πάρω κάτι κι ἀπὸ σένα,
γαλανὴ πατρίς μου, πολυαγαπημένη.

"Αφησε μαζί μου φυλαχτὸν νὰ πάρω
γιὰ τὴν κάθε λύπη, καθετὶ κακό,
φυλαχτὸν ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτὸν ἀπὸ χάρο,
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἑλληνικό.

Χῶμα δροσισμένο μὲ νυχτιᾶς ἀγέρι,
χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη,
χῶμα μυρισμένο ἀπ' τὸ καλοκαίρι,
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα ποὺ γεννάει
μόνο μὲ τῆς πούλιας τὴν οὐράνια χάρη,
μόνο μὲ τοῦ ἥλιου τὰ θερμὰ φιλιά,
τὸ μοσχάτο κλῆμα, τὸ ξανθὸ σιτάρι,
τὴ χλωρὴ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴ ἐλιά.

Χῶμα τιμημένο, ὅπου τό χούν σκάψει,
γιὰ νὰ θεμελιώσουν ἔναν Παρθενώνα,
χῶμα δοξασμένο, ὅπου τό χούν βάψει
αἴματα στὸ Σούλι καὶ στὸ Μαραθώνα,
χῶμα, πού χει θάψει λείψανα ἀγιασμένα
ἀπ' τὸ Μεσολόγγι κι ἀπὸ τὰ Ψαρά,
χῶμα, ὅπου φέρνει στὸν μικρὸν ἐμένα
Θάρρος, περηφάνια, δόξα καὶ χαρά.

Θὲ νὰ σὲ κρεμάσω φυλαχτὸ στὰ στήθια,
κι ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτὸ σὲ βάλη,
ἀπὸ σὲ θὰ παίρνη δύναμη, βοήθεια,
μὴν τὴν ξεπλανέψουν ἄλλα ξένα κάλλη.
Ἡ δική σου χάρη θὰ μὲ δυναμώνη
κι ὅπου κι ἀν γυρίζω κι ὅπου κι ἀν σταθῶ,
σὺ θὲ νὰ μοῦ δίνης μιὰ λαχτάρα μόνη :
πότε στὴν Ἑλλάδα πίσω θὲ νὰ ρθῶ.

Κι ἀν τὸ ριζικό μου — ἔρημο καὶ μαῦρο —
μοῦ γραψε νὰ φύγω καὶ νὰ μὴ γυρίσω,
τὸ ὑστερνὸ συγχώριο εἰς ἐσένα θά βρω,
τὸ ὑστερνὸ φιλί μου θε νὰ σοῦ χαρίσω...
Ἐτσι, κι ἀν σὲ ξένα χώματα πεθάνω,
καὶ τὸ ξένο μνῆμα θά ναι πιὸ γλυκό,
σὰν θαφτῆς μαζί μου, στὴν καρδιά μου ἐπάνω,
χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα ἐλληνικό.

«Αμάραντα»

Γεώργιος Δροσίνης

19. Η TZABEAINA

Στὸν Κάλαμο, στὸ μικρὸ νησὶ κοντὰ στὴν Ἰθάκη, χιλιάδες ἔμεναν ἀδύνατες ψυχὲς ὅλα τὰ χρόνια τῆς Ἐπαναστάσεως, φευγάτες ἀπὸ τὰ σπίτια τους, γιὰ νὰ γλυτώσουν. Ἐκεῖ μαζὶ μὲ ἄλλες Σουλιώτισσες ζοῦσε ποιά; Ἡ Δέσπω ἡ

Τζαβέλαινα, τοῦ Φώτου ἡ γυναίκα, ἡ θαυμαστὴ ἀπὸ τοὺς πολέμους τοῦ Σουλίου μὲ τὸν Ἀλή - πασὰ πρὶν ἀπὸ τὸ 1821.

Τώρα δμῶς ἄλλος γινόταν πόλεμος, ἵσα σκληρὸς μὰ πιὸ μεγάλος. Οἱ Σουλιῶτες πέρασαν ἀπὸ τὰ Ἐφτάνησα κατὰ τὸ 1823 καὶ πολεμοῦν μαζὶ μὲ τόσα ἄλλα ἀδέρφια τους· μαζὶ τους ἦταν καὶ τῆς Τζαβέλαινας οἱ γιοί, ὁ Κίτσος κι ὁ Ζυγούρης, καὶ τόσοι ἄλλοι.

Μιὰ μέρα ξαφνικὰ ἔφτασε στὸν Κάλαμο μιὰ κακὴ εἰδηση, πῶς σὲ κάποια μάχη ὁ Κίτσος κι ὁ Ζυγούρης σκοτώθηκαν!

Ἄμεσως οἱ Σουλιώτισσες, κι ἡ Δέσπω συντροφιά τους, ἀρχισαν τὸ κλάμα, τὸ ξεφωνητὸ καὶ τὸ μαλλιοτράβηγμα.

"Αξαφνα ἡ Δέσπω δρθή τινάχτηκε, ἔριξε πίσω τὰ μαλλιὰ καὶ σφούγγισε τὰ δάκρυα.

— Παῦτε, ὡρέ, τὰ κλάματα! εἴπε προσταχτικά· ἐκεῖνοι πᾶνε στοῦ Χριστοῦ τὸ δρόμο. "Ομως Πάσχα ἔρχεται. Σηκωθῆτε τώρα νὰ βάψωμε τ' αὐγά, γιατὶ εἶναι ἀμαρτία, κι ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ μᾶς δργιστῇ.

Ἀπὸ σεβασμὸ σηκώθηκαν μία μία κι ἀρχισαν νὰ κοιτῶν τὴ δουλειά τους, μὰ χωρὶς καρδιά. Μὲ πολλὴ δυσκολία κρατοῦν τὰ δάκρυα καὶ κρυφαναστενάζουν πικρά.

Μὰ ξαφνικά, κι ἐκεῖ ποὺ καταγίνονται στῶν αὐγῶν τὸ βάψιμο, φτάνει ἄλλη πρόσχαρη εἰδηση, πῶς ὅχι, ἦταν ψέμα, δὲν σκοτώθηκε κανεὶς καὶ ζοῦν τῆς Δέσπως τὰ λιονταρόπουλα. Κάποιος πληγώθηκε ἐλαφριὰ μόνο.

Καὶ φαγτάζεται κανένας τὴ χαρά, ὑστερα ἀπὸ τόση λύπη. Κι ἡ Τζαβέλαινα γονατιστή:

— Δοξασμένη ἡ χάρη σου, Χριστέ, ποὺ μοῦ τοὺς φύλαξες... μὰ ἐγὼ πάντα τοὺς ἔχω ξεγραμμένους...

20. Ο ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴ κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
ποὺ μὲ βίᾳ μετράει τὴ γῆ.

’Απ’ τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἐλλήνων τὰ ίερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη,
χαῖρε, ω, χαῖρε, ’Ελευθεριά !

’Εκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἔνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
ἔλα πάλι νὰ σου πῆ.

"Αργειε νά 'λθη ἔκείνη ἡ μέρα,
καὶ ἥταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τά σκιαζε ἡ φοβέρα,
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής ! Παρηγορία
μόνη σου ἔμενε νὰ λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἔνα ἐκτύπαε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κι ἔλεες : Πότε ; ᾧ ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἐρμιές ;
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψεις, ἄλυσες, φωνές.

Τότε ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μὲς στὰ κλάματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα ἐλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἵματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά,
νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχή·
δὲν εἶν' εὔκολες οἱ θύρες,
ἔὰν ἡ χρεία τές κουρταλῆ.

"Αλλοις σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἀλλ' ἀνάσαση καμιά·
ἄλλοις σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά

"Αλλοι, διμέ ! στὴ συφορά σου,
δποὺ ἔχαίροντο πολύ,
σύρε νά 'βρης τὰ παιδιά σου,
σύρε ! ἐλέγαν οἱ σκληροί.

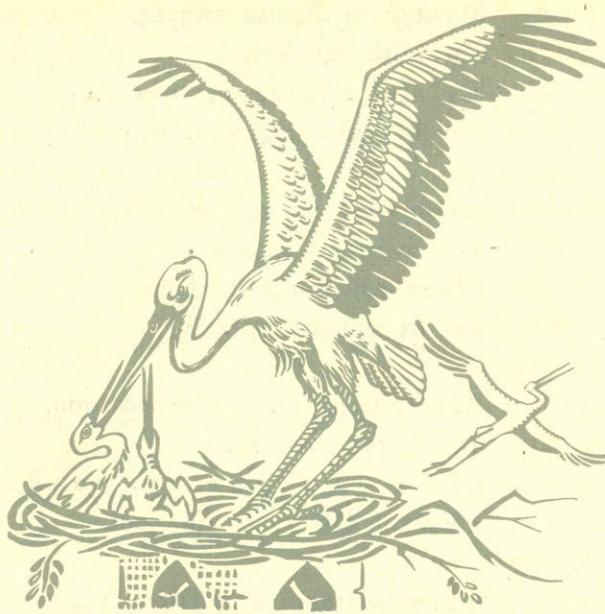
Φεύγει ὅπίσω τὸ ποδάρι
καὶ ὄλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτραν ἢ τὸ χορτάρι,
ποὺ τὴ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ δρμή,
ποὺ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανή.

'Απ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἐλλήνων τὰ ίερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Διονύσιος Σολωμός

Γ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

21. Ο ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Καλόκαρδοι Τού ! τού ! τού ! 'Ακούστηκε στήν άκρη τοῦ χωριοῦ ἡ σαλπιγγούλα τοῦ ἀγροτικοῦ διανομέως.

'Ο κύριος Βασίλης εἶναι τὸ κινητὸ ταχυδρομεῖο δέκα χωριῶν. Παίρνει τὰ γράμματα, ποὺ ἔρχονται στὸ ταχυδρομεῖο τῆς παλιᾶς πρωτεύουσας τοῦ δήμου, τὰ βάζει στήν πέτσινη σάκα του καὶ μὲ τὸ ραβδί του γιὰ σύντροφο καὶ βοηθὸ ξεκινᾶ γιὰ τὰ γύρω χωριά. Δίνει γράμματα σὲ ἀγαπημένους καὶ παίρνει γράμματα γιὰ ἀγαπημένους.

Τριάντα χρόνια τώρα — ἄρχισε νέος καὶ ἔγινε γέρος — κάνει τὴν ἴδια δουλειὰ μὲ τὴν ἴδια καλὴ καρδιὰ. Πουθενὰ δὲν κάθεται πάντοτε εἶναι βιαστικός, γιὰ νὰ προφταίνη. Δουλεύει, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς, σὰν τὸ χρονόμετρο ρολόι. Εἶναι πάντοτε ὑγιῆς, λέτε κι ἔχει κάνει σύμφωνο φιλίας μὲ τὴν ἀρρώστια. Γνωρίζει μὲ τὸ ὄνομά τους ὅλους καὶ εἶναι φίλος ὅλων.

’Αλλὰ τώρα, ποὺ εἶναι πόλεμος μὲ τοὺς Ἰταλούς καὶ τοὺς Γερμανούς, μὲ λαχτάρα περιμένουν ὅλοι τὸν κύριο Βασίλη. Τὰ παλληκάρια εἶναι στὸ μέτωπο καὶ κάθε χωρὶς τὸν περιμένει μὲ ἀγωνία — καλή του ὥρα! — γιὰ νὰ μάθουν νέα ἀπὸ τὰ παιδιά τους καὶ νὰ στείλουν κι ἔκεινοι τὰ δικά τους.

Στὰ Λουσικὰ ὁ Γιάννης Δήμου ἔχει πολλὴ δουλειά. Μόλις εἶναι 11 - 12 χρόνων· καὶ ὅμως πολλὰ λόγια δὲν λέει σὰν παιδί. Γράφει σιωπηλὸς τὰ γράμματα ἐκείνων, ποὺ δὲν ξέρουν καὶ ἔχουν παλληκάρια στὸ μέτωπο.

Τὸ χέρι του δὲν εἶναι ἀκόμη συνηθισμένο νὰ γράφη συνεχῶς, ἀλλὰ τὰ καταφέρνει. Οἱ σπίθες τῶν ματιῶν του δείχνουν τὴν ἀδάμαστη θέλησή του νὰ ἔξυπηρετήσῃ τοὺς χωριανούς του. Σὲ κανένα δὲν λέει « ὅχι » ποτέ του· πάντα « ναι » καὶ μὲ χαμόγελο. Τὴν ὥρα ποὺ γράφει, σκέψη ἄλλη δὲν ἔχει, παρὰ νὰ πῆ στὸ χαρτὶ καθαρὰ καὶ ξάστερα τὶς σκέψεις τῶν ἄλλων.

’Εκείνη τὴν μέρα, ποὺ ἀκούστηκε ἡ μικρὴ σάλπιγγα, εἶχε πολλὴ δουλειὰ κατὰ τὰ συνηθισμένα. ’Απὸ τὸ πρῶτο καθισμένος στὸ γραφεῖο του, ἐνα κύλινδρο τραπέζι χωρὶς τραπεζομάντιλο, γράφει, γράφει, γράφει. Στὸ ἔργο του δοκίμαζε ἵκανοποίηση· πρόσφερε κι αὐτὸς μιὰ μικρὴ ὑπηρεσία στὴν πατρίδα, ἀδιάφορο ἀν δὲν ἦταν στὴν πρώτη γραμμή.

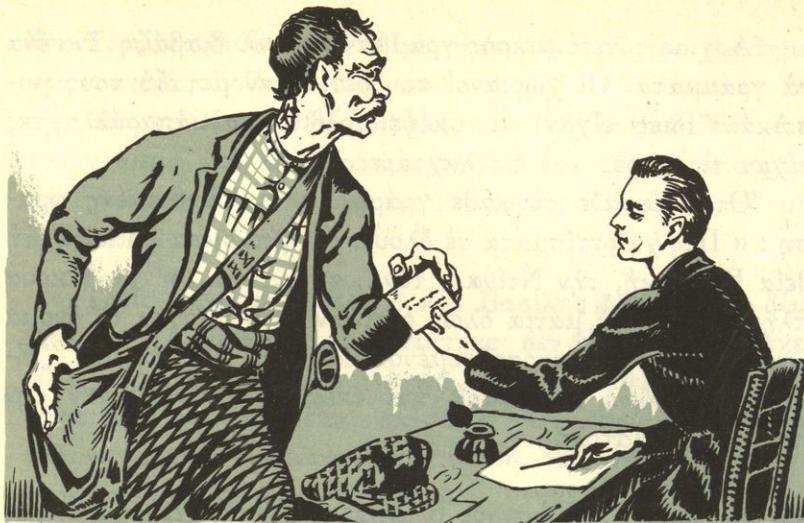
"Εγραφε πιά τὸ τελευταῖο γράμμα. Ἡ Μόσχω Γιαννάκου, ἡ νιόπαντρη, ἔγραφε στὸν ἄντρα τῆς, ποὺ εἶναι στὸ μέτωπο :

Κώστα μου,

Χάρηκα ἡ καημενούλα πολὺ μὲ τὸ γράμμα σου, καθὼς καὶ ἡ μάνα. Γιὰ μᾶς νὰ μὴ στενοχωρῆσαι, ποὺ εἴμαστε δύο γυναῖκες. Ἡ Μεγαλόχαρη μᾶς δίνει δύναμη. Μέρα καὶ νύχτα ἀνάβομε τὸ καντήλι τῆς καὶ τὴν παρακαλοῦμε νὰ σὲ ρυλάγῃ καὶ νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς νὰ νικήσετε τοὺς Ἰταλούς...

"Ἡ σαλπιγγούλα τοῦ ταχυδρόμου ἀκούστηκε τώρα πιὸ κοντά, ὅταν τὸ γράμμα τῆς Μόσχως ἦταν ἔτοιμο. Ὁ Γιάννης Δήμου ἔγραψε τὴ σύσταση καὶ ἔτοιμαζόταν νὰ τὸ κλείσῃ. Ἀλλὰ ἡ Μόσχω ἐκείνη τὴ στιγμὴ φάνηκε, ὅτι κάτι ξέχασε κι ἤθελε νὰ τὸ προσθέσῃ. "Ἐβγάλε μὲ προσοχὴ ἔναν κλῶνο

βασιλικὸ ἀπὸ τὴν τσέπη τῆς, ἔκοψε δύο φύλλα του καὶ τὰ ἔδωσε στὸν γραμματικὸ λέγοντας :

— Βάλε καὶ αὐτὰ μέσα στὸ γράμμα καὶ γράψε τοῦ Κώστα μου : Σοῦ στέλνω καὶ δύο φύλλα βασιλικὸ νὰ μυρίζεσαι, γιὰ νὰ θυμᾶσαι τὸ σπιτάκι μας.

Τὸ πρόσωπο τῆς Μόσχως ἦταν τώρα κόκκινο ἀπὸ ντροπή, ἀλλὰ χαρούμενο. Ἡ ἀγράμματη ἔστελνε τὴν ιδιόχειρη ὑπογραφή της στὸν ἄντρα της.

‘Ο κύρος Βασίλης, δταν ἔφτασε στὸ σπίτι τοῦ Δήμου, καλημέρισε ὅλους καὶ ὅλες. “Ανοιξε τὴ σάκα του, μοίρασε τὰ γράμματα τῆς γειτονιᾶς σὲ γέρους καὶ γυναῖκες, ποὺ περίμεναν, καὶ πῆρε ὅσα τοῦ παράδωσαν. Καλοδεξίματα καὶ κατευόδια συνόδευαν κάθε ἐπιστολὴ ἀπὸ τόσα στόματα καὶ τόσες ψυχές.

“Αλλαξε δύο θερμὰ λόγια μὲ τὸ Γιάννη Δήμου, τὸ μικρὸ συνεργάτη στὸ μεγάλο ἔργο τους, ξαναχαιρέτησε μὲ τὴν καρδιά του καὶ συνέχισε τὸ δρόμο του.

"Αρχισε τότε ο μικρός γραμματικός νὰ διαβάζῃ ἔνα ἔνα τὰ γράμματα. Οἱ χωριανοί του δὲν εἶχαν μεταξύ τους μυστικά. "Ιδιες εἶχαν τὶς σκέψεις, ἴδιες καὶ ἀπαράλλαχτες εἶχαν τὶς χαρὲς καὶ τὶς λαχτάρες.

"Οταν ἔφτανε σὲ κάθε γράμμα στὴ συνηθισμένη φράση : « Πὲς χαιρετίσματα σὲ ὅλους, τὸν μπαρμπα - Γιώτη, τὴ θεία Βασιλική, τὴν Ντίνα... τόν... τήν... τήν... » τὰ δάκρυα πληγμούριζαν τὰ μάτια ὅλων ἐκείνων, ποὺ ἄκουαν τὸ ὄνομά τους. "Εκλαιγαν παραπονεμένοι καὶ ὅσοι δὲν ἄκουαν τὴν πολύτιμη ἐπιστολή.

Τὸ γράμμα τοῦ Γιάννη

Σωστοὺς 6 μῆνες ὁ Γιάννης Δήμου σκυμμένος ἀπάνω στὸ μικρὸ τραπέζι γράφει καὶ διαβάζει γράμματα. Τὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ δὲν λειτουργησε, ὅπως ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἔμεινε ἀργός. Στέλνει καημούς καὶ χαρές, διαβάζει λαχτάρες καὶ πόθους.

Στοὺς 6 μῆνες τελείωσε ὁ πόλεμος· τὰ παλληκάρια γύρισαν στὸ χωριό. Τὰ σπίτια ἄνοιξαν, ἀλλὰ ἔλειπαν οἱ χαρές. 'Ο βραχνὰς τῶν κατακτητῶν βάραινε τὰ στήθη τῶν 'Ελλήνων.

"Ηρθε ὅμως κάποτε ἡ εὐλογημένη ἐλευθερία καὶ τὸ χωριὸ ἀνέπνευσε, ὅπως ὅλη ἡ 'Ελλάδα. Μαζί της ἄνοιξαν καὶ οἱ θύρες τῆς 'Αμερικῆς κι ἀρχισαν νὰ ἔρχωνται τὰ πρῶτα μηνύματα ἀπὸ τοὺς ξενιτεμένους. Καὶ τὰ γράμματα ἀκολούθησαν δέματα καὶ δολλάρια.

Οἱ γυμνοὶ ντύθηκαν καὶ οἱ ξυπόλητοι ποδέθηκαν. Κι ὁ Γιάννης Δήμου, ἔφηβος πιά, γράφει κάθε μέρα γιὰ ὅσους

δὲν ξέρουν γράμματα. Εἶχε ἀναγνωριστῇ ὡς ἐπίσημος γραμματικὸς τοῦ χωριοῦ.

"Ἐνα πρωὶ παρέδωσε στὸν κύρον Βασίλη καὶ ἔνα δικό του γράμμα γιὰ τὸ θεῖο του, ποὺ ἔμενε στὴν Καλιφόρνια. Τί ἔγραψε; Τάχα νὰ γύρευε; Κανένας δὲν ἤξερε τὸ μυστικό του.

Τρεῖς μῆνες ἀργότερα ὁ κύρος Βασίλης ἔπαιρνε ἔνα δέμα ἀπὸ τὴν Ἀμερική. Παραξενεύτηκε· δὲν εἶχε κανέναν ἑκεῖ, οὔτε συγγενὴ οὔτε φίλο. Ποιός λοιπὸν τὸν θυμήθηκε; Δὲν εἶναι δικό μου τὸ δέμα, σκέφτηκε. Θὰ εἶναι γιὰ κάποιον ἄλλον, ἵσως γιὰ κανέναν ἀγράμματο, καὶ τὸ ἔστειλαν γιὰ ἀσφάλεια σὲ μένα νὰ τὸ δώσω.

Τὸ ἄνοιξε μὲ προσοχή. "Απάνω-ἀπάνω ἥταν μία ἐπιστολὴ σὲ ἀνοιχτὸ φάκελο. "Εβαλε τὰ γυαλιά του καὶ διάβασε:

'Αγαπητέ μας κύρος Βασίλη,

'Ο Γιάννης Δήμου μᾶς ἔγραψε γιὰ σένα καὶ μάθαμε πόσα κρύα καὶ βροχές καὶ βάσανα πέρασες καὶ περνᾶς, γιὰ νὰ πηγαίνῃς ταχτικὰ τὰ γράμματα στὸ χωριό μας, τὰ ἀγαπημένα μας Λουσικά. Σοῦ στέλνομε λοιπὸν δλοι οἱ χωριανοί, δσοι εἴμαστε ἐδῶ, τὸ μικρὸ αὐτὸ δῶρο, γιὰ νὰ θυμᾶσαι καὶ μᾶς τοὺς Λουσικιῶτες, ποὺ ἀγαποῦμε τὸν καλὸ κύρο Βασίλη... Μὲ τὸ ἄλλο ταχυδρομεῖο θὰ σοῦ στείλωμε καὶ ἔνα δέμα γιὰ τὴν οἰκογένειά σου...

'Ο Πρόεδρος τοῦ συλλόγου...

'Ο κύρος Βασίλης τὰ ἔχασε! "Εκαμε τὸ σταυρό του καὶ εἶπε μόνο:

— "Α, τὸ καλὸ παιδί! "Α, τοὺς καλοὺς Λουσικιῶτες!

Τὴν ἄλλη μέρα πέρασε ὁ κύρος Βασίλης καὶ ἀπὸ τὰ

Λουσικά γιὰ τὴ συνηθισμένη διανομὴ τῶν ἐπιστολῶν· ἀλλὰ
ἥταν ἀγνώριστος, σωστὸς Ἀμερικανὸς ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς
τὰ πόδια μὲ τὴν ὄλοκαίνουργη φορεσιὰ καὶ τὰ ψηλὰ ὑπο-
δήματα. Ὁ ταχυδρόμος ὅμως καμάρωνε περισσότερο τὴ
δερμάτινη σάκα του μὲ τὰ τέσσερα διαμερισματάκια, τὸ
καινούργιο ὅργανο τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς του.

“Οταν ἔφτασε στὸ σπίτι τοῦ Δήμου, ἀγκάλιασε τὸ Γιάν-
νη καὶ τὸν φίλησε δακρυσμένος λέγοντας:

— Παιδί μου, ἐσὺ σκέφτηκες καὶ μένα τὸ γερο - κου-
ρελή. Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ προκόψῃς· ἔχεις μεγάλη καρδιά!

‘Ο Γιάννης δὲν εἶπε τίποτε· ἀλλὰ στὰ μάτια του κύλη-
σαν θερμὰ δάκρυα ἀπὸ χαρά.

Κι ὅταν ρωτοῦσαν τὸν κύριο Βασίλη, ἐκεῖ ποὺ μοίραζε
τὰ γράμματα σὲ ἄλλα χωριά, ποὺ βρῆκε τὴν ὥραία φορεσιά,
ἀπαντοῦσε μὲ χαμόγελο:

— ‘Αμή, τί νομίζετε! ”Εχω καὶ ἐγὼ θεῖο, ὅχι ὅμως στὴν
Ἀμερική, ἀλλὰ ἐδῶ. Εἶναι δὲ μικρὸς καὶ καλόκαρδος φίλος
μου Γιάννης Δήμου ἀπὸ τὰ Λουσικά, δὲ γραμματικὸς τοῦ
χωριοῦ!

Nικόλαος Α. Κοντόπουλος

22. ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ

"Ολοι μας γνωριζόμαστε ἀπὸ ἀνήλικα παιδιά·
μὲ τὸ μικρό του τ' ὄνομα ἔνας τὸν ἄλλον κράζει.
Στὰ μυστικά μας δὲν μπορεῖ νὰ βάλωμε κλειδιά·
ξέρει καθένας στ' ἄλλουνοῦ τὰ μάτια νὰ διαβάζῃ.

Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζομε νερὰ
καὶ τὰ σπαρτά ποτίζομε καθεὶς μὲ τὴν ἀράδα,
ἔτσι τὶς μοιραζόμαστε καὶ θλίψη καὶ χαρά,
γιὰ βρέχει σ' ὅλο τὸ χωριό, γιὰ σ' ὅλο εἶναι λιακάδα !

Γάμος ; ἀστράφτει ἀπὸ χαρὰ καὶ γέλιο τὸ χωριό
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγούδι πέρα ὡς πέρα.
Θάνατος ; ὅλοι θλιβεροί κι ἀπ' τὸ καμπαναριό
κατάμαυρο ἡ καμπάνα μας βάφει καὶ τὸν ἀγέρα.

Διάπλατα τὶς ἔξωπορτες ἡ καλοσύνη ἀνεῖ
καὶ στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ φτωχοῦ τὴν τρούπα,
ὅποιος περάση κι ὅποιος μπῆ γιορτή, καθημερινή,
θὰ βρῆ στρωμένο καναπέ, θὰ βρῆ γλυκὸ στὴν κούπα.

Χώρια ἀπ' τὶς ἔγνοιες τῆς ζωῆς, τοὺς χάρους τοὺς πικρούς,
μὲς στὶς καρδιές μας ἔχομε παντοτινὸν 'Απρίλη,
κι ὅσες τσουκνίδες βγαίνουνε μονάχες στοὺς ἀγρούς,
ἐκεῖ ξεμοναχιάζονται πνιγτές στὸ καμομήλι.

« Πρωινὸ ξεκίνημα »

Γεώργιος 'Αθάνας

23. ΤΟ ΓΑΛΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΚΗ

Μεγάλη ήταν ἡ χαρὰ τῶν παιδιῶν ἐκείνη τὴν μέρα. Στὰ παιδικὰ συσσίτια γιὰ πρώτη φορὰ θὰ μοίραζαν γάλα, που εἶχε ἔξαφανιστῆ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα πολλοὺς μῆνες. Λίγο ἔπειτα ἀπὸ τὴν εἰσόδο τῶν Γερμανῶν εἶχε γίνει καὶ αὐτὸς εἶδος πολυτελείας. Μὰ τώρα εύτυχῶς ἔφτασε ἡ πρώτη ἀποστολὴ τοῦ Διεθνοῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Τὸ γάλα βραζόταν σὲ μεγάλα καζάνια στὰ σχολεῖα κι ὅπου ἀλλοῦ λειτουργοῦσαν παιδικὰ συσσίτια. Καὶ τὰ πεινασμένα Ἐλληνόπουλα δὲν χόρταιναν νὰ τὸ ρουφοῦν μὲ τὰ μάτια, πρὶν ἀκόμη γίνη ἡ διανομή. Τὰ φασόλια, τὰ μπιζέλια καὶ τὸ πλιγούρι μόλις τὰ εἶχαν συγκρατήσει ὡς τώρα στὴ ζωή. Καὶ τὰ εἶχαν πιὰ βαρεθῆ. Τὸ γάλα ὅμως θὰ τοὺς ξανάφερνε τὸ ρόδινο χρῶμα τῆς ὑγείας.

Σ' ἔνα συνοικιακὸ δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ Πειραιῶς ἥταν μαθητὴς κι ὁ Κωστάκης, παιδὶ φτωχοῦ ὑπαλλήλου. Ἡ οἰκογένειά του εἶχε ὑποφέρει πολὺ ἐνάμιση χρόνο ἀπὸ τίς στερήσεις. Ἀφοῦ ἀναγκάστηκαν στὴν ἀρχὴν νὰ πουλήσουν τὰ λίγα κοσμήματα τῆς μητέρας, τὰ περισσότερα ἔπιπλα καὶ πολλὰ ροῦχα τους, τώρα τελευταῖα στήριζαν ὅλες τὶς ἐλπίδες τους στὰ συσσίτια καὶ στὶς διανομές.

‘Ο πατέρας ἔπαιρνε συσσίτιο ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία του καὶ τὰ δύο παιδιά, ἡ Λέλα κι ὁ Κωστάκης, ἀπὸ τὰ σχολεῖα τους. ‘Ο μισθὸς τοῦ πατέρα ἐκείνη τὴν ἐποχὴν δὲν ἥταν ἀρκετὸς νὰ τοὺς θρέψῃ οὕτε πέντε μέρες τὸ μήνα. Καὶ ἡ καημένη ἡ μητέρα ἔπρεπε νὰ βάλῃ ὅλη τὴν τέχνη της, γιὰ νὰ ἔχουν πέντε πιάτα φαγητὸ τὸ μεσημέρι καὶ πέντε τὸ βράδυ.

‘Η φτωχὴ οἰκογένεια εἶχε κι ἔνα φιλοξενούμενο σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα. Ἡταν ἔνας Κύπριος, στρατιώτης στὸν ἀγγλικὸ στρατό, καὶ τὸν ἔλεγαν Μιχάλη. Εἶχε πολεμήσει γενναῖα τοὺς Γερμανούς, πληγώθηκε ἐλαφρὰ στὸ δεξὶ χέρι καὶ εἶχε πιαστῇ αἰχμάλωτος. Ἀλλὰ κατόρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ τυχαῖα εἶχε χτυπήσει τὴν πόρτα τοῦ φτωχοῦ ὑπαλλήλου. Τὸν δέχτηκαν μὲ ὅλη τὴν καρδιὰ τους, τὸν ἔκρυψαν ἀπὸ κάθε ὑποπτὸ μάτι καὶ μοιράστηκαν μαζὶ του τὸ λίγο φαγητό τους. Κι οὕτε ἥθελαν ν' ἀκούσουν τὶς παρακλήσεις του νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ παραδοθῇ. Τὸν κίνδυνο νὰ τουφεκιστοῦν οἱ γονεῖς, ἀν τὸν ἀνακάλυπταν οἱ ἔχθροί, ἡ οἰκογένεια δὲν τὸν λογάριαζε.

— Τὸ γάλα σας θὰ τὸ πίνετε ὅλοι ἐδῶ κι ὅταν φεύγετε, θὰ μοῦ δείχνετε ἀδειο τὸ τενεκάκι σας, εἴπε ἡ διευθύντρια στὰ παιδιὰ τὴν ὥρα τῆς διανομῆς.

Τὰ παιδιὰ εἶχαν μπῆ στὴ σειρὰ καὶ περνοῦσαν μπροστὰ ἀπὸ τὸ καζάνι, ἀπὸ τὸ ὅποιο δύο διδασκάλισσες μὲ δύο μεγάλες κουτάλες ἔχουναν τὸ γάλα στὰ τενεκάκια τους. Καὶ τὸ

καθένα καθόταν σ' ἔνα θρανίο καὶ τὸ ρουφοῦσε γρήγορα καὶ μὲ μεγάλη εύχαριστηση. Κι ὅταν τελείωνε, περνοῦσε μπροστὰ ἀπὸ τὴ διευθύντρια κι ἔδειχνε τὸ ἄδειο τενεκάκι του.

‘Ο μικρὸς Κωστάκης κάθισε σὲ μιὰ γωνιὰ καὶ φαινόταν πώς ἔπινε τὸ γάλα του. ‘Επειτα, σὲ μία στιγμὴ ποὺ ἔβγαιναν πολλὰ παιδιά μαζεμένα, χώθηκε ἀνάμεσά τους καὶ αὐτὸς μισοκορύβοντας τὸ τενεκάκι του. ‘Η διευθύντρια δὲν μποροῦσε νὰ ὑποπτευθῇ πώς θὰ τὴν ξεγελοῦσε, γιατὶ ἦταν δὲ πιὸ καλὸς μαθητὴς στὴν τάξη του.

Αὐτὸ τὸ παιγνίδι τοῦ Κωστάκη κράτησε μιὰ βδομάδα. Μὰ στὸ τέλος πιάστηκε. ‘Η διευθύντρια δὲν μποροῦσε νὰ τὸ πιστέψῃ !

— Γιατὶ τὸ ἔκαμες αὐτό, Κωστάκη ; Τὸν μάλωσε περισσότερο λυπημένη παρὰ θυμωμένη.

— Κυρία, δὲν ἔχω δρεξῆ σήμερα, δικαιολογήθηκε μὲ βουρκωμένα μάτια καὶ μὲ κατακόκκινα μάγουλα.

Εἶχε φανερωθῆ πώς δὲν ἔλεγε τὴν ἀλήθεια. Καὶ ἡ διευθύντρια κατάλαβε πώς κάτι πολὺ σοβαρὸ τοῦ συνέβαινε.

— Τὸ γάλα εἶναι ἵσα-ἵσα γιὰ τοὺς ἀνόρεχτους καὶ νὰ καθίσης νὰ τὸ πιῆς, τοῦ εἶπε.

‘Ο Κωστάκης ξανακάθισε καὶ ἤπιε τὸ γάλα του, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ σταματήσῃ τὰ δάκρυά του.

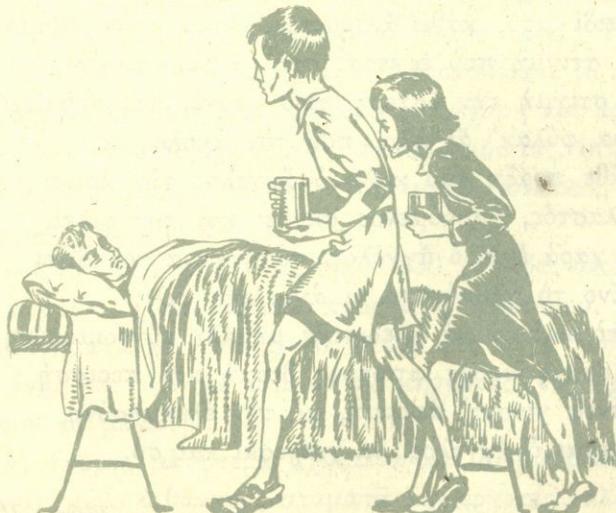
Τὸ ἀπόγευμα ἡ διευθύντρια ἐπισκέφθηκε τὴ μητέρα τοῦ Κωστάκη καὶ τῆς διηγήθηκε τὸ πρωινὸ ἐπεισόδιο. Καὶ ἡ μητέρα τοῦ Κωστάκη δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῇ. Γνώριζε πολὺ καλὰ τὸν καλὸ χαρακτήρα τῆς διευθύντριας καὶ γι' αὐτὸ τῆς εἶπε ὅλη τὴν ἀλήθεια, πώς ἔκρυβαν τὸ Μιχάλη, πώς ἦταν τώρα μέρες ἀφρωστος ἀπὸ κρυολόγημα καὶ πώς τὰ δύο παιδιά τους, ἡ Λέλα κι ὁ Κωστάκης, εἶχαν συμφωνήσει κρυφὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους νὰ τοῦ φέρνουν τὸ γάλα τους.

Καὶ οἱ ἔδιοι οἱ γονεῖς ἔβλεπαν πώς τὸ γάλα ἦταν πιὸ ἀπαραίτητο γιὰ τὸν ἄρρωστο παρὰ γιὰ τὰ παιδιά τους. Δυστυχῶς δὲν εἶχαν ἐμπιστοσύνη νὰ τοῦ φέρουν καὶ γιατρό.

—Ο Κωστάκης νὰ πίνῃ τὸ γάλα του, εἶπε τότε ἡ διευθύντρια μὲ συγκίνηση, γιατὶ εἶναι ἀδύνατος. Κι ἐγὼ θὰ ἔξοικονομῶ ἄλλο γιὰ τὸν ἄρρωστο καὶ μὲ τρόπο θὰ σᾶς τὸ φέρων ώ ἔδια. Αὔριο θὰ φέρω καὶ γιατρό, στὸν ὅποιο μπορεῖτε νὰ ἔχετε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη.

‘Ο Κωστάκης εἶχε προσθέσει δύο ἀκόμη προστάτες τοῦ Μιχάλη, τὴ διευθύντριά του καὶ τὸ γιατρό. Κι ως τὴν ἡμέρα ποὺ ἔφυγαν οἱ Γερμανοί, τὸν φύλαξαν πολὺ καλὰ κρυμμένον.

Γεώργιος N. Καλαματιανός

24. ΑΛΗΘΙΝΗ ΧΑΡΑ

— Γιατί, μαμά μου, τὴ στιγμή, ποὺ κάνω ἐλεημοσύνη, νιώθω στὰ στήθη μου γλυκιὰ κι ἀτέλειωτη χαρά, κι δταν τὸ χέρι μου κρυφὰ τὸν δβολό του δίνη, γιατί νομίζω πώς πετῶ μ' ἄγγελικὰ φτερά;

— Παιδί μου, κάθε ἀνθρωπος, ὅπου στὸν κόσμο μένει, ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ἔρχεται στὴ γῆ νὰ γεννηθῇ, ὡς τὴ στιγμὴ τὴν ὕστερη, ποὺ φεύγει καὶ πεθαίνει, ἔχει ἔνα φύλακ' ἄγγελο, ποὺ τὸν ἀκολουθεῖ.

Καὶ κάθε πράξη του καλὴ ὁ ἄγγελος τὴν κρίνει καὶ γελαστός, χαραύμενος σκύβει καὶ τὸν φιλεῖ, κι δση χαρὰ ἔχει ὁ ἄγγελος, τόση χαρὰ τοῦ δίνει μ' ἐκεῖνο τὸ γλυκύτατο κι ἄγγελικὸ φιλί.

Γι' αὐτὸ καὶ σὺ νὰ χρεωστῆς μεγάλη εὔγνωμοσύνη, εὔγνωμοσύνη στοὺς φτωχοὺς θερμὴ καὶ περισσή, ποὺ πάντα γίνοντ' ἀφορμή, μὲ τὴν ἐλεημοσύνη, νὰ χαίρεται ὁ ἄγγελος, νὰ χαίρεσαι καὶ σύ.

Ιωάννης Πολέμης

Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

25. ΜΙΑ ΘΑΥΜΑΣΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ἐργάτιδες Είδατε ποτέ σας κυψέλη μὲ μέλισσες ; 'Ακούσατε τὸ χαρούμενο βόμβο τους ; Τὶς εἶδατε νὰ πηγαινοέρχωνται ἀκούραστες ; Δοκιμάσατε τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας τους, ποὺ εἶναι γλυκὸ σὰν ζάχαρη καὶ ἀρωματικὸ σὰν ρόδο ; Γνωρίζετε ὅτι ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος, ἡγεμόνας καὶ ἐργάτες, εἶναι ὅλοι γυναῖκες ; Μάλιστα, γυναῖκες, ἐκτὸς τῶν ἀέργων κηφήνων !

Πρωὶ - πρωὶ οἱ ἐργάτιδες, 80 — 100 χιλιάδες ἀπὸ κάθε γόνιμη κυψέλη, χωρὶς καμία προσταγὴ ἀνωτέρου, χωρὶς ἀγουροξυπνήματα καὶ φωνές, θὰ βγοῦν στὸ ἔργο· μαζεύονται ἀπὸ τὰ ἄνθη τῆς γύρης νὰ κάμουν τὶς κηρηθρές, τοὺς χυμοὺς νὰ κάμουν τὸ μέλι.

Γριὲς ἀκόμη, μὲ φτερὰ σχισμένα καὶ σῶμα μαδημένο, ἐργάζονται· μόνο ὁ θάνατος σταματᾷ τὴν ἐργασία, ἀλλὰ καὶ

αύτὸς ἔρχεται ξαφνικός, χωρὶς ἀρρώστιες, χωρὶς πόνους, χωρὶς βάσανα, ὅπως ἔρχεται σὲ ὅλους τοὺς δικαίους.

‘Η ἐργασία τους ἔχει μεθοδικότητα καὶ τάξη. Ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικία καὶ τὴν πείρα τους ἐργάζεται ἡ καθεμιά. Οἱ μικρὲς καὶ ἀνήλικες ἀναλαμβάνουν τὴν καθαριότητα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν μωρῶν. Ἔπειτα, μόλις μεγαλώσουν λίγο, θὰ φέρουν νερό, κατόπιν γύρη καὶ τέλος οἱ πολύπειρες τὸ μέλι. Ἀλλὰ καὶ πόσες πεθαίνουν τὴν ὄρα εοῦ καθήκοντος! Ἀλλες τὶς τρῶνε τὰ πουλιά, ἄλλες τὶς θανατώνει ἡ κακοκαιρία καὶ ἡ βροχή, ἐνῶ πετοῦν οἱ καημένες νὰ συλλέξουν τὰ πολύτιμα προϊόντα τους.

‘Η κυψέλη, οἱ κηρῆθρες κ.λ.π. εἶναι θαῦμα σοφῶν ὑπολογισμῶν, ποὺ μόνο πολὺ σοφοὶ ἀρχιτέκτονες καὶ μηχανικοὶ μποροῦν νὰ σχεδιάσουν. Ἀλλὰ πρὶν χτίσουν, θὰ κάμουν μία γενικὴ καθαριότητα, ποὺ θὰ τὴν ζήλευε καὶ ἡ καλύτερη νοικοκυρά. Θὰ σκουπίσουν τὸ πάτωμα, θὰ πετάξουν δηλαδὴ ἔξω τὸ ἔνα μετὰ τὸ ἄλλο φτερά, ξυλαράκια, χώματα, ἀμμο, ψύφια ἢ ζωντανὰ ζωύφια. Ἀνθρώπινο σπίτι μπορεῖ νὰ εἶναι ἀκάθαρτο, κυψέλη ποτέ!

‘Αν τύχη καὶ δὲν τοὺς φανῇ κατάλληλο τὸ ἔδαφος, τότε θὰ τὸ στρώσουν μὲ ἔνα παχὺ στρῶμα ἀπὸ κερί, ποὺ θὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπομονωτικό, γιὰ ν' ἀσφαλιστοῦν, καὶ τότε θὰ οἰκοδομήσουν.

Τὸ χτίσιμο καὶ ἡ διαίρεση τοῦ σπιτιοῦ θὰ γίνουν σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες ποὺ ἔχουν, καὶ τὰ πρόσωπα ποὺ θὰ διαμείνουν.

Ξεχωριστοὶ βασιλικοὶ θάλαμοι γιὰ τὸν ἄρχοντα τῆς κυψέλης, θάλαμοι γιὰ τὶς βασιλοποῦλες, θάλαμοι γιὰ τὰ μωρά, χωριστὰ τὰ ἀρσενικά, χωριστὰ γιὰ τὰ θηλυκά, θάλαμοι γιὰ τὶς ἐργάτιδες. Μήπως λησμονήσαμε τίποτε; "Αν ναί· τὶς ἀποθῆκες τοῦ σπιτιοῦ. Μὴν ἀνησυχῆτε δύμας· ἔχει προβλέψει ὁ μηχανικὸς καὶ γι' αὐτὲς ποῦ θὰ χτιστοῦν!

"Ολες οἱ πράξεις τους σὲ ἔνα μόνο σκοπὸν ἀποβλέπουν, πῶς δηλαδὴ νὰ ἔξυπηρετήσουν καλύτερα τὴν κοινωνία τους, τὴν πατρίδα τους. Γι' αὐτὰ θυσιάζονται καὶ θυσιάζουν τὰ πάντα.

"Αν π.χ. κανένα ξένο ζῶο, ποντικός, σαλίγκαρος κ.λ.π. μπῇ στὴν κυψέλη, καὶ ἂν οἱ θυσίες εἶναι μεγάλες, τὸν παρείσακτο ὄπωσδήποτε θὰ τὸν σκοτώσουν. Ἐλλὰ τί θὰ γίνη ἔνα τόσο μεγάλο σῶμα, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸ ἀποκρύψουν; 'Απλούστατα τὸ τυλίγουν μὲν ἔνα παχὺ κάλυμμα ἀπό κερί, γιὰ νὰ μὴ φέρη ἀρρώστιες μὲ τὴν ἀποσύνθεσή του!

'Η Σπαρτιατικὴ πολιτεία, ὅπως ξέρομε, ζήθελε στρατιῶτες, γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὴν πατρίδα, καὶ γι' αὐτὸ τοὺς ἀνίκανους τοὺς ἔριχνε στὸ βάραθρο. 'Η κοινωνία τῶν μελισσῶν ἀπαιτεῖ νὰ ἐργάζωνται ὅλοι γιὰ τὴν κοινὴ εὔτυχία· γι' αὐτὸ — ποιὸς ξέρει μὲ πόση λύπη τους! — δὲν τρέφουν αἰσθημα οἴκτου γιὰ τοὺς ἀχρηστούς στὴν ἀδελφότητά τους. "Ετοι βλέπομε, ὅταν μία μέλισσα γεννηθῇ ἀνίκανη γιὰ ἐργασία ἢ πληγωθῇ βαριά, νὰ ἔχουν τὴ μεγάλη σκληρότητα, τὴ δικαιολογημένη ἀπὸ τοὺς νόμους τους, νὰ τὴν ρίχνουν ἔξω ἀπὸ τὴν κυψέλη νὰ πεθάνῃ. Τὴν ἵδια τύχη ἔχουν καὶ οἱ ὀκνηροὶ κηφῆνες σὲ ἐποχὴ πείνας.

Κι δύμας οἱ σκληρὲς μέλισσες πρὸς τοὺς ἀχρηστούς τῆς ζωῆς, εἶναι πολὺ στοργικὲς γιὰ τοὺς ἐργαζομένους, ποὺ εἶναι χρήσιμοι στὴν κοινωνία. "Αν π.χ. μία μέλισσα πιαστῇ

ἀπὸ κάποιο ἔντομο ἢ τὴν ἀπειλῆ κάποιος κίνδυνος, θὰ τρέξουν ὅλες νὰ τὴν βοηθήσουν. Χωρὶς νὰ συλλογιστοῦν τὸν δικό τους κίνδυνο, χύνονται πάνω στὸν ἐχθρὸ μὲ θυσία τῆς δικῆς τους ζωῆς νὰ σώσουν τὴν συνεργάτιδά τους.

Μὲ τὸν ἴδιο φανατισμὸ καὶ αὐτοθυσία θὰ τρέξουν ὅλες ἀπὸ κάθε μακρινὸ ἄνθος νὰ ὑπερασπίσουν τὴν κυψέλη, ὅταν κινδυνεύῃ. "Αλλες θὰ θυσιάσουν τὴν ζωή τους, θὰ χτυπηθοῦν, θὰ κεντρώσουν, θὰ πεθάνουν· εἶναι στρατιῶτες τῆς μικρῆς πατρίδας τους· ἄλλες θὰ μποῦν μέσα, θὰ γεμίσουν τὸ στομάχι τους μέλι νὰ τὸ γλυτώσουν ἀπὸ τὸν ἐχθρό· εἶναι οἱ ἀποθηκάριοι, οἱ φύλακες τῶν ἀγαθῶν.

Τὸ ἴδιο δὲν κάνουν τάχα καὶ οἱ ἄνθρωποι σὲ παρόμοιες περιστάσεις; "Αλλοι πολεμοῦν στὸ μέτωπο, οἱ στρατιῶτες, κι ἄλλοι, οἱ ἄμαχοι, φροντίζουν στὰ μετόπισθεν γιὰ τὴν παραγωγὴ τῶν ἀγαθῶν.

"Ολοι ὅμως ξέρομε ὅτι οἱ ἄνθρωποι συνεννοοῦνται μεταξὺ τους στὶς δύσκολες στιγμὲς μὲ τὸ ραδιόφωνο, τὸν τηλέγραφο, τὶς καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν, τὶς ἐφημερίδες, καὶ σπεύδουν στὸν κίνδυνο τῆς πατρίδας. 'Αλλὰ πῶς συνεννοοῦνται οἱ μέλισσες; Αὔτὸ εἶναι ἔνα μυστήριο, ποὺ οἱ σοφοὶ ἀκόμη δὲν τὸ ἔλυσαν· τὰ παραδείγματα ὅμως ποὺ εἴδαμε καὶ ἀπειρα ἄλλα βεβαιώνουν ὅτι καὶ γιὰ τὰ δυσάρεστα καὶ γιὰ τὰ εὐχάριστα νέα οἱ μέλισσες ἔχουν δικό τους τηλέγραφο, ἀλάνθαστο καὶ ταχύτατο.

Η Βασίλισσα 'Η κοινωνία τῶν μελισσῶν εἶναι μητριαρχική, ὅπως τὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἦταν μία πολιτεία τῶν Λοκρῶν. Δηλαδὴ σ' ἐκείνη τὴν παλιὰ κυβεργοῦσαν οἱ μητέρες, οἱ γυναῖκες· σ' αὐτὴ τῶν μελισσῶν

κυβερνᾶ ἢ γυναίκα, μία μόνο, ἢ μητέρα. 'Ο λαὸς τὴν λέει « μάνα », ἢ ἐπιστήμη « βασίλισσα ».

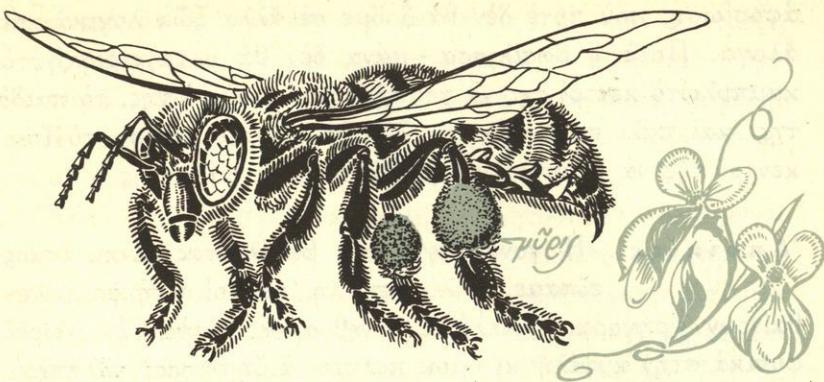
'Η βασίλισσα εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀκμῆς σὲ μία κυψέλη. Σὲ μία μέρα τὴν ἀνοιξη μπορεῖ νὰ γεννήσῃ 4 χιλιάδες αὐγά. "Αν τὰ ζυγίσωμε, τὸ βάρος τους εἶναι δύο καὶ τρεῖς φορὲς μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν μητέρα, ποὺ τὰ γέννησε. Καὶ ἀκόμη εἶναι ἡ μόνη μάνα ἀπ' ὅλο τὸ ζωικὸ βασίλειο, ποὺ ξέρει τί παιδιὰ θὰ κάμη καὶ γι' αὐτὸ σὲ ἄλλο μέρος γεννᾶ τὰ θηλυκὰ καὶ σὲ ἄλλο τὰ ἀρσενικά !

Χωρὶς τὴν βασίλισσα τὸ μελίσσι δὲν μπορεῖ νὰ ζήσῃ. Σκορπίζεται καὶ χάνεται, ὅπως οἱ λαοὶ χωρὶς ἀξιο ἀρχηγό. Κι δταν τὴν χάσουν, οἱ θρῆνοι τῶν μελισσῶν εἶναι τόσο πολλοί, ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ συγκινήσουν καὶ σκληρὸ ἀνθρωπὸ ἀκόμη. Οἱ θρῆνοι τους εἶναι ἵσοι μὲ τῶν παιδιῶν, ποὺ χάνουν τὴν μητέρα τους.

Τὴν γονιμότητα τῆς βασίλισσας, τὴν πολύτιμη στὴν ἀκμὴ τῆς κυψέλης, τὴν γνωρίζουν πολὺ καλὰ οἱ ὑπήκοοι της· γι' αὐτὸ μὲ κάθε τρόπο προσπαθοῦν ἀπὸ εὔγνωμοσύνη νὰ τὴν περιποιηθοῦν καὶ νὰ τῆς δείξουν τὴν ἀγάπη τους.

Κανένας βασιλιάς, καὶ ὁ πιὸ ἔνδοξος, κανένας πρόεδρος δημοκρατίας, καὶ ὁ πιὸ ἴκανὸς καὶ ἀγαθός, δὲν δοκίμασε ἀπὸ τὸ λαό του τόση ἀφοσίωση. Στὸ βασίλειο τῶν μελισσῶν δὲν ὑπάρχουν δυσαρεστημένοι, ἀπειθεῖς στοὺς νόμους, ἀναρχικοί· εἶναι οἱ πιὸ ἰδεώδεις ὑπήκοοι τοῦ κόσμου !

Πρῶτα-πρῶτα τὰ ἀνάκτορα τῆς βασίλισσας εἶναι ἰδιαίτερα καὶ μεγαλοπρεπῆ. Μέσα στὶς χιλιάδες μέλισσες ὅλες τὴν ἀναγνωρίζουν ἀμέσως, τῆς ἀνοίγουν δρόμο νὰ περάσῃ καὶ δείχνουν μεγάλο σεβασμὸ στὸ πέρασμά της. "Αν τὴν πάρετε ἀπὸ τὴν κυψέλη καὶ τὴν ξαναβάλετε ὕστερα ἀπὸ ὥρες, τῆς γίνεται ἀληθινὴ ἀποθέωση. Μόνο τὰ « ζήτω » δὲν ἀκούονται,

πού, ἀν ξέραμε τὴ γλώσσα τῶν μελισσῶν, ἵσως νὰ τ' ἀκούαμε κι αὐτά.

"Οταν θελήσῃ νὰ φάγη, ὅλες σπεύδουν νὰ παραμερίσουν νὰ φτάσῃ μὲ δῆλη τὴν ἄνεσή της στὶς ακρηθίες, τῆς προσφέρουν τὴν τροφὴ καὶ τὴ χαϊδεύουν μὲ τὶς κεραῖες τους, δπως χαϊδεύει ἡ μητέρα τὸ μωρό, ὅταν πίνη τὸ γάλα του!

'Ακόμη καὶ ὅταν εἶναι γριά, ζαρωμένη καὶ ἀνάπτηρη, οἱ φρουροὶ τῆς θύρας της ποτὲ δὲν θ' ἀφήσουν νὰ μπῇ στὴν κυψέλη ἄλλη βασίλισσα. Κι ἀν μπῇ κρυφά, τότε ἀλίμονό της! Θὰ τὴν κλείσουν στὴ φυλακὴ καὶ ἡ θύρα δὲν θ' ἀνοίξῃ παρὰ ὅταν πεθάνη, γιὰ νὰ πετάξουν ἔξω τὸ πτῶμα τῆς. Στὴν κοινωνίᾳ τῶν μελισσῶν δὲν ὑπάρχουν ποτὲ οὕτε συνωμότες οὕτε προδότες.

'Αλλὰ κι ἀν εἶναι τελείως ἄγονη πιὰ καὶ ἀχρηστὴ γριά καὶ ἄλλη νέα βασίλισσα τὴν ἀντικαταστήσῃ, πάλι δὲν θὰ τὴν ἐγκαταλείψουν. Τὴν ἀσφαλίζουν καὶ τὴν φρουροῦν ἀπὸ τὴν ὁρμὴ καὶ τὸ μίσος τῆς ρωμαλέας ἀντιζήλου της.

Βασίλισσα καὶ μέλισσες ἐνώνει μία τρυφερὴ ἀγάπη καὶ

ἀφοσίωση, ποὺ ποτὲ δὲν θὰ δοῦμε σὲ ἄλλα ζῶα λογικὰ καὶ ἄλογα. Ποτὲ ἡ βασίλισσα - μάνα δὲν θὰ μεταχειριστῇ τὸ καμπυλωτὸ κεντρί της νὰ χτυπήσῃ τὸν ὑπήκοο της, τὸ παιδί της· καὶ πάλι ποτὲ μέλισσα δὲν θὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ἵσιο κεντρί της νὰ χτυπήσῃ τὴ βασίλισσα, τὴ μάνα της !

Αποικίες 'Η γονιμότητα τῆς βασίλισσας εἶναι, ὅπως εἴπαμε, πολὺ μεγάλη, καὶ οἱ ὑπήκοοι πληθαίνουν γρήγορα. 'Αλλὰ ὁ πληθυσμὸς αὐτὸς δὲν χωρεῖ φυσικὰ στὴν κυψέλη· κι ὅμως πρέπει νὰ ζήσῃ, νὰ πολλαπλασιαστῇ. Γίνεται τότε κάτι ἀνάλογο μὲ ὅ,τι γινόταν στὴν ἀρχαία 'Ελλάδα. Γίνονται ἀποικίες !

'Αλλὰ ποιὰ διαφορά ! Στὴν ἀρχαιότητα δὲν ὁδηγοῦσαν τοὺς ἀποίκους οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες, ἐνῶ ἡ βασίλισσα ὁδηγεῖ πάντοτε ἡ ἴδια τὶς μέλισσες, γιὰ νὰ εἶναι βέβαιη γιὰ τὴν ἐπιτυχία.

"Ἐνα πρωινὸ τοῦ καλοκαιριοῦ ἡ βασίλισσα, καὶ ἀπὸ πίσω της ἔνα μεγάλο πλῆθος ἀπὸ μέλισσες, ἐγκαταλείπουν γιὰ πάντα τὴν οἰκογενειακὴ ἑστία, γιὰ νὰ βροῦν νέα. Κι αὐτὸ τὸ σμῆνος εἶναι τὸ σμάρι, ὅπως τὸ λέει ὁ λαός, τὸ « ἑσμάριον » τῶν ἀρχαίων. Ποῦ πηγαίνουν ; Στὴν τύχη, ὅπου βροῦν καλύτερα.

Θὰ συναντήσουν κάπου ἔνα δέντρο καὶ ἡ κουρασμένη βασίλισσα, ποὺ δὲν εἶναι μαθημένη σὲ τέτοιες ἐκδρομές, θὰ καθίσῃ σ' ἔνα κλαδί του νὰ ξεκουραστῇ. Γύρω της σπεύδουν καὶ κολλοῦν οἱ ἄλλες μέλισσες κι ἔτσι σχηματίζεται ἔνας ὅγκος κρεμασμένος, ποὺ μοιάζει σὰν μεγάλο κυδώνι ἢ σὰν κοντόχοντρο σταφύλι.

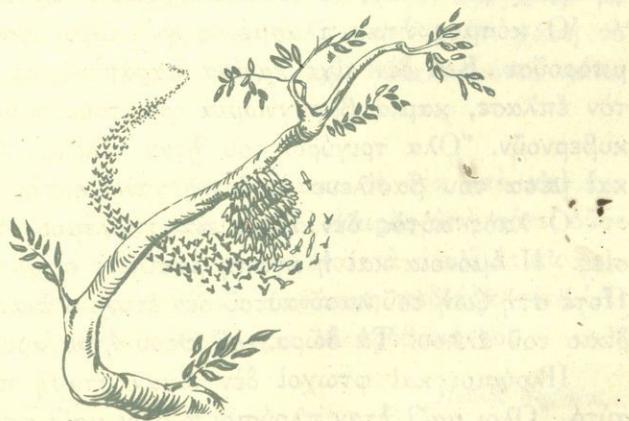
"Αν τύχη καὶ δὲν δῆ κανεὶς τὸ σμῆνος νὰ τὸ πιάσῃ, θὰ ξαναφύγῃ, γιὰ νὰ βρῆ καμιὰ κουφάλα ἢ καμιὰ σχισμὴ βράχου νὰ χτίσῃ τὴ νέα φωλιά του. 'Αλλὰ συνήθως κάποιος

μελισσοκόμος θὰ περάση ἀπὸ χεῖ, θὰ τὸ δῆ, καὶ θὰ τρέξῃ νὰ φέρῃ ἔνα καλάθι νὰ τοποθετήσῃ μέσα τὸ πολύτιμο δῶρο τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ τὸ βάλῃ ἔπειτα σὲ καινούργια κυψέλη.

Κι ἀρχίζει τώρα νέα ζωή, γεμάτη πάλι φιλοπονία, γονιμότητα, τάξη, στοργή, σεβασμό.

Ἄλλα καὶ ἡ παλιὰ κυψέλη, ἡ μητρόπολη, δὲν μένει ἔρημη καὶ ἀπροστάτευτη. Ἡ ἀγαθὴ βασίλισσα ἔχει προνόησει καὶ γι' αὐτό. "Εχει γεννήσει τὶς βασιλοπούλες. Καὶ μία ἀπ' αὐτές, ἡ πιὸ δυνατὴ καὶ ἄξια, θὰ νικήσῃ τὶς ἄλλες καὶ θ' ἀνεβῆ στὸ θρόνο τῆς βασίλισσας, προικισμένη μὲ δόλες τὶς ἀρετές τῆς μάνας της, γιὰ νὰ διευθύνη τὴ θαυμαστὴ κοινωνία τῶν μελισσῶν.

Νικόλαος Α. Κοντόπουλος

26. ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Ο λαός Βρέθηκα κάποτε σ' ἔναν εύτυχισμένο λαό. Ὁ λαός αὐτὸς ἦταν χαριτωμένος, ἥμερος, ἀγαθός, εἰρηνικός. Χαιρόταν τὸν ἥλιο, τὸν ἀέρα, τὶς ὁμορφίες τῆς φύσης, χωρὶς τίποτε νὰ τοῦ λείπῃ, χωρὶς τίποτε νὰ γυρεύῃ.

Ο κόσμος ἦταν πλασμένος γι' αὐτὸν ὅσο πιὸ τέλεια μποροῦσε. Καὶ δὲν εἶχε κανένα παράπονο μὲ τὸ Θεό, ποὺ τὸν ἔπλασε, καμία βαρυγγωμιὰ γιὰ τοὺς νόμους, ποὺ τὸν κυβερνοῦν. "Ολα τριγύρω του ἦταν τέλεια, ὡραῖα, ἀγαθά· καὶ μέσα του βασίλευε ἀπόλυτη γαλήνη τῆς ψυχῆς."

Ο λαός αὐτὸς δὲν ἤξερε ἀπὸ πολέμους κι αίματοχυσίες. Η δύνοντα καὶ ἡ ἀγάπη βασίλευε στὴν πολιτεία του. Ποτὲ στὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ δὲν ἔτυχε ὁ ἔνας νὰ κλέψῃ τὸ δίκιο τοῦ ἄλλου. Τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ ἦταν κοινὰ γιὰ ὅλους.

Πλούσιοι καὶ φτωχοὶ δὲν εἶχαν σταθῆ ποτὲ στὸ λαὸ αὐτό. "Ολοι μαζὶ ἦταν πλούσιοι ἡ ὅλοι μαζὶ φτωχοί!" Οταν εἶχε στέγη ὁ ἔνας, εἶχε καὶ ὁ ἄλλος· ὅταν εἶχε τροφὴ ὁ ἔνας, εἶχε καὶ ὁ ἄλλος. Καὶ πάλι, ὅταν ἡ δυστυχία ἔπεφτε πάνω

τους, κανένας δὲν ήταν πιὸ δυστυχισμένος ἀπὸ τὸν ἄλλον· καὶ γι' αὐτό, καὶ στὴ δυστυχίᾳ ἀκόμη, ηταν ὅλοι εὔτυχισμένοι. Δὲν εἶχε κανένας παράπονο.

Ο βασιλιάς 'Ο λαὸς αὐτὸς εἶχε καὶ τὸ βασιλιά του. "Ἐνα
βασιλιὰ ξένον ἀπὸ τὴ γενιά του. 'Αλλ' αὐτὸ^{δὲν} ἐμπόδιζε νὰ εἴναι ὁ καλύτερος βασιλιάς τοῦ κόσμου μέσα στὸν καλύτερο λαὸ τῆς γῆς. 'Ο λαὸς τριγύριζε τὸ βασιλιὰ του μ' ἀγάπη κι ἀφοσίωση. Τίποτ' ἄλλο δὲν τοῦ ζητοῦσε ἀπὸ τὴν ἀγάπη του.

Κι ὁ βασιλιάς δὲν ζητοῦσε ἀπὸ τὸ λαό του τίποτε περισσότερο ἀπ' ὃ, τι ζητᾶ ἔνας πατέρας ἀπὸ τὰ παιδιά του. Κρατοῦσε στὸ χέρι του ἔνα ἀπλὸ σκῆπτρο ἀπὸ ἀγριελιὰ καὶ μ' αὐτὸ κυβερνοῦσε. 'Αλλὰ τὸ σκῆπτρο του ηταν παντοδύναμο. « ἐμπρὸς » ἔδειχνε τὸ σκῆπτρο ; ἐμπρός... « πίσω » ; πίσω...

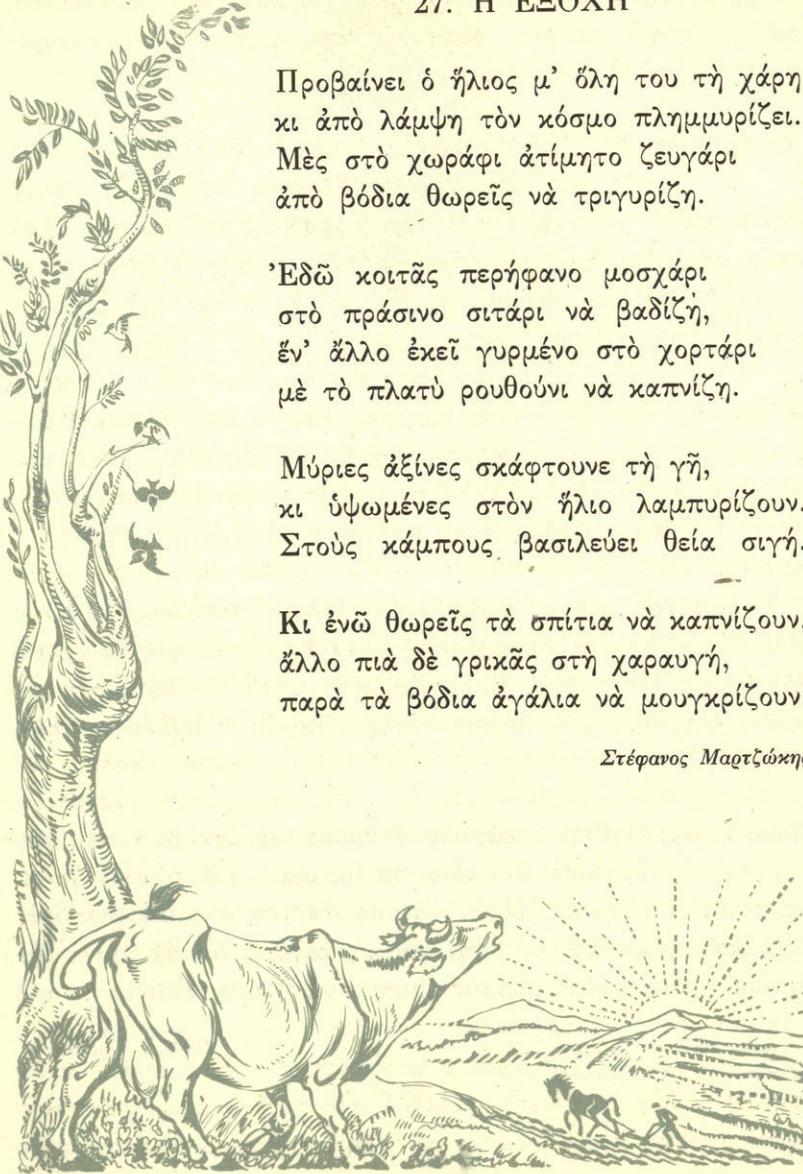
Τραβοῦσε ἐμπρὸς ὁ βασιλιάς ; Τὸν ἀκολουθοῦσε ὁ λαός του. Στεκόταν νὰ ξεκουραστῇ ; 'Ο λαὸς τὸν τριγύριζε μὲ λαχτάρα. Ήταν ἔνας βασιλιάς, ποὺ ποτὲ δὲν θὰ χάσῃ τὸ θρόνο του. Γιατὶ ὁ θρόνος αὐτὸς εἴναι θεμελιωμένος πάνω στὴν ἀγάπη.

Ποιοί εἰναι; Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σὲ ἔνα λαὸ καὶ ἔνα βασιλιά. Δὲν εἴναι πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε, οὔτε μακρινὸς ὁ τόπος... Ήταν κάποιο ἀπὸ τὰ ἀνοιξιάτικα δεῖλινὰ καὶ ηταν ἀπάνω στὴν καταπράσινη πεδιάδα τῶν Αθηνῶν. "Ενας γέρος βοσκὸς ἔβοσκε τὰ πρόβατά του.

Περιοδικό « Νουμᾶς »
Διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου

Παῦλος Νιοβάνας

27. Η ΕΞΟΧΗ

Προβαίνει ό νήλιος μ' ὅλη του τὴν χάρη
κι ἀπὸ λάμψη τὸν κόσμο πλημμυρίζει.
Μὲς στὸ χωράφι ἀτίμητο ζευγάρι
ἀπὸ βόδια θωρεῖς νὰ τριγυρίζῃ.

'Εδῶ κοιτᾶς περήφανο μοσχάρι
στὸ πράσινο σιτάρι νὰ βαδίζῃ,
ἔν' ἄλλο ἔκεī γυρμένο στὸ χορτάρι
μὲ τὸ πλατὺ ρουθούνι νὰ καπνίζῃ.

Μύριες ἀξίνες σκάφτουνε τὴν γῆ,
κι ὑψωμένες στὸν ήλιο λαμπυρίζουν.
Στοὺς κάμπους βασιλεύει θεία σιγή.

Κι ἐνῶ θωρεῖς τὰ σπίτια νὰ καπνίζουν,
ἄλλο πιὰ δὲ γρικᾶς στὴν χαραυγή,
παρὰ τὰ βόδια ἀγάλια νὰ μουγκρίζουν.

Στέφανος Μαρτζώκης

28. Η ΑΡΓΩ

Οι καλεσμένοι Ήταν μία Κυριακή του Αύγουστου.

‘Ωραία μέρα. Ο καπετάν Μαλάμος βάφτιζε τὸ τρεχαντήρι του καὶ εἶχε καλεσμένο στὴ χαρὰ δόλο τὸ μικρὸν νησί.

Τὸ μικρὸν ναυπηγεῖο τοῦ λιμανιοῦ γεμάτο δοκάρια, κατάρτια, μαδέρια — χοντρὲς σανίδες — πελεκούδια, ροκανίδια. Καὶ ἀπ’ ἄκρη σ’ ἄκρη τῆς ἀκρογιαλιᾶς ὅμορφοβαμμένα καὶ ἔτοιμα ἴστιοφόρα καὶ βαρκοῦλες, καθὼς καὶ σκελετοὶ κάθε λογῆς ἴστιοφόρων. Οἱ ἀπλοὶ πόθοι καὶ οἱ μεγάλες ἐλπίδες τοῦ ναυτόκοσμου τοῦ νησιοῦ ἔστεκαν στὴν ἀμμουδιά, ἀλλα ἔτοιμα πλεούμενα κι ἀλλα ἀκόμη ξύλα ἀμφορφα καὶ σκελετοί.

Οἱ καλεσμένοι γιορτινοντυμένοι γύριζαν στὰ ἔτοιμα πλεούμενα. Πηδοῦσαν μέσα τὰ παιδιά, τὰ ψηλαφοῦσαν οἱ ἀντρες, τὰ καμάρωναν, τοὺς μιλοῦσαν πολλὲς φορὲς σὰ νὰ ἦταν ψυχωμένα· ἔλεγαν τὴν ἀξία τους, λογάριαζαν τὴ γρηγοράδα τους, συμβούλευαν τὸν πρωτομάστορα γιὰ τὸ καθετί.

Τὸ τρεχαντήρι τοῦ καπετάν Μαλάμου πάνω στὴ σκάρα μὲ τὴν πλώρη σπαθωτή, στεφανοζωμένη τὴν πρύμνη, ἔστεκε κι αὐτὸν στὴν ἀμμουδιά. Όλογάλαζη ἡ θάλασσα ἀστραφτε

καὶ παιγνίδιζε κι ἔφτανε γλῶσσες γλωσσίτσες στὰ πόδια του, τὸ ράντιζε μὲ τὸν ἀφρό της, τοῦ κελαηδοῦσε μυστικὰ κι ἐμπιστεμένα :

— ”Ελα, ἔλα νὰ σ’ ἀναστήσω στοὺς κόλπους μου. Τί κάθεσαι ἄψυχο ξύλο καὶ βάρυπνο ; Δὲν βαρέθηκες τὴν ἄβουλη ζωή ; Ντροπή σου ; ”Ελα νὰ σου δώσω ζωή. ”Εβγα νὰ παλέψης μὲ τὸ κύμα. ”Ορμησε στηθάτο νὰ κουρελιάσῃς τὸν ἄνευμο. ”Ελα νὰ γίνης ζήλια τῆς φάλαινας, σύντροφος στὸ δελφίνι, τοῦ γλάρου ἀνάπταυσῃ, τραγούδι τοῦ ναύτη, καύχημα τοῦ καπετάνιου. ”Ελα χρυσό μου, ἔλα !

Τὰ βαφτίσια ‘Ο καπετάνιος Μαλάμος φρεσκοξυρισμένος, γελαστός δίπλα του ἡ καπετάνισσα ντυμένη στὰ μεταξωτά. Καὶ οἱ δύο τους ἔλαμπαν ἀπὸ εύτυχία. Τὰ βιολιὰ καὶ τ’ ἄλλα ὅργανα λάλαγαν τὴν χαρὰ ὡς τὴν ἄκρη τοῦ νησιοῦ.

Σὲ φιὰ στιγμὴ τὰ λαλούμενα ἔπαψαν. ‘Ησυχία. ’Ο ιερέας ντυμένος στ’ ἄμφια του ἔψαλε μὲ κατάνυξη τὸν ἄγιασμὸν καὶ ράντισε μὲ τὸ Σταυρὸν τὸ ἴστιοφόρο, ποὺ ἡ καπετάνισσα τ’ ὀνόμασε «’Αργώ». ”Επειτα διάβασε τὴν εὐχὴν στὸ πλεούμενο : « Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, τήρησον τὸ πλοῖον τοῦτο, τὴν «’Αργώ»· δὸς εἰς αὐτὸν φύλακα ἄγγελον ἀγάθον . . . ».

— Καλοτάξιδο καὶ πάντα χρυσάφι νὰ φέρνη, καπετάν Μαλάμο ! ἀκούστηκε τελειώνοντας ὁ ιερέας.

— Καλοτάξιδο, καπετάν Μαλάμο, καλοτάξιδο ! Καὶ τὸ καρφί του μάλαμα, καπετάνισσα ! Εὔχήθηκε καὶ ὁ ναυτόκοσμος, βρέχοντας τὸ ἀντρόγυνο μὲ θάλασσα κατὰ τὴ συνήθεια τοῦ νησιοῦ.

— Εὐχαριστοῦμε ! ’Απάντησαν μ’ ἔνα στόμα καπετάνιος καὶ καπετάνισσα.

‘Ο πρωτομάστορας ἀρχισε τὰ προστάγματα... Λύθηκαν τὰ σχοινιά, βγῆκαν οἱ σφῆνες, καὶ ἡ « ’Αργώ » μὲ τὸ σπρώξιμο τῶν καλεσμένων γλίστρησε στὴ θάλασσα σὰν πάπια μαζὶ μὲ τὸ ἀμούστακο πλήρωμά της.

Τὰ βιοιὰ καὶ τ’ ἄλλα ὅργανα ἀρχισαν πάλι νὰ λαλοῦν τὴ χαρὰ στὰ τετραπέρατα τοῦ νησιοῦ.

Τὸ πρῶτο ταξίδι Σὲ δύο μέρες ἡ « ’Αργώ » ἔκανε τὸ πρῶτο τῆς ταξίδι μὲ ἐπιβάτες καὶ ἐμπορεύματα γιὰ τὴ μεγάλη χώρα.

‘Ο καπετὰν Μαλάμος, ὅταν ἀνέβηκε πρωὶ-πρωὶ στὴν « ’Αργώ », κρέμασε φηλὰ στὸ εἰκονοστάσι στὴ μικρὴ κάμαρά του τὸ εἰκόνισμα τοῦ ‘Αι - Νικόλα, πατρογονικὸ εἰκόνισμα στὸ πλεούμενο τοῦ πατέρα του. Κι ἀφοῦ ἐπιστάτησε νὰ γίνουν ὅλα μὲ τάξη, ἔκαμε τὸ σταυρό του καὶ πρόσταξε ν’ ἀνοίξουν οἱ ναῦτες τὰ πανιὰ νὰ ξεκινήσουν.

— Καλοτάξιδος, καπετὰν Μαλάμο ! Καὶ σὲ μεγαλύτερα μὲ τὸ καλό ! Τοῦ εὐχήθηκαν οἱ συντοπίτες του, ποὺ εἶχαν κατεβῆ στὸ λιμάνι νὰ δοῦν τὴν πρώτη ἀναχώρηση τοῦ ιστιοφόρου.

Περνώντας ἀπὸ τὴν ἀκρη τοῦ λιμανιοῦ, ὅπου πάνω σὲ βράχῳ ἔστεκε τὸ ἀρχοντικό του, εἶδε ὁ καπετάνιος στὸ παράθυρο τὴν καπετάνισσα νὰ τὸν χαιρετᾶ μὲ τὸ μαντίλι της :

— Στὸ καλό, καπετὰν Μαλάμο, στὸ καλό ! ‘Ο Θεὸς μαζὶ σας ! Κι ἔνα κρυφὸ δάκρυ κύλησε ἀπὸ τὰ μάτια της.

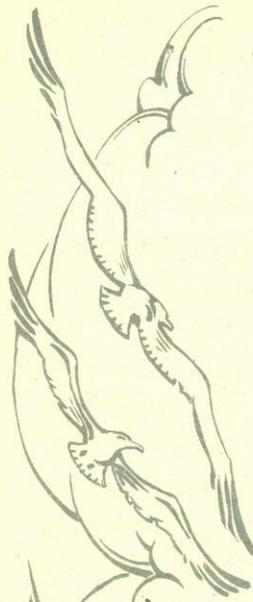
‘Ο καπετὰν Μαλάμος χαιρέτησε μὲ τὸ χέρι του, ἐνῶ ἔδινε τὴν παραγγελία στὸν τιμονιέρο :

— Δεξιά !...

‘Ανδρ. Καρκαβίτσα « Λόγια τῆς πλώρης »
(Διασκευή)

Νικόλαος Α. Κοντόπουλος

29. Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΝΑΥΤΗ

‘Η νύχτα ἀπλώνεται, τ’ ἀστέρια σπέρνει
καὶ τρεμοσβήνουνε στὸν οὐρανό·
τὸ τρεχαντήρι μου μὲ χάρη γέρνει
σ’ ἀγέρι ἥσυχο καὶ σιγανό.

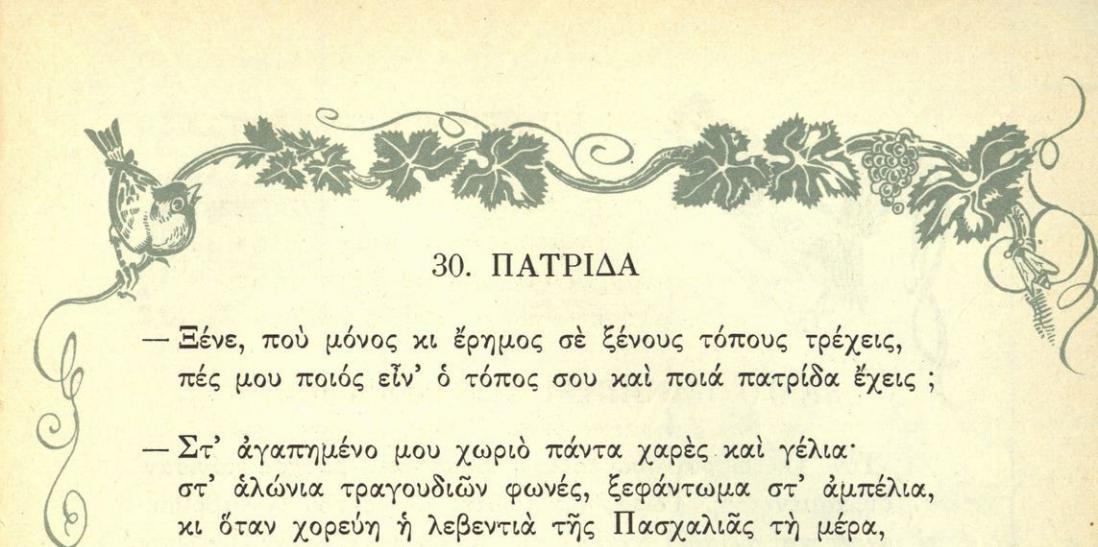
Τὸ ἔφταδιάμαντο λαμπρὸ στεφάνι
τῆς Πούλιας πρόβαλε, φεγγοβολεῖ!
Τρέχε, δελφίνι μου, καὶ μᾶς προφτάνει
ἡ ροδοστόλιστη ἀνατολή!

Μέσ’ ἀπ’ τὰ κύματα σὲ φῶς λουσμένη
βγαίν’ ἡ πατρίδα μου. ’Ω, τί χαρά!
’Εκεῖ ἡ μανούλα μου μὲ περιμένει,
θωρεῖ τὴν θάλασσα καὶ λαχταρᾶ.

Τρέξε στὰ πόδια της! ’Απ’ τ’ ἀκρογιάλι
ρίχνει ἀνήσυχη ἐδῶ ματιά.
Πές της πώς μ’ ἔφερες ὅπισω πάλι
ἐσύ, ποὺ μ’ ἔσυρες στὴν ξενιτιά.

Αριστομένης Προβελέγγιος

30. ΠΑΤΡΙΔΑ

- Ξένε, ποὺ μόνος κι ἔρημος σὲ ξένους τόπους τρέχεις,
πές μου ποιός εἰν' ὁ τόπος σου καὶ ποιά πατρίδα ἔχεις;
- Στ' ἀγαπημένο μου χωρὶς πάντα χαρὲς καὶ γέλια·
στ' ἀλώνια τραγουδιῶν φωνές, ξεφάντωμα στ' ἀμπέλια,
κι δταν χορεύη ἡ λεβεντιὰ τῆς Πασχαλιᾶς τὴν μέρα,
βροντοχτυπάει τὸ τούμπαν καὶ κελαθεῖ ἡ φλογέρα.

Στὴ μακρινὴ πατρίδα μου ἔχει εύωδιὰ καὶ χάρη
τὸ ταπεινότερο δεντρί, τὸ πιὸ φτωχὸ χορτάρι·
στοὺς κλώνους τῆς ἀμυγδαλιᾶς σμίγουν ἀνθοὶ καὶ χιόνια
καὶ φέρουνε τὴν ἀνοιξη γοργὰ τὰ χελιδόνια.

Στῶν μαγεμένων της βουνῶν τὰ μαρμαρένια πλάγια
γλυκολαλοῦνε πέρδικες καὶ κλαίει ἡ κουκουβάγια.
‘Η ἀσημένια θάλασσα μ’ ἀφροὺς τὴν περιζώνει
κι ὁ οὐρανὸς μὲ τ’ ἀστρα του τὴν χρυσοστεφανώνει.

Τὴ μακρινὴ πατρίδα μου, πρὶν ἡ σκλαβιὰ πλακώσῃ,
τὴ δόξασε ἡ παλλήκαριά, τὴ φώτιζεν ἡ γνώση.
Καὶ τώρ’ ἀπὸ τὴ μάυρη γῆ, τὴ γῆ τὴ ματωμένη,
πρόβαλε πάλ’ ἡ Λευτεριὰ σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη!

- Φτάνει! . . . Τὴ χώρα, ποὺ μοῦ λές, τὴ γνώρισα, τὴν εἶδα!
Τὴ μακρινὴ πατρίδα σου ἔχω κι ἐγὼ πατρίδα! . . .

Γεώργιος Δροσίνης

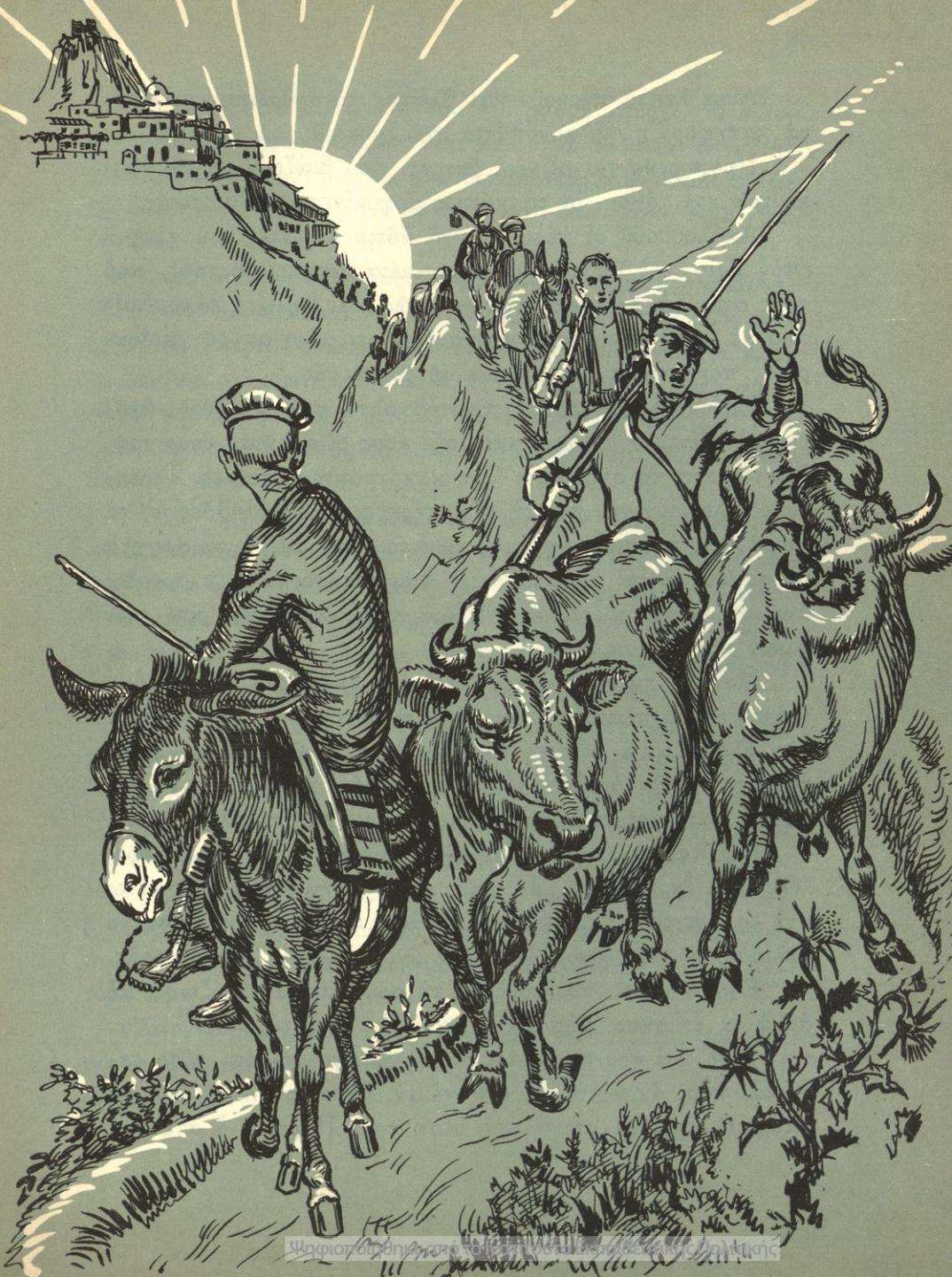
31. ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ ΤΩΝ ΧΩΡΑΦΙΩΝ

Τὸν Ὀκτώβριο δύο τρεῖς χορταστικὲς βροχὲς πότισαν τὴ διψασμένη γῆ. Τώρα, τὶς πρῶτες μέρες τοῦ Νοεμβρίου, οἱ ὡχρὲς καὶ χλιαρὲς ἀχτίνες τοῦ ἥλιου ξαναζεσταίνουν λίγο τὴ φθινοπωρινὴ φύση.

Τὰ λίγα καθυστερημένα καλοκαιριάτικα πουλιά, τρυγόνια, μελισσουργοί, ὀρτύκια, τραβοῦν βιαστικὰ κατὰ τὸ νότο. Οἱ πρῶτες τσίχλες, οἱ καλογιάννοι, κάπου-κάπου καὶ καμιὰ μπεκάτσα μᾶς φέρνουν στὰ φτερά τους τὰ πρῶτα μηνύματα τοῦ χειμώνα.

Τὰ κιτρινισμένα φύλλα τῆς συκιᾶς, τῆς μουριᾶς καὶ τῆς βαλανιδιᾶς δὲν ἀντέχουν πιὰ οὔτε στὴν παραμικρὴ ἀνάσα τοῦ ἀγέρα. Καὶ μόνο ἡ ἐλιὰ δὲν φαίνεται νὰ φοβᾶται πῶς θὰ χάσῃ τὴ σταχτοπράσινη φορεσιά της. Τ' ἀγριόχορτα ἔχουν ἀρχίσει νὰ ξαναντύνουν τὴ γῆ μὲ τὸ ἀγαπημένο πράσινο φόρεμά της.

Τὶς μέρες αὐτὲς ὅλο τὸ χωριό, μικροὶ μεγάλοι, ζεχύνονται στὴ μικρὴ κοιλάδα καὶ στὰ γύρω ύψωματα. Πρὶν καλοξημερώσῃ, οἱ δρόμοι καὶ οἱ γειτονίες τοῦ χωριοῦ σὲ κάνουν νὰ πιστεύῃς πῶς μεταμορφώνονται μὲ κάποια μαγικὴ δύναμη σὲ μιὰ πελώρια κυψέλη. Τὸ ἀλάθευτο ρολόι τῶν κοκοριῶν λές καὶ ἡλεκτρίζει μ' ἔνα ἀδιόρατο σύρμα τὰ κοιμισμένα κορμιά.

Λίγα λεπτά περνοῦν καὶ βλέπεις τὸ ἀνθρώπινο μελίσσι νὰ κατηφορίζῃ τὰ μονοπάτια τοῦ χωριοῦ.

Προπορεύονται οἱ νέοι ἄντρες, ποὺ βιάζουν μὲ τὴ βουκέντρα καὶ τὰ· δι - ὅι τὰ κάπως ἀργοκινῆτα βόδια τους.

’Ακολουθοῦν οἱ γέροι μὲ τὸ ἀδειο σακούλι τοῦ σποριᾶ στὸν ὕμο καὶ μὲ τὴ χοντροκομένη μαγκούρα τους, ποὺ τοὺς στηρίζει στὶς κακοτοπιές, ἀλλὰ καὶ θυμίζει κάπου-κάπου μὲ μόνη τὴν ἀπειλή της στὸ φορτωμένο σπύρο γαϊδουράκι, πῶς πρέπει νὰ ταχύνη τὸ βῆμα του.

”Ερχονται κατόπι τὰ πρωτόβγαλτα στὴ δουλειὰ ἀγόρια μὲ ἀξίνες στὸν ὕμο καὶ μαζί τους οἱ ἀδερφές τους τραβώντας ἀπὸ τὸ σχοινὶ τὶς λίγο κακότροπες κατσίκες. Τελευταῖς κλείνουν τὴν πομπὴ οἱ μητέρες καὶ οἱ γιαγιάδες μὲ τὰ μωρὰ στὶς πέτσινες φορητὲς κούνιες τους καὶ μὲ τὰ φαγητὰ σὲ σακούλια καὶ κατσαρόλες. ’Απαραίτητοι βέβαια συνοδοὶ ἀνακατώνονται μέσα στὰ πόδια τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων καὶ τὰ σκυλιά.

Μονάχα τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου τράβηξαν ἄλλο δρόμο γιὰ τὴ μικρὴ πλατεία, ὅπου τὰ περιμένει τὸ πρωινὸ μάθημα. ”Αν ἔλειπε κάτι τέτοιες μέρες καὶ τὸ σχολεῖο, ἔνας ξένος ἐπισκέπτης θὰ νόμιζε πῶς βρέθηκε σ' ἔνα ἐρημωμένο χωριό, ποὺ οἱ κάτοικοι του μετανάστευσαν δύμαδικὰ σ' ἄλλον τόπο.

Καὶ νά σὲ λίγο τὸ μεγάλο πανηγύρι τῶν χωραφιῶν. ”Οπου κι ἀν πέση τὸ μάτι σου, κάτω στὴν κοιλάδα ἢ πάνω στὴ λοφοσειρὰ ὡς τὶς κορυφές, θ' ἀγναντέψης τὸ σκορπισμένο μελισσολόι τῶν γεωργῶν στὴν ἄγια ἐργασία τῆς σπορᾶς.

’Εδῶ ὁ γερο - παπποὺς μὲ τὴ σοφὴ πείρα τῆς ζωῆς, μὲ ἀργὰ κι ἐπίσημα βήματα φουχτιάζει ἀπὸ τὸ σακούλι του τὸ σπύρο καὶ τὸν σκορπάει στ' ὀργωμένο χωράφι τόσο τεχνικά, πού, ἀν κοιτάξῃς στὸ χῶμα, θαρρεῖς πῶς ἔβαλε μὲ ὑπομονὴ ἔνα σπυρὶ στὴ θέση του. Παρέκει ὁ ἀτσαλο-

δεμένος ζευγολάτης πατάει, ὅσο πιὸ βαθιὰ μπορεῖ, τὸ σιδερένιο ἀλέτρι, ποὺ τὸ βάρος του κάνει τὰ βόδια ν' ἀγκομαχοῦν. Σ' ἔνα ἄλλο χωράφι ἔνα δεκαπεντάχρονο παιδί ἔζεψε τὰ βόδια στὴ σβάρνα, γιὰ νὰ σβαρνίσῃ ὅσον τόπο εἶχε χθὲς δργώσει ὁ πατέρας του.

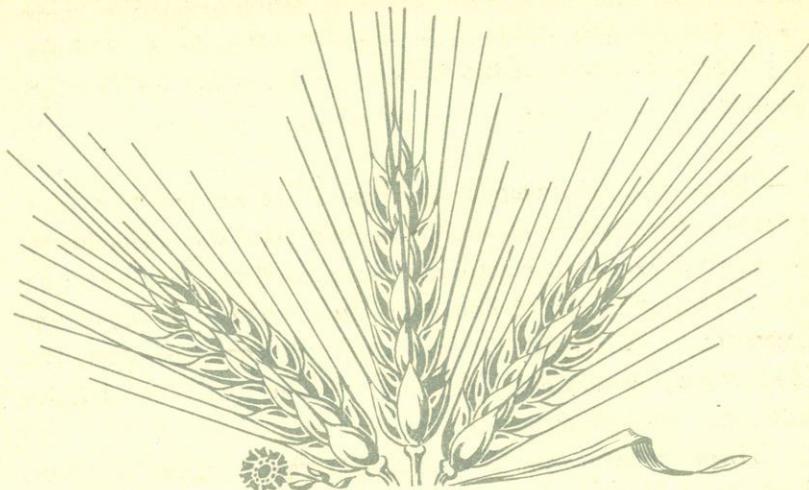
"Εκεῖ στὶς λοφοπλαγιές δὲν μπορεῖ νὰ περάσῃ ἡ σβάρνα. Οἱ σβόλοι θὰ σπάσουν καὶ οἱ αὐλακιές θὰ ἴσοπεδωθοῦν μόνο μὲ τὸ ξινάρι. Γυναῖκες καὶ παιδιά ἀκολουθοῦν κατὰ πόδι τὸ ζευγάρι γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Καὶ εἶναι ἀκόμη τόσα ἀνώμαλα μέρη, ὅπου δὲν μπορεῖ νὰ περάσῃ τὸ ἀλέτρι! Καὶ ἐκεῖ ἄρχισε νὰ δουλεύῃ τὸ ξινάρι. Οὔτε σπιθαμὴ δὲ θὰ μείνη ἀσπαρτη ἀπὸ τὸ κάθε χωράφι.

"Ολοι ἐργάζονται ἀδιάκοπα, λὲς καὶ συναγωνίζονται ποιὸς θὰ προσπεράσῃ. Καὶ εἶναι ἡ μόνη ἐργασία τοῦ χωραφιοῦ, ποὺ δὲν σηκώνει τραγούδι. Τὸ ἀλέτρι καὶ τὸ ξινάρι θέλουν γιὰ λογαριασμό τους ὅλη τὴν ἀντοχὴ τῶν πνευμόνων. Μὰ τοῦ καθενὸς δουλευτῇ ἡ ψυχὴ προσεύχεται σιωπηλὰ στὸν πανάγαθο Πατέρα νὰ εὐλογήσῃ τοὺς κόπους του.

"Ολοι ἐργάζονται. Καὶ μόνο οἱ πέτσινες κούνιες τῶν μωρῶν κρέμονται ἡ καθεμιὰ ἀπὸ τὸ κλαδί κάποιου δέντρου. "Αλλα μωρὰ κοιμοῦνται τὸν ἀγγελικό τους ὕπνο. "Αλλα ξύπνησαν κι ἀπλώνουν τὰ χεράκια τους νὰ πιάσουν κανένα σπουργιτάκι ἢ κανένα χρυσοκίτρινο φύλλο, ποὺ πετάει λίγο πάνω ἀπὸ τὸ κεφαλάκι τους. Κάποια θεία φώτισῃ ἔχει κάμει κι αὐτὰ τόσο καλόβολα, λὲς καὶ νιώθουν πόσο πολύτιμες εἶναι οἱ στιγμὲς γιὰ τὴν ἄξια δουλεύτρα, τὴ μητέρα τους.

Καὶ τὸ πανηγύρι τῶν χωραφιῶν συνεχίζεται μὲ μιὰ μικρὴ διακοπὴ γιὰ τὸ μεσημεριάτικο φαγητό, ὥσπου νὰ σκοτεινιάσῃ.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανὸς

32. ΑΛΗΘΙΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Τὸ σιτάρι καὶ ἡ καλλιέργειά του — Σήμερα, παιδιά, θὰ σᾶς διηγηθῶ
ἔνα ἀληθινὸ παραμύθι ἀπὸ τὴ ζωὴ μου, εἶπε ὁ κ. Λάμπρος.

Τὰ παιδιὰ ἀνοιξαν τέσσερα τὰ μάτια τους καὶ τέντωσαν τὰ αὐτάκια τους. "Ηξεραν καλὰ πόσα ὥραια πράγματα γνωρίζει ὁ δάσκαλός τους! Μέσα στὴν τάξη ἀπόλυτη σιωπή.

— "Ημουν μικρός, εἶπε, στὴν ἡλικία σας πάνω-κάτω. "Ενα πρωινό, μόλις σχόλασα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, πῆγα στὸ χωράφι μας, δόπου βοτάνιζε ὁ πατέρας μου τὸ σιτάρι. Τὸν βοήθησα λίγο, ἀλλὰ κουράστηκα, γιατὶ ἡμουν ἀσυνήθιστος στὴ δουλειά. Μὲ τὴν ἀδειά του πῆγα καὶ κάθισα στὴν ἄκρη, κάτω ἀπὸ μία μικρὴ φουντωτὴ ἐλιά.

— "Ηταν ὥραια ἀνοιξιάτικη μέρα καὶ τὸ εὐχάριστο ἀεράκι της ἔφερνε ὡς ἐμένα μία γλυκύτατη φωνή:

— "Ακουσε, παιδί μου, ἔλεγε, τί θὰ σου πῶ.

Τὰ ἔχασα μὲ τὴν ἀπροσδόκητη φωνή. Κοίταξα δεξιά,
ἀριστερά, νὰ δῶ ποιὸς μοῦ μιλοῦσε. Δὲν εἶδα κανέναν!

’Αλλὰ ἡ φωνὴ ἔξακολούθησε νὰ ἔρχεται καθαρὴ καὶ
γλυκιά :

—”Ολοι σας μὲ γνωρίζετε· εἴμαι τὸ εὐλογημένο σιτάρι,
δ σῖτος, ὅπως μὲ λένε τὰ βιβλία σας. Πολλοὶ ἵσχυρίζονται
ὅτι ἡ γενιά μου κρατᾶ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ἢ τὴν Μεσοποταμία·
ἐγὼ ὅμως θέλω νὰ πιστεύω ὅτι εἴμαι καθαρὸς γέννημα τῆς
’Αττικῆς. Μὲ δώρισε ἡ θεὰ Δήμητρα στὸ βασιλέα τῆς
’Ελευσίνας Τριπτόλεμο. ’Απὸ τότε εἴμαι παιδὶ τῆς ἐλληνι-
κῆς γῆς.

’Αλλὰ τώρα τελευταῖα ἔφεραν στὴν πατρίδα μας καὶ
ἐκλεκτοὺς σπόρους ἀπὸ τὸ ἔξωτερικό, ποὺ δίνουν ἀφθονώ-
τερο καρπό. Σύντομα ὅμως καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν προστασία
μου — καὶ ποιός δὲν ἀγαπᾷ τ' ἀδέρφια του; — καὶ μὲ τὸ
γαλάζιο οὐρανό μας ἔγιναν “Ελληνες πολίτες !

Πολὺ παραξενεύτηκα ἀκούοντας τὰ λόγια αὐτά. Πῶς
εἶναι δυνατόν, σκέφτηκα, νὰ μιλοῦν τὰ φυτά. ”Άλλο καὶ
τοῦτο ! εἶπα μέσα μου.

Καὶ τὸ σιτάρι, σὰν νὰ κατάλαβε τὸ λογισμό μου, ἀπάν-
τησε :

— Παραξενεύεσαι βέβαια, παιδί μου, πῶς ἐγώ, ἕνα φυτό,
μπορῶ νὰ μιλῶ. Μάθε λοιπὸν ὅτι καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ που-
λάκια καὶ τὰ ζῶα ὅλα, ὅλα μιλοῦν· ἀλλὰ μιλοῦν μόνο στοὺς
φίλους τους, σὲ ὅσους δηλαδὴ τὰ ἀγαποῦν. Τότε λένε τὰ
μυστικά τους, γιατὶ ξέρουν ὅτι θὰ τὰ συμπονέσουν. Καὶ
σὺ εἶσαι φίλος μου, γιατὶ μὲ βοτάνιζες πρωτύτερα μὲ
στοργή.

Τὰ λόγια αὐτὰ πολὺ μὲ κολάκεψαν· δὲν εἶναι μικρὸ πράγμα νὰ εἶναι κανεὶς φίλος τοῦ σιταριοῦ, ποὺ μᾶς τρέφει. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ μεγαλύτερη προσοχὴ παρακολούθησα τὴ συμπαθητικὴ φωνὴ τοῦ φίλου μου.

— Εἶμαι πολὺ εὔτυχισμένο, συνέχισε, ὅταν ζῶ σὲ φιλόξενα χωράφια, ὅπως εἶναι τοῦτο τοῦ πατέρα σου. Μὲ καλλιεργοῦν μὲ τοὺς νέους τρόπους τῆς ἐπιστήμης, ποὺ ἀλλαξαν τὴ ζωή μου καὶ πολλαπλασίασαν τὴν καρποφορία μου.

‘Ο καλὸς γεωργός, πρὶν σπείρη τοὺς σπόρους μου, διαλέγει γιὰ σπόρο τοὺς γερούς, ἀφήνοντας τοὺς ἄλλους.’ Επειτα τοὺς ἀπολυμάνει, γιὰ νὰ τοὺς καθαρίσῃ ἀπὸ τὶς ἀρρώστιες. ‘Οργώνει δύο φορὲς τουλάχιστον τὸ χωράφι του, γιὰ νὰ ἀνασηκωθῇ τὸ χῶμα, νὰ ἀεριστῇ καὶ νὰ χορτάσῃ ἡ γῆ νεράκι, ποὺ εἶναι τόσο ἀπαραίτητο στὴ ζωή μου.

‘Επειτα μὲ σπέρνει ἀλλὰ ποτὲ δὲν μὲ σπέρνει στὰ «πεταχτά», δηλαδὴ σκορπιστὰ μὲ τὴ φούχτα του ἐδῶ κι ἐκεῖ, γιατὶ πάει χαμένος ἀρκετὸς σπόρος μου. Μὲ σπέρνει πάντοτε μὲ τὸ χέρι ἡ μὲ τὴ σπαρτικὴ μηχανὴ στὴ σειρά, αὐλακιὰ - αὐλακιά, «κατὰ γραμμάς», δημοσιεύει τὸ σπόρον.

‘Ετσι, ὅταν φυτρώσω, ἀερίζομαι περισσότερο, μὲ βλέπει καλύτερα δὲ ζωογόνος ἥλιος, ἀπλώνω περισσότερο καὶ βαθύτερα τὶς ρίζες μου βρίσκοντας ἀνετα τροφὴ καὶ νερό. Καὶ τὸ σπουδαιότερο, μπορεῖ εὔκολα καὶ χωρὶς νὰ μὲ βλάψῃ νὰ μὲ σκαλίσῃ καὶ νὰ μὲ βοτανίσῃ. Βγάζει ἔτσι τὰ ζιζάνια, τὰ ἀγριόχορτα, πού, ἀν τὰ ἀφηνε, θὰ μὲ ἔπνιγαν καὶ θὰ πέθαινα ἀπὸ ἀσφυξία.

Καὶ τελευταῖο : ‘Ο καλὸς γεωργός δὲν μὲ ἀφήνει ποτὲ νὰ πεινάσω περιμένοντας νὰ μὲ θρέψουν μόνο ἡ γῆ κι ὁ Θεός. Μοῦ δίνει κι αὐτός, σὰν καλὸς πατέρας, ἰδιαίτερη τροφή, δηλαδὴ μοῦ κάνει ἔνα εἶδος ὑπερσιτισμοῦ, γιὰ νὰ

γίνων ἀκμαῖο καὶ καρπερό. Μὲ λιπαίνει λοιπὸν μὲ χωνεμένη κοπριὰ καὶ μὲ λιπάσματα, μὲ φωσφορικὸ λίπασμα στὸ ὄργωμα καὶ μὲ νίτρο στὸ ἀδέρφωμα τῶν βλαστῶν μου.

Καλλιεργώντας με δὲ γεωργός, ὅπως εἶπα, γεμίζει τὶς ἀποθήκες του σιτάρι καὶ ἡ οἰκογένειά του θὰ χορτάσῃ ψωμί. 'Η νοικοκυρὰ θὰ κάμη πλούσια τὰ πρόσφορα γιὰ τὴν ἐκκλησία καὶ δὲ Ἱερέας θὰ τελέσῃ μὲ τὸν εὐλογημένο ἄρτο τὸ μυστήριο τῆς Θείας Κοινωνίας. "Οσο περισσεύω, θὰ μὲ πουλήσῃ δὲ καλλιεργητής μου καὶ θὰ μὲ στείλουν στὶς πόλεις νὰ φᾶνε, ὅσοι ἐργάζονται ἐκεῖ, ὥραῖο, φτηνὸ καὶ θρεπτικὸ ψωμί.

Οἱ φίλοι του 'Η ἀγάπη τοῦ καλοῦ γεωργοῦ δὲν σταματᾷ σὲ μένα· εἶναι πλατύτερη. 'Αγαπᾶ σὰν ἐμένα καὶ τὰ πουλάκια, ποὺ κυνηγοῦν ἀδιάκοπα καὶ ἀλύπητα τοὺς ἔχθρούς μου, ποὺ εἶναι κι ἔχθροὶ ὅλων τῶν φυτῶν. Κυνηγοῦν δηλαδὴ τὰ ἔντομα, τὰ τρωκτικὰ καὶ τὰ ἑρπετά· πρὸ παντὸς ὅμως τὰ ἔντομα. Καὶ σύ, μικρέ μου φίλε, δὲν ἀγαπᾶς τὰ πουλάκια;

Πρὶν προφτάσω νὰ πῶ τὸ «ναὶ.» στὸν παράξενο διμιλητή μου, τὸ σιτάρι ἔξακολούθησε :

— Μὲ τὰ ἔντομα καὶ τὰ ὄλλα βλαβερὰ τοῦ ἀγροῦ καὶ τοῦ κήπου εἶναι ἀνίκανος δὲ ἀνθρωπος νὰ μετρηθῇ μόνος του μαζί τους. Εἶναι φοβερὸς καὶ ἀκατάβλητος ἔχθρος. Πολλαὶ πλασιάζεται σὲ ἀπίστευτους ἀριθμοὺς καὶ ξεχύνεται στὸν ἀέρα, στὴ γῆ, στὰ νερά. Προσβάλλει δὲ ἵδιος ἢ μὲ τὰ σκουλήκια του καὶ τὶς κάμπιες του ὅλη τὴν φύση. Καταστρέφει τοὺς ἀγροὺς—κι ἐμᾶς τὰ δημητριακὰ βέβαια—τοὺς κήπους, τὰ διπωροφόρα καὶ καρποφόρα δέντρα, τ' ἀμπέλια, τὰ δάση· μὲ λίγα λόγια καταστρέφει δὲ τι τρέφει τὸν ἀνθρωπὸ κι δὲ τοῦ δίνει τὴν χαρά. Σκοτώνει ἀκόμη καὶ τὸν ἵδιο τὸν ἀνθρω-

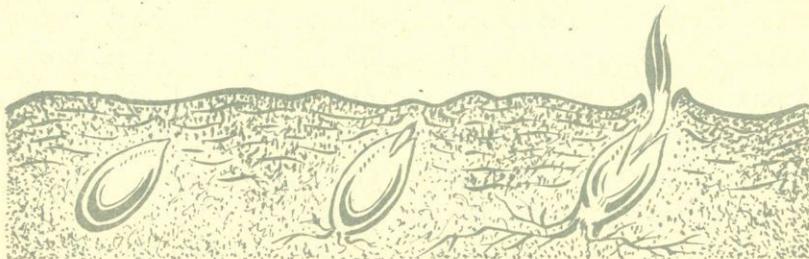
πο μὲ τοὺς πυρετοὺς καὶ τὶς ἄλλες ἀρρώστιες, ποὺ φέρνει.

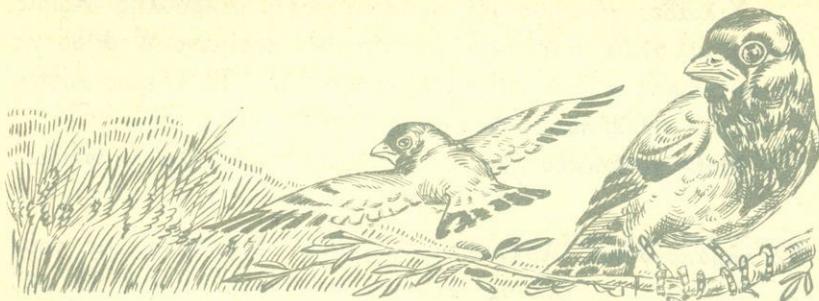
Θὰ ἐρήμωναν τὴ γῆ, ἂν δὲν ἔστελνε ὁ Θεὸς γιὰ βοήθεια τὰ πουλάκια, ποὺ ἔξολοθρεύουν τοὺς καταστροφεῖς τῶν κόπων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς δικῆς μας καὶ τῆς δικῆς του ζωῆς. Τὰ καημένα τὰ πουλάκια! Τί χαριτωμένοι καλοὶ φίλοι!

Μᾶς ἐπισκέπτονται κάθε πρωί, ὅπως ὁ γιατρὸς τὸν ἀρρωστό του, καὶ μένουν μαζί μας ὅλη τὴν ἡμέρα. Μᾶς ἔξετάζουν ἀπὸ τὴν κορυφὴν ὡς τὴ ρίζα, γιὰ ν' ἀνακαλύψουν τὸν ἐπίβουλο ἔχθρο καὶ νὰ τὸν ἔξολοθρεύσουν. Καὶ γιὰ νὰ τὸν κατασκοπεύουν εὔκολα, ὥστε νὰ μὴν τὰ ὑποπτεύεται, καὶ γιὰ νὰ κάνουν εὐχάριστη τὴν ἐργασία τους, τραγουδοῦν διαρκῶς, ὅπως ὁ καλὸς ἐργάτης.

"Αν ἡ ζωὴ τοῦ γεωργοῦ καὶ ἡ δική μας δὲν εἶναι μονότονη, τὸ χρωστοῦμε στὴν πρόσχαρη μουσική τους. "Εχομε, βλέπεις, κι ἐμεῖς στοὺς ἀγρούς, ἀνάμεσα στὰ πράσινα φύλλα, τὰ κέντρα τῆς ψυχαγωγίας μας μὲ μουσικοὺς τὰ πουλάκια. "Εἶται δὲν ζηλεύομε τὰ κέντρα, ποὺ ἔχουν οἱ ἀστοὶ στὶς πολιτεῖες, ἀνάμεσα στὰ πολλὰ φῶτα καὶ τοὺς ἀσπρούς τοίχους, μὲ τὶς ὄρχηστρες, τὰ βιολιὰ καὶ τὰ ραδιόφωνα . . .

Εἶδες βέβαια λίγο πρωτύτερα, ὅταν βοτάνιζες, ποὺ πέταξε ἀπὸ τὰ πόδια σου τραγουδώντας ἔνας κορυδαλλός. Θὰ νόμισες ὅτι ἡ παρουσία σου ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὸν ἀγρὸ

έναν ἀργόσχολο τραγουδιστή. Δὲν εἶναι σωστό, παιδί μου. Τὸ τραγούδι του ἥταν ἔνας ὕμνος γιὰ τὴ νίκη του. Καθάρισε ἀπὸ τὰ σκουλήκια τὶς ρίζες μου καὶ ἀπὸ τὴ σιταρόφειρα τοὺς βλαστούς μου. "Ετσι τώρα, ποὺ ἐτοιμάζομαι γιὰ τὴν καρποφορία, θὰ εἴμαι γεμάτο ἀπὸ ὑγεία, ὥστε νὰ κάμω καρπερὰ στάχυα. Τὸ ἥξερες αὐτό ;

— "Οχι, ψιθύρισα δειλά.

— Μάθε το λοιπὸν καὶ νὰ τὸ πῆς καὶ στ' ἄλλα τὰ παιδιά.

Τώρα θὰ σου πῶ καὶ γιὰ ἔναν ἄλλο φίλο μου, ποὺ μὲ προστατεύει στὴ σπορά μου. Καλογιάννο ἡ Κοκκινολαίμη τὸν λέτε σεῖς οἱ ἀνθρωποι.

Μισὴ μπουκιὰ εἶναι τὸ κορμάκι του· ἀλλὰ τί δουλευτής ! "Οταν ὄργωνη ὁ γεωργὸς τὸν ἀγρό του ἡ σκάβη τὸν κῆπο του, ὁ χαριτωμένος φίλος μου τὸν παρακολουθεῖ ὅλη τὴν ἡμέρα αὐλακιὰ - αὐλακιά. "Οποιος δὲν ξέρει, νομίζει δτὶ σκοτώνει ἔτσι τὴν ὥρα του, γιατὶ δὲν ἔχει τί νὰ κάμη.

Αὐτὸς ὅμως ἀπεναντίας ἐργάζεται σὰν πολύπειρος ἐργάτης μὲ μεγάλη εὔσυνειδησία. Θανατώνει χιλιάδες σκουλήκια κι ἔντομα. Σὰν ἐπιτήδειος χειρουργὸς μὲ τὸ μαχαιράκι του, τὸ ράμφος του, θὰ καθαρίσῃ πρῶτα-πρῶτα τὸ σκαθάρι· κι ἔπειτα κι ἄλλον κι ἄλλον ἐξολοθρευτή μου καὶ ἐξολοθρευτή σας.

Χιλιάδες κόκκους μου σώζει αύτὸς ὁ μικρούλης. Χωρὶς αὐτὸν κι ἄλλα πουλάκια μάταια θὰ περίμενε ὁ ἀγρότης νὰ φυτρώσουμε ἐγὼ καὶ τὰ λαχανικά του. Τὸ ἥξερες αὐτό ; —”Οχι· ψιθύρισα σαστισμένος.

— Μάθε το λοιπὸν καὶ νὰ τὸ πῆς καὶ στ’ ἄλλα τὰ παιδιά.

Τὸ παράπονό του ’Αρκετά, μικρέ μου, σὲ κούρασα μὲ τοὺς φίλους μου, τὰ πουλάκια. Τώρα θὰ σου πῶ καὶ τὸ παράπονό μου :

Ἐέρεις πῶς ζοῦν τ’ ἀδέρφια μου τὰ σιτάρια ἢ τὰ ἔξαδέρφια μου, τὸ κριθάρι, ἢ βρώμη, τὸ ἀραποσίτι, καὶ γενικὰ ὅλα τὰ δημητριακὰ στοὺς ἄγρους τῶν περισσοτέρων χωρικῶν ; ’Επειδὴ δὲν ξέρουν οἱ δυστυχισμένοι τοὺς νέους τρόπους καλλιεργείας, ποὺ θὰ τοὺς ἔδιναν ἀφθονο καρπό, τὰ καλλιεργοῦν ὅπως οἱ πάπποι τους καὶ οἱ προπάπποι τους· τὰ ἔγκαταλείπουν δηλαδὴ στὴν τύχη καὶ στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

’Αλλὰ αὐτὸς ξεσπᾶ καὶ στὰ σπαρτὰ καὶ στοὺς ἴδιους, γιατὶ χάνουν τὴν πολύτιμη ἐσοδείᾳ τους. Γι’ αὐτὸς συμβαίνει στὴν Ἑλλάδα τὸ πρωτάκουστο· σπέρνουν 50 ἢ 100 ὁκάδες σπόρο καὶ θερίζουν ἄλλες τόσες ἢ καὶ λιγότερο καμιὰ φορά !

Καὶ δὲν συμβαίνει μόνο σ’ ἐμᾶς, τὰ δημητριακά, ἄλλὰ καὶ σὲ κάθε καλλιέργεια τοῦ γεωργοῦ, ποὺ ἀρκεῖται στὰ πατροπαράδοτα, λησμονώντας τὴν ἀξία καὶ τὰ διδάγματα τῆς ἐπιστήμης.

Καὶ τὸ χειρότερο· τὰ ἀνόητα παιδιά τους, ἵσως γιατὶ δὲν τὰ δίδαξε κανείς, κυνηγοῦν καὶ σκοτώνουν τοὺς καλύτερους βοηθοὺς στὸ ἔργο μας καὶ στὸ ἔργο τῶν γονέων τους, τὰ καημένα τὰ πουλάκια. Θλίβομαι κατάκαρδα, ὅταν τὰ βλέπω νὰ σκοτώνουν τοὺς εὐεργέτες τους ! Τί ἀχαριστία ! . . .

Ἐδῶ σταμάτησε ἡ φωνή.

Φαινόταν τώρα τελευταῖα δργισμένη καὶ πολὺ πικρα-
μένη.

Στ' αὐτιά μου βούζαν οἱ τελευταῖες λέξεις :

— Νὰ σκοτώνουν τὰ πουλάκια, τοὺς εὐεργέτες τους ! Τί
ἀχαριστία !

Ντράπηκα, καὶ μὲ τὰ δύο μου χέρια σκέπασα σκεφτικὸς
τὸ πρόσωπό μου . . .

Nikόlaos A. Kοntόpouloς

33. ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΟΡΓΖΩΝΕΣ

1. Η ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΡΥΖΙΟΥ

Τὸ ρύζι εἶναι μία ἀπὸ τὶς πιὸ ἀγαπητὲς τροφὲς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά. Κι ὅλοι τὸ ξέρομε πώς ὡς τὶς μέρες μας ἥμασταν ἀναγκασμένοι νὰ εἰσάγωμε πολλὲς χιλιάδες τόνους ἀπὸ τὸ ἔξωτερικό, τοὺς ὅποίους

πληρώναμε ἐκατομμύρια δολλάρια. 'Ως τὸν τελευταῖον πόλεμο ἀπὸ τὶς εἴκοσι πέντε χιλιάδες τόνους, ποὺ χρειαζόμαστε κάθε χρόνο, μόνο διακόσιες χιλιάδες κιλὰ ἦταν ἡ δική μας παραγωγὴ ἀπὸ μερικοὺς ὄρυζῶνες τῆς Μεσσηνίας, τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας.

"Επειτα ἀπὸ τὸν πόλεμο ἡ κατανάλωση τοῦ ρυζιοῦ σχεδὸν διπλασιάστηκε στὴν πατρίδα μας. Αὐτὸς ὁ διπλασιασμὸς δείχνει βέβαια πώς μᾶς ἀρέσει πολὺ αὐτὴ ἡ τροφὴ, δὲν δείχνει ὅμως πώς γινήκαμε τόσο πλούσιοι, ὥστε νὰ διαθέτωμε διπλάσια δολλάρια ἀπὸ τὰ προπολεμικά, γιὰ νὰ τὴν προμηθευθοῦμε. 'Απλούστατα : διπλασιάστηκε ἡ κατανάλωση, γιατὶ σύγχρονα πολλαπλασιάστηκε ἡ Ἑλληνικὴ παραγωγὴ τοῦ ρυζιοῦ, σὲ σημεῖο μάλιστα ποὺ νὰ γίνεται καὶ ἔξαγωγὴ σὲ ἄλλες χῶρες.

Θὰ ρωτήσῃ Ἰσως κανείς : Πῶς ἔγινε αὐτὸ τὸ θαῦμα ; Καὶ γιατὶ νὰ μὴν ὑπάρχουν καὶ πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια αὐτοὶ οἱ πολλοὶ ὄρυζῶνες, ἀφοῦ μάλιστα ἦταν γνωστὴ ἡ καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ ;

Γιὰ νὰ ἔξηγήσωμε αὐτὸ τὸ θαῦμα τῆς Ἑλληνικῆς γεωργίας, πρέπει νὰ ἀναφέρωμε μερικὰ σχετικὰ γεγονότα.

Τὸ ρύζι καλλιεργεῖται σὲ ἐδάφη, ποὺ σκεπάζονται μὲ νερὸ ὅλο τὸ χρονικὸ διάστημα τῆς καλλιεργείας, καὶ σὲ κλίμα θερμό. Οἱ Κινέζοι, ποὺ ἔχουν τὸ ρύζι ἐθνικὸ φαγητό, λένε πώς τοῦ ἀρέσει νὰ ἔχῃ τὰ πόδια του στὸ νερὸ καὶ τὸ κεφάλι του στὴ φωτιά. 'Ακόμη τὸ ρύζι ἀναπτύσσεται πολὺ σὲ ἐδάφη, ποὺ ἔχουν πολὺ ἀλάτι, στὶς « ἀρμύρες », ὅπως τὶς λέει ὁ λαός. Σὲ τέτοια ἐδάφη δὲν μπορεῖ νὰ καλλιεργηθῇ τίποτ' ἀλλο. "Οταν ὅμως καλλιεργηθῇ τρία τέσσερα χρόνια τὸ ρύζι, τὸ ἀλάτι ἐλαττώνεται πολύ, καὶ τότε γίνονται γονιμότατα γιὰ κάθε καλλιέργεια.

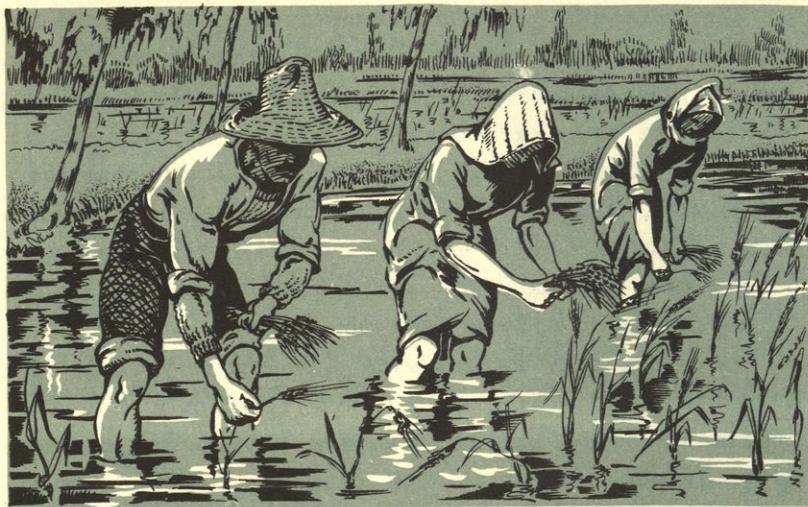
Στὴν πατρίδα μας ἔχομε καὶ πολλὰ ἐδάφη κατάληγα γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ ρύζιοῦ, ποὺ μποροῦν νὰ ποτίζωνται ἡ μὲ τὸ νερὸ τῶν ποταμιῶν ἢ μὲ ὑπόγεια νερά, καὶ τὸ κλίμα τῆς εἶναι ἀρκετὰ ζεστό, ὅσο χρειάζεται τὸ ρύζι. Στὰ παράλιά μας μάλιστα ὑπάρχουν πολλὲς χιλιάδες στρέμματα « ἀρμύρες », ὅπου μπορεῖ νὰ καλλιεργηθῇ τὸ ρύζι. Κι ὅμως, ὡς τὸ τέλος τοῦ τελευταίου πολέμου, ἡ ὄρυζοκαλλιέργεια ἥταν τόσο περιορισμένη. Καὶ αὐτὸ ἀπὸ ἔναν πολὺ σοβαρὸ λόγο : τὸν κίνδυνο τῆς ἐλονοσίας.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ μεγαλύτερη πληγὴ τῆς πατρίδας μας ἥταν, ὡς πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια, ἡ ἐλονοσία. Αὐτὴ ἡ τρομερὴ ἀρρώστια ἀνάγκαζε τοὺς ἀνθρώπους νὰ φοβοῦνται σὰν τὸ χάρο τὸ στάσιμο νερό, γιατὶ ἐκεῖ ζῆ καὶ ἀναπτύσσεται ὁ φορέας τῆς, τὸ κουνούπι.

Πῶς νὰ σκεφτῇ λοιπὸν κανεὶς νὰ πλημμυρίσῃ μὲ νερὸ δλόκληρες πεδινὲς ἐκτάσεις, ἀφοῦ ἔτσι θὰ ἔφερνε τὴν ἐλονοσία σὲ δλο τὸ γύρω πληθυσμό ; "Ἄς ἔλειπε καὶ τὸ ρύζι καὶ τὰ καλά του, ἀρκεῖ νὰ ἔλειπε μαζί του κι ὁ τεταρταῖος πυρετὸς καὶ ἡ κατακίτρινη ὄψη τοῦ ἀνθρώπου. Κι ὅπου ἀποτολμοῦσαν νὰ καλλιεργήσουν τὸ ρύζι, τὸ πλήρωναν τόσο ἀκριβὰ μὲ τὴν ὑγεία τους καὶ κάποτε μὲ τὴ ζωή τους.

Κατὰ τὴν διάρκεια ὅμως τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου οἱ σύμμαχοί μας "Ἀγγλοί καὶ Ἀμερικανοί, ἀναγκασμένοι νὰ πολεμοῦν κοντὰ στὰ ἔλη τῆς "Απω Ἀνατολῆς, κατόρθωσαν νὰ ἀνακαλύψουν τὸ ἐντομοκτόνο φάρμακο ντὶ - ντὶ - τί. Αὐτὸ τὸ θαυματουργὸ φάρμακο ἔφερε στὴν πατρίδα μας ἀνυπολόγιστες ὠφέλειες. Σήμερα σχεδὸν ἔχει ἐκλείψει ἡ ἐλονοσία. Καὶ τὸ νερὸ ποτίζει τοὺς κάμπους μας, χωρὶς νὰ φοβώμαστε πιά, γιατὶ τὸ ράντισμα μὲ τὸ ἐντομοκτόνο καταστρέφει τὰ κουνούπια.

"Αφοβα λοιπὸν ἀρχισαν καὶ οἱ γεωργοί μας τὴν καλ-

λιέργεια τοῦ ρυζίου δοκιμαστικά στὴν ἀρχή, γιὰ νὰ δοῦν τὴν ἀπόδοσή του, μὲ μεγάλο ζῆλο ἔπειτα, ὅταν εἶδαν ὅτι τὸ εἰσόδημά του εἶναι πολὺ μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ εἰσόδημα τοῦ σιταριοῦ καὶ κάθε ἄλλου προϊόντος. Κι ἔτσι κάθε χρόνο καὶ νέες χιλιάδες στρέμματα γίνονται δρυζῶνες καὶ τὸ ρύζι σήμερα εἶναι ἀπὸ τὶς φτηνότερες τρόφες μας.

2. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΕ ΟΡΥΖΩΝΕΣ

"Ἄς κάνωμε τώρα τὴν ἐπίσκεψή μας σὲ μία ἀπὸ τὶς πιο γόνιμες ἑλληνικὲς πεδιάδες, ὅπου σήμερα καλλιεργεῖται τὸ ρύζι. Πᾶμε στὴν πεδιάδα τοῦ Τρινάσου τῆς Λακωνίας, δυτικὰ ἀπὸ τὶς ἐκβολὲς τοῦ Εὔρωτα, ποὺ ποτίζεται ἀπὸ τὸ Βασιλοπόταμο. Αὐτὴ ἡ πεδιάδα χωρίζεται μὲ τὸν Εὔρωτα ἀπὸ τὴν πεδιάδα τοῦ "Ελους καὶ στὴν πραγματικότητα εἶναι μαζί της μία ἀπὸ τὶς εὐφορώτερες περιοχὲς τῆς πατρίδας μας, ποὺ διασχίζεται στὴ μέση ἀπὸ τὸν περίφημο ποταμὸ τῆς Λακωνίας.

‘Ως πρὶν ἀπὸ τριάντα πάνω-κάτω χρόνια, ή πεδιάδα τοῦ Τρινάσου ήταν μεγάλο ἔλος ἀπὸ χιλιάδες στρέμματα, που ὅχι μόνο δὲν ἔδινε κανένα εἰσόδημα, ἀλλ’ ήταν κίνδυνος θάνατος γιὰ τοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν τῆς περιφερείας.

Κι ὁ Βασιλοπόταμος, τὸ ἥρεμο ποτάμι μὲ τὸ ἀνεξάντλητο νερό, που βγαίνει ἀπὸ ἕνα βράχο μέσα στὸ χωριὸ Σκάλα, ἀντὶ νὰ εἰναι ὁ μεγάλος εὐεργέτης τοῦ τόπου, ήταν ὁ θανάσιμος ἔχθρος, γιατὶ διατηροῦσε χειμώνα-καλοκαίρι τὰ ἀρρωστημένα πράσινα νερά τοῦ βάλτου.

Εύτυχῶς, πρὶν ἀπὸ τριάντα πάνω-κάτω χρόνια, ίδρυθηκε ἡ ἑταίρεια «Τύδραυλικὰ Ἔργα Τρινάσου», που ἀποξήρανε τὸ βάλτο καὶ κατασκεύασε μόνιμα ἀποχετευτικὰ ἔργα, δηλαδὴ ἀντλιοστάσιο κι ὀλόκληρο σύστημα χαντακιῶν, που νὰ βγάζουν τὸ νερὸ στὸ Λακωνικὸ κόλπο.

‘Ο γονιμότατος κάμπος παραδόθηκε στοὺς καλλιεργητές του, που τὸν ἐσπερναν σιτάρι, κάλαμποκι καὶ μπαφεπάκι. ‘Ο μεγάλος κίνδυνος τῆς ἑλονοσίας εἶχε πιὰ περάσει, κι ὁ κάμπος ἀπὸ καταραμένος τόπος ἀρχισε νὰ γίνεται εὐλογημένος γιὰ τοὺς κατοίκους του.

‘Η φοβερὴ ὅμως ἀρρώστια ἔλειψε ἐντελῶς μόνο ἔπειτα ἀπὸ τὸν πόλεμο μὲ τὴν χρησιμοποίηση τοῦ ντὶ - ντὶ - τί. Τ’ ἀποχετευτικὰ ἔργα καὶ τὸ ἐντομοκτόνο μεταμόρφωσαν καὶ τὸ ποτάμι, τὸ Βασιλοπόταμο, ἀπὸ θανάσιμο ἔχθρὸ σὲ μεγάλο εὐεργέτη. Τὰ ἀνεξάντλητα νερά του μποροῦν νὰ ποτίσουν τὸ καλοκαίρι ὅλη τὴν περιοχὴ χωρὶς τὸν κίνδυνο τοῦ πυρετοῦ.

Τώρα πιὰ χωρὶς κανένα φόβο ἀρχισαν κι ἐδῶ, ὅπως καὶ σ’ ἄλλα ἐδάφη τῆς πατρίδας μας, τὴν δοκιμαστικὴ στὴν ἀρχὴ καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ. Καὶ ὅταν εἶδαν οἱ γεωργοὶ μας πῶς καὶ ἡ ποιότητα καὶ ἡ ποσότητα τῆς στρεμματικῆς παραγωγῆς ήταν ἴκανοποιητική, γιατὶ ἀφηνε καθαρὸ κέρδος

πολὺ μεγαλύτερο ἀπὸ κάθε ἄλλη καλλιέργεια, μεταμόρφωσαν τὸν ἄλλοτε σιτοβολώνα σὲ ποτιστικὸν ὄρυζώνα.

Τὰ χαντάκια, ἀντὶ νὰ πηγαίνουν τὸ νερὸ πρὸς τὴ θάλασσα, τὸ χύνουν ἄφθονο στὰ κτήματα τὰ σπαρμένα μὲ ρύζι. 'Η γονιμότατη γῆ τοῦ Τρινάσου, ποὺ γιὰ κάθε ἄλλη καλλιέργεια δὲν χρειάζοταν ἄλλο νερὸ ἀπ' ὅσο διατηροῦσε στὰ σπλάχνα τῆς καὶ τὸ πιὸ ζεστὸ καλοκαίρι, δέχεται τώρα μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση νὰ εἶναι διαρκῶς πλημμυρισμένη. Τόσο ἀχόρταγο εἶναι τὸ ρύζι, ποὺ μεγαλώνει τόσο περισσότερο, ὅσο φηλότερα στὸ ἀνάστημά του ἀνεβαίνει τὸ νερό. Καὶ ὁ Βασιλοπόταμος, πάντα ἀνεξάντλητος, γεμίζει τὰ χαντάκια καὶ πλημμυρίζει κάθε μέρα τὸν ὄρυζώνα.

Τὸ θέαμα τοῦ κάμπου σπαρμένου σχεδὸν ἀποκλειστικὰ μὲ ρύζι εἶναι πρωτοφανέρωτο στὴν πατρίδα μας. Γιά φανταστῆτε στὴν καρδιὰ τοῦ καλοκαιριοῦ νὰ φεύγετε ἀπὸ τὴν κατάξερη Μάνη, ὅπου « ψήνει ὁ ἥλιος τὸ ψωμί », ὅπως λέει ὁ λαός, καὶ ξαφνικὰ νὰ βρίσκεστε στὸν ὀλοπράσινο κάμπο, τὸν πλημμυρισμένο ἀπὸ τὸ ἄφθονο νερό !

'Η πρώτη σας ἐντύπωση θὰ εἶναι πῶς ἐδῶ οἱ ἀνθρωποι εἶναι ἀμφίβιοι. Τόση ἀφθονία νεροῦ τὴν ἔχομε χαρῇ μόνο σὲ κινηματογραφικὲς ταινίες, ποὺ παρουσιάζουν κάποιες μακρινὲς χῶρες τόσο διαφορετικὲς ἀπὸ τὴ διψασμένη πατρίδα μας. Πόσες φορὲς καλοτυχίσαμε αὐτὲς τὶς τόσο προνομιοῦχες χῶρες μὲ τοὺς μεγάλους ποταμούς, ποὺ χαρίζουν παραδεισένιο πλοῦτο στοὺς κάμπους ! Καὶ νά τώρα ἐδῶ κοντὰ στὸν πιὸ ἀνυδρὸ τόπο τῆς πατρίδας μας, στὴ Μάνη, ἄφθονο τὸ νερὸ μᾶς χαρίζει ἐναν ὀλοπράσινο παράδεισο.

'Η ὄρυζοκαλλιέργεια τοῦ Τρινάσου, καὶ μὲ ὅλα τὰ μηχανικὰ μέσα, χρειάζεται χιλιάδες ἑργατικὰ χέρια. "Ακουσα πῶς ἐφέτος ἀπασχολοῦσε πεντέμισι χιλιάδες ἑργάτες, ποὺ οἱ

περισσότεροι καλλιεργοῦσαν τὸ ρύζι γιὰ λογαριασμό τους. Στὴν πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς, στὴν κωμόπολη Σκάλα, ὅπου ἀλλοτε ἡ ζωὴ ἦταν ἀνυπόφορη ἀπὸ τὴν ἐλονοσία, σήμερα βλέπει κανεὶς μία ἀσυνήθιστη γιὰ ἐπαρχιακὸ κέντρο κίνηση. Τὸ μεγαλύτερο κτίριο εἶναι τὸ νεόχιστο Ἀποφλοιωτήριο μὲ τὸ σῆμα τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ. Νέα σπίτια καὶ καταστήματα χτίζονται.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, μικροὶ μεγάλοι, εἶναι σήμερα ἀγνώριστοι. "Οχι πιὰ οἱ μορφὲς οἱ κατάχλωμες καὶ πρόωρα ρυτιδωμένες, ποὺ σ' ἔκαναν νὰ λυπᾶσαι τοὺς ἀρρώστους. Σήμερα βλέπεις μορφὲς ροδοκόκκινες καὶ γελαστὲς ἀπὸ ὑγεία καὶ ίκανοποίηση διὰ ὁ μόχθος τους μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ πληρώνεται μὲ τὸ παραπάνω ἀπὸ τὸν εὐλογημένο κάμπο τους καὶ τὸ μεγάλο εὔεργέτη τους, τὸ Βασιλοπόταμο.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανὸς

34. ΜΕ ΤΗ ΣΥΡΤΗ

1. ΤΟ ΨΑΡΕΜΑ ΜΕ ΤΡΙΚΥΜΙΑ

Ἐπειδὴ τὸ ψάρεμα τῆς συρτῆς εἶναι πολλῶν εἰδῶν, ἀναλόγως πρὸς τὰ εἰδὴ τῶν ψαριῶν, ποὺ ψαρεύονται μ' αὐτῇ, καὶ οἱ ἐντυπώσεις ἀπ' αὐτὴν εἶναι πολυειδεῖς.

Σᾶς ἀρέσει ἔξαφνα ἡ ἴστιοπλοΐα μὲ δυνατὸ ἄνεμο, μὲ ὅλα τὰ πανιὰ ἀνοιχτά;

Σᾶς θέλγει νὰ σχίζῃ τὴ θάλασσα ἡ βάρκα καὶ νὰ γέρονη περήφανα μὲ τὴν κουπαστὴ σχεδὸν ὡς τὴ θάλασσα πλαγιασμένη, ἐνῶ στὶς πλευρές της σκάζει τὸ κύμα καὶ σᾶς ραντίζει μὲ ἀρμυρὴ ὑγρὴ σκόνη καὶ κάπου-κάπου σᾶς λούζει;

Σᾶς μεθᾶ αὐτὴ ἡ πελαγίσια ἴστιοπλοΐα, ὅπου ἔχει καμιὰ φορὰ καὶ τὸ θέλγητρο κάποιου κινδύνου;

Σᾶς γοητεύει νὰ βλέπετε τὴ θάλασσα, ὅσο φτάνει τὸ μάτι, νὰ σκεπάζεται, ἀπέραντο βαθυγάλαζο λιβάδι, μὲ ἀσπρα

πρόβατα, τὰ ἀφρισμένα κύματα, ὅπου μακριά, πολὺ μακριά,
σβήνουν σ' ἔνα δμοιόμορφο βαθὺ μολυβένιο βάθος;

Σᾶς τέρπει νὰ ἐπιστρατεύωνται ὅλα τ' ἀναπνευστικά
σας ὄργανα, γιὰ νὰ εἰσπνέετε, ὅσο μπορεῖτε πιὸ βαθιά, τὸ
ἀρμυρὸ ἄρωμά της;

Σᾶς συγκινεῖ ἡ στιγμή, ποὺ θὰ χτυπήσῃ τὸ ψάρι, ὅσο
νὰ κατορθώσετε νὰ τὸ σύρετε ἀπάνω καὶ νὰ τὸ ρίξετε στὴν
κουπαστή;

Σᾶς συγκλονίζουν, ἐνῶ προσπαθεῖτε νὰ τὸ φέρετε, ὁ
φόβος μὴν ξαγκιστρωθῆ, μὴν κόψη τὴν συρτή, μὴ σᾶς φύγη,
καὶ ἡ ἐλπίδα, ὅτι ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ θὰ τὸ δῆτε νὰ ζυ-
γώνη στὸ πλευρὸ τῆς βάρκας φουσκωμένο, ἀγίκανο πλέον
γιὰ κάθε ἀντίσταση;

Καί, ὅσο ποὺ νὰ φτάσετε σ' αὐτὴ τὴν τελικὴ νίκη,
ἐνθουσιάζεστε πότε νὰ σύρετε δυνατὰ τὴν συρτή καὶ πότε
νὰ τὴν ἀπολύσετε ἀρκετὲς ὄργιές, ὅσο ποὺ νὰ φουσκώσῃ
τὸ ψάρι σ' αὐτὸ τὸν ἀγώνα;

"Αν ὅλα αὐτὰ σᾶς εὐχαριστοῦν, τότε βεβαίως ἡ προτίμη-
σή σας θὰ εἰναι τὸ ψάρεμα τῆς συναγρίδας μὲ τὴν συρτή.

Καὶ γίνεται κυρίως αὐτὸ τὸ ψάρεμα μὲ ίστιοπλοῖα
ἀπὸ κόλπο σὲ κόλπο, μὲ βόλτες στὰ στενὰ μεταξὺ νησιῶν,
τὰ διοῖα γειτονεύουν, ἢ ἔξω ἀπὸ τὰ στόμια κόλπων.

Τὰ νησιά τῶν Κυκλαδῶν εἶναι πρόσφορα γι' αὐτὸ τὸ
ψάρεμα. Πολλὲς φορὲς ἀπόλαυσα τὶς ἀπερίγραπτες συγκι-
νήσεις του, πότε ἀνασύροντας ἀπελπισμένος κοιμμένη συρτή
ἢ ἀκέρια, ἀλλὰ μὲ ξαγκιστρωμένη τὴν μεγαλοπρεπή συ-

ναγρίδα, κι ἄλλοτε ἀνασύροντας πανευτυχῆς χρυσοκόκκινη συναγρίδα μέχρι τεσσάρων καὶ πέντε ὄκαδων.

Ἄλλὰ δὲν εἶπα ἀκόμη ποιὰ εἶναι ἡ συρτή, μὲ τὴν ὅποια φαρεύονται οἱ συναγρίδες, ἄλλὰ καὶ οἱ τόνοι μαζί. Εἶναι δυνατὸ μεταξωτὸ ἢ λινὸ ἀρμίδι μὲ πλεχτὸ ψιλὸ σπάγγο, ἵσχυρὸ ἀγκίστρι, ἀρκετὰ μεγάλο, δεμένο στὴν ἄκρη σὲ σύρμα δυνατό, σχεδὸν ἐνὸς μέτρου, ὅπου καταλήγει τὸ ἀρμίδι, γιὰ νὰ μὴν τὸ κόψῃ τὸ ψάρι.

Στὸ ἀγκίστρι δολώνεται στερεὰ ἔνας χάνος, ἀφοῦ περάση τὸ ἀγκίστρι ἀπὸ τὸ κεφάλι, ξανακαρφωθῇ στὴ μέση καὶ βγῆ ἀπὸ τὴν ἀπέναντι πλευρά. Ἄλλ' ὁ χάνος πρέπει νὰ εἶναι γδαρμένος ὡς τὴν οὐρά, ὥστε, καθὼς τρέχει ἡ βάρκα, τὸ δέρμα, ποὺ κρέμεται, νὰ σύρεται πίσω ἀπὸ τὸ ἀγκίστρι σὰν φούντα. Ἀκόμη καὶ σαφρίδια δολώνονται στὴ συρτή τῆς συναγρίδας κι ἄλλα ἀνάλογα ψάρια, τὰ ὅποια ἀσημοκοποῦν. Τὸ μῆκος τῆς συρτῆς, τὴν ὅποια ἀπολύει ὁ φαράς, πρέπει νὰ εἶναι δέκα ὡς εἴκοσι ὄργιές.

2. ΤΟ ΨΑΡΕΜΑ ΜΕ ΓΑΛΗΝΗ

Ἄλλὰ ἵσως δὲν σᾶς ἑλκύει αὐτὸ τὸ ψάρεμα μὲ τρικυμία. Ἰσως προτιμᾶτε τὴ γαλήνια θάλασσα μὲ τὶς ἐντυπώσεις τὶς γλυκιές καὶ ἥρεμες, ποὺ παρέχει τὸ γλυκοχάραμα καὶ τὸ σουρούπωμα. Τότε φαρεύετε πάλι μὲ συρτή, ἄλλὰ ποὺ διαφορετικά. Ἡ βάρκα μὲ γαλήνη προχωρεῖ σιγά-σιγά μὲ τὸ κουπὶ κοντὰ σὲ κολπίσκους, γύρω σὲ νησάκια καὶ κοντὰ σὲ ἀκτὲς μὲ βράχια.

‘Η συρτή πλέον, λεπτή καὶ μὲ μικρότερο σχετικῶς ἀγκίστρι, ποὺ λέγεται τότε συρταρόλι, σύρεται ἀργὰ δίχως δόλωμα. ’Αντι γιὰ δόλωμα ἔχει δύο τρία φτερὰ γλάρου δεμένα πάνω στὸ ἀγκίστρι ἢ ἔνα λουρίδι ἀσπρὸ πετσὶ σὲ σχῆμα ψαριοῦ ἢ μὲ ὅμοιο ἀσημένιο ὀρείχαλκο. Ψαρεύονται μὲ αὐτὸ τὸ ψάρεμα καὶ μελανούρια μεγάλα καὶ κολιοὶ καὶ γοφάρια.

Κι ἐπειδὴ ὁ λόγος εἶναι γιὰ γοφάρια, ἀξίζει νὰ περιγραφῇ ἔνα ἄλλο εἶδος συρτῆς, μὲ τὸ ὄποιο ψαρεύονται ἀποκλειστικὰ τὰ γοφάρια στὸν πορθμὸ τοῦ Εὔριπου, στὴ Χαλκίδα. Εἶναι πολὺ παράδοξη συρτή. Γιατί, ἐνῶ λέγεται συρτή, ἀκινητεῖ ἀπολύτως. Καὶ ἡ θάλασσα ἀπεναντίας τρέχει δίπλα της καὶ δίπλα στὸ ἀγκίστρι δεμένο μὲ ἰσχυρὸ πλεχτὸ σύρμα καὶ δολωμένο μὲ τὸ ψάρι, τὸ ὄνομαζόμενο βελανίδα ἢ ζαργάνα, ψάρι λευκοκύανο μὲ ἰσχυρὴ λάμψη, τὸ ὄποιο φωσφορίζει τὴν νύχτα, ποὺ γίνεται αὐτὸ τὸ ψάρεμα.

Εἶπα δτὶ ἡ συρτή ἀκινητεῖ καὶ ἡ θάλασσα τρέχει δίπλα της. Καὶ τρέχει τόσο γρήγορα, ὥστε γύρω στὸ ἀγκίστρι μὲ τὴ δολωμένη ζαργάνα ἢ βελανίδα, ποὺ ἀσημοκοπεῖ, γίνεται ἔνας ὀλκὸς ἀπὸ ἀφρό. Κι ἔτσι τὸ δολωμένο ψάρι κάνει τὴν ἐντύπωση καὶ στὰ ψάρια βέβαια, ὅπως καὶ στοὺς ἀνθρώπους, δτὶ αὐτὸ φεύγει ἀντίθετα ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῆς θάλασσας, ἐνῶ, ὅπως εἶπα, ἀκινητεῖ τελείως.

Ἐτσι οἱ ψαράδες τῆς Χαλκίδας ἐπωφελοῦνται ἀπὸ τὰ μυστηριώδη ρεύματα τοῦ Εὔριπου, ποὺ φεύγουν στενοχωρη-

μένα τὰ νερά ἀπὸ τὸ στενὸ πορθμό, πότε πρὸς τὸ βόρειο λι-
μένα καὶ πότε πρὸς τὸ νότιο, γιὰ νὰ ρίχνουν τὶς συρτές τους,
ἄλλοι ἀπὸ πάνω ἀπ’ τὴν γέφυρα κι ἄλλοι ἀπὸ κάτω ἢ ἀπὸ
τὸ μέρος τῆς Στερεᾶς.

Εἶναι ὡραῖο, πολὺ ὡραῖο, αὐτὸ τὸ ψάρεμα, τὸ ὄποιο
γίνεται πάντοτε τὴν νύχτα.

Ροχθοῦν μὲ τόση γλυκιὰ μελωδία τὰ νερά, καθὼς
στριφογυρίζουν στενοχωρημένα, γοργοκίνητα, ὅταν τὸ ρεῦμα
εἶναι στὴν ἔντασή του τὴν μεγάλη τόσο, ὥστε μὲ δυσκολία
κρατεῖ κανεὶς τὴν ἄκρη τοῦ ἀρμιδιοῦ του.

Κι ὅταν χτυπήσῃ τὸ ψάρι μὲ τὸ σφοδρό του χτύπημα,
πόση χρειάζεται προσοχὴ καὶ πόση ταχύτητα! Καὶ εἶναι
ἀπὸ πρὸν βέβαιο, ὅτι δὲν θὰ γνωρίσῃ τὴν εύτυχία νὰ ξαγκι-
στρώσῃ γοφάρι μὲ τὰ χέρια του ἐκεῖνος, ὁ ὄποιος συγκι-
νεῖται, σαστίζει, τὰ χάνει.

Γιατὶ ὅλα τὰ ἄλλα ψάρια ἀνθίστανται, ζητοῦν νὰ φύ-
γουν, καὶ γι’ αὐτὸ ὁ ψαράς πότε πρέπει νὰ τραβᾷ καὶ πότε
νὰ ἀπλώνῃ τὸ ἀρμίδι, γιὰ νὰ μὴν κοπῆ, δσο ποὺ νὰ κουράσῃ
τὸ ψάρι. Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ τὸ γοφάρι! Αὐτοῦ ἢ προσπά-
θεια εἶναι πῶς νὰ κόψῃ τὸ ἀρμίδι μὲ τὰ μυτερά του δόν-
τια. Καὶ δσο ἀποτυγχάνει στὸ σύρμα τῆς ἄκρης τὸ γοφά-
ρι, τόσο τρέχει ἐμπρός, γιὰ νὰ κόψῃ τὴν πετονιά, ὅπου
μπορέσῃ.

Πρέπει λοιπὸν ὁ ψαράς νὰ μαζεύῃ τὴν ὄρμια μὲ μεγάλη
ταχύτητα. Γιατὶ ἀλλιῶς θὰ τὴν αἰσθανθῆ ἐλαφρὴ στὰ χέ-
ρια του, ἐνῶ τὸ γοφάρι θὰ ταξιδεύῃ ἐλεύθερο μὲ τὸ ἀγ-

κίστρι στὸ στόμα καὶ μὲ ἔνα κομμάτι σύρμα, ποὺ ἔκοψε,
χωρὶς ἀπ' αὐτὸν νὰ κοπῇ καὶ τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του, γιατὶ
γνωρίζει νὰ ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ αὐτό. Ἀλλιῶς συχνότατα ψα-
ρεύονται ψάρια μὲ παλιὰ ἀγκίστρια στὸ στόμα, γιατὶ, φαί-
νεται, στὰ ψάρια τὰ παθήματα δὲν γίνονται μαθήματα.

Τὸ ἀπολαυστικότερο ψάρεμα μὲ συρτὴ εἶναι τὸ ψάρεμα
σὲ μερικὰ παράλια τῆς Ἑλλάδας, παράλια προνομιοῦχα,
ἀπὸ τὰ ὅποια τοὺς θερινοὺς μῆνες περνοῦν σὲ πυκνότατα
στίφη ἔνα εἰδος ἀποδημητικῶν ψαριῶν, τὰ σαφρίδια.

Τὸ ψάρεμα αὐτὸν γίνεται μὲ συρταρόλι. Καὶ γίνεται
τὴν ἡμέρα, ὅποιαδήποτε ὥρα κι ἀν εἶναι, ἀρκεῖ νὰ ἐπιτύχῃ
κανεὶς τὶς ἡμέρες καὶ τὶς ὥρες, ποὺ περνοῦν τὰ στίφη τῶν
ἀποδημητικῶν τούτων ψαριῶν τοὺς θερινοὺς μῆνες. Μὲ αὐτὰ
τὰ συρταρόλια μποροῦν νὰ ψαρεύουν συγχρόνως δύο στὴν
ΐδια βάρκα ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα τῆς πρύμνης.

Τὸ ἀπόλαυσα πολλὲς ἡμέρες στὸ λιμένα τῆς Ἰτέας, τοῦ
ώραίου τούτου ἐπινείου τῆς Ἀμφίσσης, τὸ ἐλκυστικὸ τοῦτο
ψάρεμα, ποὺ κοντὰ στὰ ἄλλα του χαρίσματα ἔχει καὶ τοῦτο
τὸ ἔξαιρετικό : "Οτι στὰ ἄλλα ψαρέματα τῆς συρτῆς μπορεῖ
νὰ χτυπήσῃ τὸ ψάρι, μπορεῖ καὶ ὅχι· καὶ πολλὲς φορὲς
ὅ ψαρὰς τῆς συρτῆς, ἀντὶ γιὰ χοντρὰ ψάρια, ἐπιστρέφει
χωρὶς κανένα ψάρι, ἀφοῦ ἔχασε τὶς ἐλπίδες καὶ τοὺς κόπους
του. Καὶ τότε θυμᾶται ἔνα δίστιχο ὅχι καὶ τόσο ἐνθαρρυντικό :

Τοῦ κυνηγοῦ καὶ τοῦ φαρᾶ τὸ πιάτο
δέκα φορὲς εἶναι ἀδειανὸ καὶ μιὰ φορὰ γεμάτο.

Ψαρεύοντας ὅμως μὲ τὸ συρταρόλι τὰ σαφρίδια δὲν δια-
τρέχει ποτὲ αὐτὸν τὸν κίνδυνο, ἀρκεῖ νὰ εἶναι πέρασμα ἀπὸ
στίφη αὐτοῦ τοῦ ψαριοῦ. Καὶ τότε δὲν προφταίνει νὰ παίρνη
ἐπάνω τὴ συρτή, νὰ ξαγκιστρώνη τὰ σαφρίδια καὶ νὰ τὴν ρί-

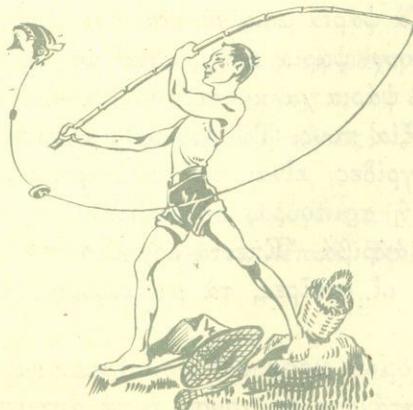
χνη πάλι, γιατί νὰ τὴν ἀνασύρῃ ἀμέσως ἐκ νέου. Γίνεται τότε ἔνας διαγωνισμός, ποιὸν νὰ ἔχῃ τὴν εύτυχία νὰ ἀρπάξῃ τὸ φτερὸ τοῦ γλάρου, τὸ ὅποιο εἶναι δεμένο στ' ἀγκίστρι. Καὶ συνωθοῦνται καὶ ὄχλαγωγοῦν σὰν διαδηλωτές, ποὺ ἔρχονται στὰ χέρια, καὶ παλεύουν καὶ πηδοῦν, καὶ ἡ θάλασσα ἀφρίζει σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἔκταση, ὅπου γίνεται ἡ πάλη τῶν σαφριδιῶν. Σὲ λίγη ὥρα εἶναι τὸ πανέρι γεμάτο σαφρίδια, τὰ ὅποια ἀσημοκοποῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ χέρια τοῦ ψαρᾶ μουδιασμένα.

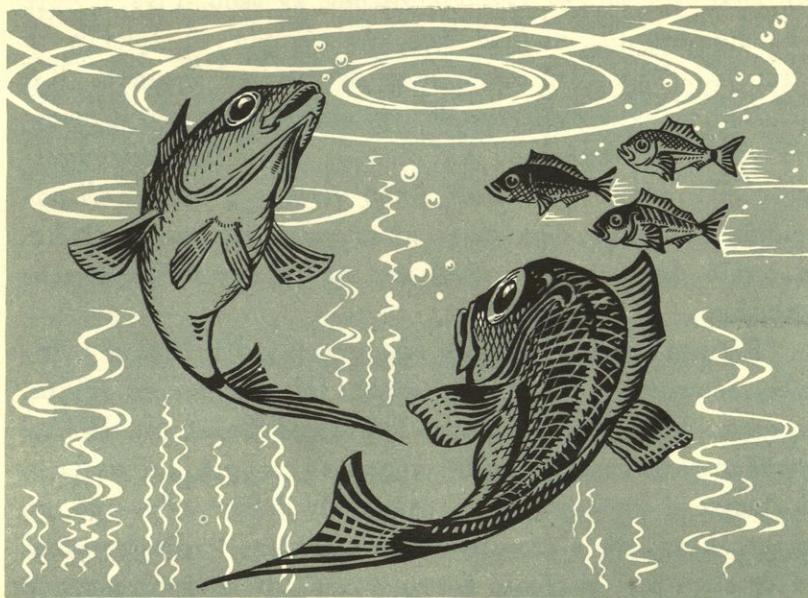
"Εξαφνα κανένα σαφρίδι δὲν χτυπᾶ! Φοβήθηκαν; "Εγιναν δύσπιστα; Τίποτα ἀπ' αὐτά. Πέρασε πιὰ τὸ στίφος, μεραρχία ἦταν, σῶμα στρατοῦ ἢ στρατιὰ ὀλόκληρη. Πολλοὶ ψαράδες τότε σταματοῦν ἐπὶ τόπου τὰ κουπιὰ καὶ ἀφήνουν τὴ βάρκα ν' ἀκολουθήσῃ τὸ ρεῦμα, ἀν βλέπουν ὅτι ὑπάρχει ρεῦμα. Γιατὶ τὸ ν' ἀκολουθοῦν τὸ ρεῦμα τ' ἀποδημητικὰ ψάρια εἶναι ὅτι οἱ οὔριοι ἄνεμοι γιὰ τ' ἀποδημητικὰ πτηνά.

Πολλές φορὲς βραβεύεται αὐτὴ ἡ προσδοκία τους, γιατὶ παρουσιάζεται ἄλλο στίφος, ἀλλὰ κι αὐτὸ ἐπίσης περνᾶ.

«Ψαράδικες ιστορίες»

Έμμανουὴλ Λυκούδης

35. Ο ΣΠΑΡΟΣ

Διαλογή Τὰ ψάρια μοιάζουν σὰν τὰ νομίσματα. Ὑπάρχουν ψάρια ἀργυρὰ καὶ ψάρια χρυσά. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ ψάρια χαλκωματένια. Ἀνάλογη μὲ τὸ χρῶμα τους εἶναι ἡ ἀξία τους. Τὰ χρυσά, μπαρμπούνια, λιθρίνια, φαγκριά, συναγρίδες, εἶναι τὰ καλύτερα καὶ ἀκριβότερα. Τὰ ἀσημένια, ἡ τσιπούρα, τὸ λαβράκι, ἡ σφυρίδα, εἶναι ψάρια καλὰ κι ἀκριβά. Ἔπειτα ἔρχονται τὰ χαλκωματένια, τὰ μαυρόψαρα, οἱ στεῦρες, τὰ μελανούρια, οἱ καλογρίτσες καὶ τὰ λοιπά.

Συμβαίνει ὅμως μέσα στὰ νομίσματα νὰ ὑπάρχουν καὶ κίβδηλα. Παριστάνουν τὰ χρυσὰ ἢ τὰ ἀσημένια, ἐνῶ εἶναι

καμωμένα ἀπὸ χάλκωμα, μολύβι ἢ τενεκέ. Τὸ ἵδιο ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τὰ ψάρια. Ποζάρουν γιὰ πολύτιμα, γιὰ ψάρια πρώτης ποιότητας, ἐνῶ δὲν ἀξίζουν σχεδὸν τίποτε.

‘Ο σαργὸς π.χ. προσπαθεῖ διαρκῶς νὰ κλέψῃ τὴ δόξα τῆς τσιπούρας. Θέλει σώνει καὶ καλὰ νὰ περνᾶ γιὰ τσιπούρα.

— Εἴμαι ἀσημένιο ! φωνάζει, μόλις τὸ δῆς. Εἴμαι ἀσήμι καθαρό. Βγῆκα ἀπὸ τὸ χυτήριο, ποὺ βγαίνουν οἱ τσιπούρες. Προσέχετε ! Δὲν δέχομαι ὑποβιβασμό !

Κι ὅμως εἶναι κίβδηλο· ψάρι σκάρτο, ἀσήμιαντο.

Ρεκλαμαδόρος Τὸ ἵδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ σπάρο. Αὐτὸς εἶναι ποὺ εἶναι μεγάλος ἀπατεώνας. Καθὼς βγαίνει, γιὰ νὰ τσιμπήσῃ τὸ δόλωμα, παίρνει ὑφος τσιπούρας, γιὰ νὰ μὴν πῶ σωστῆς συναγρίδας. Προχωρεῖ μεγαλοπρεπῶς, ἄλλοτε ἀργὰ ὡς πλουτοκράτης, ἄλλοτε γρήγορα, δρυμητικὰ ὡς παλληκαράς, πάντοτε καμαρωτός, πάντοτε σπουδαῖος. Κι ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ δὲν λησμονεῖ νὰ πλαγιάζῃ μὲ τὸ πλευρό, γιὰ νὰ σοῦ δείξῃ τὸ ἀσήμι του.

— Εδῶ, κύριοι, ἀσήμι τὸ πράγμα, καθαρὸ ἀσήμι ! Λάμπω, ἀστράφτω, πετῶ φλόγες ἀσπρες !

— Καλέ, τί μᾶς λές ; Δὲν κοιτᾶς τὴ ράχη σου, ποὺ πρασινίζει σὰν παλιὰ βελάδα ;

Δὲν βαριέσαι· τὴ δουλειά του αὐτός ! Ἐπιμένει, χαλᾶ κόσμο, δὲν ὑποχωρεῖ.

— Εἴμαι ἀπὸ σόι, εἴμαι ἀπὸ οἰκογένεια ! Ἀπόδειξη, δτι τρώγω ψωμοτύρι. “Έχω γοῦστα λεπτά. Τρώγω ψωμοτύρι ! Εἴμαι μικρὴ τσιπούρα.

— Δὲν σὲ φτάνει σαργός ;

— “Οχι ! Εἴμαι μικρὴ τσιπούρα. “Οταν μεγαλώσω, θὰ δῆς !

— Τίνος τὰ πουλᾶς αὐτά, κύρ σπάρο ; 'Εσύ νὰ μεγαλώσης ; Μεγαλώνει ποτὲ τὸ σόι σου ;

— Τρώγω ψωμοτύρι, σοῦ ἐπαναλαμβάνω !

— Πολὺ καλά, τρῶς ψωμοτύρι ! 'Αλλὰ τρῶς καὶ ψοφίμια. 'Απ' ὅλα τρῶς. Φύγε ἀπὸ ἐδῶ, σὲ γνωρίσαμε !

Αὐτὸς εἶναι ὁ σπάρος. "Ἐνας μεγαλομανής, ἔνας ρεκλαμαδόρος, ποὺ δὲν ἔχει ταίρι. Μιμεῖται τὴν τσιπούρα, δπως μιμεῖται μία πλύστρα τὴ μεγάλη κυρία. Παίρνει τὸ ὄφος της, τὴν πόζα της, κάνει τὸ σπουδαῖο, τὸν ἀριστοκράτη.

Εἶναι ἔτοιμος νὰ σᾶς ἀραδιάσῃ τοὺς τίτλους του, νὰ σᾶς μιλήσῃ γιὰ τὶς ἀριστοκρατικές του συνήθειες, νὰ σᾶς βεβαιώσῃ ὅτι τὸ βράδυ, γιὰ νὰ μὴν παχύνη, περνᾶ μὲ ἐνα ἐλαφρὸ τσάι. Κι ὅμως εἶναι χωριάτης ὡς τὸ κόκαλο, πολυφαγὰς καὶ πεινασμένος. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸν τρόπο, ποὺ ὅρμα στὸ δόλωμα. Κανένα ἐμπόδιο καὶ κανεὶς φόβος δὲν τὸν συγκρατεῖ.

« Σιλουέττες καὶ πορτραΐτα »
(Διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου)

Θέμος Σ. Ποταμιάνος

36. ΨΑΡΑΔΕΣ

Τώρα, πού φυσοῦν βοριάδες
και τὸ κύμα εἶναι ψηλό,
ἄχ ! ἀς εἴμαστε ψαράδες
μέρα νύχτα στὸ γιαλό !

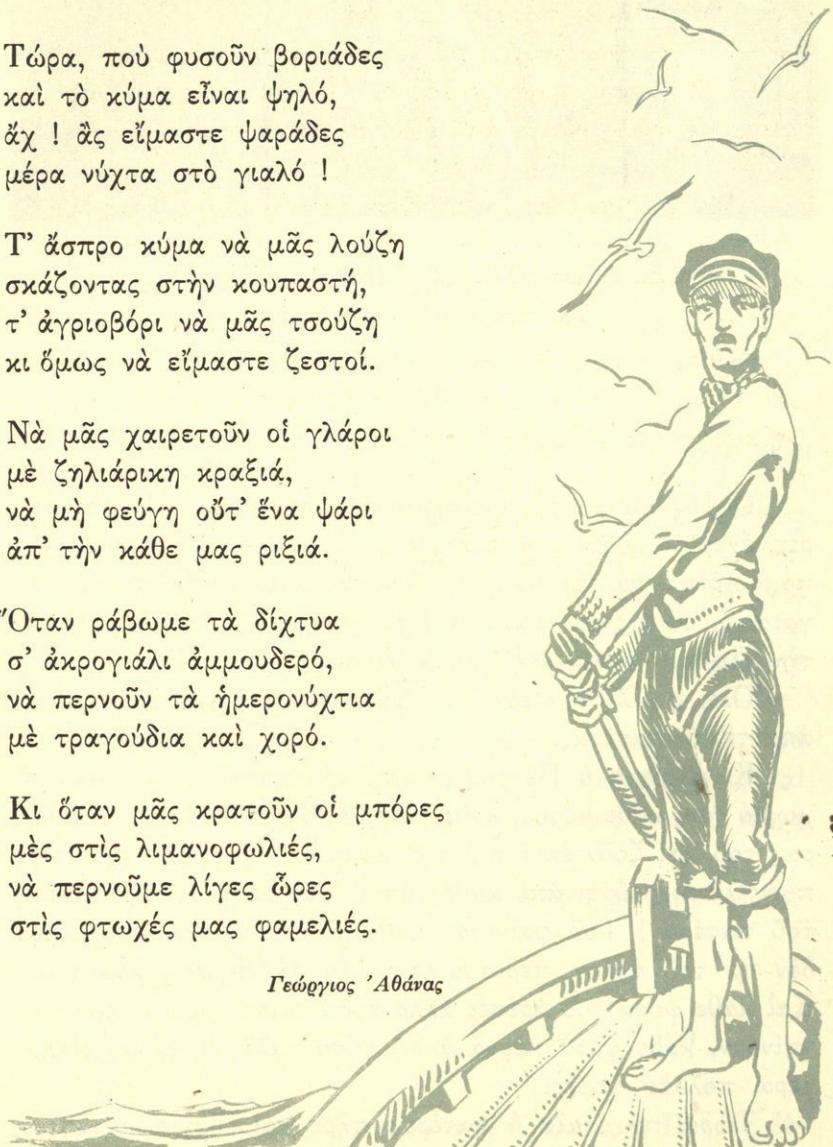
Τ' ἀσπρὸ κύμα νὰ μᾶς λούζῃ
σκάζοντας στὴν κουπαστή,
τ' ἀγριοβόρι νὰ μᾶς τσούζῃ
κι δύμως νὰ εἴμαστε ζεστοί.

Νὰ μᾶς χαιρετοῦν οἱ γλάροι
μὲ ζηλιάρικη κραξιά,
νὰ μὴ φεύγῃ οὔτ' ἔνα ψάρι
ἀπ' τὴν κάθε μας ριξιά.

"Οταν ράβωμε τὰ δίχτυα
σ' ἀκρογιάλι ἀμμουδερό,
νὰ περνοῦν τὰ ἡμερονύχτια
μὲ τραγούδια και χορό.

Κι ὅταν μᾶς κρατοῦν οἱ μπόρες
μὲς στὶς λιμανοφωλιές,
νὰ περνοῦμε λίγες ὥρες
στὶς φτωχές μας φαμελιές.

Γεώργιος Ἀθάνας

Ε'. ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ
ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΕΡΓΑ

37. Η ΑΡΑΠΙΤΣΑ

1. ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ

‘Ο Πέτρος είναι γιὸς δημοσίου ὑπαλλήλου. Πολλὲς φορὲς ἔχει ρωτήσει τὸν πατέρα του, ποὺ είναι εἰρηνοδίκης, ποιὰ πρέπει νὰ λέη πατρίδα του, τὴ Λαμία, ἀπὸ ὅπου κατάγεται ἡ οἰκογένειά τους κι ἔχει γεννηθῆ ὁ πατέρας του, ἡ τὴν Πύλο, ὅπου γεννήθηκε ὁ Ἰδιος.

—“Ολη ἡ Ἑλλάδα είναι πατρίδα σου καὶ γενέτειρά σου ! ἀπαντᾶ ὁ πατέρας.

Κι ἀλήθεια ὁ Πέτρος ἀγαπᾶ σὰν πατρίδα του, σὰν τὸ χωριό του, κάθε μέρος, κάθε πόλη, ὅπου μετατίθεται ὁ πατέρας του καὶ ζοῦν ἐκεῖ πιὰ ἔνα κομμάτι τῆς ζωῆς τους. Μὲ πόση λύπη φεύγει ἀπὸ κάθε τόπο, ὅταν ἔρχεται ἡ μετάθεση τοῦ πατέρα ! Τοῦ φαίνεται κάθε φορὰ ὅτι πουθενὰ ἀλλοῦ δὲν θὰ τοῦ ἀρέσῃ περισσότερο, δὲν θὰ περάσῃ καλύτερα. Καὶ κάθε φορὰ τοῦ ἀρέσει ἄλλο τόσο τὸ νέο μέρος, ποὺ πηγαίνουν, κάθε φορὰ περνᾷ ἄλλο τόσο καλὰ κι ἀκόμα καλύτερα πολλὲς φορές.

Τώρα τελευταῖα ὁ πατέρας πῆρε καινούργια μετάθεση

γιὰ τὴν Νάουσα. Λίγο μακριὰ ἔπεφτε. ‘Ο Πέτρος εἶναι δυνατὸς στὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας καὶ θυμόταν καλὰ ποῦ ἀκριβῶς βρίσκεται. Μέσα στὴν καρδιὰ τῆς Μακεδονίας! ’Αλλὰ ἡ περιέργειά του ἦταν μεγαλύτερη. “Ανοιξε τὸ χάρτη καὶ πολλὴ ὥρα κοίταξε καλὰ-καλὰ τὴ θέση τῆς Ναούσης. ”Εδειξε μὲ τὸ χέρι του τὴ σιδηροδρομικὴ γραμμή, ποὺ περνάει κοντά της, ἔδειξε τὸ ὄρος Βέρμιο, ποὺ εἶναι ἀπὸ πάνω τῆς, μέτρησε πόσο ἀπέχει ἀπὸ τὴ Βέροια δεξιά, ἀπὸ τὴν ”Εδεσσα ἀριστερά της. Καὶ κάπως γιὰ πρώτη φορὰ ἐπιθύμησε νὰ πᾶνε γρήγορα, μιὰ ὥρα γρηγορώτερα.

— Εἶναι σπουδαῖο βιομηχανικὸ κέντρο! εἶπε ὁ πατέρας.

— Καὶ τί ἐργασία ἔχει; ρώτησε ἡ μητέρα.

— Περίφημα κλωστήρια καὶ ύφαντήρια. Κι ὅλα αὐτά, γιατὶ ἔχει πολλὰ νερά!...

— Πολλὰ νερά; ρώτησε ὁ Πέτρος. Μὲ τὸ νερὸ κλώθουν καὶ ύφαίνουν;

— Μὲ τὸ νερὸ κινοῦν τὶς μηχανές κι ἔχουν φτηνὴ κίνηση. ”Αν δὲν εἶχαν νερό, θὰ ἤθελαν κάρβουνα ἡ πετρέλαιο καὶ θὰ ἦταν τόσο ἀκριβά, ποὺ δὲν θὰ συνέφερε νὰ γίνουν ἐργοστάσια ἐκεῖ πάνω. Κατόλαβες;

‘Ο Πέτρος ἔβλεπε μὲ τὴ φαντασία του νερά, πολλὰ νερὰ νὰ πέφτουν μὲ βουητὸ καὶ μὲ ἀφρισμα, καταρράχτες, καὶ νὰ βάζουν σὲ κίνηση πελώριες μηχανές, ποὺ ἔκαναν τάχα δαιμονικὸ θόρυβο.

— Θὰ πᾶμε νὰ τὰ δοῦμε τὰ ἐργοστάσια; ρώτησε μὲ μεγάλη περιέργεια.

— Καὶ βέβαια θὰ πᾶμε!

— Καὶ τὰ νερὰ ὅλα;

— ”Ολα, ὅλα!

Καὶ πῆγαν. Μόλις ἔφτασαν στὴ Νάουσα, ὁ Πέτρος δὲν

πρόσεξε παρὰ τὰ νερά, κι ἄλλο δὲν ζήτησε παρὰ νὰ πᾶνε νὰ δοῦν τὰ ἐργοστάσια.

— "Εχομε καιρό ! Θὰ πᾶμε καὶ θὰ ξαναπᾶμε, εἶπε ἡ μητέρα.

— Θέλω τώρα, βιάζομαι ! εἶπε ὁ Πέτρος· καὶ ἡ μητέρα γέλασε γιὰ τὴ βιασύνη του.

— Νὰ παραλάβη πρῶτα ὁ πατέρας. Νὰ τακτοποιηθοῦμε.

"Οσο νὰ γίνουν αὐτά, ὁ Πέτρος βάλθηκε νὰ παρατηρῇ τὰ νερά. Καὶ τὰ παρατηροῦσε μὲ περιέργεια καὶ μὲ θαυμασμό. "Εβρισκε κάποιο μυστήριο στὰ νερὰ αὐτά. "Ωρες πολλές καθόταν καὶ κοιτοῦσε, σὰν νὰ τὸν μάγευε τὸ μυστήριό τους αὐτό, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ξεδιαλύνῃ.

Περνάει μέσα στὴν πόλη τὸ νερό ! Βαθιὰ ρεματιὰ σχίζει στὴ μέση τὴν πόλη. Νερόβατα μεγάλα κρέμονται στοὺς ψηλοὺς ὅχθους τῆς ρεματιᾶς. Κι ἀπὸ πάνω τους κι ἀνάμεσά τους κρέμονται κάτι πανύψηλα παμπάλαια σπίτια κι ἐργαστήρια.

Στάθηκε ὁ Πέτρος στὸ πέτρινο γεφύρι καὶ κοίταζε τὸ παράξενο θέαμα καὶ δὲν τὸ χόρταινε.

— Τί γραφικὸ θέαμα ! εἶπε ὁ πατέρας.

Στὸ βάθος τῆς ρεματιᾶς περνοῦσε τὸ νερό. Ἔρχόταν κατρακυλώντας ἀπὸ πάνω καὶ φαινόταν μαῦρο, κατάμαυρο, μέσα στὸ σκιερὸ βάθος τῆς κοίτης. Κι ὅσο αὐτὸ ἦταν μαῦρο, τόσο οἱ ἀφροὶ του ἀσπριζαν περισσότερο. Σὲ πολλὰ μέρη γκρεμιζόταν δλάφριστο μέσα ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῶν ἐργαστηρίων. Καὶ κάτω ἀπὸ τὸ γεφύρι σχημάτιζε τὸ νερὸ καταρράχτη καὶ χτυπιόταν καὶ κλωθογύριζε κι ἀσπριζε.

— Αὐτὸ εἶναι τὸ νερό ; ρώτησε τὴν πρώτη φορὰ ὁ Πέτρος.

— Αὐτό, ἀλλὰ ὅχι ὅλο. "Αλλα ἐργοστάσια τὸ παίρνουν ἀπὸ ψηλότερα καὶ χύνεται ἀπ' ἀλλοῦ.

Πολλές φορὲς ἔρχεται ὁ Πέτρος στὸ γεφύρι καὶ κρεμίεται, θαρρεῖς, κι αὐτὸς μαζὶ μὲ τὰ βάτα καὶ τὰ νερόχορτα πάνω ἀπὸ τὸ νερὸν καὶ τὸ κοιτάζει μὲ λαχτάρα καὶ μὲ θαυμασμό, ποὺ εἶναι τόσο δύορφο καὶ τόσο δυνατὸν καὶ τόσο χρήσιμο! Τοῦ φαίνεται πώς κλώθει ἐκεῖ στὰ βάθη τῆς ρεματιᾶς μοναχό του, χωρὶς μηχανὲς καὶ χωρὶς ἐργάτες, ἀτέλειωτα νήματα καὶ πώς ὑφαίνει τὸ ἴδιο ἀτέλειωτα τόπια ὑφάσματα.

2. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΕ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ

Μὰ δὲν ἄργησε νὰ δῆ ἀπὸ κοντὰ πῶς γίνεται μὲ μηχανὲς καὶ μὲ ἐργάτες, ἀλλὰ πάντα καὶ μὲ τὸ νερό, τὸ ἀληθινὸν κλώσιμο καὶ τὸ ἀληθινὸν ὑφασμα.

‘Αφοῦ δὲν ἔχεις σχολεῖο, θὰ πᾶμε στὰ ἐργοστάσια! τοῦ εἶπε ἔνα ἀπόγευμα ὁ πατέρας.

‘Ο Πέτρος πέταξε ἀπὸ τὴν χαρά του. Πῆγε καὶ ἡ μητέρα μαζί. Μπήκαν πρῶτα σ’ ἔνα ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια, ποὺ ξῆταν κοντὰ στὸ γεφύρι, στὴν ὅχθη τῆς βαθιᾶς ρεματιᾶς.

— Νεροτριβές! εἶπε ἡ μητέρα.

Γκάπ! γκούπ! γκάπ! γκούπ! ἀνεβοκατέβαιναν καὶ χτυποῦσαν κάτι χοντρὰ πελώρια σανίδια, ποὺ ἔμοιαζαν μὲ στοιχειωμένα χέρια δράκων τοῦ παραμυθιοῦ. Χτυποῦσαν πάνω σὲ μάλλινα ὑφαντά, κουβέρτες, βελέντζες, κιλίμια, καὶ τὰ ἔκαναν κρουστότερα καὶ μαλακότερα.

— Πᾶμε, πᾶμε, φώναξε ὁ πατέρας. “Ἐχει ὑγρασία!

“Οταν ἀνέβηκαν στὴν πλατεία, στὸ «Κιόσκι», βρήκαν ἔναν κύριο κοκκινοπρόσωπο, κι ὁ πατέρας τοῦ εἶπε ὅτι σκόπευαν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὰ ἐργοστάσια.

— Θέλετε νὰ πᾶμε πάνω στ’ ἀλλὰ ἐργοστάσια; ρώτησε ὁ κύριος.

— Ναι ! ναι ! ζεφώνισε ὁ Πέτρος. Κι ὁ πατέρας τὸν μάλωσε, ποὺ μπῆκε στὴ συζήτηση τῶν μεγάλων.

‘Ο κύριος χάιδεψε πατρικὰ τὸν Πέτρο καὶ εἶπε γελαστά :

— Δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ χαλάσωμε τὴν ἐπιθυμία. Θὰ πᾶμε !

“Εστείλε καὶ φώναξαν ἔνα αὐτοκίνητο. Μπῆκαν ὅλοι μέσα.

— Ποὺ θὰ σᾶς πάω, κύριε δήμαρχε ; ρώτησε ὁ σωφέρ.

“Ωστε ὁ δήμαρχος ἦταν ; ‘Ο Πέτρος ἀνοιξε τὰ μάτια του καὶ τ’ αὐτιά του. Τὸ αὐτοκίνητο ἀνέβαινε ἀπὸ σοκάκια στενὰ κι ἀπὸ ἀνηφορικὰ λιθόστρωτα. Σὲ κάποια μέρη ἔλεγε κανεὶς πώς δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ περάσῃ !

‘Ο κ. δήμαρχος ἔδινε στὸν πατέρα διάφορες πληροφορίες. Κι ὁ Πέτρος τ’ ἀκουγε ὅλα μὲ βαθιὰ προσοχή. Εἶπε γιὰ τὰ ἐργοστάσια, γιὰ τοὺς ἐργοστασιάρχες, γιὰ τοὺς ἐργάτες, γιὰ τὴν παραγωγή. Ποὺ νὰ τὰ καταλάβῃ καὶ νὰ τὰ θυμηθῇ ὅλα ὁ Πέτρος !

— “Εχομε δυόμισι χιλιάδες οἰκογένειες στὴ Νάουσα. Οἱ χίλιες εἶναι ἐργατικὲς καὶ ζοῦν ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια. Τὸ ἐργοστάσιο, ποὺ πηγαίνομε, θέλει ἔνα ἑκατομμύριο ὄκαδες μαλλιὰ τὸ χρόνο. Καὶ τὰ φέρνει σχεδὸν ὅλα ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό.

— Καὶ δὲν ὑπάρχει καλὸ ἑλληνικὸ μαλλί ; ρώτησε ὁ πατέρας.

— Δὲν εἶναι κατάλληλο. Τὸ χρησιμοποιοῦν μόνο γιὰ κατώτερα εἴδη. Πρέπει νὰ ἔξευγενισθοῦν τὰ πρόβατα.

— Τί κρίμα νὰ βγαίνουν τόσα χρήματα ἔξω !

— Κι ἀν δὲν εἴχαμε τὸ νερό, φαντασθῆτε πόσα χρήματα θὰ θέλαμε γιὰ καύσιμη ψλη ! εἶπε ὁ δήμαρχος.

— Γιατί ; ρώτησε ὁ Πέτρος, ποὺ ἀρχισε νὰ ζαλίζεται ἀπ’ ὅλα αὐτά, ποὺ δὲν τὰ καταλάβαινε.

— Τὰ μηχανήματα τῶν ἐργοστασίων κινοῦνται μὲ τὴν πτώση τοῦ νεροῦ. "Αν δὲν ὑπῆρχε νερό, ἔπρεπε νὰ φέρνωμε ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸ γαιάνθρακες !

— Καταλαβαίνω ! εἶπε ὁ Πέτρος.

— Δὲν θὰ εἴχαμε βιομηχανία χωρὶς τὸ νερό ! εἶπε ὁ πατέρας. 'Ο λευκὸς ἄνθρακας εἶναι σωτήριος.

Τὴν ὥρα ποὺ ὁ πατέρας ἔξηγουσε στὸν Πέτρο, γιατὶ δόνομάζουν τὸ νερὸ « λευκὸ ἄνθρακα », ἔφτασαν στὸ ἐργοστάσιο.

Τί ἀπέραντο ποὺ ἦταν ! 'Ολόκληρη πολιτεία ! Κι ἀπὸ τὶς δύο μεριὲς τοῦ δρόμου ἀπλώνονται τὰ μεγαλοπρεπῆ του κτίρια. "Ενας ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς ἐργοστασιάρχες τοὺς δδηγεῖ. Πρώτη φορὰ βλέπει ὁ Πέτρος ἔνα τόσο μεγάλο ἐργοστάσιο. Καὶ παραξενεύεται. Καὶ τὰ χάνει. Γυρίζουν, γυρίζουν ἀπὸ τμῆμα σὲ τμῆμα καὶ τελειωμὸ δὲν ἔχει ! Πελώριες αἱθουσες καθαρές, φωτεινές. Χιλιάδες μηχανές, χιλιάδες ἐργάτες, ἔτσι τοῦ φαίνεται.

— Πόσες μηχανές ἔχετε ; ρωτᾷ ἀπλοϊκὰ τὸν ἐργοστασιάρχη.

— Ἀργαλειοὺς 350. Ἀδράχτια 17.000.

Δὲν κατάλαβε καὶ πολύ.

— Ἐργάτες ;

— Χίλιους ἔξακόσιους.

Οἱ ἐργάτες καὶ οἱ ἐργάτριες εἶναι ὅλοι γεροί, καθαροί, γελαστοί ! Ἐργάζονται μὲ ὅρεξη καὶ μὲ χαρά ! Εἶναι τόσο ἀνετα, τόσο εὐχάριστα ἐκεῖ μέσα ! Εἰδικὰ μηχανήματα ἔξασφαλίζουν σ' ὅλες τὶς αἱθουσες ἔνα θαυμαστὸ συνδυασμὸ ἀπὸ ὑγρασία, ἀερισμὸ καὶ θέρμανση. Ζέστη τὸ χειμώνα, δροσὶα τὸ καλοκαίρι. Καὶ πάντοτε καθαρὸς ἀέρας.

Τοὺς ἔδειξε ὅλα τὰ τμήματα, ὅλα τὰ μηχανήματα. Τὰ πλυντήρια, τὰ βαφεῖα, τὰ στεγνωτήρια, τὰ στραγγιστήρια.

’Αλλὰ τί θαῦμα ! Σωστὸ θαῦμα ! Στὴ μιὰ ἄκρη μπαίνει ἔνα μαλλὶ ἀκάθαρτο, βρώμικο, καὶ στὴν ἄλλη βγαίνουν χίλιων λογιῶν ὡραῖα ὑφάσματα, κασμήρια ἐκλεκτά, ποὺ δὲν ζέρει κανεὶς ποιὸ εἶναι ὡραιότερο ἀπὸ τὸ ἄλλο σὲ χρῶμα, σὲ σχέδιο καὶ σὲ ποιότητα.

Τοὺς πῆγε καὶ στὸ σχεδιαστήριο, ὅπου εἰδικὸς τεχνίτης, σπουδασμένος στὴν Ἀγγλία, ἐτοίμαζε τὰ σχέδια τῶν ὑφασμάτων, δχτακόσια ὡς χίλια σχέδια γιὰ κάθε ἐποχή. Τοὺς πῆγε καὶ στὶς ἀπέραντες ἀποθῆκες, ὅπου εἶναι στοιβαγμένα χιλιάδες τόπια ἀπὸ ἔτοιμα πλέον ὑφάσματα.

— Τί παραγωγὴ φτάνετε ; ρώτησε ὁ πατέρας.

— ‘Ως δύο ἑκατομμύρια μέτρα τὸ χρόνο. ’Αλλὰ ἔχομε ζήτηση πολὺ μεγαλύτερη. Δὲν προφταίνομε καὶ ἐργαζόμαστε μέρα καὶ νύχτα ! ”Εμαθαν οἱ ”Ἐλληνες νὰ προτιμοῦν τὰ ἐγχώρια ὑφάσματα. Προβλέπω ὅτι τὰ ξένα θὰ ἐκτοπισθοῦν δλωσδιόλου !

— Εῦγε ! εῦγε ! ἔλεγε μ' ἐνθουσιασμὸ ὁ πατέρας. ’Αληθινὰ σᾶς λέω ὅτι αἰσθάνομαι ἀληθινὴ περηφάνια !

— Πατέρα ! Πατέρα ! φώναξε ὁ Πέτρος, ἄλλο τόσο ἐνθουσιασμένος κι αὐτός, θέλω νὰ γίνω ἐργοστασιάρχης.

“Ολοι γέλασαν μὲ τὴν καρδιά τους, γιατὶ φυσικότερο καὶ καλύτερο φανέρωμα τοῦ θαυμασμοῦ του δὲν μποροῦσε νὰ γίνη.

Προτοῦ φύγουν, πέρασαν νὰ δοῦν καὶ τὴν κινητήρια μηχανή. ’Απ' ἐκεῖ μέσα ἔφευγε ὅλη ἡ δύναμη, ποὺ κινοῦσε ἀκούραστα ὅλα τ' ἄλλα μηχανήματα. ’Ο Πέτρος ἥθελε νὰ μάθῃ τὸ καθετί. Μὰ δὲν μποροῦσε νὰ τὰ νιώσῃ ὅλα. ’Εκεῖνο ποὺ κατάλαβε καλά, εἶναι ὅτι τὸ νερὸ πέφτει ἀπὸ ψηλὰ μέσα σὲ μιὰ κλειστὴ μηχανή, ποὺ τὴ λένε « τουρμπίνα », τὴν κινεῖ μὲ χιλιάδες στροφὲς στὸ λεπτό, ἀπὸ τὴν κί-

νηση αύτή παράγεται ήλεκτρισμὸς καὶ ὁ ήλεκτρισμὸς αὐτὸς κινεῖ καὶ φωτίζει ὅλο τὸ ἄλλο ἔργοστάσιο.

⁷ Ήταν ζαλισμένο τὸ μυαλὸ τοῦ Πέτρου ἀπὸ τὶς χίλιες μύριες ἐντυπώσεις. Πόσα εἶδε! Πόσα Ᾰκουσε! Πόσα ἔμαθε!

Στὸ δρόμο, ποὺ γύριζαν, ὁ πατέρας ἔλεγε:

— Καὶ νὰ σκέφτεται κανεὶς ὅτι ὅλος αύτὸς ὁ πλοῦτος γεννήθηκε ἀπὸ τὸ νερό!

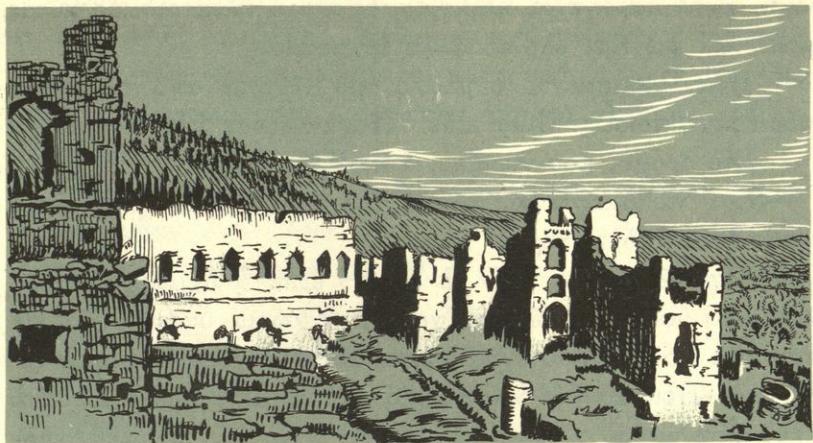
— Ακριβῶς, μόνο ἀπὸ τὸ νερό! εἶπε ὁ δήμαρχος. Παλαιότερα ὕφαιναν ἐδῶ μόνο χοντρὰ ἐγχώρια ὑφάσματα. ⁷ Ήταν μία καλὴ χειροτεχνία. Στὰ 1880 ὁ γερο-Κύρτσης εἶδε στὸν Πειραιὰ ἔνα κλωστήριο καὶ τὸ μετέφερε ἐδῶ. Ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μικρὸ κλωστήριο νά τί ἔγινε σὲ πενήντα χρόνια! Κι ὅλα αὐτά, κύριε εἰρηνοδίκη μου, τὰ χρωστοῦμε στὴν ἀγαπητή μας Ἀραπίτσα. Αὕτη εἶναι ἡ ζωὴ τῆς Ναούσης!

— Ἀραπίτσα!

— Ναί, ἔτσι λέμε τὸ ποταμάκι, ποὺ μᾶς φέρνει ἀπ’ τὰ βουνὰ τὸ πολύτιμο νερό. Εἶναι αὐτό, ποὺ περνᾶ μέσα στὴν πόλη. Φαίνεται πῶς τὸ εἶπαν Ἀραπίτσα, γιατὶ εἶναι τὸ νερό του σὰν ὑπόμαυρο. ⁷ Ετοί φαντάζει. Νὰ τὸ προσέξετε. Καὶ ὅποτε θέλετε, νὰ πᾶμε στὸν 'Αι - Νικόλα νὰ δῆτε τὶς πηγές του. Εἶναι μία ώραία κοιλάδα μὲ ποικίλη βλάστηση, ἀπέραντα δάση, χλοερὰ λιβάδια. Ἀπὸ κεῖ μέσα πηγάζει ἡ Ἀραπίτσα. Ἀπὸ κεῖ ἔχω ὑδρεύσει τὴν πόλη. Ἀπὸ κεῖ κατεβαίνει ὅλος αύτὸς ὁ πλοῦτος, ὅλη ἡ εύτυχία! . . .

‘Ο Πέτρος ψιθύριζε «'Ἀραπίτσα! Ἀραπίτσα!». Καὶ ἡ βαθύσκιωτη ρεματιὰ μὲ τὰ μαῦρα νερὰ καὶ τοὺς ὄλασπρους ἀφροὺς ἔπαιρνε στὴ φαντασία του κάποια μαγικὴ μορφή.

Γεώργιος Ἀθάνας

38. ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΟ ΜΥΣΤΡΑ

1. ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ

"Οποιος θέλει νὰ δῃ μὲ τὰ μάτια του μία ἀρχαία πόλη μὲ τοὺς δρόμους της καὶ τὰ ἐρείπια της, ὅχι μόνο τὰ ἐρείπια τῶν μνημείων τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ τῶν ἴδιωτικῶν σπιτιῶν, πρέπει νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν νεκρούπολη τῆς Δήλου. Καὶ ὅποιος θέλει νὰ δῃ μία μεσαιωνικὴ νεκρούπολη μὲ τὰ τείχη καὶ τοὺς πύργους της, μὲ τὶς ἐκκλησίες καὶ τὰ παλάτια της, ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὲς ἑκατοντάδες σπίτια ἴδιωτικά, που τὰ ὑπολογίζουν σὲ δυὸ χιλιάδες, πρέπει νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Μυστρά.

Δὲν ξέρω ἀν ὑπάρχουν πολλοὶ τόποι, ποὺ νὰ συνδυάζουν τόσο ἀρμονικὰ τὴν ἔνδοξη ἱστορικὴ παράδοση, τὰ πλούσια καλλιτεχνικὰ μνημεῖα καὶ τὸ ὑπέροχο φυσικὸ τοπίο. Ὁ Οπωσδήποτε ὁ Μυστράς ίκανοποιεῖ τὸν κάθε ἐπισκέπτη του, εἴτε προτιμᾶ νὰ ταξιδέψῃ μὲ τὰ φτερὰ τῆς φαντασίας σὲ ἔνδοξα γεγονότα τῆς ἱστορίας μας, εἴτε προτιμᾶ νὰ θαυ-

μάση τῆς τέχνης τὴν ὄμορφιά, εἴτε προτιμᾶ νὰ μεθύσῃ μὲ τὴ μαγεία ἐνὸς σπάνιου τοπίου τῆς πατρίδας μας.

"Ας ἀνεβοῦμε λοιπὸν ἔνα καλοκαιρινὸν πρωΐ, πολὺ πρωΐ, ἐδῶ πάνω, στὸ ψηλὸν φρούριο τοῦ βουνοῦ, ἃς καθίσωμε σ' ἔνα μισογκρεμισμένο πύργο κι ἃς φέρωμε μπροστά μας περασμένους καιροὺς κι ἀνθρώπους.

Χίλια διακόσια σαράντα ἔννέα μ. Χ., περισσότερα ἀπὸ ἑφτακόσια χρόνια πρὶν ἀπὸ σήμερα! Γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἀκατοίκητη κορυφὴ τοῦ ὁρθίου προβούνου τοῦ Ταϋγέτου, ποὺ ἔχει τὸ σχῆμα μυζήθρας καὶ γι' αὐτὸ — ὅπως πιστεύουν πολλοὶ — πῆρε τὸ ὄνομα Μυζήθρας καὶ κατὰ συγκοπὴν Μυστράς, κόσμος πολὺς τὴν ἀνεβαίνει. Τεχνίτες καὶ σύνεργα καὶ μουλάρια φορτωμένα πέτρα κι' ἀσβέστη μέρες καὶ μῆνες δουλεύουν σὰν μέλισσες.

Σιγὰ-σιγὰ ὁρθώνεται τὸ φράγκικο φρούριο τῶν Βιλλαρδουνίων, ποὺ πῆραν στὸ μερίδιό τους τὸ Μορέα (τὴν Πελοπόννησο), ὅταν οἱ Φράγκοι καὶ οἱ Βενετοὶ μοίρασαν τὶς χῶρες τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Οἱ Φράγκοι βουλήθηκαν νὰ στεφανώσουν τὸ βουνὸ μὲ τὸ φρούριο τὸ ἀπαρτο, γιὰ νὰ καθίσουν πιὸ ἀσφαλεῖς, στὸν τράχηλο τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μοριᾶ. "Ἐλληνες ὅμως ἐπιστρατευμένοι μὲ τὴ βίᾳ εἰναι τὸ μελισσολόι τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν, ποὺ στερεώνουν ἀτράνταχτο αὐτὸ τὸ φρούριο.

Τί περιέργο ἀλήθεια! Σὰν κάποια μυστικὴ φωνὴ νὰ τοὺς λέη πώς πρέπει νὰ βάλουν ὅλη τους τὴν τέχνη κι ὅλη τους τὴ δύναμη καὶ νὰ τὸ χτίσουν ὅσο γίνεται πιὸ στερεὸ τὸ φρούριο, γιατὶ πολὺ γρήγορα θὰ πέση στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων.

Χίλια διακόσια ἔξήντα δύο, δεκατρία μόλις χρόνια ἀργότερα. Τὸ νεοχτισμένο φρούριο ὑψώνεται περήφανο καὶ

φοβερὸ πάνω ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Βυζαντινῆς Λακεδαιμονίας κι' ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Μὰ ὁ κόσμος σήμερα — δοῦλοι τόσα χρόνια τῶν Φράγκων — ἀνοίγει διάπλατα τὰ μάτια του καὶ δὲν πιστεύει. Σκυθρωποὶ κατεβαίνουν οἱ Φράγκοι ίππότες καὶ ξεκινοῦν μὲ βουρκωμένα μάτια γιὰ τὴν πρωτεύουσά τους, τὴν Ἀνδραβίδα, ἢ γιὰ κάπου ἀλλοῦ, ποιός ξέρει! Κι' ἄλλοι καβαλάρηδες ζωηροὶ καὶ γελαστοὶ ἀνεβαίνουν καὶ στήνουν στὸν ψηλότερο πύργο τὸ χρυσὸ δικέφαλο ἀετό.

Ο Ἰδιος ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουΐνος, ποὺ τὸ ἔχτισε τὸ φρούριο, αἰχμάλωτος τρία τώρα χρόνια μὲ τοὺς δώδεκα βαρόνους του, γιὰ νὰ κερδίσῃ τὴν ἐλευθερία τους, ἀναγκάστηκε νὰ παραδώσῃ στὸ νικητὴ τῆς μάχης τῆς Πελαγονίας Μιχαὴλ Παλαιολόγο τὰ φρούρια τοῦ Μυστρᾶ, τῆς Μάνης καὶ τῆς Μονεμβασίας.

Τὰ χρόνια περνοῦν κι' ὁ Μυστρᾶς δρθώνεται πάντα ἀπαρτος πιὰ μὲ τὸ Βυζαντινὸ δικέφαλο κυρίαρχό του. Ἀλλὰ σιγὰ-σιγὰ πῶς ἀλλάζει μορφή! Δὲν εἶναι πιὰ ὁ ἐργμικὸς φύλακας τοῦ πλούσιου κάμπου μὲ τὴν πρωτεύουσά του, τὴν Λακεδαιμονία, καὶ τὰ πολλὰ χωριά του. Ἡ Ἰδια ἡ πρωτεύουσα, γιὰ νὰ εἶναι πιὸ ἀσφαλισμένη, ἔρχεται καὶ ριζώνει στὰ πόδια του. Ο Μυστρᾶς γίνεται πολιτεία, μικρὴ στὴν ἀρχή, μεγάλη ἀργότερα, ἡ πρώτη τοῦ Μοριᾶ, ἡ πρωτεύουσα τοῦ δεσποτάτου τοῦ Μορέως.

2. Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ

Χρόνο μὲ τὸ χρόνο ξαναπερνοῦν ἀπὸ μπροστά μας δύο ὄλοκληροι αἰῶνες ὡς τὰ χίλια τετρακόσια ἔξήντα μ. Χ., ποὺ πάτησε καὶ τὸ Μυστρᾶ τὸ πόδι τοῦ πορθητῆ Μωάμεθ τοῦ Β'. Βλαστάρια τῶν αὐτοκρατορικῶν Βυζαντινῶν δυναστειῶν, ποὺ ἀγωνίζονται νὰ ξαναστυλώσουν τὴν βαριὰ λα-

βωμένη αὐτοκρατορία τους, Κατακουζηνοὶ καὶ Παλαιολόγοι, ἔρχονται δεσπότες τοῦ Μυστρᾶ καὶ χτίζουν παλάτια καὶ διπλὰ τείχη, γιὰ ν' ἀσφαλίσουν τὴν πόλη.

Φράγκοι, Βενετοὶ καὶ Τοῦρκοι περνοῦν ὅλοι μὲ τὴ σειρά τους, φοβερίζουν τὴν πόλη καὶ τὸ φρούριό της, φεύγουν ὅμως ἀνίκανοι νὰ τὴν πατήσουν.

Καὶ οἱ τελευταῖοι Βυζαντινοὶ σοφοί, ἀρχιτέκτονες καὶ ζωγράφοι, νιώθουν πώς ἐδῶ κάτω, στὰ πόδια τοῦ περήφανου Ταῦγέτου, δίπλα στοὺς τάφους τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν, ὁ Ἐλληνισμὸς ἀναπνέει πιὸ ἐλεύθερα ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, ποὺ τὴν περισφίγγει ἀσφυκτικὰ ὁ σουλτάνος.

Νά τος ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς ἡ Πλήθων κάτω ἀπὸ τὸν ἵσκιο μιᾶς καμάρας, ποὺ διαβάζει. "Ετοιμος εἶναι νὰ ταξιδέψῃ γιὰ τὴ Φλωρεντία, ὅπου πρῶτος αὐτὸς θ' ἀνάψῃ τὸ πνευματικὸ φῶς, γιὰ νὰ ξυπνήσουν οἱ Δυτικοὶ καὶ νὰ δημιουργήσουν τὴν Ἀναγέννηση.

Νά τοι οἱ ἀρχιτέκτονες, ποὺ στολίζουν τὴν πολιτεία μὲ κοσμοξακουσμένες ἐκκλησίες, τὴ μία πιὸ ὡραία ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὴν Παντάνασσα, τὴν Περίβλεπτο, τὸν "Αγιο Δημήτριο, τὴν Εὐαγγελίστρια, τοὺς 'Αγίους Θεοδώρους καὶ τὸ 'Αφεντικό.

Νά τοι καὶ οἱ ζωγράφοι μὲ τὰ θαυματουργά τους χρώματα, ποὺ στολίζουν τὸ ἐσωτερικὸ τῶν ἐκκλησιῶν. Δὲν ἔχουν πιὰ τὸν παλιὸ πλοῦτο τῶν ψηφιδωτῶν, ἄλλα καὶ τὰ πινέλα μὲ τὰ φτωχὰ χρώματα στὰ χέρια τῶν ὀρθόδοξων ζωγράφων εἴναι ἀρκετά, γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὴ θρησκευτικὴ πίστη.

'Ονόματα ἀς μὴν ἀναζητοῦμε. Μεγάλοι καὶ ταπεινοί, ἀρχιτέκτονες καὶ ζωγράφοι, δούλεψαν καὶ δημιούργησαν κι' ἀφησαν μνημεῖα ἀθάνατα, ὅχι γιὰ νὰ διαιωνίσουν τὰ ὄνοματά τους, ἄλλα γιὰ νὰ προσευχηθοῦν μὲ τὴ δική τους

τέχνη, ὅπως προσεύχονται μὲ τὴ δική τους τέχνη καὶ οἱ ἀνώνυμοι ὑμνογράφοι.

Νά τοις κι' ὁ δεσπότης Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ποὺ ξεκινάει μὲ μικρὴ συνοδεία γιὰ τὴ Βασιλεύουσα, ὅπου τὸν περιμένει τὸ ἀκάνθινο στεφάνι τοῦ ἐθνομάρτυρα. Τί παράξενη ἔκφραση, ποὺ ἔχουν τὰ μάτια του, ὅπως στρέφει γιὰ τελευταία φορὰ ν' ἀποχαιρετήσῃ τὸ Μυστρά! Τὸ νιώθει πῶς δὲν θὰ τὸν ξαναδῆ καὶ γι' αὐτὸ θέλει νὰ κλείση στὴν ψυχὴ του ὄλοζώντανο τὸ δραμά του.

Ποιός ξέρει! "Ισως αὐτὸ τὸ δραμα τοῦ Μυστρᾶ, ὅπου ἔχει ἀναστηθῆ ὁ Ἐλληνισμὸς μὲ ὅλη τὴ ζωντάνια καὶ τὴν πνευματικὴ του ἀκτινοβολία, ίσως αὐτὸ τὸ δραμα, περισσότερο ἀπὸ καθετὶ ἄλλο, θὰ τοῦ δώσῃ τὴ δύναμη νὰ σταθῇ ἀκλόνητος τὴν ὥρα τοῦ μεγάλου ἡρωισμοῦ καὶ τῆς μεγάλης θυσίας.

3. ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΤΟΠΙΟ

"Ο ἥλιος τοῦ καλοκαιριοῦ πλημμυρίζει τὸν κάμπο καὶ διαλύει τὴν ἀραχνένια πάχνη τῆς αὐγῆς: Τὸ ταξίδι μας στοὺς περασμένους αἰῶνες τελειώνει σὰν ὄνειρο, ποὺ τὸ διαλύει τὸ πρωινὸ φῶς τοῦ παραθυριοῦ.

Ευπνοῦμε κι' ἐμεῖς ἐδῶ πάνω, στὴ νεκρὴ πιὰ πόλη, ὅπου μόνο λίγες ἐκκλησίες μένουν ἀπείραχτες ἀπὸ τοῦ χρόνου τὰ χτυπήματα. Κάτι μᾶς σφίγγει τὴν καρδιά. "Ομως, ἄκου τὴ λαλιὰ τῆς πέρδικας πόσο χαρούμενη μᾶς ξαλαφρώνει! Κι' ἔνας κότσυφας μὲ τὸ καλογερικό του ράσο καὶ τὸ χρυσό του ράμφος ἥρθε καὶ κάθισε ἀπέναντί μας, πάνω στὸ μισογκρεμισμένο τεῖχος, καὶ φλύαρος δὲν θέλει νὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ παραδοθοῦμε στὴ μελαγχολία μας.

'Ανοίγουμε τὰ μάτια καὶ τὴν ψυχὴ μας στὸ σημερινὸ θέαμα.

Πίσω μας, πρὸς τὴ δύση, μᾶς παραστέκει προστατευτικὰ ὁ γίγαντας τῶν βουνῶν, ὁ Ταῦγετος, μὲ τὶς γκρίζες κορυφές του. Κι' ἐμπρός μας, ἀνατολικά, ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ Μυστρᾶ ὡς πέρα στὰ ριζοβούνια τοῦ Πάρνωνα, μία ἀπέραντη θάλασσα θάλασσα ! Τόσο πλούσιο πράσινο, ποὺ νὰ σκεπάζῃ ἔναν κάμπο ὀλόκληρο καὶ νὰ κρύβῃ τὰ τόσα χωριά του, ἀν δὲν εἶναι θέαμα μοναδικὸ στὴν τόσο γυμνὴ πατρίδα μας, ἀσφαλῶς εἶναι πολὺ σπάνιο.

Ο ἑλαιώνας μὲ ἑκατοντάδες χιλιάδες ἐλιές καὶ τὰ περιβόλια μὲ τὶς λεμονοπορτοκαλιές δὲν ἀφήνουν οὔτε ἔνα στρέμμα ἀσκέπαστο οὔτε μία αὐλὴ σπιτιοῦ ἐλεύθερη. Στὸ βάθος μόνον η κοίτη, ἡ σχεδὸν χωρὶς νερό, τοῦ Εύρωτα σὰν τεράστιο ἀσημένιο φίδι σχίζει ἀπὸ τὰ βόρεια πρὸς τὰ νότια τὴ θάλασσα τοῦ πρασίνου.

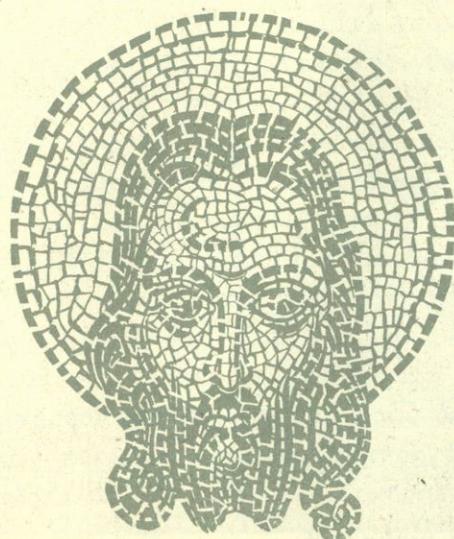
Καὶ ἡ Σπάρτη, ἡ σημερινὴ πόλη, εἶναι σχεδὸν κρυμμένη καὶ μόνον ἡ μητρόπολή της καὶ λίγα ἀπὸ τὰ ψηλότερα χτίρια της προβάλλουν τὶς στέγες τους, γιὰ νὰ δηλώσουν τὴν παρουσία της.

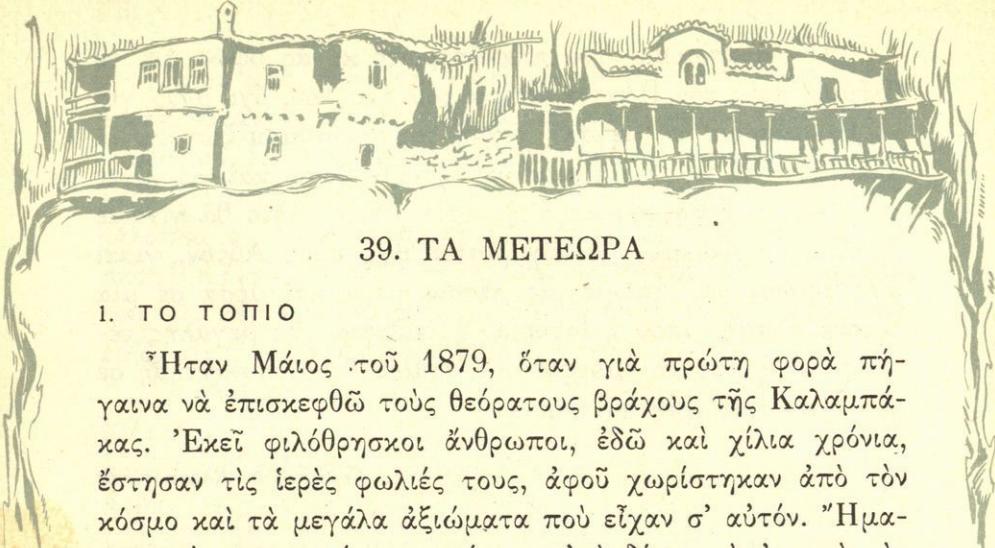
Πόσο ἑορταστικό, πόσο χαρούμενο ἀπλώνεται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας τὸ Λακωνικὸ τοπίο ! Καὶ εἴτε τοὺς Σπαρτιάτες φανταστοῦμε νὰ γυμνάζωνται στὶς ὅχθες τοῦ Εύρωτα, εἴτε τοὺς Φράγκους ἵππότες στὸ κονταροχτύπημά τους, εἴτε τοὺς Βυζαντινοὺς νὰ πολεμοῦν ἀπὸ τὸ φρούριό τους, εἴτε τοὺς Τούρκους νὰ τὸ πατοῦν, ὅλα τὰ θεωροῦμε σὰν παιγνίδια τῶν ἀνθρώπων μέσα στὴν ὅμορφη πλάση, ποὺ τοὺς χάρισε δὲ Μεγαλοδύναμος.

"Ας πᾶμε λοιπὸν κι' ἐμεῖς νὰ προσευχηθοῦμε στὶς Βυζαντινὲς ἐκκλησίες τοῦ Μυστρᾶ, ν' ἀνάψωμε ἔνα κεράκι γιὰ τὶς ψυχὲς τόσων γενεῶν προγόνων μας, ποὺ τόσο τίμησαν ἐδῶ πάνω καὶ τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ τὸ Χριστιανισμὸ !

"Ας γονατίσωμε στὸ πλακόστρωτο κι' ἀς ὑψώσωμε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν Παντοκράτορα τοῦ τρούλου, ὅχι μόνο γιὰ νὰ θαυμάσωμε τὴ μεγάλη τέχνη τοῦ ἀνώνυμου ζωγράφου, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ ζήσωμε, ἔστω καὶ γιὰ λίγες στιγμές, τὴ δική του μεγάλη πίστη. "Ετσι μόνο θὰ γίνωμε ἀξιοι νὰ ὑψώσωμε τὴν εὐχαριστία μας πρὸς Αὐτόν, γιατὶ μᾶς ἀξίωσε νὰ ζήσωμε μία τέτοια μέρα καὶ μέσα σὲ μία τέτοια πλάση, ὅπου ἡ ἴστορία, ἡ ὁμορφιὰ τῆς μεγάλης τέχνης καὶ ἡ φυσικὴ ὁμορφιὰ τοῦ τοπίου ἔχουν συναντηθῆ σε μία τόσο ἀρμονικὴ συντροφιά.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

39. ΤΑ ΜΕΤΕΩΡΑ

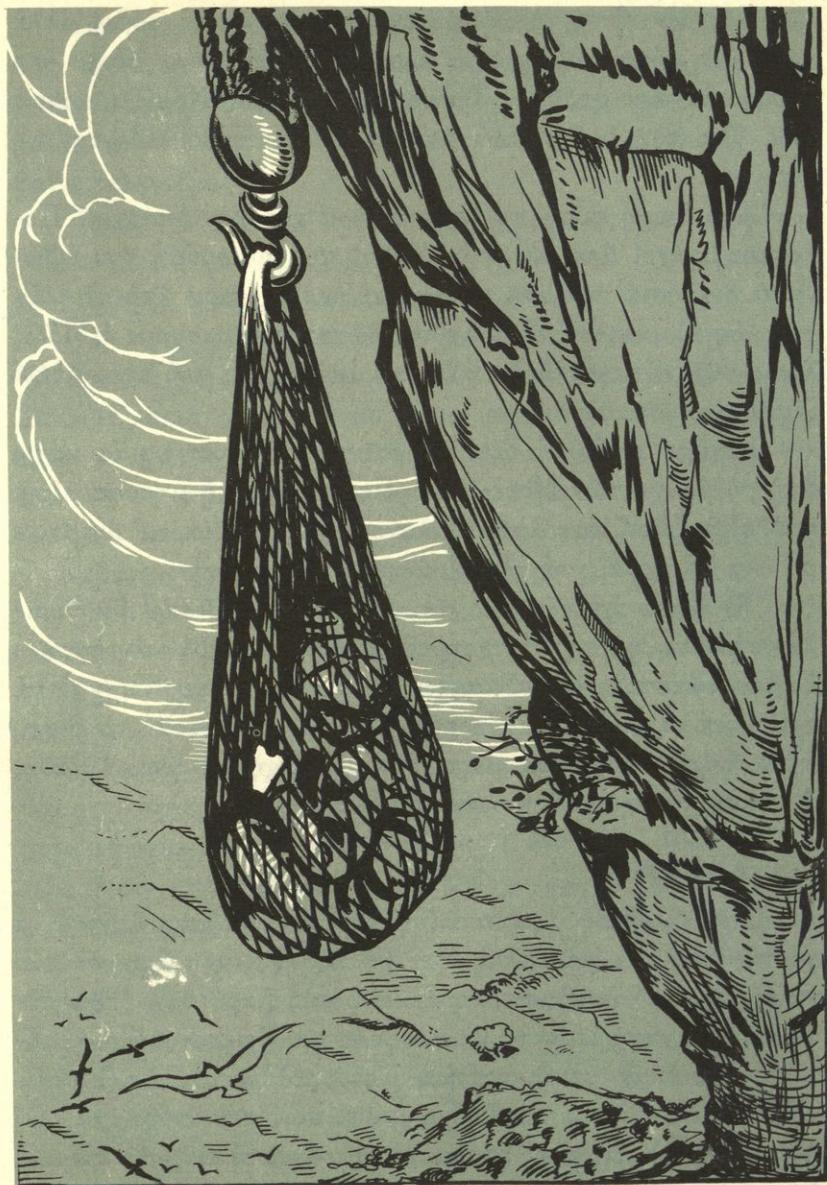
1. ΤΟ ΤΟΠΙΟ

Ήταν Μάιος του 1879, όταν γιατί πρώτη φορά πήγαινα νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς θεόρατους βράχους τῆς Καλαμπάκας. Ἐκεῖ φιλόθρησκοι ἄνθρωποι, ἐδῶ καὶ χίλια χρόνια, ἔστησαν τὶς Ἱερὲς φωλιές τους, ἀφοῦ χωρίστηκαν ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ τὰ μεγάλα ἀξιώματα ποὺ εἶχαν σ' αὐτόν. "Ημαστε μιὰ συντροφιά, περισσότεροι ἀπὸ δέκα, μὲ ἀρχηγὸ τὸν μητροπολίτη τῆς Λαρίσης. Εἶχαμε σκοπὸ νὰ περάσωμε μία νύχτα ψηλὰ στὸν πιὸ μεγαλόπρεπο καὶ στὸν πιὸ φοβερὸ βράχο, ποὺ ἔχει πλάσει ἡ φύση στὸν κόσμο! Φαίνεται γίγαντας τῶν γιγάντων ἀνάμεσα στοὺς γιγάντιους ἀδερφούς του, ποὺ σχηματίζουν τὸ σύμπλεγμα τῶν βράχων, τὰ Μετέωρα.

Τόσο ξεχωρίζει ὁ βράχος αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους! Στὴν κορυφὴ του βρίσκεται τὸ μοναστήρι τῆς Μεταμορφώσεως, ποὺ μόνο ἀπ’ ὅλα τ’ ἄλλα εἴκοσι τέσσερα μοναστήρια, ὅσα εἶναι ἔκει πέρα, λέγεται Μετέωρα.

Ο ἥγονυμενος τοῦ μοναστηρίου ἥταν εἰδοποιημένος ἀπὸ τὸ πρωὶ πῶς θὰ πηγαίναμε, καὶ μᾶς περίμενε.

Πρὶν φτάσωμε στὴ ρίζα τοῦ βράχου, μοῦ φαινόταν τὸ ἀνέβασμα παιγνιδάκι. "Οταν ὅμως φτάσαμε ἔκει καὶ εἶδα τὸ φοβερὸ ὄψος, ποὺ χωρίζει τὴν κορυφὴ ἀπὸ τὴ ρίζα του, καὶ περιεργάστηκα τὸ δίχτυ, τὸ καραβόσχοινο, ποὺ τὸ κρατεῖ, τὴν ἀνεμόσκαλα μὲ τὰ ἑκατὸ καὶ περισσότερα σκαλιά, μ’ ἔπιασε λιποψυχία.

Καὶ δὲν εἶναι τὸ ὄψος μόνο, ποὺ προξενεῖ φόβο, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγριότατη ὅψη τῆς φύσεως. Ἐκεῖ πέρα εἶναι ὅλα σκυθρωπὰ καὶ φοβερά. Τίποτα δὲν γελάει. Νομίζει κανεὶς πώς ὅλα τὸν φοβερίζουν καὶ πώς ὅλα ἐπιβουλεύονται τὴ ζωή του.

Ἄγριότερη φύση πουθενὰ στὸν κόσμο δὲν ὑπάρχει. Πελώριοι βράχοι ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο, ποὺ ἡ κορυφή του ὑψώνεται διακόσια πενήντα μέτρα καὶ περισσότερα ἀπὸ τὴ ρίζα του, ὡς τὸ μικρότερο. Ἀληθινὸς δάσος ἀπὸ βράχους! Μόλις λίγος οὐρανός, κι' αὐτὸς γεμάτος ἀπὸ ὄρνια, ποὺ ἔχουν ἔκει γύρω τὶς φωλιές τους.

Εἴχαμε μαζευτῆ ὅλοι οἱ λαϊκοὶ τῆς συντροφιᾶς κάτω ἀπὸ τὸ βράχο τῶν Μετεώρων. Περιμέναμε τὸ μητροπολίτη, ποὺ εἶχε ξεπεζέψει ἀπὸ τ' ἀλογο πολὺ μακριά, κι' ἀνέβαινε μὲ ὅλα τὰ γεράματά του τ' ἀνηφορικὸ μονοπάτι.

Τὸ δίχτυ ἦταν κατὰ γῆς. Οἱ καλόγεροι, ποὺ θὰ γύρτζαν τὴν ἀνέμη, στὴ θέση τους. Δὲν ἔλειπε παρὰ νὰ φτάσῃ ὁ Σεβασμιώτατος, γιὰ ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀνέμη νὰ γυρίζῃ καὶ νὰ τρίζῃ, τὸ σχοινὶ νὰ μαζεύεται καὶ νὰ σηκώνεται τὸ δίχτυ στὸν ἀνήφορο ἔχοντας μέσα του μία ζωὴ ἔτοιμη νὰ χαθῇ, ἀν κοπῆ τὸ σχοινὶ ἡ χαλαρωθῆ ἡ ἀνέμη.

2. Η ΑΝΑΒΑΣΗ

Τέλος ἥρθε ὁ μητροπολίτης. Ἡ καρδιά μου ἀρχισε νὰ χτυπᾶ τὶκ - τὰκ μὲ πολλὴ βία. Τὰ ποδάρια μου ἔτρεμαν σὰν νὰ εἶχε γίνει τὸ σῶμα μου δέκα φορὲς βαρύτερο. Ἐτοιμαζόμουν νὰ παραμερίσω, νὰ κρυφτῶ, νὰ ἔξαφανιστῶ, νὰ, φύγω, γιὰ νὰ μὴ μὲ διατάξῃ ὁ μητροπολίτης νὰ μπῶ πρῶτος ἐγὼ στὸ δίχτυ, γιατὶ εἶχα μάθει πώς στὸ ἀνέβασμα τῶν Μετεώρων ἀνεβαίνουν πρῶτα οἱ μικρότεροι στὴν ἡλικία καὶ ὑστερα οἱ μεγαλύτεροι.

Δὲν ἦταν μόνον ὁ φόβος, ποὺ ἤθελα νὰ μὴν ἀνεβῶ πρῶτος, ἀλλὰ γιατὶ θὰ ἔχανα καὶ τὸ λαμπρὸ θέαμα τοῦ ἀνεβασμοῦ, ποὺ τὸ ἀπολαμβάνουν μόνον ὅσοι μένουν τελευταῖοι. Εἶναι περιττὸ νὰ πῶ πώς ὁ μητροπολίτης θ' ἀνέβαινε τελευταῖος.

Ἐκεῖ ποὺ βρισκόμουν παραμερισμένος καὶ προσπαθοῦσα νὰ μὴ φάινωμαι, ἀκούω τὴ φωνὴ τοῦ μητροπολίτη:

—'Εμπρός ! μέσα ὁ νεώτερος !

—"Ω, τί ἀτυχία ! εἶπα μέσα μου καὶ μ' ἔπιασε τρεμούλα. Ν' ἀρνηθῶ ; ἡ φιλοτιμία μου δὲν τὸ ἐπέτρεπε. Τί νὰ κάμω ; 'Εμπρός γκρεμὸς καὶ πίσω ρέμα. "Ολη ἡ συντροφιὰ εἶχε τὰ μάτια πάνω μου καρφωμένα. Τέλος ἔκαμα τὴν ἀνάγκη φιλοτιμία, προχώρησα λίγα βήματα, ἔκλεισα τὰ μάτια μου καὶ κάθισα μέσα στὸ δίχτυ ὡχρός, ἄφωνος, σὰν ν' ἀνέβαινα τὶς βαθμίδες τῆς λαιμητόμου.

"Ολο τὸ αἷμα μου ἐκείνη τὴ στιγμὴ εἶχε μαζευτῆ στὴν καρδιά μου. "Ηθελα νὰ φωνάξω, νὰ πεταχτῶ ἔξω ἀπὸ τὸ δίχτυ. 'Αλλὰ τὰ πόδια μου δὲν εἶχαν δύναμη νὰ κινηθοῦν καὶ ἡ φωνὴ μου ἀπὸ τὸ φόβο μου εἶχε πνιγῆ στὰ στήθη μου.

—"Εξαφνα τὸ σχοινὶ τραβήχτηκε ἀπότομα. "Ενιωσα ἐνα βίαιο τράνταγμα καὶ βρέθηκα κρεμασμένος στὸ κενό. "Αρχισα νὰ σηκώνωμαι τὸν ἀνήφορο. Πάει πιά ! Μοσ φάνηκε πώς ἥμουν πεθαμένος καὶ πώς εἶχα ἀφήσει τὸ σῶμα μού στὴ γῆ κι ἀνέβαινε ἡ ψυχή μου στὸν οὐρανὸ μὲ τὴ σκάλα τοῦ Ἰακώβ. "Οσο ἀνέβαινα, τόσο μεγάλωνε στὸ πνεῦμα μου ὁ φόβος τοῦ κινδύνου. "Ακουγα καθαρότερα τὸ ἀδιάκοπὸ τρίξιμο τῆς ἀνέμης καὶ τοὺς συντρόφους μου κάτω, ποὺ μιλοῦσαν γιὰ μένα, καὶ μοῦ φαινόταν σὰν νὰ μοῦ ἔψαλλαν τὸν ἐπικήδειο.

—"Η ἀνέμη ἔξακολουθοῦσε νὰ τρίζῃ, τὸ σχοινὶ νὰ μαζεύεται, τὸ δίχτυ ν' ἀνεβαίνη κι' ἐγὼ ἔξακολουθοῦσα τὴν

έναέρια πορεία μου στὸν ἀνήφορο. Μέσα στὸ νοῦ μου εἶχε γεννηθῆ ἡ ἰδέα πώς εἶχα πεθάνει καὶ πώς τὸ σῶμα μου εἶχε μείνει κάτω στὴ γῆ καὶ ἡ ψυχή μου ἀνέβαινε στὴν οὐράνια κατοικία της, ἀνάμεσα ἀπὸ πλῆθος ἀστεριῶν, ἀστέρι κι' αὐτὴ μικροσκοπικό.

Κι' ἐνῷ ἔτρεχα, «τρἀπ» συγκρούομαι μ' ἓνα σκληρὸ σῶμα. Στὴ στιγμὴ ἀνοίγοντας τὰ μάτια μου εἶδα πώς ἥμουν πάνω στὰ Μετέωρα, μέσα στὸ δίχτυ σὰν ψάρι. Πέντε ἔξι καλόγεροι καταγίνονταν νὰ μὲ ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὰ σχοινιά.

Μόλις βγῆκα ἀπὸ τὸ δίχτυ, κάθισα μία στιγμὴ σ' ἓνα κάθισμα. Πόσο ἀνακουφίστηκα! "Επειτα τράβηξα πρὸς τὸ μοναστήρι ἔχοντας ὁδηγὸ ἕνα καλογεροπαίδι.

Ἡ ψυχή μου φούσκωνε μέσα μου καὶ παρακάλεσα τὸ καλογεροπαίδι νὰ μὲ ὁδηγήσῃ στὴν πιὸ ψηλὴ κορυφὴ τοῦ βράχου. Μοῦ ἔδειξε μὲ τὸ χέρι, καὶ τράβηξα ἵσα πάνω.

3. ΤΟ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ

Στάθηκα ἐκεῖ σὰ στήλη κι' ἔφερα γύρω τὰ μάτια μου. Ἡ μέρα ἦταν ἀσυννέφιαστη, καθάρια, σωστὴ ἀνοιξιάτικη μέρα. Ὁ ἥλιος ἔγερνε πρὸς τὸ βασίλεμά του πίσω ἀπὸ τὰ χιονοσκέπαστα κορφοβούνια τῆς Πίνδου, ποὺ χάνονταν μέσα στὰ οὐράνια ὑψη.

Δυτικὰ ἀπλωνόταν ὁ καταπράσινος κάμπος τῶν Τρικάλων. Ἀνατολικὰ ἀνοιγε ἡ κοιλάδα τοῦ Πηνειοῦ. Μεσημβρινὰ φαινόταν ἡ ὄροσειρὰ τῶν Ἀγράφων μὲ χιλιάδες γραμμές καὶ μυριάδες ὑψώματα, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ στενὰ τῆς Πόρτας καὶ πάει νὰ λούση τὰ πόδια της στὸ Αίγαο. Ἀνατολικὰ ἀσπριζαν τὰ Φάρσαλα μὲ τὴ φυσική τους ἀκρόπολη κι' ἔδειχναν τὶς μυτερές τους κορυφὲς τὸ Πήλιο κι ὁ Κίσσαβος, ποὺ ἔφερναν μικρὸ στεφάνι ἀπὸ χιόνι. Βορεινὰ ἀπλωνόταν ἡ ὄροσειρὰ τῶν Χασιῶν.

’Απ’ αύτὴ τὴ λαμπρὴ εἰκόνα ἔλειπαν μόνο δ “Ολυμπος καὶ τὰ στενὰ τῶν Τεμπῶν, γιὰ νὰ εἶναι ἀκέραιο στὸ μάτι τοῦ παρατηρητοῦ τὸ Θεσσαλικὸ πανόραμα, ποὺ τ’ ἀγκάλιαζε μὲ τὶς χρυσοπόρφυρες ἀκτίνες του ὁ ἥλιος κι’ ἔστελνε ἀπὸ τὴν κορυφὴ τῆς Πίνδου τὸ πιὸ στερνὸ φίλημα ἐκείνης τῆς ἡμέρας στὰ κορφοβούνια τῶν Ἀγράφων, τῆς Γκούρας, τοῦ Πηλίου καὶ τοῦ Κισσάβου.

Ο πατέρας τῆς ἡμέρας ἀκούμπησε τὸ κάτω του τόξο στὸ κεφάλι τῆς Πίνδου κι’ ὅλα τὰ κορφοβούνια ἄρχισαν νὰ παίρνουν τὰ χρυσοπόρφυρα χρώματα, νὰ ίσκιάζουν τὰ λακκώματα καὶ νὰ γιγαντεύουν οἱ ἥλιαικὲς ἀκτίνες καὶ οἱ ἵσκιοι. Τὰ σύννεφα, ποὺ παραστέκονται στὴ δύση, χρυσώθηκαν λίγο-λίγο κι’ ἔγιναν πελώρια χρυσὰ κομμάτια, σὰν χρυσὰ νησιὰ μέσα σὲ ἀργυρὴ θάλασσα. Κι’ ὅσο ὁ ἥλιος κατέβαινε ἀργά-ἀργά, τόσο τὰ χρώματα στὰ σύννεφα, στὰ κορφοβούνια καὶ στὸν οὐρανὸ ἀλλαζαν, ἀλλαξαν. Καὶ τὴ στιγμή, ποὺ ἔπεισε πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ κι’ ἄρχισαν νὰ ξεροδίζουν καὶ τὰ ψηλότερα κορφοβούνια, ἡ ντροπαλὴ ‘Εσπέρα πρόβαλε δειλὰ ν’ ἀνάψη πρῶτα ἔνα ἔνα καὶ ὑστερα πολλὰ πολλὰ μαζὶ τὰ καντήλια τῆς οὐράνιας ἐκκλησίας, γιὰ νὰ ὑποδεχτῇ τὴν πανέμορφη Νύχτα.

Μ ποροῦσα νὰ καθίσω ἐκεῖ ὅλη τὴ νύχτα κουβεντιάζοντας μὲ τ’ ἀστέρια, ἀν δὲν ἐρχόταν τὸ γνωστὸ καλογεράκι νὰ μοῦ πῆ:

—‘Ορίστε μέσα, σᾶς περιμένουν.

Αύτὸ μπροστὰ κι’ ἔγὼ πίσω μπήκαμε στὴν αἴθουσα τῆς ὑποδοχῆς τοῦ μοναστηριοῦ, ὅπου δεσπότης καὶ ἡ ἄλλη συντροφιὰ ἔπαιρναν τὸ δρεκτικό τους κουβεντιάζοντας, ἐνῶ δ περιποιητικὸς ἥγούμενος ἐτοίμαζε τὸ τραπέζι τοῦ φαγητοῦ ἐπιστατώντας ὁ ἴδιος σὲ ὅλα.

40. ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΑΤΜΟ

1. Η ΕΚΔΡΟΜΗ ΜΑΣ

Απὸ τ' ἀκρογιάλια τῆς Ἰκαρίας χρόνια καὶ χρόνια τὴν ἀγνάντευα. Κάποτε θαρροῦσα πώς ἔχωριζα τοὺς μαυροφορεμένους καλογέρους νὰ πηγαινοέρχωνται στὶς ταράτσες τοῦ μοναστηριοῦ της. Δέκα δύτια μίλια μόλις χωρίζουν τὰ δύο ἑλληνικότατα νησιά. Καὶ μία βαρκούλα μὲ πανὶ θὰ μποροῦσε μὲ γαλήνη νὰ μᾶς πάη προσκυνητὲς μέσα σὲ λίγες ὥρες. "Ετσι γινόταν, πρὶν πέση ἡ Πάτμος στὰ χέρια τῶν Ἰταλῶν.

Τὰ χρόνια τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς μὲ κράτησαν

κι' έμένα μακριά ἀπὸ τὰ νησιά μας. Μὰ τὸ δραμα τῆς Πάτμου ἦταν πάντα φυλαγμένο βαθιὰ στὴν ψυχή μου. Καὶ νά ποὺ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1946 ἦταν γραφτό μου νὰ πατήσω τ' ἄγια χώματά της.

Μόλις ἔφτασα στὴν Ἰκαρία, πληροφορήθηκα ὅτι μερικοὶ φίλοι προετοίμαζαν μία ἐκδρομὴ γιὰ τὴν Πάτμο. "Αλλο ποὺ δὲν γύρευα.

Στὶς 24 τοῦ Αύγουστου ἔγινε ἡ ἐκδρομή μας.

'Απὸ τὸ μεσημέρι ὡς τὶς πέντε τὸ ἀπόγευμα κράτησε τὸ ταξίδι μας. 'Ο καπετάνιος σήκωσε καὶ τὸ πανί, ποὺ μᾶς ἔγινε περιζήτητο, ὅχι τόσο γιὰ τὴ βοήθειά του στὴν ταχύτητα τοῦ πλοιαρίου μας, ὅσο γιὰ τὸν ἵσκιο του.

Πλέομε πρὸς τὰ Ν.Α. 'Αριστερά μας ἀπλώνεται ἡ Σάμος μὲ τὰ μικρασιατικὰ παράλια στὸ βάθος τοῦ δρίζοντα. Πολὺ πιὸ κοντά μας, πρὸς τὴν Ὂδια διεύθυνση, εἶναι οἱ Φούρνοι. Μόλις τοὺς προσπερνᾶμε, εἴμαστε στὰ μισὰ τοῦ ταξιδιοῦ καὶ μπαίνομε στὰ νερά τῆς Δωδεκανήσου. Τὸ πέλαγος μᾶς δροσίζει κάπως μέσα στὴ ζέστη τοῦ Αύγουστου. Μὰ πιὸ πολὺ μᾶς δροσίζει ἡ ἀνέκφραστη χαρά, γιατὶ μπήκαμε στὰ πολυπόθητα νερά τῶν ἐλεύθερων πιὰ νησιῶν μας.

'Απ' ἐδῶ καὶ κάτω, πρὸς τὸ νοτιά, μίλια πολλὰ τὸ Αίγαυο εἶναι τώρα πέρα γιὰ πέρα ἐλληνικό, ἀπὸ τὴν Πάτμο ὡς τὴ Ρόδο, κι' αὔριο ἀκόμη πιὸ πέρα ὡς τὴν Κύπρο μας. "Οσο κι' ἂν ἀγωνίστηκαν νὰ τὴν μολύνουν τὴ θάλασσά μας τόσοι καὶ τόσοι κατακτητές, νά την σήμερα ἀμόλυντη, τόσο ἐλληνική, ὅσο ἦταν καὶ πρὶν ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες χρόνια. Καὶ μεῖς ἔχομε τὴ μεγάλη τύχη ν' ἀρμενίζωμε ἔπειτα ἀπὸ τόσων αἰώνων σκλαβιὰ πρὸς τὰ ἡλιόχαρα νησιά μας.

Τώρα πλησιάσαμε τὶς ἀκτὲς τῆς Πάτμου κι' ἔτσι μποροῦμε νὰ περιεργασθοῦμε τὴν ἐδαφική της διαμόρφωση καὶ τὴ βλάστησή της. 'Η γύμνια καὶ τὸ χαμηλό της

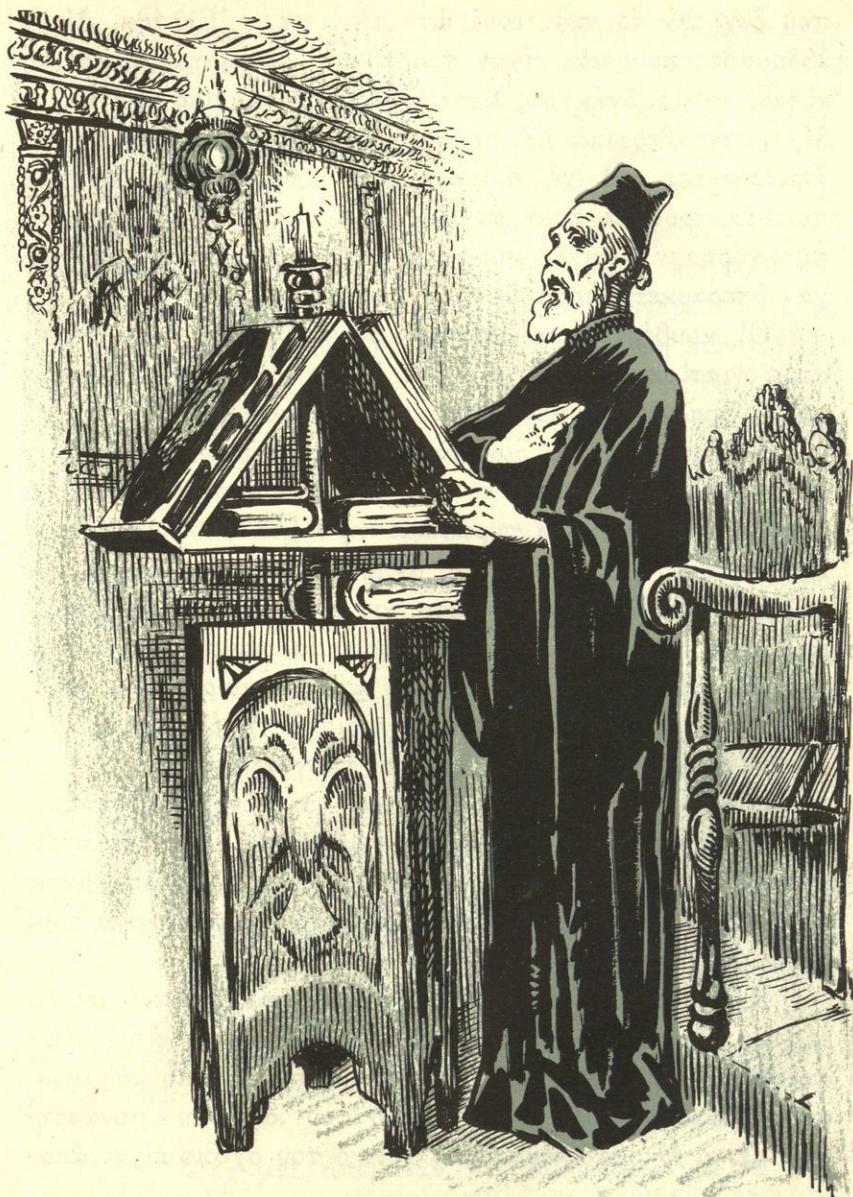
ὕψος μᾶς θυμίζει τὴ Μύκονο, ἐν καὶ ξεχωρίζωμε σὲ λίγο μερικές μικρές δάσεις μὲ ἀμπέλια καὶ συκιές. Παραπλέομε ἀπὸ τὸν ἔνα κολπίσκο στὸν ἄλλο, ποὺ μᾶς δίνουν τὴν ἐντύπωση μιᾶς δαντέλας μὲ πολλοὺς γύρους. "Οταν κάποτε ἀντικρύζωμε στὸ βάθος ἐνὸς κόλπου τὸ γραφικότατο χωριό της, τὸν Κάμπο, ν' ἀπλώνεται σὲ μεγάλο μάκρος μέσα στὴν πρασινάδα τῶν ἀμπελιῶν καὶ τῶν δέντρων του, θαρροῦμε πώς βρισκόμαστε σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ τόσο νοικοκυρεμένα χωριά τῆς Σύρου μὲ τοὺς περίφημους κήπους.

"Ολο καὶ πλησιάζομε στὸ μοναδικὸ λιμάνι τοῦ νησιοῦ, στὴ Σκάλα, χτισμένη στὸν πιὸ βαθὺ κόλπο καὶ πολὺ κοντὰ στὸν πιὸ στενὸ λαιμό του, ἐκεῖ ἀκριβῶς ποὺ δείχνει ὁ χάρτης τὴν Πάτμο σὰν δυὸ νησιὰ ἐνωμένα. "Ολοι μας καμαρώνομε τὰ πεντακάθαρα νησιώτικα σπίτια τῆς Σκάλας καὶ τῆς Χώρας λίγα χιλιόμετρα πιὸ πάνω, στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, ὅλόγυρα στὸ κοσμοξακουσμένο μοναστήρι.

Εἶχα θαυμάσει πολλὲς φορὲς ώς τώρα τὴ λευκότητα καὶ τὴν καθηριότητα τῆς Μυκόνου καὶ θαρροῦσα πῶς καμία ἄλλη πόλη δὲν τὴν ξεπερνάει. Κι' ὅμως πιὸ ἀσπρη καὶ πιὸ καθαρὴ εἶναι ἡ Πάτμος. "Ολα τὰ σπίτια τῆς φρεσκοασπρισμένα καὶ οἱ αὐλές της καὶ τὰ πεζοδρόμια καὶ οἱ ἄκρες τοῦ δρόμου ἀκόμη, ποὺ ἐνώνει τὴ Σκάλα μὲ τὸ μοναστήρι καὶ τὴ Χώρα. Κανένα ἄλλο χρῶμα δὲν διακρίναμε ἀνάμεσα στὰ σπίτια, ἐκτὸς ἀπὸ λίγη πρασινάδα ἐδῶ κι' ἐκεῖ, κάπου ἔνα δέντρο, κάπου ἔνα μικρὸ περιβόλι.

2. Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ

Χαιρετιστήκαμε χαρούμενα μὲ δύο τρεῖς βαρκοῦλες, ποὺ πρωτοαπαντήσαμε στὸ λιμάνι. Κάμποσος κόσμος μαζεύτηκε στὴν προκυμαία. Στὰ μελαψά τους πρόσωπα διαβάζαμε μία εὐχάριστη ἔκπληξη. "Ημαστε ἡ δεύτερη ἐκδρομή,

ποὺ δεχόταν τὸ νησί τους ἀπὸ τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Λίγες ἔβδομάδες πρὶν μᾶς εἶχαν προλάβει οἱ Σαμιῶτες, ὅπως μᾶς εἴπαν, μόλις βγήκαμε. Στὴν τοπικὴ ἀστυνομία μᾶς καλοδέχτηκαν ἀδερφικὰ καὶ γρήγορα-γρήγορα μᾶς ἔδωσαν τὶς ἀπαραίτητες γιὰ τὴν διαμονὴν μας πληροφορίες. Μάθαμε πῶς τὰ τρόφιμα ἦταν ἀκόμη πολὺ σπάνια. Εύτυχῶς μᾶς παρηγόρησαν μερικὲς κυρίες τῆς συντροφιᾶς μας, που εἶχαν ὑπεραρκετὴ προμήθεια.

Οι κουβέρτες, ποὺ εἶχαμε φορτωθῆ, μᾶς ἤταν ἄχροστες, γιατὶ καὶ ξενοδοχεῖο τοῦ ὑπνου οἰκονομικὸ βρήκαμε καὶ οἱ ξενῶνες τοῦ μοναστηριοῦ ἤταν διαθέσιμοι.

Γαϊδουράκια καὶ μουλάρια ἔτοιμα μᾶς προσφέρθηκαν σὲ πολὺ χαμηλὴ τιμὴ νὰ μᾶς ἀνεβάσουν στὸ μοναστήρι, ὅπου ἀποφασίσαμε νὰ περάσωμε τὴν νύχτα οἱ περισσότεροι. Καὶ νά σου ἡ συνοδεία μας ἀνηφορίζει ἀκολουθώντας τὸν παλιὸ δρόμο, δόλο πλακόστρωτο, γιὰ συντομία. Οἱ ἀγωγιάτες μας ἤταν ἡ εὐγένεια καὶ ἡ προθυμία προσωποιημένη, στεγνοὶ καὶ φτωχοντυμένοι, ἀλλὰ καὶ πλημμυρισμένοι χαρά, γιατὶ στὶς μέρες τους ἥρθε ἡ περιπόθητη ἐλευθερία, ποὺ τόσους αἰῶνες τὴν ὀνειρεύτηκαν οἱ πρόγονοί τους.

Στοὺς ὄλασπρους τοίχους τῶν σπιτιῶν γαλάζιες ἐπιγραφὲς μαρτυροῦσαν τὴν μεγάλη τους εύτυχία : « Σᾶς περιμέναμε 34 χρόνια! », « Ζήτω ἡ "Ενωση!" », « Καλῶς ἥρθατε, ἀδέρφια! ». Πόσο ἀγνὸ διατήρησαν τὸν πατριωτισμό τους αὐτοὶ οἱ ἡμεροι νησιῶτες !

Προσπερνᾶμε τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως μὲ τὰ ἐρείπια τῆς περίφημης Πατμιάδος Σχολῆς, γιὰ νὰ τὸ ἐπισκεφθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα στὸ γυρισμό μας ἀπὸ τὸ μοναστήρι. Καὶ φτάνομε στὴν εἴσοδο τοῦ κάστρου - μοναστηριοῦ μὲ τὸ ἡλιοβασίλεμα. Στὸ γενικό του σχέδιο εἶναι ἀπα-

ράλλαχτο, δπως τὸ πρωτόχτισε ὁ "Οσιος Χριστόδουλος τὸν 11ο αἰώνα μ.Χ.

Οι καλόγεροι εἶναι δλοπρόθυμοι πῶς νὰ μᾶς εὐχαριστήσουν μὲ τὶς περιποιήσεις τους. Οἱ κοιτῶνες μᾶς περιμένουν ἔτοιμοι, γιατὶ στὸ μεταξὺ εἶχε τηλεφωνήσει ἡ ἀστυνομία ἀπὸ τὴ Σκάλα. 'Ο ἡγούμενος μᾶς προσκαλεῖ στὸ ἥγουμενεῖο, δπου μᾶς προσφέρεται θαυμάσιος καφές. Νιώθομε νὰ στενοχωρῇ τοὺς καλογέρους ἡ ἀδυναμία τους νὰ μᾶς φιλοξενήσουν, γιατὶ εἶναι τόση ἡ ἔλλειψη τῶν τροφίμων. Προσπαθοῦμε νὰ τοὺς καθησυχάσωμε βεβαιώνοντάς τους πῶς δὲν μᾶς λείπει τίποτε. Τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ μᾶς προσφέρεται δροσερώτατο καρπούζι.

3. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΜΟ

Νύχτα-νύχτα μᾶς ξύπνησε ἡ ψαλμωδία τοῦ "Ορθρου, ποὺ ἔφτανε σὰν ἀπόκοσμη ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ μοναστηριοῦ ὡς ἐπάνω στοὺς κοιτῶνες. Γιὰ χάρη δική μας ὁ "Ορθρος ἀρχισε στὶς τρεῖς τὴ νύχτα, ἀντὶ γιὰ τὶς δύο, ποὺ εἶναι ἡ συνηθισμένη ὥρα, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ παρακολουθήσωμε τὴ λειτουργία ἀπὸ τὶς 5 ὡς τὶς 8.50 τὸ πρωί.

"Ετσι μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία πρώτη φορὰ νὰ ζήσω τρεῖς ὥρες σ' ἓνα γνήσιο βυζαντινὸ περιβάλλον μὲ παπάδες καὶ φάλτες καλογέρους, μὲ τὸ καλογεροπαίδι κανονάρχο νὰ πηγαινοέρχεται ἀπὸ τὸν ἕνα φάλητη στὸν ἄλλο, γιὰ νὰ τοῦ κανοναρχάη μὲ τὴν ἀνόθευτη βυζαντινὴ μουσική, μακριὰ ἀπὸ τὴν ὁχλοβοή, ποὺ δὲ σ' ἀφήνει νὰ συγκεντρωθῆ. 'Η πίστη πιὸ θερμὴ νιώθαμε νὰ μᾶς ἔξαγνίζῃ.

"Οσες ὥρες μᾶς ἀπέμεναν, τὶς διαθέσαμε γιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὴν περίφημη βιβλιοθήκη, τὸ ἀνεκτίμητο σκευο-

φυλάκιο, τὰ ἄλλα διαμερίσματα τοῦ μοναστήριοῦ καὶ τέλος τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως. "Οχι ὁρες, ἀλλὰ μέρες καὶ ἐβδομάδες θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαμε στὴ διάθεσή μας, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ προσέξωμε ὅλα τὰ κειμήλια κι' ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς τέχνης, τὰ ὅποια μὲ τόση στοργὴ καὶ ἀφοσίωση κατόρθωσαν νὰ σώσουν τόσες καὶ τόσες γενεὲς καλογέρων.

Εἶναι θαῦμα πῶς κανένας ἀπὸ τοὺς τόσους ἐπιδρομεῖς δὲν ἀπετόλμησε τὴν παραμικρὴ ἴεροσυλία. Εἶναι λοιπὸν τόσο μεγάλη ἡ δύναμη τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὥστε ἀνάγκαζε καὶ τοὺς ἀλλοπίστους ἀκόμη ὅχι μόνο νὰ σέβωνται, ἀλλὰ καὶ νὰ προστατεύουν πολλὲς φορὲς τὸ μοναστήρι του.

'Η βιβλιοθήκη ἔχει σήμερα 735 χειρόγραφα καὶ 4500 παλαιὰ ἔντυπα βιβλία. Ἀνάμεσα στὰ χειρόγραφα πολλὰ εἰναι πολυτιμότατα, ὅπως ὁ « Πορφυροῦς κῶδις », χειρόγραφο μερικῶν κεφαλαίων τοῦ κατὰ Μᾶρκον Εὐαγγελίου τοῦ Ε' μ.Χ. αἰῶνος, γραμμένο πιθανότατα ἀπὸ τὸν καλλιγράφο αὐτοκράτορα Θεοδόσιο τὸ Μικρό. Πολλὰ χρυσόβουλλα, δηλ. διατάγματα Φράγκων βασιλέων κι Ἐνετῶν δόγηδων, ἀκόμη καὶ φιρμάνια σουλτάνων φανερώνουν τὴ μεγάλη σημασία τοῦ μοναστηριοῦ γιὰ ὅλο τὸν κόσμο. 'Απ' ὅλα αὐτὰ τὸ σπουδαιότερο εἶναι τὸ χρυσόβουλλο τοῦ Ἀλεξίου Α', μὲ τὸ ὅποιο δωρίζει τὸ νησὶ στὸν "Οσιο Χριστόδουλο στὰ 1088 μ.Χ. γιὰ νὰ ιδρύσῃ τὸ μοναστήρι τοῦ Ιωάννου τοῦ Θεολόγου.

'Απὸ τ' ἀφθονώτατα κειμήλια κι' ἔργα τέχνης ἃς ἀναφέρωμε τὴν ἀλυσίδα τοῦ Ιωάννου τοῦ Θεολόγου, μὲ τὴν ὅποια τὸν μετέφεραν δεμένο ἀπὸ τὴ Ρώμη στὴν Πάτμο, τὸ λείψανο τοῦ 'Οσίου Χριστοδούλου, τὸ μεγαλύτερο σωζόμενο Τίμιο ξύλο σὲ σταυρό, δῶρο τοῦ Ἀλεξίου Α', καὶ μία καντήλα, δῶρο τοῦ Μωάμεθ Β'. Μόνο ὁ Πανάγιος Τάφος, μᾶς

εῖπαν οἱ πάντοτε πρόθυμοι κι' ἀκούραστοι καλόγεροι, ξε-
περνάει τὸ μοναστήρι στὸν πλοῦτο.

Αξίζει ν' ἀναφέρωμε πώς κάτω ἀπὸ τὸ τόσο μεγάλο
μοναστήρι εἶναι ἡ στέρνα του, τόσο μεγάλη κι' αὐτή, που
ἐπαρκοῦσε γιὰ τοὺς διακόσιους καλογέρους τῆς παλαιότερης
ἐποχῆς καὶ τοὺς πολλοὺς ἐπισκέπτες. Σὲ περασμένους αἰώ-
νες, που τὸ μοναστήρι ἦταν κοινόβιο, χρησιμοποιοῦσε ἔνα
φοῦρνο μεγάλο σὰν ἄλωνι καὶ μία σκάφη σὰ μεγάλη βάρ-
κα, που σώζονται ἀκόμη καὶ τὰ εἰδάμε.

Βιαστικοὶ περάσαμε ἀπὸ τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύ-
ψεως. Νά ἐδῶ ἡ θέση, ὅπου ἀλυσοδεμένος ὁ Εὐαγγελιστὴς
Ιωάννης εἶδε τὸ δραμα τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ ἐπτασφράγιστο βι-
βλίο, μὲ τὸ σάλπισμα τῶν ἐπτὰ Ἀγγέλων, μὲ τὸ ἐπτακέ-
φαλο θηρίο καὶ μὲ τὴ Δευτέρα Παρουσία. Στοὺς τοίχους
τῆς ἐκκλησίας ἀποσπάσματα καὶ εἰκόνες ἀπὸ τὴν Ἀποκά-
λυψη μᾶς ξαναζωντανεύουν τὸ δραμα. "Ἐνα ρίγος μᾶς συγ-
κλονίζει, οἱ γυναικες δακρύζουν καὶ γονατίζουν. Στιγμὲς ἀ-
λησμόντες γιὰ ὅλη τὴ ζωή μας.

Ἡ τρουμπέτα μᾶς ἀναζητάει κάμποση ὥρα καθυστε-
ρημένους. Ὁ καπετάνιος μας δὲν τὴν πολυπιστεύει τὴ γελα-
στὴ θάλασσα. Ποιός ξέρει ἂν δὲν τὴν πιάσουν οἱ ξαφνικοὶ
θυμοὶ τῆς. Γυρίζομε λοιπὸν καταμαγεμένοι γιὰ ὅσα εἰδάμε
καὶ ζήσαμε, ἀλλὰ καὶ μετανιωμένοι, γιατὶ δὲν εἴχαμε ὑπο-
λογίσει πιὸ πολὺ τὸ χρόνο. Κι' ὅλοι μας τάζομε πώς μὲ τὴν
πρώτη εὔκαιρία θὰ ξαναπάμε στὴν Πάτμο μας, στὸ ἀσπρό
νησὶ τῶν θρησκευτικῶν μας θρύλων.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανὸς

41. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Αστράφτουν καὶ τὰ δώδεκα νησιά μας σὰν πετράδια,
δεμένα σὲ πολύτιμο βραχιόλι ἐλληνικό.

Βραχιόλι, ποὺ τ' ἀσήμωσαν τῆς λευθεριᾶς τὰ χάδια
καὶ τῆς Ἑλλάδας τὸ φιλὶ τὸ τίμιο καὶ γλυκό.

Δὲν σᾶς ἔμαρανε ἡ σκλαβιά, ποὺ τόσα χρόνια τώρα
νὰ σᾶς μαδήσῃ κοίταζε τὰ ὀλάσπρα σας φτερά.

Μές στὴν καρδιά σας κρύβατε τῆς λευθεριᾶς τὰ δῶρα
καὶ στὴ ματιά σας ἔλαμπε ἡ ἐλληνικὴ χαρά.

Κι' ὅταν τῆς θείας ἀνάστασης χτυπήσανε οἱ καμπάνες
καὶ τὸ ποδάρι του ὁ ἔχθρὸς τὸ ξάνοιξε μὲ βιά,
ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου τὶς κορφὲς ἀκούστηκαν παιάνες
γιὰ τὰ δεσμά της, ποὺ ἔσπαζε παντοτινὰ ἡ σκλαβιά.

Περιοδικό «Παιδικὸς κόσμος»

Γιάννης Ιωαννίδης

42. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ Η ΚΩΠΑΙΔΑ

Τὸν περασμένο Αὔγουστο ὁ πατέρας μου πραγματοποιώντας παλαιότερη ὑπόσχεσή του μὲ πῆρε μαζί του σ' ἔνα ταξίδι, τὸ ὅποῦ θὰ ἔκανε ὡς τὴ Θεσσαλονίκη. Εἶχα ἀκούσει τόσα πολλὰ γιὰ τὴ δεύτερη πρωτεύουσα τῆς πατρίδας μας, τὴν ὄμορφη νύφη τοῦ Θερμαϊκοῦ, καὶ εἶχα μεγάλη ἐπιθυμία νὰ τὴν ἐπισκεφθῶ.

Ἐσκινήσαμε λοιπὸν ἔνα πρωινὸ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, περάσαμε τὴ Θήβα καὶ βρισκόμασταν κατὰ τὶς 12 τὸ μεσημέρι στὸ χωριό Μούλκι.

Δεξιά μας ἀπλωνόταν μία ἀπέραντη πρασινάδα, δεῖγμα τῆς ζωηρῆς βλάστησης, ποὺ σκέπαζε σὲ μεγάλη ἀπόσταση τὴ γύρω ἔκταση.

— Κοίταξε, πατέρα, κοίταξε ! Τί μεγάλες ἀραποσίτιές ! Καὶ πόσα ἀραποσίτια ἔχει κάθε φυτό ! Δὲν μπορῶ νὰ τὰ μετρήσω, καθὼς τρέχομε, ἀλλὰ θὰ ἔχῃ κάθε ἔνα πέντε κι' ἔξι.

Τὸ αὐτοκίνητο προχωροῦσε τώρα μὲ ταχύτητα 20 περίου χιλιομέτρων τὴν ὥρα, κι' ἐμεῖς μπορούσαμε νὰ διακρίνωμε δεξιά μας, ἔκτὸς ἀπὸ τ' ἀραποσίτια, τὶς θερισμένες ἔκτασεις τῶν σιταριῶν, τὶς πλούσιες βαμβακοφυτεῖες καὶ τὰ περιβόλια, στὰ ὅποια οἱ καλλιεργητὲς μὲ τὰ φανταχτερὰ τους φορέματα φαίνονταν ἀπὸ μακριὰ σὰν κινούμενα ἄνθη μέσα στὸν καταπράσινο κάμπο.

— Ναί, παιδί μου, ἀπάντησε ὁ πατέρας.

· ‘Η ἔκταση αὐτὴ εἶναι πραγματικὰ καὶ μεγάλη, 250.000

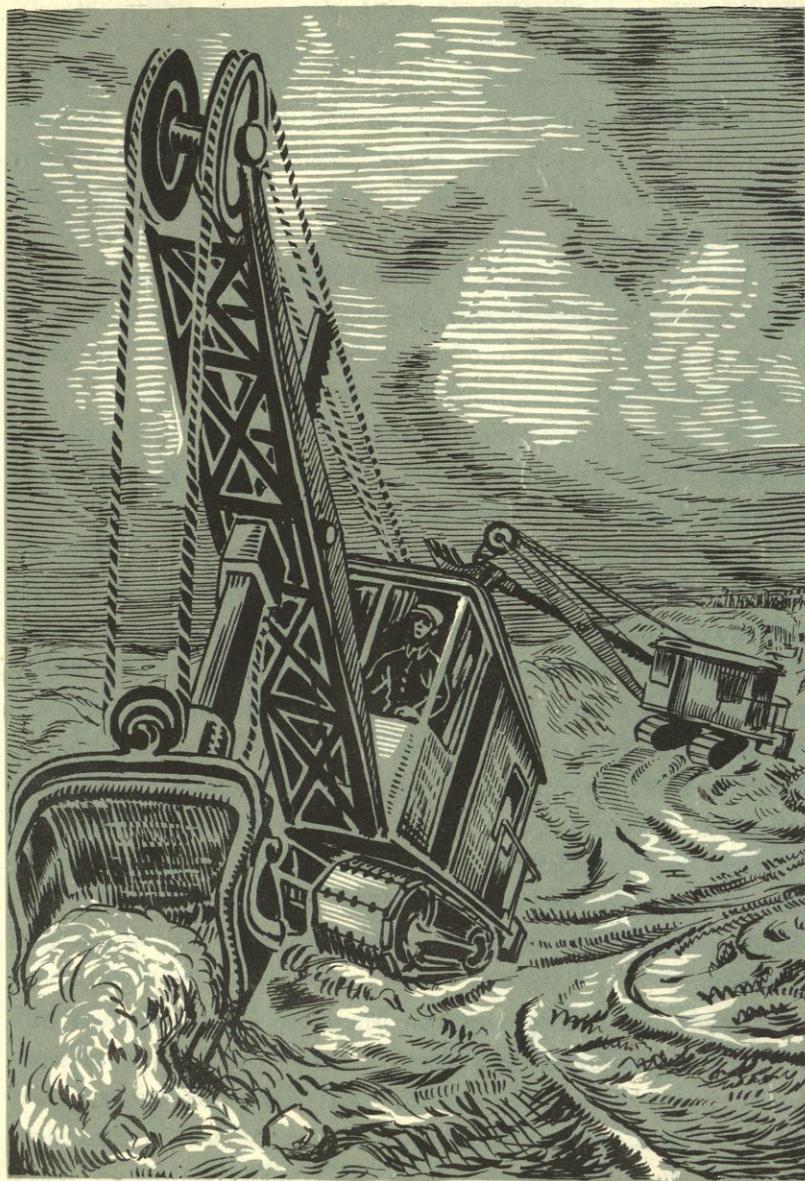
στρέμματα, ἀλλὰ καὶ πολὺ γόνιμη. Ἐξίζει νὰ τὴν θαυμάζωμε! "Αν ἥξερες ὅμως καὶ τὴν ἴστορία της, δὲν θὰ θαύμαζες τόσο τὴν πρασινάδα καὶ τὴν πλούσια παραγωγή, ὅσο τὴ σκληρὴ κι' ἀδιάκοπη προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ δημιουργήσῃ αὐτό, τὸ δποῖο βλέπεις. "Αν ἥξερες τὴν πάλη, ποὺ ἔκαμε ἐναντίον τῶν στοιχείων τῆς φύσεως ὁ ἀνθρώπος, γιὰ νὰ μεταβάλη πολλὰ μέρη τῆς πατρίδας μας ἀπὸ ἑστίες δυστυχίας σὲ πηγὲς εὔτυχίας! . . .

— Βέβαια, πατέρα, πολλὲς φορὲς ἀκούσα στὸ σχολεῖο μας γιὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα, ὅπως εἶναι τῆς Μακεδονίας μας πρὸ πάντων ἡ τῆς Θεσσαλίας. Κι' ἀπὸ ὅσα μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλός μας, φαντάστηκα πόσο θὰ ἐργάστηκε καὶ τί χρήματα θὰ ξόδεψε τὸ Κράτος μας γιὰ τὴν ἐκτέλεσή τους, ὅταν εἶχε ν' ἀγωνιστῇ στὴ Μακεδονία ἐναντίον τῶν τρομερῶν πλημμυρῶν, τῶν καταστροφῶν καὶ τῆς ἐλονοσίας!

—"Α! αὐτὴ ἡ ἐλονοσία, παιδί μου, τί μεγάλο κακὸ γιὰ τὴν πατρίδα μας! Θυμοῦμαι παλιότερα ὅτι ὑπέφερε ἀπ' αὐτὴ ὁ περισσότερος πληθυσμός μας. "Ολοι οἱ κάτοικοι τῶν πεδιάδων τῆς Μακεδονίας κι' ἄλλων μερῶν ὀλόκληρο τὸ χρόνο ζούσαν μὲ τὸ κινίνο στὴν τσέπη, κίτρινοι, ἀρρωστιάρηδες, ἀνίκανοι γιὰ ἐργασία. Εὔτυχῶς ὅμως τώρα γλύτωσαν.

Τὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα τῆς πεδιάδας τῶν Σερρῶν, τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ, τῆς λίμνης τῶν Γιανιτσῶν, τὰ δποῖα ἀπέδωκαν στὴν καλλιέργεια περισσότερα ἀπὸ 1.600.000 στρέμματα, γλύτωσαν καὶ τοὺς ἀνθρώπους μας ἀπὸ τὴν ἐλονοσία καὶ τὶς καταστροφές.

'Αλλ' ἀς συνεχίσωμε τὴ συζήτησή μας γιὰ τὴν περιφέρεια αὐτή, τὴν ὅποια ἔχομε μπροστά μας, γιὰ νὰ δῆς ἀπὸ πόσο μακριὰ ἀρχίζει ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὑπάξῃ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως στὴ δύναμή του! 'Απὸ τόσο

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μακριά, ώστε κινδυνεύει νὰ χαθῇ μέσα στὰ βάθη τῶν αἰώνων.

Καὶ στὰ πολὺ παλιὰ χρόνια καὶ στὰ νεώτερα ὅλη αὐτὴ ἡ ἔκταση, τὴν δποία τώρα βλέπεις μία καταπράσινη πεδιάδα, ἥταν μία λίμνη, ἡ Κωπαΐδα, ἡ μεγαλύτερη Ἰσως ἀπ' ὅλες τις λίμνες τῆς πατρίδας μας.

Μερικὰ μέρη της, τὰ φηλότερα, ξεραίνονταν τὸ καλοκαίρι καὶ τὰ καλλιεργοῦσαν, ἐνῷ τὰ λίγο βαθύτερα ἔμεναν λιβάδια καὶ βάλτοι, οἱ δποῖοι παντοῦ ἀφηναν στάσιμα νερά, πού ἥταν διαρκής καὶ μόνιμη ἑστία τῆς ἑλονοσίας.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιφερείας ὑπέφεραν πολὺ ἀπὸ τὶς ἀσθένειες. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὰ παλαιότατα ἀκόμη χρόνια ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ἀποξήρανσή της.

Εἶναι βέβαιο ὅτι κατὰ τὴν προϊστορικὴ περίοδο, πρὶν ἀπὸ τὸ 2.000 π.Χ. ἡ λίμνη εἶχε ἀποξήρανθῇ ἀπὸ τοὺς τότε κατοίκους της, τοὺς Ὀρχομενίους. Αὐτοὶ μάλιστα εἰσόδευαν τότε ἀπὸ τὸ εύφορώτατο ἔδαφός της τόσα πολλὰ προϊόντα, τὰ δποῖα τοὺς χάρισαν ἀμύθητα πλούτη.

΄Αλλὰ οἱ Θηβαῖοι, κατὰ τὸ 1500 π. X. ἔκαμψαν πόλεμο ἐναντίον τῶν Ὀρχομενίων, γιὰ νὰ τοὺς πάρουν τὰ πλούσια κτήματα. ΄Επειδὴ δὲν μπόρεσαν νὰ τοὺς νικήσουν, ἔφραξαν τὶς καταβόθρες, τὶς δποῖες εἶχαν φτιάξει ἐκεῖνοι, γιὰ νὰ φεύγουν τὰ νερά, κι' ἔτσι πλημμύρισαν πάλι τὴν περιοχὴ καὶ μαζὶ ἔπνιξαν πολλὲς πόλεις, ποὺ ἥταν ἐκεῖ χτισμένες.

΄Αργότερα, στὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (325 π.Χ.) ἐπιχειρήθηκε νέα ἀποξήρανση τῆς λίμνης. Κατασκευάστηκαν διώρυγες, πηγάδια καὶ ἄλλα παρόμοια, ἀλλὰ τὸ ἔργο ἐμποδίστηκε ἀπὸ τοὺς Βοιωτούς καὶ σταμάτησε.

΄Ετσι ἔμεινε ἡ λίμνη ως τὰ 1876. Τὸ Ἑλληνικὸ Κρά-

τος, ἐλεύθερο πιὰ ἀπὸ τὴν μακροχρόνια σκλαβιά, ἀρχισε τὴν ἐκτέλεση τεχνικῶν ἔργων, γιὰ νὰ καλυτερεύσῃ τὴν θέση τῶν πολιτῶν του. Ἀνέθεσε τότε καὶ τὴν ἀξιοποίηση τῆς Κωπαΐδας σὲ μία ἀγγλικὴ ἑταιρεία, ἡ ὅποια ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐργάζεται ως τώρα τελευταῖα.

‘Η ἑταιρεία ἔφερε μηχανήματα, ἄλλα γιὰ νὰ σκάβουν τὸ ἔδαφος καὶ νὰ πετοῦν τὰ χώματα, ἄλλα γιὰ νὰ φτιάχνουν τ’ ἀναχώματα, ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ καὶ τὴν ἄλλη στὶς διώρυγες, τὶς ὅποιες κατασκεύαζε, ἄλλα γιὰ νὰ τρυποῦν τοὺς βράχους· καὶ τί δὲν ἔφερε !

Καὶ χρησιμοποίησε χιλιάδες ἐργάτες. Αὐτὴ ἐρεύνησε καὶ βρῆκε τὰ παλιὰ ἔργα, κατασκεύασε ἀκόμη νέες διώρυγες, ὁχετούς, πηγάδια καὶ καταβόθρες καὶ διοχέτευσε τὰ νερὰ τῆς λίμνης ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ βουνὸ Σκορπονέρι στὴ θάλασσα τοῦ Εύβοϊκοῦ κόλπου.

‘Η ἐργασία αὐτὴ κράτησε πάρα πολλὰ χρόνια. Συνεχιζόταν κανονικὰ στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης, σταματοῦσε στὰ χρόνια τῶν πολέμων καὶ πάλι ἐπαναλαμβανόταν, ὥσπου ἀποξηράνθηκε σχεδὸν ὀλόκληρη ἡ λίμνη.

Χιλιάδες στρέμματα ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὰ νερά, καὶ ἡ περιοχὴ ὀλόκληρη γλύτωσε ἀπὸ τοὺς πυρετούς καὶ τὶς ἀσθένειες.

Γεμάτοι ὑγεία καὶ ὄρεξη οἱ κάτοικοι σήμερα ἐργάζονται στὰ κτήματά τους ἀπὸ τὸ πρωὶ ως τὸ βράδυ καὶ δὲν παύουν νὰ εύγνωμονοῦν τὸ Κράτος, τὸ ὅποιο δὲν λυπήθηκε μόχθους καὶ ἔξοδα, γιὰ νὰ χαρίσῃ σ’ αὐτοὺς τὴν εὐτυχία.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

ΣΤ'. ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

43. ΕΡΡΙΚΟΣ ΝΤΥΝΑΝ : Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΟΥ ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Τὸ 1862 κυκλοφόρησε στὴν Εύρωπη ἔνα βιβλίο μὲ τὸν τίτλο « Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν μάχη τοῦ Σολφερίνο ». Ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ἔγραψε τὸ βιβλίο — ὁ Ἔρρικος Ντυνάν — δὲν ἦταν στρατιωτικός, ὅπως θὰ μποροῦσε νὰ φανταστῇ κανεῖς. Ἡταν ἀπλούστατα ἄνθρωπος μὲ τὴν πιὸ μεγάλη σημασία τῆς λέξης.

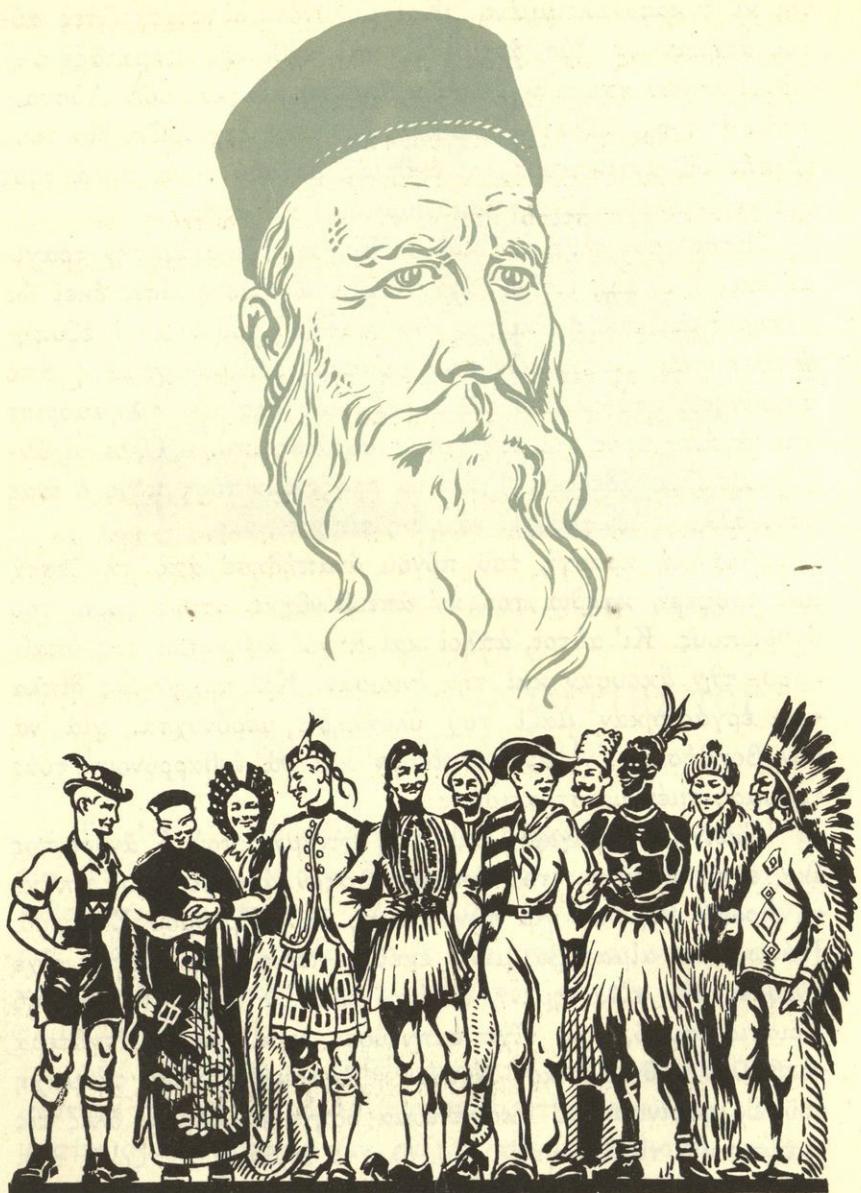
Δὲν ἴστοροῦσε τὸ βιβλίο αὐτὸ τὶς στρατιωτικὲς λεπτομέρειες τῆς μάχης, ἀλλὰ τὸν πόνο, τὴν κακουχία καὶ τὸ μαρτύριο τῶν στρατιωτῶν, ποὺ εἶχαν τραυματιστῆ στὴ μάχη κι' ἔμεναν ξαπλωμένοι στὴ γῆ ἀβοήθητοι, ἀπροστάτευ-

τοι κι' ἐγκαταλειπμένοι. Καὶ μολονότι οἱ στρατιῶτες αὐτοὶ ἀνῆκαν σὲ δύο ἀντίθετες καὶ ἔχθρικὲς παρατάξεις — τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἰταλῶν ἀπὸ τὴν μία καὶ τῶν Αὐστριακῶν ἀπὸ τὴν ἄλλη — τὸ βιβλίο δὲν τοὺς ξεχώριζε, δὲν τοὺς ἔβλεπε ὡς ἀντιπάλους καὶ ἔχθρους μεταξύ τους, ἀλλὰ τοὺς ἀντίκριζε ὅλους μὲ τὴν ἵδια συμπόνια κι' ἀγάπη.

Ἐτσι τοὺς εἶχε δεῖ καὶ ὁ Ἐρρίκος Ντυνάν τὴν τραγικὴν ἐκείνη ἐπαύριο τῆς μάχης. Κι' ἐνῷ εἶχε φτάσει ἐκεῖ ὡς ἔμπορος, κι' ἐνῷ ὁ σκοπὸς τοῦ ταξιδιοῦ του ἦταν ἡ ἔξυπηρέτηση τῶν ἔμπορικῶν του συμφερόντων, ἡ γεμάτη ἀπὸ συγκίνηση καρδιά του τὰ παραμέρισε ὅλα καὶ πλημμύρισε ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν πάσχοντα συνάνθρωπο. «Ολοι οἱ ἀνθρώποι εἰναι ἀδερφοί. Γιατί νὰ προξενοῦν τόσο πόνο ὁ ἔνας στὸν ἄλλο ; Δὲν μπορεῖ νὰ γίνη τίποτε ; ».

Αὕτη ἡ κραυγὴ τοῦ πόνου ἀναπήδησε ἀπὸ τὴν ζεστὴ καὶ τρυφερὴ καρδιά του κι' ἀπευθύνθηκε στοὺς γύρω του ἀνθρώπους. Κι' αὐτοί, ἀπλοὶ καὶ ἀγνοὶ ἀνθρώποι τῆς ύπαιθρου, τὴν ἀκουσαν καὶ τὴν ἔνιωσαν. Καὶ τρέχοντας δίπλα του ἐργάστηκαν μαζί του ὀλόκληρα μερόνυχτα, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουν ν' ἀνακουφίσουν καὶ νὰ ἐνθαρρύνουν τοὺς τραυματισμένους στρατιῶτες.

Ἐκείνη τὴν μεγάλη καὶ ἱερὴ στιγμὴν, ποὺ ὁ ἀνθρώπος ἔκαμε τὸ καθῆκον του ἀπέναντι στὸν ἀδερφό του, μπῆκε τὸ πρῶτο θεμέλιο γιὰ τὴν ἴδρυση τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Πάνω στὸ αἷματοβαμμένο ἔκεινο πεδίο τῆς μάχης εἶχε πνεύσει τὴν εὐλογημένη ἐκείνη ὥρα τὸ θεῖο πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποὺ εἶχε ἐμπνεύσει τρία χρόνια ἀργότερα τὸ βιβλίο τοῦ Ἐρρίκου Ντυνάν «Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν μάχη τοῦ Σολφερίνο», τὸ ἵδιο πνεῦμα ὁδηγοῦσε ἔπειτα ὅλες τὶς σκέψεις καὶ τὶς ἐνέργειές του, ὅλα τὰ βήματα τῆς ζωῆς του. Διέθετε μὲ ἀπέραντη ἀφοσίωση καὶ πίστη, μὲ ἀνεξάντλητη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αύταπάρνηση και αύτοθυσία ὅλες τὶς πνευματικὲς και ψυχικὲς δυνάμεις του, ἀκόμη και ὅλη τὴν περιουσία του, γιὰ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιο τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης.

Οἱ ἀνθρωποὶ τὸν ἀγνοοῦσαν, τὸν παρεξηγοῦσαν, τὸν περιγελοῦσαν. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ἔμεινε πιστὰ προσηλωμένος στὸ μεγάλο ἀνθρωπιστικὸ καθῆκον του. Κι' οὕτε ἡ κακουχία οὔτε ἡ φτώχεια οὔτε ἡ πείνα μπόρεσαν νὰ τοῦ μαράνουν τὸ ζῆλο και τὴν πίστη στὴν ὑψηλὴ ἀποστολή του.

Κι' ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ὁ Θεός εὐλόγησε τὸ ἔργο του. Και στὸ τέλος εἶχε τὴ μεγάλη ἴκανοποίηση νὰ τὸ δῆ νὰ πραγματοποιῆται και νὰ καρποφορῇ.

Ἡ πρώτη ἐκείνη πρόχειρη, ἀλλὰ και τόσο αὐθόρυμητη και συγκινητικὴ ἐκδήλωση τῆς ἀνθρώπινης συμπόνιας, που εἶχε παρουσιαστῇ τότε κοντά στὸ Σολφερίνο, πῆρε ἀργότερα, τὸ 1864, τὴ συγκεκριμένη μορφὴ τῆς συνθήκης τῆς Γενεύης γιὰ τὴν προστασία και τὴν περίθαλψη τῶν τραυματιῶν και τῶν ἀσθενῶν τοῦ πολέμου. Κι' ἔπειτα ἀπὸ χρόνια ἔγινε ἡ πολύπλευρη ὀργάνωση τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, που ἀγκαλιάζοντας ὀλόκληρο τὸν κόσμο ἀγωνίζεται μὲ θαυμαστὴ ἀποτελεσματικότητα ἐναντίον κάθε ἀνθρώπινης δυστυχίας και ἀνάγκης.

Τὸ 1901, ὅταν πιὰ ὁ μεγάλος Ἐρρίκος Ντυνὰν ζοῦσε ἀποτραβηγμένος στὸ ἥσυχο χωριό Χάυδεν, τιμήθηκε μὲ τὸ παγκόσμιο βραβεῖο Νόμπελ. Ἀλλὰ ἡ ἀνθρωπότητα τοῦ εἶχε δώσει κάτι πολὺ μεγαλύτερο και πολυτιμότερο ἀπὸ τὸ βραβεῖο· τοῦ εἶχε δώσει τὴν ἀναγνώριση, τὸ σεβασμὸ και τὴν εύγνωμοσύνη της και τὸν εἶχε ἀνακηρύξει ἐναν ἀπὸ τοὺς πιὸ μεγάλους εὐεργέτες της.

Melissas Nikolaitidης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

A'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

44. ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ

‘Ο ἄγιασμὸς’ ‘Ο παπᾶ - Χαράλαμπος μὲ τὰ ἀσημένια τῶν ὑδάτων μαλλιὰ καὶ γένεια καὶ τὸ σεβάσμιον πρόσωπον εἶχε τελέσει εὐλαβῶς τὴν λειτουργίαν τῶν Φώτων. Εἶχεν ἀγιάσει μὲ τὸν Σταυρὸν τὸ ὕδωρ καὶ μὲ αὐτὸν τὸ ποίμνιον του.

‘Η λειτουργία εἶχε πλέον τελειώσει, ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ ἀγαθοῦ ἱερέως δὲν εἶχεν ἀκόμη λήξει. “Ἐπρεπε νὰ φέρῃ εἰς τέλος καὶ μίαν ἄλλην ἱερὰν συνήθειαν τοῦ τόπου: Νὰ ἀγιάσῃ τὰ νερά καὶ τὰ κτήματα.

Μὲ τὸν σταυρὸν καὶ τὸ βιβλίον τῶν εὐχῶν εἰς τὰς χεῖρας ἔξεκίνησε διὰ τὸν μικρὸν ποταμὸν τοῦ χωρίου ἐκύλιε τὰ ἥσυχα νερά του ὅχι καὶ πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Τὸν ἡκολούθησαν ὅλοι οἱ ἐκκλησιαζόμενοι: “Αν κανεὶς καθυστερημένος δι’ οἰονδήποτε λόγουν εύρισκετο εἰς τὸν δρόμον, ἡκολούθει καὶ ἔκεινος σταυροκοπούμενος.

‘Ο ἥλιος εἶχεν ἀνυψωθῆ ἀρκετὰ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν

εἶχε διαλύσει τὴν πρωϊνὴν ὄμιγλην. Ἡ ἡμέρα, ἀν καὶ ἦτο
ἡ καρδία τοῦ χειμῶνος, ἦτο γλυκυτάτη ὡς ἡμέρα ἀνοίξεως.

“Οταν ἔφθασαν εἰς τὴν γέφυραν τοῦ ποταμοῦ, ὁ ἵε-
ρεὺς κατέβη τὴν μαλακὴν ὅχθην ἕως τὰ καθαρὰ νερά του.
Ἄφηρε τὸ καλυμμαύχιόν του, ἐστράφη πρὸς ἀνατολὰς
προσβλέπων τὰ οὐράνια, ἔκαμε τὸν σταυρὸν του καὶ ἤρ-
χισε τὴν εὐχήν :

Μέγας εἶ, Κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα Σου καὶ οὐδεὶς
λόγος ἔξαρχέσει πρὸς ὑμνον τῶν θαυμασίων Σου...

“Επειτα ἔσκυψε καὶ ἥγιασε διὰ τοῦ Σταυροῦ τρεῖς
φορὰς τὰ κρυστάλλινα ἔκεινα νερὰ ψάλλων :

‘Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου Σου, Κύριε...

Οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰς δύο ὅχθας μὲ τὰ ἔορτάσιμά των
ἐνδύματα, ποὺ ἔλαμπεν ἡ λευκὴ φουστανέλλα τῶν γερόν-
των, ἔκαμαν καὶ ἔκεινοι τὸν σταυρὸν των καὶ συνώδευσάν
σιγὰ - σιγὰ τὸ τροπάριον τῆς ἡμέρας... .

‘Ο ἵερεὺς, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸν ἀγιασμὸν τῶν ὑδάτων,
ἀνέβη εἰς τὴν ὅχθην. Ἀπὸ ἓν μικρὸν ὑψωμα αὐτῆς ἐστράφη
πρὸς τοὺς χριστιανούς, ἔφερεν εἰς τὴν μνήμην του τὰ ὀλίγα
γράμματά του — εἶχε τελειώσει τὴν Β' τάξιν τοῦ τετρα-
ταξίου γυμνασίου — καὶ εἶπεν :

— Ἀδελφοὶ χριστιανοί, ὡσὰν σήμερα ὁ ἐρημίτης Ἰωάν-
νης μὲ χέρια, ποὺ ἔτρεμαν ἀπὸ φόβον καὶ συγκίνησιν, ἐβά-
πτισε τὸν Χριστὸν εἰς τὰ νερὰ τοῦ Ἰορδάνου.

Ποῖος χριστιανὸς δὲν ἔνθυμεῖται τὸ θαῦμα ! Τὰ νερὰ
τοῦ ποταμοῦ ἥλλαξαν τὸ ρεῦμά των καὶ ἐγύρισαν πρὸς τὰ
ὅπισω, ὅταν εἰδαν νὰ εἰσέρχεται εἰς αὐτὰ ὁ Γιὸς τοῦ Θεοῦ
μὲ σῶμα ἀνθρώπινον. Τὸ “Αγιον Πνεῦμα καταβαίνει ἀπὸ
τὸν οὐρανὸν ὡσὰν λευκὴ περιστερὰ καὶ πτερυγίζει γύρω
καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸν Λυτρωτὴν τοῦ κόσμου... .

‘Η Ἐκκλησία μας εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Ἱεροῦ ἐκείνου βα-
πτίσματος ἀγιάζει σήμερα μὲ τὸν Σταυρὸν τὴν θάλασσαν,
τὰς λίμνας, τὰ ποτάμια, τὰ πηγάδια· τὰ ἀγιάζει ὅλα. Μὲ
τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὰ νερὰ γίνονται λουτρὰ ἱαματικά,
ποὺ μᾶς καθαρίζουν ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας. Τὰ οὐράνια εὐλογοῦν
ἀκόμη σήμερα τὰ σπαρτά μας, τὰ δένδρα μας, τὰ ἀμπέ-
λια μας...’

Τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ παπᾶς - Χαράλαμπος δὲν ἦτο ἔνας
ταπεινὸς ἀνθρωπος· ἦτο ἐμπνευσμένος προφήτης, ὁ ὃποῖος
ἔδιδε κάτι ἀπὸ τὴν ἴδικήν του πίστιν, ποὺ ἔζωογόνησε τὴν
ψυχὴν τοῦ ποιμένου του.

‘Αγιασμὸς Τὸ ἔργον τοῦ Ἱερέως δὲν ἐτελείωσεν οὔτε
τῶν κτημάτων ἐδῶ.’ Ακολουθούμενος τώρα ἀπὸ τοὺς ἀρ-
χηγοὺς τῶν οἰκογενειῶν, ἄνδρας καὶ γυ-
ναικας, καὶ ἀπ’ ὅσους ἥθελαν ἐσυνέχισε τὴν πορείαν του.

“Εφθασαν εἰς τὸ μέσον τῶν σταφιδοκτημάτων. Ἐκεῖ
ἐστάθη. Μὲ τὸ βλέμμα του ἐνηγκαλίσθη ὅλην ἐκείνην τὴν
πεδινὴν ἔκτασιν καὶ ἔπειτα μὲ κλώνους βασιλικοῦ ἐσκόρ-
πισεν ἀπὸ τὸ γεμάτον μὲ ἡγιασμένον ὕδωρ χάλκινον δο-
χεῖον ρανίδας δεξιὰ ἀριστερά, ἀνω καὶ κάτω. Ἀπὸ τὰ χείλη
του ἀνέβαινε θερμὴ αὐτοσχέδιος προσευχὴ πρὸς τὸν Θεόν
νὰ δῶσῃ πολλούς καρπούς...”

‘Αφοῦ ἔγινεν ὁ ἀγιασμὸς τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν στα-
φίδων, ὁ Ἱερεὺς μὲ τὴν ἀκολουθίαν του ἐσυνέχισε τὸν δρό-
μον του. “Εφθασαν τέλος εἰς τοὺς ἀγρούς, ποὺ ἀπλώνονται
ἐπάνω εἰς κυματιστούς λόφους.

“Ω, τὸν ἀπλοῦκὸν καὶ θεοσεβέστατον παπᾶ - Χαράλαμ-
πον! ’Ασκεπής, εὐθυτενής, σεβάσμιος ἀνέπεμψε μὲ γλυκεῖαν
φωνὴν καὶ ἐδῶ τὰς ὀλίγας καὶ ὠραίας εὐχάς του καὶ ηὐλό-
γησε καὶ ἡγίασε τὰ σπαρτά. Οἱ χωρικοὶ μὲ κατάνυξιν

καὶ σιωπὴν παρηκολούθησαν τὸν ἀγιασμὸν τῶν ἀγρῶν των.

Τὰ φυλλαράκια τοῦ πρωίμου σίτου ἐδέχθησαν μὲ εὐ-γνωμοσύνην τὴν ἡγιασμένην δρόσον· καὶ ὁ ἄνεμος ἐλαφρὸς τὰ ἔκλινε τάπεινὰ πρὸς τὴν γῆν, ὡς νὰ προσεκύνουν ἐκεί-νην τὴν στιγμὴν τὴν χάριν τοῦ ἀγιάσματος.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἀνέβαινον ὑψηλὰ πρὸς τὸν οὐρα-νὸν καὶ τὰ πρωινὰ κελαδήματα τῶν κορυδαλλῶν, ὡς εὐ-χαριστήριος ὅμνος ὅλης τῆς πλάσεως πρὸς τὸν Δημιουρ-γὸν καὶ Πλάστην αὐτῆς.

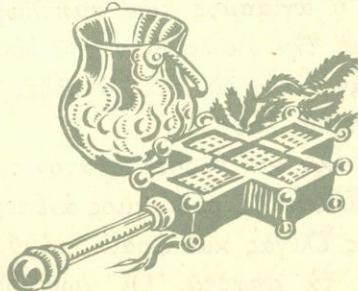
— Καλὴ σοδειά, χωριανοί ! Καὶ τοῦ χρόνου ! ηὐχήθη, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ ἔργον του, ὁ ἀγαθὸς ἵερεύς.

— Εὐχαριστοῦμε, παππούλη ! Νὰ χαίρεσαι τὴν ἱερωσύνη σου ! Ἀπήντησαν οἱ χωρικοί.

Ἐπειτα ἐφίλησαν τὸν Σταυρὸν καὶ τὴν δεξιὰν τοῦ ἴε-ρέως καὶ ἔχοντες αὐτὸν εἰς τὸ μέσον ἐπέστρεψαν εὐχαριστη-μένοι καὶ χαίροντες εἰς τὸ χωρίον των. Ἡ γῆ των, ποὺ εἶχον κληρονομήσει ἀπὸ πατέρα πρὸς πάππον, εἶχεν εὐλογη-θῆ ἀλλην μίαν φοράν.

Γεμάτοι τώρα ἐλπίδας θὰ συνεχίσουν μὲ νέας δυνά-μεις καὶ θάρρος τὸν σκληρόν, ἀλλ' εὐλογημένον ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Nικόλαος Α. Κοντόπουλος

45. ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ

Θεοφάνεια. 'Ο Ούρανὸς πανηγυρίζει.

"Ἐν' ἀσπρῷ περιστέρῃ φεύγει ἀπάνου.

Μ' ἔνα κλωνὶ ὁ παπᾶς δενδρολιβάνου
μ' ἀγιασμὸ τὸ γρασίδι του ραντίζει.

'Η δέηση, κρίνος μέσα του, κι' ἀνθίζει
γιὰ τὸ δικό του τὸ ψωμί, γιὰ τοῦ ζητιάνου.
Τὰ μυστικὰ τὰ λόγια μουρμουρίζει,
ποὺ λένε γιὰ τὸ θάμα τοῦ Ιορδάνου . . .

Αθ. Ταρσούλη
«Ελληνίδες ποιήτριες»

Αιμιλία Δάφνη

46. Η ΜΕΓΑΛΟΧΑΡΗ

‘Ο γαλανὸς μικρὸς λιμὴν τῆς Τήγου, ἡμικύκλιον ἀπὸ λευκοὺς οἰκίσκους, στρογγυλὰς καμάρας καὶ μικρὰν προκυμαίαν, ὅπου τὸ κῦμα κτυπᾷ μὲ μεταλλικὸν ἥχον τὰ ἀσματάκια του, εἶναι γεμᾶτος θόρυβον, κίνησιν, ζωήν.

Παντοῦ γαλανόλευκοι σημαῖαι!... ’Ατελείωτον ἀνέμισμα ἀπὸ ταινίας λευκὰς καὶ γαλανὰς παιγνιδίζει εἰς τὸν ἀέρα.

Θαλαμηγοί, ἐμπορικὰ ἀτμόπλοια, ἴστιοφόρα κυκλαδικά, ἐμπορικά, σαμιώτικα, κρητικὰ καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλην γωνίαν ἑλληνικῆς θαλάσσης ἀπλώνουν σήμερον μὲ δῆλην τὴν εὐλάβειαν τῆς ψυχῆς των τὴν γαλανόλευκον σημαίαν.

Ἐν ἀπὸ τὰ κυπριακὰ ἔχει ἀγκυροβολήσει ἔξω, διότι δὲν χωρεῖ εἰς τὸν λιμενίσκον, καὶ ἡ μελανὴ κατατομή του μὲ τοὺς ὑψηλοὺς πύργους καὶ τὰ μεγάλα τηλεβόλα ζωγραφίζεται εἰς τὸ γαλανὸν τῆς θαλάσσης, ώσπερ πλωτὸν φρούριον ριζωμένον μέσα εἰς τὰ βαθέα νερά.

’Ατμόπλοια ὑπερπλήρη, μερικὰ κλίνοντα εἰς τὸ πλευρὸν ἀπὸ τὸ βάρος, φθάνουν τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, δῆλα ἀνεμίζοντα σειρὰς πολυχρώμων σημαιῶν, γεμίζοντα τὸν ἀέρα μὲ σφυρίγματα καὶ μουσικάς.

"Εξω ἀλλα ἴστιοφόρα λοξοδρομοῦν, διὰ νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν λιμένα, ἀλλα μὲ δέξυν τριγμὸν ἐτοιμάζονται νὰ ἀγκυροβολήσουν, πάντοτε δὲ νέα ἴστια προβάλλουν εἰς τὸν ὁρίζοντα ἔως κάτω, ὅπου γαλανίζουν τὰ βουνὰ τῶν γύρω νήσων.

Δύο φοράς τὸ ἔτος, Δεκαπενταύγουστον καὶ Εὐαγγελισμοῦ, ἡ Τῆνος παρουσιάζει θέαμα γραφικὸν καὶ ἀξιοπερίεργον. Δύο φοράς τὸ ἔτος, ἀπὸ κάθε γωνίαν ἐλληνικῆς θαλάσσης, σειραὶ ὄλοκληροι ἴστιοφόρων ἐτοιμάζουν τὰ ἴστια των καὶ χιλιάδες προσκυνητῶν συρρέουν, ὅπως συνέρρεον ἄλλοτε εἰς τὴν γειτονικὴν Δῆλον, διὰ νὰ προσκυνήσουν τὴν Παρθένον καὶ νὰ φέρουν τὰ δῶρά των, ἀφιερώματα εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστιῶν.

Καὶ ἡ συρροὴ κατ' ἔτος αὔξανει. Οἱ ξένοι πάντοτε ἔρχονται περισσότεροι, ἡ πανήγυρις γίνεται μεγαλοπρεπεστέρα, ἀφορμὴ συγκεντρώσεως κόσμου, ἔορτὴ διὰ τοὺς κατοίκους, πανελλήνιον προσκύνημα δι' ἐλευθέρους καὶ δούλους ἀδελφωμένους εἰς τὸν κοινὸν δεσμὸν πατρίδος καὶ πίστεως.

Εἶναι ἡ ἔορτὴ τῆς Παρθένου !

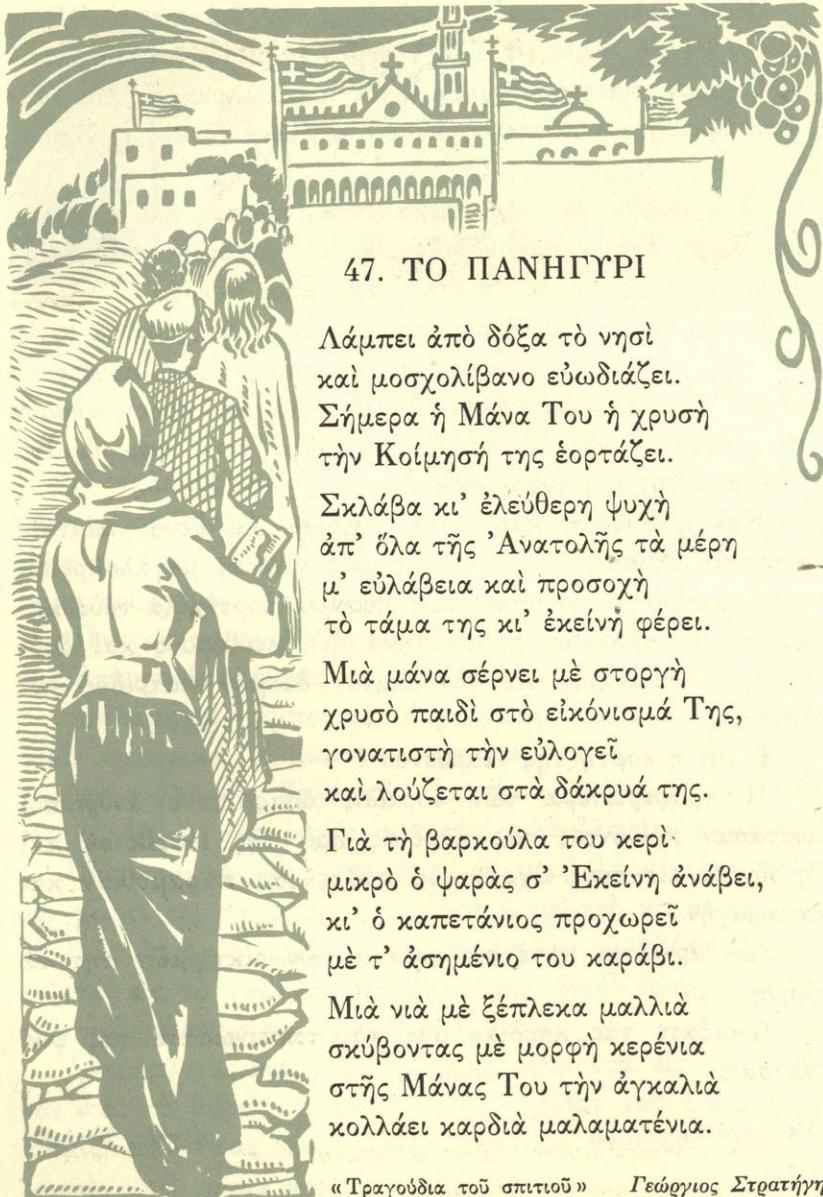
'Η τρυφερωτέρα τῶν ἔορτῶν, ὅσας ποτὲ ἀνθρωποι ἐώρτασαν κλίνοντες τὰς καρδίας πρὸ τῆς Παρθένου καὶ τζητοῦντες εἰς τοὺς ἀχράντους πόδας τῆς παραμυθίαν καὶ καταφυγήν . . .

Δὲν ἀρνεῖται ποτὲ εἰς κανένα τῶν οἰκτιρμῶν τῆς τὰ πλήθη . . .

'Ανοίξατε τὰς καρδίας σας καὶ ταπεινώσατε τὰς ψύχας σας.

«Μεγαλόχαρη»

"Αγγελος Τανάγρας

47. ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ

Λάμπει ἀπὸ δόξα τὸ νησὶ^ν
καὶ μοσχολίβανο εὐωδιάζει.

Σήμερα ἡ Μάνα Του ἡ χρυσὴ^ν
τὴν Κοίμησή της ἔορτάζει.

Σκλάβα κι' ἐλεύθερη ψυχὴ^ν
ἀπ' ὅλα τῆς Ἀνατολῆς τὰ μέρη
μ' εὐλάβεια καὶ προσοχὴ^ν
τὸ τάμα της κι' ἔκεινη φέρει.

Μιὰ μάνα σέρνει μὲ στοργὴ^ν
χρυσὸ παιδὶ στὸ εἰκόνισμά Της,
γονατιστὴ τὴν εὐλογεῖ
καὶ λούζεται στὰ δάκρυά της.

Γιὰ τὴ βαρκούλα του κερὶ^ν
μικρὸ δ φαρὰς σ' Ἐκείνη ἀνάβει,
κι' δ καπετάνιος προχωρεῖ
μὲ τ' ἀσημένιο του καράβι.

Μιὰ νιὰ μὲ ξέπλεκα μαλλιά
σκύβοντας μὲ μορφὴ κερένια
στῆς Μάνας Του τὴν ἀγκαλιὰ
κολλάει καρδιὰ μαλαματένια.

«Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ» Γεώργιος Στρατήγης

48. Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΡΟΣΤΑΤΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

"Ησαν φοβεραὶ αἱ ἡμέραι, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου ἐκάλει τὸν "Αγιον Δημήτριον νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν πόλιν του.

"Αγριοι καὶ πολυάριθμοι ἐπιδρομεῖς ἐπήρχοντο ἐναντίον τῆς Θεσσαλονίκης, οἱ Σλάβοι, ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τὸν 2ον — 3ον αἰῶνα μ.Χ. ἀρχίζουν οἱ Σλάβοι ὡς χείμαρρος ἀκράτητος νὰ κατέρχωνται πρὸς τὴν χερσόνησον τοῦ Αἴμου. Ἐπὶ τέσσαρας πέντε αἰῶνας αἱ ἐπιδρομαὶ των διασπείρουν τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον εἰς τὰς ἔλληνικὰς χώρας.

"Ηλθεν ἐποχὴ τὸν 7ον αἰῶνα, ὅτε οἱ Σλάβοι εἶχον καλύψει δῆλην τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον. Καὶ ἐκινδύνευε τότε τὸ "Ἐθνος ἡμῶν τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων. Ἀλλὰ προπύργιον ἀγέρωχον δῆλης τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ὑψώθη τότε ἐπὶ δύο αἰῶνας ἡ μεγάλη Θεσσαλονίκη. Καὶ εἰς τὰ κολοσσιαῖα αὐτῆς τείχη ἐθραύσθησαν τὰ πελώρια κύματα τοῦ σλαβικοῦ χειμάρρου.

"Ἀπὸ πολυαρίθμους φυλάς ἀποτελούμενοι οἱ Σλάβοι τῆς Μακεδονίας, σύροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἄλλα βαρβαρικὰ φῦ-

λα, ώς τοὺς Ἀβάρους, τοὺς Βουλγάρους, ἀρχίζουν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ θου αἰῶνος, ἐπὶ αὐτοκρατορίας Ἰουστινιανοῦ, τοὺς φοβεροὺς πολέμους πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπὶ δύο ὅλους αἰῶνας, ἀπὸ τὸν θον ἔως τὸν 8ον, κάθε ὅλιγον ἐπιπίπτουν λυσσαλέοι ἐναντίον τῆς πόλεως.

"Εξ πολέμους ἐπεχείρησαν ἐναντίον αὐτῆς, εἰς ἓνα μάλιστα ὅχι μίαν ἀλλὰ τρεῖς φορὰς ἐποιούρκησαν τὴν πόλιν. Ἀμέτρητα εἶναι τὰ πλήθη τῶν πολιορκητῶν, ἔφθασαν καὶ ἔως ἑκατὸν χιλιάδες. Νομίζεις ὅτι ἥσαν « ἄλλος στρατὸς τοῦ Ξέρξου ». Ὡς « νιφάδες τῆς χιόνος » πίπτουν ἐπάνω εἰς τὴν πόλιν καὶ, ὅπως ἡ ἄμμος περικλείει τὴν θάλασσαν, ὁμοίως καὶ οἱ πολιορκηταὶ περιζώνουν τὰ τείχη, ώς μία « θανατηφόρος στεφάνη » περισφίγγουν τὴν πόλιν.

"Ολα τὰ ὅπλα, τὰ μηχανήματα τῆς πολιορκίας, φέρουν μαζί των καὶ, φοβερώτερον ἀπὸ αὐτά, τὴν ἀγριότητα καὶ τὴν μανίαν των, διότι ἥσαν « θηριώδη ἀνήμερα φῦλα ». Πολλοὺς σφοδροὺς πολέμους ὑπέστη ἡ πόλις ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, λέγουν οἱ παλαιοί, ἀλλὰ δὲν ὑπέστη σφοδροτέρους ἀπὸ τοὺς πολέμους ἐκείνους τῶν Σλάβων.

'Αλλ' ἡ μεγάλη πόλις ἔχει ἴσχυρὰ τὰ τείχη αὐτῆς καὶ ἀκόμη ἴσχυρότερα τείχη ἔχει τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν κατοίκων της. Οἱ Θεσσαλονικεῖς μάχονται « ὑπὲρ πατρίδος καὶ ναῶν παναγίων καὶ πίστεως ».

Καὶ εἶναι πρὸς τούτοις ἡ πόλις « θεοφρούρητος, ἀγιοφύλακτος ». "Ἔχουν οἱ κάτοικοι ἀήττητον στρατηγόν, τὸν ὑπερένδοξον αὐτῶν Ἀθλοφόρον, τὸν "Ἄγιον Δημήτριον. 'Η « Οὐράνιος Πρόνοια », λέγει τὸ παλαιὸν βιβλίον, « ἐφώτιζε τοὺς πολίτας καὶ ἔκαμνε μὲ τὴν ἀνδρείαν ὡς θώρακα τὰς ψυχάς των ». 'Η ἀγγελικὴ συμμαχία τοῦ Μεγαλομάρτυρος κάμνει ἀκαταγώνιστον τὴν ἀνδρείαν τῶν πολιτῶν. Μὲ τὸ

πρόσωπον σκυθρωπὸν διὰ τὸν κίνδυνον τῆς πόλεως του, ἐγείρεται δὲ Ἀγιος ἀπὸ τὴν Ἱερὰν λάρνακα καὶ ἐμφανίζεται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ εἰς τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς πόλεως.

Δὲν τὸν ἔβλεπον εἰς τὸ ὄνειρόν των, ἀλλὰ τὸν ἔβλεπον εἰς τὴν πραγματικότητα αὐτὸν τὸν Ἰδιον νὰ μάχεται μεταξύ τῶν στρατιωτῶν, νὰ προηγγῆται καὶ νὰ ὁδηγῇ αὐτοὺς εἰς τὴν νίκην καὶ τὴν σωτηρίαν.

Καὶ ἀλλοτε τὸν ἔβλεπον ἐπάνω εἰς τὰ τείχη ὅμοιον πρὸς ὁπλίτην πλήττοντα μὲ τὸ ξίφος του τοὺς βαρβάρους. "Αλλοτε τὸν βλέπουν ἐνδεδυμένον μὲ χλαῖναν ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ του ἵππου καὶ κραδαίνοντα τὴν ἀγήτητον λόγχην του νὰ προηγγῆται εἰς ἔξόδους ἐναντίον τῶν πολιορκητῶν. "Αλλοτε πάλιν φορῶν λευκὴν χλαμύδα διατρέχει τὸ τεῖχος καὶ ἔπειτα τρέχει ἐπὶ τῆς θαλάσσης δρομαίως περιπατῶν ὡς ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους καὶ διασκορπίζων τὸν στόλον τῶν βαρβαρικῶν μονοξύλων.

Καὶ δὲν τὸν ἔβλεπον τὸν Ἀθλοφόρον μόνον οἱ πολῖται τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἔκθροι, οἱ ὅποιοι κατελαμβάνοντο ὑπὸ τρόμου καὶ διεσκορπίζοντο. "Οταν ἥρωτων μετὰ τὴν νίκην τοὺς αἰχμαλώτους διατί ἔφυγον, ἐκεῖνοι ἀπεκρίνοντο : « Εἴδομεν ἔναν ἄνδρα ξανθὸν καὶ λαμπρόν, ὃ ὅποιος ἐκάθητο ἐπὶ λευκοῦ ἵππου καὶ ἐφόρει ἴμάτιον λευκόν ». Καὶ τότε ἐνόσουν ὅλοι, ὅτι ὁ πανένδοξος Ἀθλοφόρος ἦτο ὁ ὁδηγῶν τὸν ἀγγελικὸν ἀόρατον στρατὸν καὶ συγχρόνως τὸν ὄρατὸν στρατὸν τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς πόλεως του.

Καὶ ἀφοῦ ἔσωζε τὴν πόλιν του, ἐπέστρεψε πάλιν ὁ Μεγαλομάρτυς εἰς τὸν πανάγιον Οἶκόν του. Καὶ τὸ πρόσωπόν του, λέγει τὸ παλαιὸν βιβλίον, ἀπὸ τὴν χαρὰν « λαμπηδόνας ὡς ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀπέπεμπεν ».

Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ κατὰ τοὺς ἰδίους χρόνους καὶ

ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἔχθρούς, ἀπὸ τοὺς φοβερούς Σλάβους, σφύζει τὴν πόλιν τῶν Πατρῶν (τὸ 807 μ.Χ.) δὲ « ἀήττητος καὶ ἀκαταγώνιστος στρατηγὸς καὶ τροπαιοῦχος ἀπόστολος "Ἄγιος Ἀνδρέας ».

Πόσας φορὰς δὲν ἔσφασε τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τοὺς πολιορκοῦντας ἔχθρούς ἡ μεγάλη Ὑπέρμαχος Στρατηγός, ἡ Θεοτόκος ;

Διὰ τὴν ἄγρυπνον αὐτὴν προστασίαν τῆς πόλεως του ἥτο ἀπέραντος ἡ εὐγνωμοσύνη, βαθυτάτη ἡ λατρεία, ἀκλόνητος ἡ πίστις τῶν κατοίκων αὐτῆς πρὸς τὸν μέγαν καὶ ὑπερένδοξον κηδεμόνα καὶ πολιοῦχον.

Συγκινητικὰ εἶναι τὰ ἀπειρα δείγματα τῆς λατρείας ταύτης. Μὲ κάθε τρόπον ἡ εὔσέβεια τῶν πολιτῶν ἐζήτησε νὰ διαιωνίσῃ τὴν μνήμην τοῦ μαρτυρίου καὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἅγίου.

Μὲ ἀπειρον εὐλάβειαν διαβάζονται παλαιὰ βιβλία, εἰς τὰ διποῖα ἐγράφησαν μὲ τοὺς πολέμους τῶν Σλάβων τὸ μαρτύριον καὶ τὰ θαύματα τοῦ καλλινίκου μάρτυρος.

Καὶ μὲ τὴν τέχνην ἀκόμη ἐξύμνησεν ἡ εὔσέβεια τῶν περασμένων αἰώνων τὸν ὑπερένδοξον Μεγαλομάρτυρα. Μὲ ώραιότατα ψηφιδωτὰ καὶ τοιχογραφίας ἐξεικόνισαν εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἐκκλησιῶν τὸν βίον καὶ τὸ μαρτύριον καὶ τὰ θαύματα τοῦ Ἅγιου Δημητρίου. Καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην θαυμάζομεν τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐκκλησίαν, τὴν μίαν σωζόμενην ἐκ τῶν τριῶν, τὰς δύοις ἀνήγειρεν εἰς τιμὴν τοῦ ὑπερενδόξου προστάτου τῆς πόλεως ἡ θερμὴ λατρεία τῶν κατοίκων.

« Ἡ Βυζαντινὴ Θεσσαλονίκη »

'Αδαμάντιος 'Αδαμαντίου

49. Α·Ι· - ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Στὸ χωριό μας, ποὺ δὲν εἶναι κι' ὅμορφύτερο στὴν πλάση,
μᾶς ἀφῆσαν οἱ γονιοί μας μιὰ γερόντισσα ἐκκλησιά.

Δὲν τῆς ἔχουμε φυιασμένο μαρμαρένιο εἰκονοστάσι,
τὰ καντήλια τῆς δὲν εἶναι κρουσταλλένια καὶ χρυσά.

Φτωχικὰ ντυμένους ἔχει καὶ τοὺς γέρους τῆς παπάδες,
ταπεινοὶ κι' οἱ δυό της ψάλτες εἶναι πάντα ἐργατικοί.

Στὰ μανάλια τῆς μεγάλες δὲν ἀνάβουμε λαμπάδες,
στὸν ἀφέντη 'Αι - Δημήτρη τὸ μικρὸ κεράκι ἀρκεῖ.

Κι' ὅμως στὸ μικρὸ της χῶρο, ποὺ ὅλους κι' ὅλους δὲ μᾶς πιά-
νει, τοῦ Θεοῦ τὸ μεγαλεῖο τὸ αἰσθανόμαστε τρανό.

Πουθενὰ πιὸ μυρωμένο δὲν καπνίζει τὸ λιβάνι,
πουθενὰ τὸ καντηλάκι δὲ σπιθάει πιὸ φωτεινό !

« Πρωινὸ ξεκίνημα »

Γεώργιος 'Αθάνας

50. ΠΑΣΧΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΚΙΑΘΟΝ

Ποτὲ δὲν θὰ τὸ λησμονήσω ! Καὶ μόνον ἡ ἀνάμνησίς του μὲ γοητεύει καὶ τώρα ἀκόμη. Τί εὔμορφον Πάσχα ! Νομίζω ὅτι ἔκτοτε δὲν εἶδα πλέον τοιοῦτο φαιδρόν, τοιοῦτο μελωδικόν καὶ εὐώδες Πάσχα. "Ολοι ἐγελοῦσαν ὡς μικρὰ ἀθῷα παιδία, ὅλα ἐμοσχοβολοῦσαν εἰς τὴν μικρὰν ἔκείνην νῆσον, ὅλα ἥσαν λαμπροφορεμένα. Τὰ περισσότερα παιδία εἶχον φορέσει καινουργῆ ὑποδήματα καὶ ἔκαμνον κρότον καὶ κρότον ἐπάνω εἰς τὰς πλάκας τῆς ἔκαλησίας.

Τί εὔμορφον Πάσχα ! Τὴν ψαλμῳδίαν του, μοῦ φαίνεται, δὲν τὴν ἤκουσα πλέον. "Ισως συνετέλεσε καὶ ἡ ἔκτακτος δροσερὰ ἀνοιξίς τοῦ ἔτους ἔκείνου τοῦ ἀλησμονήτου. Τὰ ἀηδόνια εἶχον ἔλθει τόσον ἐγγὺς εἰς τὴν κωμόπολιν, ὡστε μερικὰ ἀφόβως εἰσέδυσαν καὶ εἰς τὸ πυκνὸν τοῦ ναΐσκου κηπάριον καὶ συνώδευον καὶ ἔκεινα μὲ τὴν μαγευτικὴν μελωδίαν των τὸ γλυκύτατον « Χριστὸς ἀνέστη »

Τὸ καὶ θυμίαμα, ὑπάρχουν στιγμαῖ, κατὰ τὰς ὁποῖας νομίζω ὅτι τὸ αἰσθάνομαι ἀκόμη. "Ἐλεγον πῶς ἦτο θυμίαμα ἀπὸ τὴν Ἀγίαν" Ἀνναν, μονὴν τοῦ Ἀθωνος, γνωστὴν διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν ἐρημιτῶν αὐτῆς. 'Αλλ' ἵσως καὶ τὰ πάμπολλα τριαντάφυλλα τοῦ κηπαρίου τῆς ἐκκλησίας προσέφερον καὶ αὐτὰ τὸ ἄρωμα των τὸ μεθυστικόν. Καὶ ἥσαν τόσα πολλὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο! Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ μπάρμπα - Κώστας δὲ Ὁλλανδέζος τὰ ἔκοπτε καὶ τὰ ἐμοίραζε καθ' ἕκαστην εἰς τὰ παιδία τῆς γειτονιᾶς, διὰ νὰ μὴ φωνάζουν εἰς τὰ τρελὰ παιγνίδια των εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τοῦ ναοῦ καὶ διακόπτουν τὸν ἐσπερινὸν τοῦ γέροντος παπᾶ - Οἰκονόμου.

"Ο λαμπρὸς στολισμὸς τοῦ Πάσχα, δὲ κατὰ τὴν συνήθειαν γενόμενος ὑπὸ τῶν νυμφῶν τοῦ ἔτους ἐκείνου, παραμένει ἀκόμη βαθύτατα εἰς τὴν μνήμην μου μὲ τὰ ζωηρὰ χρώματά του, ὡς νὰ ἔζωγραφίσθησαν ἔκτοτε εἰς τὴν φαντασίαν μου μὲ ὅλην τὴν λάμψιν καλλιτεχνικῆς εἰκόνος ἀγιογράφου. "Ἐτυχε τὸ ἔτος ἐκεῖνο νὰ τελεσθοῦν καὶ πολλοὶ γάμοι καὶ, τὸ σημαντικότερον, ἐτυχε τὸ ἔτος ἐκεῖνο νὰ ἐργασθοῦν οἱ ναυτικοί μας, ὅσον σπανίως συμβαίνει. 'Ως ἐκ τούτου εἶχε συναχθῆ εἰς τὴν μικρὰν νῆσον ἀρκετὸν χρῆμα, τὸ ὅποιον, ὃπου ὑπάρχει, παρακολουθεῖται μὲ χαρὰν καὶ μὲ λάμψιν.

"Ω, τί Πάσχα ἐκεῖνο! Συνεφώνει μαζί μου καὶ ὁ γέρων ἱερεὺς Οἰκονόμος καὶ μοῦ ἔλεγε μετὰ ταῦτα καὶ ἐκεῖνος:

— Τί Πάσχα ἐκεῖνο, παιδί μου! "Ἐχεις δίκαιον.

Καὶ ἔλαμπον ἀπὸ χαρὰν γεμάτοι οἱ ὀφθαλμοί του, ὡς λάμπει τὸ καθαρὸν ποτήριον ἀπέναντι τοῦ φωτός.

Γλυκοχαράζει πλέον. Ροδίζει εῦμορφα ἢ αὔγῃ προσπαθοῦσα νὰ διασπάσῃ τῆς νυκτὸς τὴν μαύρην καλύπτραν.

ἡ ὁποία ἀπλοῦται ἀκόμη εἰς τὸ μικρὸν χωρίον μου καὶ εἰς τὸν εὔμορφον λιμένα του, τοῦ ὁποίου τὰ νερά ἀκίνητα ἡσυχάζουν εἰς τὴν σιωπηλὴν γαλήνην τῆς νυκτός. Οὕτε δὲ φλοῖσβος δὲ μελωδικὸς ἀκούεται εἰς τὴν ἄμμον κάτω. Τὰ ἀστρα τρέμουν παιγνιώδη εἰς τὸ στερέωμα, ὡς νὰ τὰ ἔξηγειρον τώρα ἐκ τοῦ βαθέος ὑπνου· αἱ πρῶται ἀκτῖνες τῆς αὐγῆς. Δύο γλυκόλαλοι ἀηδόνες κελαδοῦν τὸ ἐωθινὸν εἰς τὸ κηπάριον, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἀναδίδεται εὐωδία μεθυστικὴ ἀρωμάτων.

Οἱ ἀναστάσιμοις ὕμνοις ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἀναμέλπεται τόσον περιπαθῶς καὶ τόσον γοητευτικῶς, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ παρατεταγμένοι ἔξω εἰς τὴν πλατεῖαν ναῦται, διὰ νὰ πυροβολοῦν, λησμονοῦν τὸ χαρμόσυνον ἔθιμον παρασυρόμενοι ἀπὸ τῆς γλυκείας φαλμωδίας τὸν ἀντίλαλον. Μέσα εἰς τοὺς χοροὺς εἶχον καταλάβει τὰ στασίδια των ὅλων· οἱ προύχοντες ἔνθεν καὶ ἔνθεν, φοροῦντες τὰ καλά των καὶ κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των.

Σεμνὴ εἰς ὅλην τὴν ἀπλότητα αὐτῆς ἡ παράταξις. "Οπισθεν δὲ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ οἱ νησιῶται, ὅλοι ναυτικοὶ καὶ γεωργοὶ, ἀνάμεικτοι. Καὶ πρὸς τούτοις τὰ παιδία, καθένα μὲ τὸ κόκκινον αὐγὸν εἰς χεῖρας, γεμάτα χαράν.

Μετ' ὀλίγον ρεῦμα φωτὸς ἔξεχύθη εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ ἔλαβε διαφόρους διευθύνσεις ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πολίχνης. "Εληξεν ἡ λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως, καὶ οἱ πιστοὶ νησιῶται, κρατοῦντες ἀναμμένην τὴν λαμπάδα τοῦ Πάσχα, μετέβαινον μὲ ἀγαλλίασιν εἰς τοὺς οἴκους των νὰ φέρουν εἰς αὐτοὺς τὸ φῶς, τὴν χαράν, τὴν Ἀνάστασιν. Καὶ ἥκούντο ζωηρῶς καὶ χαρμοσύνως διασταυρούμεναι αἱ εὐχαί.

— Χριστὸς ἀνέστη !

— Ἀληθῶς ἀνέστη !

Κατόπιν ὅλον ἔκεινο τὸ Ἀναστάσιμον φῶς, ὅλη ἔκεινη
 ἡ χαρὰ διεσπάρη μέσα εἰς τοὺς οἰκίσκους τῆς μικρᾶς πολί-
 χνης, ἔκαστος τῶν ὁποίων μετεβλήθη εἰς ναὸν ἑορτάζοντα.
 Καὶ τὸ ἀχόρταστον Πασχάλιον ἄσμα ἐψάλλετο ὑπὸ τὸ
 τσούγκρισμα τῶν αὐγῶν καὶ τὴν ἀνέκφραστον χαρὰν τῶν
 παιδιῶν, τὰ δποῖα ἡγρύπνησαν πρώτην φορὰν διὰ τὴν
 γλυκυτάτην αὐτὴν ἀπόλαυσιν, τὴν στιλπνὴν χαρὰν ὡς τὸ
 στιλπνὸν κέλυφος τοῦ πασχαλινοῦ αὐγοῦ.

« Διηγήματα », τόμ. B'

'Αλέξανδρος Μωραϊτίδης

51. ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

Χριστὸς ἀνέστη ! Ἀνοίγουν
καὶ ὑμνολογοῦν τὰ χεῖλη.
Ἐχθροὶ καὶ φίλοι σμίγουν
καὶ γίνοντ’ δλοι φίλοι.
Χριστὸς στὸ θρόνο ἀνέβη
κι’ ἀγάπη βασιλεύει !

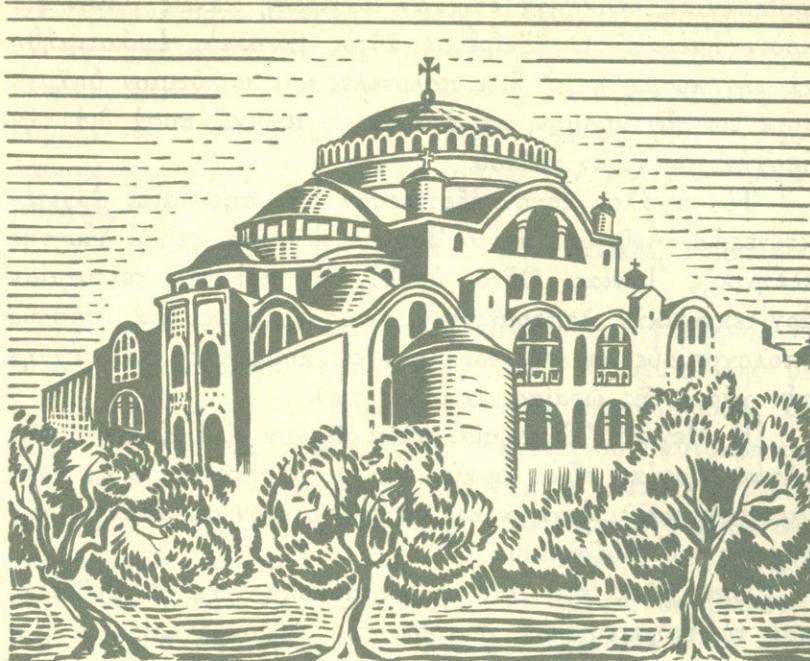
‘Ο Θάνατος ἔχάθη,
δ “Ἄδης ἐνικήθη,
ἀφάνισε τὰ πάθη
κι’ ἐνδόξως ἀνεστήθη
δ Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου,
δ Πλάστης καὶ Θεός μου.

‘Ημέρα δοξασμένη,
χαριμόσυνη, μεγάλη !
‘Η φύσις ἀνθισμένη
« Χριστὸς ἀνέστη ! » ψάλλει.
Κώδων χαρᾶς σημαίνει...
Χαρῆτε, λυπημένοι !

Τὸ μέγα Πάσχα σπέρνει
παντοῦ χαρὲς κι’ ἐλπίδες
κόκκιν’ αὐγὰ μᾶς φέρνει
κι’ δλόχρυσες λαμπάδες
καὶ ὑμνους καὶ τραγούδια.

Αριστομένης Προβελέγγιος

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

52. Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

‘Η φημισμένη ‘Η Αγία Σοφία είς τὴν Κωνσταντινούπολιν,
ἐκκλησία δηλαδὴ ὁ ναὸς τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ, εἴναι
ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἡ πλέον φημισμένη ἐκκλη-
σία, ποὺ οἰκοδόμησαν οἱ Βυζαντινοὶ πρόγονοί μας.

Τὴν ἀνέγερσίν της τὴν ἥρχισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰου-
στινιανὸς είς τὰ 532 μ. Χ. καί, διὰ νὰ ἀποπερατωθῇ, ἔχρει-

άσθησαν ἐξ ὀλόκληρα ἔτη, ἀν ἀφαιρέσῃ κανεὶς μόνον εἰ-
κοσιν ἡμέρας. Ὁ ἐξαίρετος αὐτὸς βασιλεὺς ἐφιλοτιμήθη
νὰ τὴν κοσμήσῃ μὲ δ, τι πολυτελές καὶ πολύτιμον ὑπῆρχε
τότε εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐδαπάνησε μυθικὰ ποσὰ διὰ τὴν
ἐποχήν του χάριν τούτου.

Τὸ μεγάλον ἔργον ἐξετέλεσαν δύο σπουδαῖοι ἀρχιτέ-
κτονες, ὁ Ἀνθέμιος καὶ ὁ Ἰσίδωρος, τέκνα καὶ οἱ δύο τῆς
ἔλληνικῆς Ἰωνίας. Οὗτοι ὑπελόγισαν καὶ τὴν τελευταίαν
ἀρχιτεκτονικὴν λεπτομέρειαν μὲ τολμηρούς καὶ σοφούς
ὑπολογισμούς καὶ τῆς ἐδώρισαν εἰς κομψότητα καὶ τέχνην
τὴν χάριν τῆς ὥραίας πατρίδος των.

Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, ὅπως ἔλεγον οἱ Βυζαντινοὶ τὴν
Ἀγίαν Σοφίαν, εἶναι ὥραῖος καὶ μεγαλοπρεπῆς ναός, πρα-
γματικὸν καλλιτέχνημα καὶ τὸ τελειότερον οἰκοδόμημα τῆς
τέχνης τοῦ Βυζαντίου.

Ἐπὶ χίλια ἔτη ἦτο ἡ μητρόπολις τῆς Ὁρθοδοξίας
καὶ τὸ θρησκευτικὸν κέντρον τῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ ἡ
ζωὴ της εἶναι στενὰ συνδεδεμένη μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν
ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐκεῖ μέσα ἥρχιζε κάθε θρη-
σκευτικόν, πολιτικὸν καὶ πολεμικὸν γεγονός καὶ εἰς τὴν
Ἀγίαν Σοφίαν ἔπαιρνε τέλος. Εἰς αὐτὴν ἔγινε καὶ ἡ ἀλη-
σμόνητος τελευταία λειτουργία ὀλίγας ὥρας πρὸ τῆς ἀλώ-
σεως, ποὺ ἤναψε τὴν λαμπάδα τῆς ἐλπίδος διὰ τὴν ἀνά-
στασιν τοῦ Ἐθνους.

Τέχνη καὶ κάλλος Τὸ ἐξωτερικὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας δὲν
φανερώνει τίποτε ἀπὸ τὸ κάλλος καὶ τὴν
τέχνην της. Εἶναι κτήριον φορτωμένον μὲ τοίχους, ποὺ
τὸ περιτριγυρίζουν, καὶ εἰς τὴν κορυφήν του καθεταὶ βα-
ρύνς ὁ τροῦλος εἰς ὕψος 50 μέτρων ἀπὸ τὴν γῆν.

Ἄλλὰ μία βυζαντινὴ ἐκκλησία δὲν κρίνεται ἀπὸ τὸ

έξωτερικόν, ὅπως ὁ ἀρχαῖος ναός. "Ολοι οἱ θησαυροὶ εἰναι ἐντὸς αὐτῆς· διότι ἔκει μέσα συγκεντρώνονται οἱ χριστιανοί, ἔκει γίνεται ἀπὸ τὸν ἵερεα ἡ λειτουργία. Δι' αὐτὸς ἔπειτε νὰ εἰσέλθης εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, διὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὴν τέχνην της, διὰ νὰ χαρῆς τὴν μαγείαν τῆς εὔμορφιᾶς της.

"Ἄς κάμωμεν λοιπὸν ἔως ἔκει μίαν εὐσεβῆ ἐπίσκεψιν.

'Επάνω ἀπὸ τὴν ἑσωτερικὴν θύραν τοῦ νάρθηκος ἔβλεπες ὥραιοτάτην ψηφιδωτὴν εἰκόνα. 'Ο Λυτρωτὴς μὲ κατάλευκον μετάξινον μανδύαν κάθεται μεγαλοπρεπῶς εἰς τὸν θρόνον του· εἰς τὰ πόδια του γονατισμένος ὁ αὐτοκράτωρ μὲ τὴν βασιλικὴν πορφύραν προσεύχεται ταπεινός. 'Απὸ τὴν πρώτην στιγμὴν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν θείαν δύναμιν καὶ αἰωνιότητα.

"Οταν ἔπειροῦσες τὴν θύραν, θὰ ἔμενες θαμβωμένος ἀπὸ τὰς μακρὰς σειρὰς τῶν κιόνων· ὑψώνοντο ἄλλοι ἀπὸ πράσινα καὶ ἄλλοι ἀπὸ πορφυρένια μάρμαρα, καὶ ἥσαν στεφανωμένοι μὲ λευκὰ κιονόκρανα, ποὺ εἶχον δαντελλωτὰ σκαλίσματα.

Καμπυλόγραμμοι ἀψίδες ἥνωνον ἀνὰ δύο τούς κίονας μὲ πολλὴν χάριν.

Εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ ναοῦ τέσσαρες μεγάλοι στῦλοι, μὲ τὰς ἀρμονικὰς ποὺ τοὺς ἥνωνον ἀψίδας, δέχονται τὸν μεγάλον καὶ βαρὺν θόλον, τὸν τρούλλον. Καὶ δύμας αὐτὸς φαίνεται ὡσὰν νὰ κρέμεται ἐλαφρὰ - ἐλαφρὰ ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἀπὸ ἀόρατον χρυσῆν ἄλυσιν !

Φῶς, πολὺ φῶς, περιχύνεται ἀπὸ παντοῦ. 'Ο κολοσσιαῖος ναὸς παρὰ τὸν ὅγκον του φαίνεται ἐλαφρὸς μὲ τὴν ἀρμονίαν τοῦ φωτὸς καὶ τῶν χρωμάτων, τὴν χάριν τῶν γραμμῶν καὶ τὸν ἀπαστράπτοντα πλούσιον στολισμόν.

Κάτω ἀπὸ τὸν θόλον ὑψωμένος ὡς πύργος ἀπὸ πολύχρωμα μάρμαρα λάμπει χρυσοποίκιλτος ὁ ἄμβων, τὸν διποῖον ἐδόξασεν ἔνας Φώτιος· λάμπει καὶ ὁ βασιλικὸς θρόνος, τὸν διποῖον ἐτίμησαν ὁ Ἡράκλειος, ὁ Βουλγαροκτόνος καὶ τόσοι ἄλλοι αὐτοκράτορες.

Ἄντικρῳ ἀπὸ τὴν εἰσοδον, εἰς τὸ Ἱερὸν καὶ ἐπάνω εἰς τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν, λαμποκοποῦν τὰ ὀλόχρυσα Εὐαγγέλια μὲ τὰ πολύτιμα πετράδια καὶ τὰ χρυσᾶ σκεύη· λάμπουν καὶ τὰ πολύχρωμα μάρμαρα τοῦ τέμπλου καὶ τὰ κρεμασμένα εἰς αὐτὸν πολύτιμα ἀφιερώματα τῶν πιστῶν.

"Οπου καὶ νὰ στρέψῃς τὰ μάτια σου, θὰ ἴδης παντοῦ ὥραιας ψηφιδωτὰς εἰκόνας τῆς πίστεως ἀπὸ μωσαϊκὰ χρυσᾶ ἢ βαθυγάλαζα, ποὺ φεγγοβολοῦν.

Σειραὶ ἀπὸ πολυελαίους μὲ ἀργυροδεμένα κρύσταλλα ἥνωνον κάτω ἀπὸ τὰς τολμηρὰς ἀψιδας τοὺς κίονας, πὸν ἔνα μὲ τὸν ἄλλον, καὶ ἔχυνον τὸ φῶς των, ποὺ ἡνώνετο μὲ τὸ φῶς τῶν ἀναριθμήτων χρυσῶν κανδηλῶν. Καὶ τὰ πολύχρωμα μάρμαρα μὲ τὰ ὥραια κυματιστὰ νερὰ ἀποτελοῦν μίαν ἔγχρωμον ἀρμονίαν καὶ ἀστράπτουν, ἄλλα ἐπάνω ἀπὸ τοὺς κίονας καὶ ἄλλα κάτω εἰς τὸ δάπεδον.

Γαλάζια, πράσινα, σμαράγδινα, κόκκινα, κίτρινα, ροδόχροα, λευκὰ μάρμαρα ἀπὸ χίλιους τόπους καὶ χίλια λατομεῖα ἀποτελοῦν πολυανθισμένον κῆπον καὶ λαμποκοποῦν τὰ χρώματά των καὶ φέγγει ὅλος ὁ ναός.

Καὶ ἀπὸ τὰ εἴκοσι τέσσαρα μεγάλα παράθυρα τοῦ θόλου καὶ τὰ ἄλλα ἀδέλφια των τοῦ κτηρίου κατεβαίνει τὴν ἡμέραν καὶ περιχύνεται εἰς ὅλον τὸν ναὸν ἀφθονον τὸ φῶς· φωτίζει τὴν λαμπρὰν καὶ ὥραιαν διακόσμησιν, ποὺ νομίζεις ὅτι ἡ Ἀγία Σοφία εἶναι εἰς ὀλοφώτεινος ἥλιος, ποὺ ἐκπέμπει μυρίας ἀκτῖνας καὶ μυρίας λάμψεις!

Κατοικία Τί μεγαλεῖον δὲν ἐνέπνεεν δ χῶρος τοῦ ναοῦ !
·Υψίστου 'Ο ἐπισκέπτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας μὲ
 τὴν φαντασίαν του ἀς ἀνάψη τώρα τοὺς με-
 γάλους πολυελαῖους καὶ τὰς ἀναριθμήτους κανδήλας, ἀς ἐν-
 θυμηθῇ τὰς θαυμασίας πομπὰς καὶ λειτουργίας, τὰς στέ-
 φεις, τὰς συνόδους, καὶ τότε θὰ ἐννοήσῃ τί ἦτο ἡ 'Αγία
 Σοφία !

'Ο χριστιανός, λέγει κάποιος Βυζαντινὸς χρονογράφος,
 ἥσθανετο ὅτι ὁ Κύριος εἶναι κάπου ἔκει πλησίον καὶ ὅτι
 εὐχαρίστως παραμένει εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, τὸν ὅποῖον ὁ ἀν-
 θρωπος οἰκοδόμησεν ως κατοικίαν τοῦ Ὑψίστου.

Nικόλαος A. Κοντόπουλος

53. Ο ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Β' ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ

Η πορεία του Νέος δ Βασίλειος ἥρχισε τοὺς ἀγῶνάς του ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Χωρὶς νὰ τοὺς σταματήσῃ ποτὲ καὶ χωρὶς νὰ κουρασθῇ ποτέ, ὡς νὰ ἥτο χαλύβδινος, τοὺς ἔξηκολούθησε μέχρις ὅτου ἐγήρασε· καὶ τότε μόνον, τὸ 1018 μ. Χ., κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ τὸ σκληρὸν καὶ πολεμικὸν τοῦτο ἔθνος.

"Ολα τὰ βουλγαρικὰ φρούρια, τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, εἴχον παραδοθῆ· δ τελευταῖος τσάρος εἶχε φονευθῆ· ἡ τσαρίνα μὲ τοὺς τρεῖς υἱούς της καὶ τὰς ἐξ θυγατέρας της εἶχε πέσει εἰς τοὺς πόδας τοῦ νικητοῦ εἰς τὴν Ἀχρίδα, τὴν μητρόπολιν τῆς Βουλγαρίας, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπιείκειάν του.

Ἡ νίκη ἥτο πλήρης καὶ δριστική. Βουλγαρικὸν κράτος δὲν ὑπῆρχε πλέον!

'Αντὶ ὅμως νὰ ἐπιστρέψῃ δ γηραιὸς πολεμιστὴς μέσω Θεσσαλονίκης εἰς τὴν πρωτεύουσαν, διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἐπὶ

τέλους, αύτὸς ἡκολούθησε τὴν πρὸς νότον ὁδόν. Τί ἔζητει;
Διατί τόσοι νέοι κόποι;

Ασφαλῶς ἥθελεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς νοτίους ἐπαρχίας, διὰ νὰ δώσῃ μόνος του τὰς ὁδηγίας εἰς τὰς διαφόρους ἀρχὰς πῶς νὰ φροντίσουν διὰ τὴν ἀνάρρωσιν τῆς κατεστραμμένης ἀπὸ τὰς συνεχεῖς βουλγαρικὰς ἐπιδρομὰς χώρας. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἥθελε νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς Ἀθήνας.

Οταν ἔφθασεν εἰς Θεσσαλίαν, ἡ πορεία του μετεβλήθη εἰς ἀληθινὸν θρίαμβον. Οἱ ἀγρόται φαιδροὶ καὶ ἄδοντες προσήρχοντο εἰς τὸν δρόμον του κατὰ πλήθη, διὰ νὰ ἐπευφημήσουν τὸν ἀπεσταλμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βασιλέα, ὁ ὅποιος τοὺς ἀπήλαξεν ἀπὸ τὸν μισητὸν ἔχθρόν τοῦ λοιποῦ θὰ ἔσπειρον καὶ θὰ ἔθεριζον χωρὶς τὸν φόβον τῆς καταστροφῆς τοῦ κόπου των!

Διερχόμενος ἔπειτα τὸν Σπερχειὸν ἐστάθη νὰ θαυμάσῃ τὸ πεδίον τῆς μάχης, ὃπου πρὸ 24 ἔτῶν ὁ στρατηγός του Νικηφόρος Ούρανὸς ἡφάνισεν εἰς μίαν νύκτα ὀλόκληρον βουλγαρικὴν στρατιὰν καὶ ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν ἄγριον τσάρον Σαμουήλ. Καὶ ἐκεῖθεν, ἀφοῦ ἐπέρασε τὴν Φωκίδα, τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἔφθασε καὶ ἐστάθμευσεν εἰς Ἀθήνας.

Τὸ προσκύνημα Αἱ Ἀθῆναι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχον σχεδὸν λησμονηθῆναι ἵσαν μία μικρὰ ἐπαρχιακὴ πόλις τῆς ἀπεράντου Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ μετάβασις ὅμως τοῦ Βασιλείου ἦτο μεγάλη τιμὴ δι' αὐτὴν καὶ φανερώνει ὅτι δὲν εἶχε σβήσει ἀκόμη ἡ δόξα τῆς.

Ο πολεμιστὴς αὐτοκράτωρ ἐνόει καλῶς ὅτι αἱ νῦν καὶ του εἶχον ἐκμηδενίσει τὸν βουλγαρικὸν κόσμον καὶ ἐπομέ-

νως εἶχον φέρει τὴν νίκην εἰς τὸν ἔλληνικόν, τὸν Ἐλληνισμὸν δόλοκληρον.

Τὰς Ἀθήνας λοιπὸν ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ Ἐλληνισμοῦ ἦλθε νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ νὰ τιμήσῃ ὁ Ἐλλην βασιλεὺς· διότι καμμία ἄλλη πόλις τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχε τὴν φήμην καὶ τὴν δόξαν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἄλλα ὁ Βασίλειος εἶχε καὶ ἄλλον λόγον νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πόλιν.

Μετὰ τὰς Βλαχέρνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐλατρεύετο ἡ θαυματουργὸς Ὁδηγήτρια Θεοτόκος, εἰς τὴν καρδίαν τῆς Παναγίας ἦσαν αἱ Ἀθῆναι. Ἡ Παναγία «ἡ Ἀθηνιώτισσα» δὲν ἦτο μόνον προστάτης τῆς πόλεως· ἦτο καὶ ἐδῶ θαυματουργός.

Δι’ αὐτὸν αἱ Ἀθῆναι ἐθεωροῦντο οἱ πόλις καὶ ἡ Παναγία ἡ Ἀθηναία ἦτο οἱ ερώτατον προσκύνημα· ὅχι μόνον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ὀρθόδοξοι τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ τῆς Δύσεως καὶ τοῦ Βορρᾶ ἤρχοντο νὰ παρακαλέσουν τὴν Χάριν Τῆς.

Ναὸς τῆς Παναγίας ἦτο ὁ Παρθενών, ὁ δόποῖος ἦτο ἀκόμη ἀκέραιος καὶ εἶχεν ὅλον τὸ ἀρχαῖον κάλλος· τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιφήμου μνημείου εἶχε μεταβληθῆ εἰς λαμπρὸν ναὸν τῆς Θεομήτορος.

Τὴν Παναγίαν λοιπὸν τὴν Ἀθηνιώτισσαν ἦλθε νὰ προσκυνήσῃ ὁ εὐσεβὴς Βασίλειος.

Αἱ Ἀθῆναι ἔγιναν διπλοῦν προσκύνημα: διὰ τὴν δόξαν των καὶ διὰ τὴν πίστιν των.

Ἡ λησμονημένη πόλις, ὅταν ἐξύπνησεν, εἶδε παλαιὰς ἥμέρας δόξης. Τὰ αὐτοκρατορικὰ τάγματα, σκονισμένα ἀκόμη ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ τὴν πορείαν, παρετάχθησαν μεγαλοπρεπῶς· αἱ σημαῖαι των μὲ τὸν δικέφαλον, ὑπερήφανοι

διὰ τὰς τόσας νίκας, ἐκυμάτιζον εἰς ὑψηλούς κοντούς χαιρετίζουσαι τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὁ δαφνοιστεφανωμένος βασιλεὺς παρέλαβε τὸν στρατόν του καὶ ἀνῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

‘Η Ἀκρόπολις, ὁ ἐνδοξότερος λόφος τοῦ κόσμου, ἐλαμπρύνθη μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ ἐνδοξοτέρου ἀνδρὸς τοῦ Βυζαντίου. Καὶ ὁ Παρθενών, ἡ καρδία τῆς Ἑλλάδος, εἶδε διὰ πρώτην φορὰν συγκεντρωμένα εἰς τὸν ιερὸν βράχον τὰ ἐκλεκτότερα τέκνα ὅλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔως τὴν βορειοτάτην Μακεδονίαν καὶ τὴν νοτιωτάτην Κρήτην, τὰ δόποια ἀπετέλουν τὰ παλαίμαχα τάγματα τοῦ Βασιλείου. Τί εὐλογημένη εὔκαιρία!

‘Ο ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν ὑπεδέχθη πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Παρθενῶνος τὸν νικητὴν τῶν Βουλγάρων. Γύρω ἀπὸ τὸν γηραιὸν αὐτοκράτορα ἦσαν συγκεντρωμένοι οἱ πρόκριτοι καὶ ὅλαι αἱ ἀρχαὶ τῶν Ἀθηνῶν, διοικητικαί, δικαστικαί, ἐκκλη-

σιαστικαί, καθώς καὶ δλης τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου.

Ο λόφος τῆς Ἀκροπόλεως ἤκουσε τότε τοὺς πλέον θερμούς καὶ συγκινητικούς λόγους εὐγνωμοσύνης ὑπηκόων πρὸς τὸν ἄρχοντα, τὸν λυτρωτὴν τῆς πατρίδος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· καθε λόγον συνώδευον ζωηρόταται ἐπευφημίαι τοῦ λαοῦ καὶ τῶν προκρίτων.

Ο Βασίλειος εἰσῆλθεν ἐπειτα εἰς τὸν ναὸν κατάφωτον ἀπὸ τὰ ἀναρίθμητα φῶτα καὶ ἐγονάτισε πρὸ τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνος τῆς Παναγίας, διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς εὐχαριστίας του διὰ τὴν νίκην...

Αλλὰ δὲν ἡρκέσθη μόνον εἰς ἀπλᾶς εὐχαριστίας· καὶ μὲν ἔργα ἔδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην του.

Το ἀρχαιότατον ἔθιμον νὰ ἀφιερώνεται ἐν μέρος τῶν λαφύρων εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ὁ Παρθενών ἔδειχθη δύο φορᾶς τὰ ἀφιερώματα δύο γενναίων τέκνων του Ἑλληνισμοῦ, τὰ δόποια κατὰ σύμπτωσιν ἥσαν Μακεδόνες.

Ο Ἀλέξανδρος, πρὸ 1350 περίπου ἐτῶν, ἐστειλεν ἀπὸ τὰ λάφυρα τῆς νίκης του τριακοσίας περσικὰς πανοπλίας νὰ ἀναρτηθοῦν εἰς τὸν Παρθενῶνα, ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς· ἐξεδήλωνε τοιουτοτρόπως τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τοὺς θεούς.

Καὶ ὁ Βασίλειος δὲν ὑστέρησεν. Αἱ εὔσεβεῖς αὐτοκρατορικαὶ χεῖρές του ἐπλούτισαν τὸν Παρθενῶνα, ναὸν τῆς Παναγίας τώρα, μὲ ἀνεκτίμητα κειμήλια, λάφυρα ἀπὸ τὸ βασιλικὸν βουλγαρικὸν θησαυροφυλάκιον τῆς Ἀχρίδος.

Αφθονα ἥσαν τὰ προσφερθέντα δῶρα, ὅπως ἀναφέρουν οἱ ἱστορικοί. Μία χρυσῇ περιστερά, σύμβολον του Ἅγιου Πνεύματος, ἀνηρτήθη ὑπεράνω τῆς Ἅγιας Τραπέζης. Εἰς

χρυσοῦς λύχνος, ἀριστούργημα τέχνης, ἔκαιεν ἀκοίμητος
ώς κανδήλα εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Ἀθηνιώτισσαν.

Μὲν βασιλικὴν δαπάνην ἐπεσκευάσθησαν ὅλοι οἱ ναοὶ
τῆς πόλεως καὶ διὰ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τὸ ταμεῖον τοῦ βα-
σιλέως μὲν γενναιοδωρίαν ἐφρόντισεν. Ἀσφαλῶς αἱ ψυχαὶ
τῶν νικητῶν τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμῖνος ὡμίλησαν
εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ νικητοῦ τῶν Βουλγάρων! . . .

Τὸ προσκύνημα τοῦ Βασιλείου εἰς τὴν Παναγίαν μὲ
ώραίους στίχους ὑμνησε καὶ ὁ ποιητὴς Δροσίνης :

*Βαριά, ἀπ' τῇ σαραντάχρονῃ καβάλα σκονδιασμένα,
τῶν Προπυλαίων τὰ μάρμαρα πατώντας ἀντρειωμένα,
τοῦ βασιλιᾶ προσκυνητῆ βροντοῦ τὰ φτερνιστήρια.
Στὴν Παναγιὰ Ἀθηνιώτισσα φέρνει τὰ νικητήρια.
Τὸ περιστέρι τὸ χρυσό, ποὺ τὰ φτερὰ ζυγίζει,
κι' ἀνασαλεύει κρεμαστό, χωρὶς νὰ φτερούγιζῃ,
καὶ τὸ χρυσό, μονόφωτο θαυματουργὸ καντήλι,
πού' χει τὸ λάδι τον ἄσωτο κι' ἄκαγο τὸ φυτίλι . . .*

‘Ο Βασίλειος, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε πλέον τὸν σκοπὸν του,
ἀπέπλευσε μὲ τὰ στρατεύματά του ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ διὰ τὴν
βασίλισσαν πόλιν’ ἐκεῖ τὸν ἀνέμενεν ὁ λαμπρὸς καὶ δίκαιος
θρίαμβος τοῦ νικητοῦ . . .

Νικόλαος Α. Κοντόπουλος

54. Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

‘Ο Διγενής ψυχομαχάει κ’ ή γῇ τόνε τρομάσσει.
Βροντᾶ κι’ ἀστράφτει ὁ οὐρανὸς καὶ σειέται ὁ ἀπάνω κόσμος
κι’ ὁ κάτω κόσμος ἄνοιξε καὶ τοίζουν τὰ θεμέλια,
κ’ ή πλάκα τὸν ἀνατριχιαῖ, πῶς θὰ τόνε σκεπάσῃ,
πῶς θὰ σκεπάσῃ τὸν ἀιτὸ τῆς γῆς τὸν ἀντρειωμένο.

‘Η ἀνδρικὴ φωνὴ μὲ τὴν κρητικὴν προφορὰν ἥκουετο
εἰς τὸ ραδιόφωνον. “Ολος ὁ θαυμασμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ
διὰ τὸν μεσαιωνικὸν μας ἥρωα ἔχει συγκεντρωθῆ εἰς τοὺς
στίχους καὶ τὴν μουσικὴν αὐτοῦ τοῦ δημοτικοῦ ἄσματος.

‘Ο γηραιός Κρητικός, τὸν ὅποιον ἀποκαλοῦν ἀκόμη

καπετάν Μανόλην, κάθηται πλησίον τοῦ ραδιοφώνου μετά τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τῆς θυγατρός του. Πρὸ δὲ ὀλίγων ἡμερῶν ἥλθεν ἐκ Κρήτης καὶ διέρχεται τὰς περισσοτέρας ὥρας του μετὰ τῶν δύο ἑγγονῶν του, τοῦ Γεωργίου καὶ τοῦ ὄμωνύμου του Μανόλη. Καὶ αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὅλοι παρακολουθοῦν τὴν ἐκπομπὴν τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ 'Αθηνῶν, ἡ ὁποίᾳ μεταδίδει δημοτικὰ κρητικὰ ἄσματα.

Φαίνεται ὅτι πολὺ συνεκινήθη ὁ παλαιὸς ἀγωνιστής, διότι ἡκούσθη νὰ συνοδεύῃ τὸ ἄσμα μὲ δλίγον τρέμουσαν, ἀλλὰ ἀρμονικὴν φωνήν.

— Παππού, πόσον ὡραῖα τραγουδᾶς! τοῦ εἶπεν ὁ μικρὸς Μανόλης, μόλις ἐτελείωσεν ἡ ἐκπομπή. Θὰ μᾶς εἰπῆς καὶ ἄλλα τραγούδια;

— Παιδιά μου, ποτὲ δὲν ὑπῆρξα καλὸς τραγουδιστής. Εἰς τὴν Κρήτην ὑπάρχουν πολλοὶ ἄριστοι τραγουδισταί, ὅπως ὑπάρχουν καὶ ἄριστοι πολεμισταί, πολὺ ἀνώτεροι ἀπὸ ἐμένα. 'Αλλ' αὐτὸ τὸ τραγούδι τοῦ Διγενῆ τὸ ἐτραγουδούσαμεν ὅλοι, ὅταν ἐπηγαίναμεν εἰς τὸν πόλεμον. "Οσον γενναῖος καὶ ἀν ἦτο κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς, πῶς ἡδύνατο νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν Διγενῆ μας;

'Ο γέρων εἶπεν αὐτοὺς τοὺς λόγους, ὡς νὰ ἥθελε νὰ δικαιολογηθῇ, διότι παρεσύρθη ἀπὸ τὴν συγκίνησίν του καὶ ἐτραγούδησε.

— Καὶ ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ Διγενῆς; ἥρωτησε τώρα ὁ μεγαλύτερος ἑγγονος, ὁ δεκαετής Γεώργιος.

— Αλήθεια, δὲν ἔχετε ἀκούσει διὰ τὸν Διγενῆ, τὸν μεγαλύτερον ἥρωα, ὁ δοποῖος ἐπάλαισε καὶ μὲ τὸν ἴδιον τὸν Χάροντα, ὅπως λέγει ἔνα ἄλλο τραγούδι;

'Ο γέρων ἐφαίνετο παραξενευμένος διὰ τὴν ἀμάθειαν τῶν ἑγγόνων του. Αὐτὸς καὶ οἱ συνομήλικοί του εἶχον μάθει

τόσα καὶ τόσα διὰ τὸν Διγενῆ, πρὶν ὑπάγουν ἀκόμη εἰς τὸ σχολεῖον.

— Πότε καὶ ποῦ ἔζησε, παππού, ὁ Διγενῆς; ἡρώτησε πάλιν ὁ Γεώργιος.

— Παιδί μου, ἐγὼ δὲν ἐπῆγα εἰς τὸ σχολεῖον περισσότερον ἀπὸ τρία ἔτη καὶ οὔτε ἀργότερον ἐφρόντισα νὰ μάθω περισσότερα διὰ τὸν Διγενῆ. Γνωρίζω μόνον ότι εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἥρωας ἀπὸ ὅσους ἐγέννησεν ἡ πατρίς μας. Καὶ ἔχω μάθει πολλὰ τραγούδια διὰ τὰ κατορθώματά του.

‘Ο κύριος Βασίλειος, ὁ γαμβρὸς τοῦ γέροντος καὶ πατήρ τῶν δύο παιδίων, ὁ ὄποιος μέχρι τῆς στιγμῆς παρηκολούθει σιωπηλὸς τὴν συζήτησιν, ἀπεφάσισε νὰ ἴκανοποιήσῃ τὴν περιέργειαν τῶν υἱῶν του.

« Παιδιά μου, ὅταν θὰ φοιτήσετε εἰς τὴν πέμπτην τάξιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, θὰ μάθετε τὴν ιστορίαν τοῦ Διγενῆ. Ἐγὼ τώρα θὰ σᾶς δώσω μόνον μερικὰς πληροφορίας.

»‘Ο Διγενῆς ἦτο ἀκρίτας, δηλαδὴ φύλαξ τῶν συνόρων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, καὶ ἔζησε πλησίον τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ. Ἔκεῖ τότε, κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα μ.Χ., ἦσαν τὰ σύνορα τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Ἀράβων. Καὶ καθημεριναὶ ἦσαν αἱ συγκρούσεις τῶν ἀκριτῶν πρὸς τοὺς ἀπελάτας, ὅπως ὡνομάζοντο οἱ ‘Αραβες λησταί, οἱ ὄποιοι ἔκαμπον ἐπιδρομὰς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος, ἐφόνευον ἢ ἤχμαλώτιζον τοὺς κατοίκους καὶ ἐλεγχάτουν τὰς περιουσίας των.

»‘Ο πατήρ τοῦ Διγενῆ ἦτο Σαρακηνός, δηλαδὴ ‘Αραψ, καὶ ὑπανδρεύθη τὴν Ἑλληνίδα σύζυγόν του, ἀφοῦ ἐδέχθη νὰ γίνη χριστιανὸς καὶ ὑπήκοος τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Διὰ τοῦτο ὁ υἱός των ὡνομάσθη Διγενῆς, διότι κατήγετο

ἀπὸ δύο γένη, ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν καὶ τὸ ἀραβικόν. Τὸ κύριον
ὄνομά του ἦτο Βασίλειος.

» Τὰ κατορθώματα τοῦ Διγενῆ, ὅταν ἦτο ἀκόμη μικρός,
κατέπληξαν τοὺς συγχρόνους του. Ἐφόνευσε λέοντας καὶ
ἄλλα θηρία εἰς τὸ κυνήγιον, εἰς ἡλικίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν μό-
νον μὲ παιγνίδια ἀσχολούμεθα.

» "Οταν ἐμεγάλωσε, τότε πλέον τὰ ἀνδραγαθήματά του
ἥσαν ὑπεράνθρωπα. Οἱ περιφημότεροι ἀπελάται, οἱ ὅποιοι
εἶχον τρομοκρατήσει ὅλην τὴν περιοχήν, ἢ ἐφονεύθησαν ἢ
ἐταπεινώθησαν ἀπὸ τὸν Διγενῆ. Τὸ δὲ καταπληκτικώτερον
εἶναι, ὅτι αὐτοὶ ἐπολέμουν πενήντα καὶ ἑκατὸ μαζί, ἐνῷ
ὅ Διγενῆς οὐδέποτε κατεδέχθη νὰ ἔχῃ ἔστω καὶ ἔνα μόνον
συνοδόν.

» Διὰ νὰ δείξῃ τὴν περιφρόνησίν του πρὸς τοὺς ἀπελά-
τας, ἔκτισεν ἔνα θαυμάσιον ἀνάκτορον εἰς τόπον ἐρημικόν,
ἀλλ' ὥραῖον, πλησίον τοῦ Εύφρατου, ὅπου ἐγκατεστάθη μετὰ
τῆς συζύγου του Εύδοκίας.

» Τριακόσιοι ἀπελάται πηγαίνουν νὰ ἀρπάσουν τὴν Εύ-
δοκίαν, ἀλλὰ νικῶνται ἀπὸ μόνον τὸν Διγενῆ. Εἰς τρομερὸς
δράκος μίαν ἡμέραν ὅρμῃ νὰ τὴν κατασπαράξῃ, ἀλλὰ πίπτει
ἀπὸ τὸ ξίφος τοῦ Διγενῆ.

» "Η φήμη του φαίνεται ὅτι ἔνοχλεῖ τὴν ὑπερήφανον καὶ
ἀγήτητον Μαξιμώ, βασίλισσαν τῶν Ἀμαζόνων, τῶν πολεμο-
χαρῶν γυναικῶν. Καὶ ἀποφασίζει νὰ μονομαχήσῃ μαζί του,
ὅταν τὸν βλέπῃ νὰ ἀντιμετωπίζῃ μόνος καὶ αὐτὴν καὶ τοὺς
συμμάχους της ἀπελάτας. Ἄλλα καὶ αὐτὴ νικᾶται καὶ σώ-
ζεται μόνον ἐλαφρῶς τραυματισμένη εἰς τὴν χεῖρα, διότι
ἦτο γυνὴ καὶ τὴν ἐλύπηθη ὁ Διγενῆς.

» "Ο Διγενῆς ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν τριάντα τριῶν ἔτῶν.
· Ήτο νέος ὡς ὁ Ἀχιλλεύς, ρωμαλέος ὡς ὁ Ἡρακλῆς καὶ

ένδοξος ώς ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὅπως ἔγραψε δι' αὐτὸν εἶς σοφός.

»Ο ‘Ελληνικὸς λαὸς ὅμως, ὁ δόποῖος τόσον πολὺ ἔθαυ-
μαζε τὰ κατορθώματά του, δὲν ἡδύνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι
ἀπέθανεν ὁ ἥρως, ὅπως ἀποθνήσκουν οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι. Ε-
φαντάσθη λοιπὸν ὅτι ἐπάλαισε μὲ τὸν Χάροντα καὶ μάλι-
στα παρ’ ὀλίγον νὰ τὸν νικήσῃ.

»Καὶ διὰ νὰ ὑμνήσῃ ὁ ‘Ελληνικὸς λαὸς τὰ κατορθώμα-
τα τοῦ Διγενῆ καὶ τῶν ἄλλων ἀκριτῶν, συνέθεσε πολλὰ
ώραῖα ἄσματα, τὰ δόποια ἄδονται μέχρι σήμερον εἰς πολλὰ
μέρη τῆς πατρίδος μας. Εἰς τὴν Κρήτην, εἰς τὴν Κύπρον
καὶ εἰς ὅσα μέρη ἔχουν ἐγκατασταθῆ Πόντιοι πρόσφυγες,
ἐκεῖ πρὸ πάντων ἀκούονται καὶ σήμερον τὰ ἀκριτικὰ ἄσματα».

‘Ο παππούς, τὰ δύο παιδιά καὶ ἡ μήτηρ των, ἡ κυρία
Ἐλένη, παρηκολούθουν τὴν διήγησιν τοῦ κυρίου Βασιλείου
ἄφωνοι. Φαίνεται ὅτι ἔκαμαν μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς αὐτοὺς
τὰ κατορθώματα τοῦ Διγενῆ.

Γεώργιος N. Καλαματιανός

55. ΜΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ ΕΚΠΟΛΙΤΙΖΕΙ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

‘Απερίγραπτος ύπηρξεν ἡ χαρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας “Οθωνος Α”, δταν ἐπὶ τέλους ἐπληροφόρήθη ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννης Τσιμισκῆς ἀπεδέχθη τὴν πρότασίν του νὰ συνδεθοῦν διὰ συγγενείας αἱ δύο δυναστεῖαι. Ἡ πριγκίπισσα Θεοφανώ, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Βασιλείου, ὁ ὄποιος ἀργότερον ἐπωνομάσθη Βουλγαροκτόνος, θὰ ὑπανδρεύετο τὸν διάδοχον τῆς Γερμανίας.’ Οθωνα.

Τὴν μεγίστην χαρὰν τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας καὶ τῶν ὑπηκόων του διὰ τὴν τιμήν, τὴν ὄποιαν ἔλαβον διὰ τοῦ

συνοικεσίου ἐκείνου, μαρτυροῦν μερικαὶ λεπτομέρειαι τῶν γάμων τοῦ "Οθωνος μετὰ τῆς Θεοφανοῦς.

Οἱ ἀνώτεροι Γερμανοὶ μεγιστᾶνες μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἐπίσκοπον Θεοδέριχον, ὁ ὅποῖος ἦτο συγγενῆς τοῦ βασιλέως, εἶχον μεταβῆναι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ ζητήσουν τὴν χεῖρα τῆς Θεοφανοῦς.

"Ο "Οθων ἐδέχετο νὰ καταπαύσῃ τὰς ἐχθροπραξίας κατὰ τῶν κτήσεων τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰ ἐκεῖ δικαιώματα τοῦ αὐτοκράτορος. Τοιουτότροπως ὁ Τσιμισκῆς ἔμενε μὲ ἐλευθέρας τὰς χεῖρας νὰ καταπολεμήσῃ τοὺς ἐχθρούς του εἰς τὴν Ἀνατολήν.

"Η Θεοφανὼ μετὰ τῆς συνοδείας τῶν Γερμανῶν μεγιστάνων ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔφθασεν εἰς Ρώμην, ὅπου τὴν ἀνέμενον ὁ πενθερὸς καὶ ὁ γαμβρός. Ἐκεῖ, εἰς τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ Ἅγιου Πέτρου, ἐτελέσθη τὸ μαστήριον τοῦ γάμου ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἰωάννου ΙΓ', τῇ 14ῃ Ἀπριλίου 972.

Οἱ γάμοι ἐκεῖνοι τοῦ "Οθωνος καὶ τῆς Θεοφανοῦς ἦσαν πρωτοφανὲς γεγονός διὰ τὴν Δύσιν κατὰ τὸν μεσαίωνα. "Ολοὶ οἱ μεγιστᾶνες τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας ἦσαν προσκεκλημένοι, ἀπειρον δὲ πλῆθος λαοῦ συνεκεντρώθη ἐντὸς τοῦ μεγαλυτέρου ναοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

"Ο Βασιλεὺς "Οθων Α' κατελήφθη ὑπὸ τόσου μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ, ὥστε ἐδώρισε δι' ἐπισήμου ἐγγράφου εἰς τὴν νύμφην του τὰς ἐπαρχίας Ἰστρίαν καὶ Πεσκάραν τῆς Ἰταλίας, μερικὰς νήσους εἰς τὰς Κάτω Χώρας καὶ πολλὰ κτήματα παρὰ τὸν Ρήγον εἰς τὴν Γερμανίαν.

Αἱ λεπτομέρειαι τῶν βασιλικῶν γάμων, τὰς ὅποιας ἀνεφέραμεν, δι' ἡμᾶς σήμερον δὲν ἔχουν βεβαίως μεγάλην

σημασίαν. Μεγάλην ὅμως ἴστορικὴν σημασίαν ἔχει ἡ δρᾶσις τῆς πριγκιπίσσης καὶ ἀργότερον βασιλίσσης Θεοφανοῦς.

‘Η μόλις δεκαοκταέτις Ἑλληνὶς πριγκίπισσα διεκρίνετο ὅχι μόνον διὰ τὴν σωματικὴν ὥραιότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν ψυχικὴν εὐγένειαν. Αἱ μεγαλοπρεπεῖς τελεταὶ καὶ ἡ γενναιοδωρία τοῦ πενθεροῦ τῆς δὲν τὴν ἐθάμβωσαν. Ἐκείνη ἔβλεπεν ὅτι ἔφευγεν ἀπὸ τὴν τότε πρωτεύουσαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ μετέβαινεν εἰς μίαν χώραν, ὅπου ἐβασίλευε πυκνὸν σκότος ἀμαθείας. Ἀντελαμβάνετο λοιπὸν ὅτι εἶχε μέγα ἕργον νὰ ἔκτελέσῃ.

Εἰς τὴν νέαν πατρίδα τῆς ὅχι μόνον Πανεπιστήμιον ἀνάλογον πρὸς τὸ περίφημον Πανδιδακτήριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ’ ἵτο σπάνιον φαινόμενον νὰ συναντήσῃ κανεὶς ἀνθρωπὸν μορφωμένον. Ἐλάχιστοι ἀνώτεροι κληρικοὶ ἐγνώριζον ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, οἱ δὲ εὐγενεῖς ἔζων εἰς ἑρημικοὺς πύργους καὶ ἡσγολοῦντο μόνον μὲ τὰς πολεμικὰς ἀσκήσεις καὶ τὸ κυνήγιον. Καὶ αἱ πόλεις εἰς ἓνα κάτοικον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔδιδον τὴν ἐντύπωσιν μεγάλων, ἀλλὰ πτωχῶν χωρίων.

Εἰς αὐτὴν τὴν νέαν πατρίδα τῆς ἤλθεν ἡ Θεοφανὼ καὶ τὴν ἡγάπησε μὲ δλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς της.

‘Ο αὐτοκράτωρ εἶχε στείλει ὡς συνοδοὺς τῆς πριγκίπίσσης μερικοὺς “Ἑλληνας σοφούς, οἱ ὅποιοι διὰ πρώτην φορὰν ἔδιδαξαν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα εἰς τοὺς ἀμαθεῖς Γερμανοὺς καὶ τοὺς ἄλλους ὑπηκόους τοῦ” Οθωνος. “Οταν δὲ οἱ κάτοικοι τῆς Δύσεως ἡδυνήθησαν νὰ μελετήσουν τοὺς ἀρχαίους “Ἑλληνας συγγραφεῖς, ἥρχισαν νὰ παρουσιάζουν μικρὰν κατ’ ἀρχὰς καὶ μεγαλυτέραν ἀργότερον πνευματικὴν πρόοδον.

‘Η κομψότης τῆς ἐνδυμασίας, ἡ εὐγένεια τῶν τρόπων

καὶ πρὸ πάντων ἡ φιλανθρωπία, ἡ ὁποίᾳ ἦτο πολὺ ἀνεπτυγμένη εἰς τὸ Βυζάντιον, εἰσήχθησαν εἰς τὴν Δύσιν ὑπὸ τῆς Θεοφανοῦς.

Οἱ ὑπήκοοι τοῦ "Οθωνος Α'" ἡγάπησαν τὴν νεαρὰν πριγκίπισσαν, διότι ἔξετίμησαν τὰ μεγάλα ψυχικά της χαρίσματα. Καὶ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ὅταν ἔβλεπον τὰ πολλὰ καλά, τὰ ὁποῖα ὥφειλεν ἡ πατρίς των εἰς αὐτήν, ἡ ἀγάπη των μετεβλήθη εἰς πραγματικὴν λατρείαν.

"Ἐν ἔτος μετὰ τὸν γάμον ἀπέθανεν ὁ "Οθων Α'" καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὁ "Οθων Β'", ὁ σύζυγος τῆς Θεοφανοῦς. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ἔζησεν ὀλίγα ἔτη καὶ ἡ Θεοφανὼς ἔμεινε κήρα καὶ ἐπίτροπος τοῦ υἱοῦ της "Οθωνος Γ'" ἀρκετὰ νέα ἀκόμη.

Μὲ ἀληθινὴν βασιλικὴν ἀξιοπρέπειαν κατέπνιξε τὸν πόνον της διὰ τὸν πρώτον θάνατον τοῦ συζύγου της καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως - υἱοῦ της καὶ εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν τοῦ λαοῦ της. Ἡ Γερμανία ἦτο πλέον δι' αὐτὴν ἡ πατρίς, διὰ τὴν ὁποίαν ὥφειλε νὰ μὴ ὑπολογίζῃ οὕτε κόπους οὕτε χρήματα.

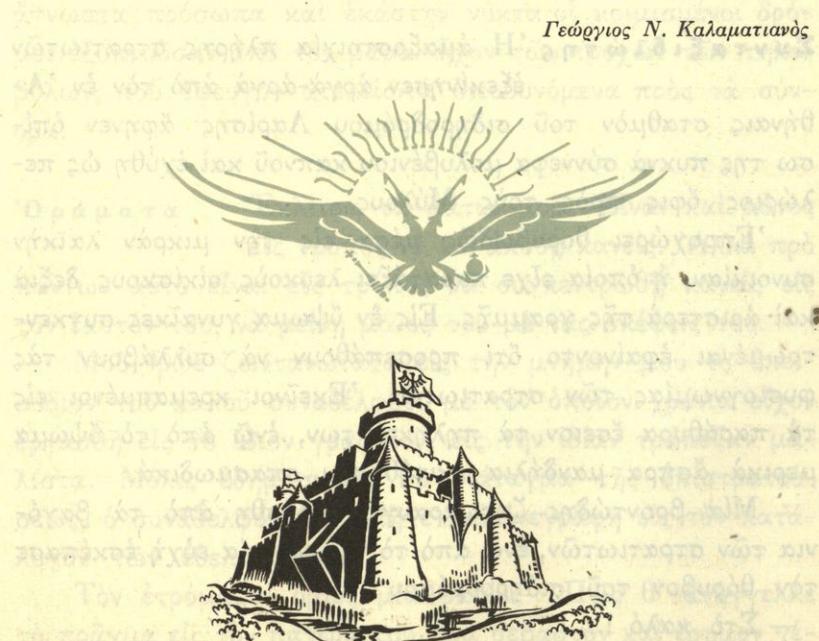
Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν μεγάλον σκοπόν της ἡ Θεοφανὼς ἔπρεπε νὰ ζητῇ διαρκῶς τὴν βοήθειαν τῆς πρώτης πατρίδος της, τοῦ Βυζαντίου. Οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ ἄλλοι Εύρωπαιοι ὑπήκοοι της ἤδυναντο νὰ προσφέρουν μόνον χρήματα. Ἀλλ' ἐχρειάζετο καὶ ἀνθρώπους, οἵ ὁποῖοι δὲν εύρισκοντο ἐκεῖ. Ἐκάλεσε λοιπὸν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν σοφοὺς καὶ ὄργανωτὰς τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν φιλανθρωπικῶν ἴδρυμάτων.

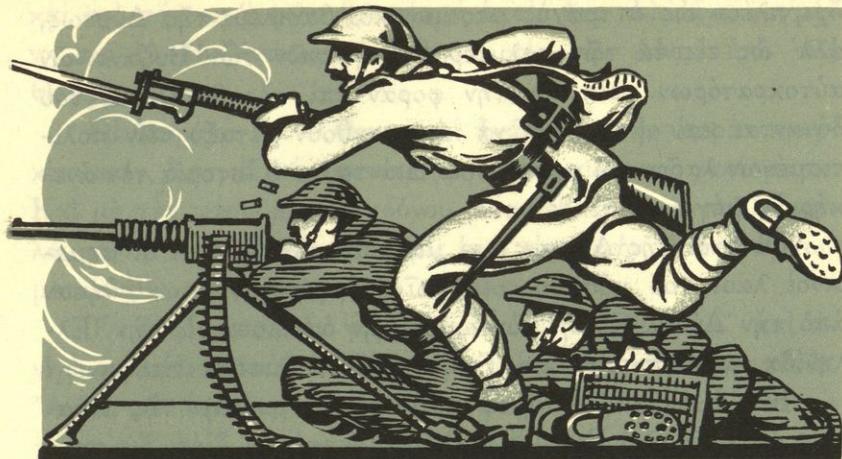
Τὰ καλὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἔργου τῆς Θεοφανοῦς δὲν ἤργησαν νὰ φανοῦν. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτῆς ἔμορφῷ μὲ τόσην φροντίδα ὑπὸ τῶν σοφῶν διδασκάλων του, ὥστε ἐπωνομάσθη « θαῦμα τοῦ κόσμου ». Καὶ ἐβασίλευσεν

όχι πλέον ώς ὁ τραχὺς μεσαιωνικὸς βασιλεὺς τῆς Δύσεως, ἀλλ’ ώς εἰς ἐκ τῶν καλυτέρων συγγενῶν τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Διὰ πρώτην φορὰν ἐπὶ τῆς βασιλείας του δύνανται καὶ οἱ Δυτικοὶ νὰ καταταχθοῦν μεταξὺ τῶν πολιτισμένων λαῶν τοῦ μεσαίωνος. Διὰ τοῦτο ἡ ἱστορία τὸν ἀνεκήρυξε μέγαν.

Οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς ὅλοι οἱ σημερινοὶ λαοὶ τοῦ κόσμου, οἱ δόποι οἱ ἀργότερον ἐφωτίσθησαν ἀπὸ τὴν Δύσιν, πόσην εὐγνωμοσύνην ὀφείλουν εἰς τὴν Ἑλληνίδα πριγκίπισσαν καὶ Γερμανίδα βασίλισσαν Θεοφανά!

Καὶ ἡμεῖς οἱ "Ἑλληνες τιμῶμεν τὴν μνήμην τῆς ἀνταξίας ἀδελφῆς τοῦ Βασιλείου Βουλγαροκτόνου, διότι ώς πραγματικὴ Χριστιανὴ καὶ Ἑλληνὶς ὑπῆρξε μία μεγάλη εὐεργέτις τῆς ἀνθρωπότητος.

56. ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΛΑΡΙΣΑΝ

Συνταξιδιώτης 'Η άμαξοστοιχία πλήρης στρατιωτῶν
έξεκίνησεν ἀργὰ-ἀργὰ ἀπὸ τὸν ἐν Αθήναις σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Λαρίσης· ἀφηνεν δὲ πεσω τῆς πυκνὰ σύννεφα μολυβένιου καπνοῦ καὶ ἔχυθη ὡς πελώριος ὄφις πρὸς τοὺς Μύλους.

'Επροχώρει θορυβωδῶς μέσα εἰς τὴν μικρὰν λαϊκὴν συνοικίαν, ἡ δοποία εἶχε παρατάξει λευκοὺς οἰκίσκους δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς γραμμῆς. Εἰς ἐν ὑψωμα γυναικες συγκεντρωμέναι ἐφαίνοντο ὅτι προσεπάθουν νὰ συλλάβουν τὰς φυσιογνωμίας τῶν στρατιωτῶν. 'Εκεῖνοι κρεμασμένοι εἰς τὰ παράθυρα ἔσειον τὰ πηλήκια των, ἐνῷ ἀπὸ τὸ ὑψωμα μερικὰ ἀσπρα μανδήλια ἐκινήθησαν σπασμωδικά.

Μία βροντώδης ζητωκραυγὴ ἥκούσθη ἀπὸ τὰ βαγόνια τῶν στρατιωτῶν, ἐνῷ ἀπὸ τὸ ὑψωμα μία εὐχὴ ἐσκέπασε τὸν θόρυβον τοῦ σιδηροδρόμου:

— Στὸ καλό !...

‘Η πόλις ἔχανετο ἥδη ὅπίσω μας. ’Επὶ τέλους ἡ ἀτμομηχανὴ ὥρμησεν εἰς τὸν στενὸν λαιμὸν τῆς Πάρονθος καὶ αἱ Ἀθῆναι δὲν ἐφαίνοντο πλέον. Γύρω μου ἐβομβοῦσεν ὁ εὔθυμος θόρυβος τῶν στρατιωτῶν.

“Αφηνα ὅπίσω μου μίαν πόλιν, τὴν ὅποιαν ἔτρωγεν ὁ ὑψηλὸς πυρετὸς τοῦ πολέμου. ’Απὸ τὴν στιγμήν, ποὺ ἐψυθυρίσθη ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔκλεισε συμμαχίαν μὲ τὰ τρία βαλκανικὰ κράτη, μόλις εἶχον περάσει ὀλίγαι ἐβδομάδες.

Καὶ εἰς τὸ μεταξύ αὐτὸς αἱ ἑτοιμασίαι, μυστικαὶ καὶ φανεραί, ἐβροντοφώνουν ὅτι ἀπὸ τὴν μίαν ἕως τὴν ἄλλην στιγμὴν ἡμπορεῖ ν’ ἀκουσθῇ τὸ τουφέκι.

“Ολη ἡ Ἑλλὰς εἶχε σκεπασθῆ ἀπὸ χακί. Κάτω ἀπὸ τὸ πηλήκιον τοῦ ἐφέδρου ἐφαίνοντο πλέον ὅλα τὰ γνωστὰ καὶ ἄγνωστα πρόσωπα καὶ ἐκάστην νύκτα οἱ κοιμισμένοι δρόμοι ἐξυπνοῦσαν ἀπὸ τὸν βαρὺν ἥχον τῶν τροχῶν τῶν τηλεβόλων, ποὺ ἔφευγον ἀτελείωτα διευθυνόμενα πρὸς τὰ σύνορα.

‘Ο ράματα’ “Ἐκλεισα τὰ μάτια μου. Εἶναι καὶ αὐτὸς εἰς τρόπος νὰ μὴ ἀκούῃ κανείς. ’Αλλὰ πρὸ πάντων αὐτὸς εἶναι εἰς τρόπος νὰ συγκεντρωθῇ κανεὶς εἰς τὸν ἑαυτόν του, νὰ μείνῃ μόνος του μὲ τὰς σκέψεις του.

Μοῦ ἤλθε ζωντανώτατα εἰς τὴν μνήμην μου τὸ ἐπεισόδιον τοῦ καλοῦ συνάδελφου, μὲ τὸν ὅποῖον χρόνια εἶχον ἐργασθῆ εἰς τὸ ἵδιον γραφεῖον, εἰς τὴν ἱδίαν τράπεζαν μάλιστα. Μόλις ἐδημοσιεύθη τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως, ὁ συνάδελφός μου ἐπῆγε καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐθελοντῶν.

Τὸν ἐτρόμαζεν ὅμως μία σκέψις : Πῶς θ’ ἀνήγγελλε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν πατέρα του, ἐνα σεβαστὸν καὶ ἔρημον γέ-

ροντα, ὁ δποῖος δὲν εἶχεν ἄλλον εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ αὐτὸ
τὸ παιδί. Ἡτο βέβαιον ὅτι αὐτὴ ἡ ἀγγελία θὰ ἐφόνευε τὸν
γέροντα ἔκεινον.

Ἐν τούτοις ὁ συνάδελφός μου ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν. Καὶ μίαν ἐσπέραν, ὅταν ὅλα πλέον ἦσαν ἔτοιμα καὶ οἱ ἐθελονταὶ συνεκεντρώνοντο εἰς τὸν στρατῶνα, ὁ συνάδελφός μου ἔξωμολογήθη τὸ διάβημά του εἰς τὸν πατέρα του καὶ τοῦ ἔζητησε τὴν εὐχήν του.

Αδάκρυτος δέ γέρων, κρύπτων τὴν συγκίνησίν του,
ἀπεχαιρέτισε τὸν υἱόν του μὲ λόγια, τὰ δόποῖα θὰ ἐζήλευε
Σπαρτιάτης τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυκούργου:

— Πήγαινε, παιδί μου, στήν εύχή μου, είπεν. 'Η ύπο-
χρέωσις πρὸς τὴν πατρίδα εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν ύπο-
χρέωσιν πρὸς τὸν πατέρα. Κοίταξε νὰ κάμης τὸ καθῆκόν
σου. "Αν μάθω ὅτι ἐσκοτώθης, πιθανὸν νὰ μὴ πεθάνω. "Αν
μάθω ὅτι ἐδείλιασες, θὰ πεθάνω ἀπὸ ἐντροπήν.

Καὶ πῶς νὰ λησμονήσω τὴν ἄλλην σκηνήν, ποὺ εἶδα μίαν ἐσπέραν, ὅταν τὸ πρῶτον σκότος τῆς νυκτὸς κατέβαινε πρὸς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὴν θύραν ἐνὸς οἰκίσκου μία μάνη ἀπεγκαιρέτα τὸ παιδί της, ποὺ ἔφευγε διὰ τὰ σύνορα;

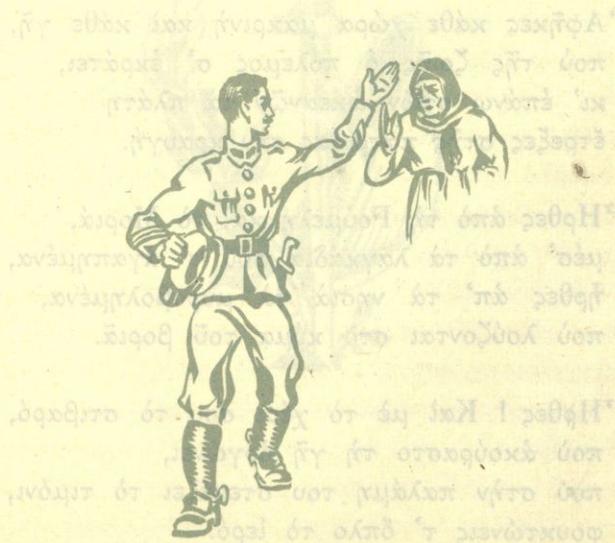
— Στὸ καλό ! τοῦ εἶπε. Κοίταξε νὰ γυρίσῃς, ὅπως σὲ θέλομε ὅλοι. "Αν σκοτωθῆς, πάλι θὰ ἴδωθοῦμε γρήγορα.

‘Η μάννα, ποὺ ἔλεγεν αὐτὰ τὰ λόγια, δὲν ἦτο Λάκαινα σύγχρονος τοῦ Λεωνίδου. Ὡτο γυναικούλα τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ ἐκείνας, ποὺ ἀπαντῶμεν εἰς πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὸν δρόμον μας, χωρὶς νὰ ὑποπτεύωμεν ὅτι κρύπτεται μέσα εἰς τὴν ψυχήν των ὁ ἡρωϊσμός, ποὺ ἀναφέρεται παραδειγματικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν.

Η ιστορία 'Επὶ εἴκοσιν ἡμέρας, ἀφ' ὅτου εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἐπιστράτευσις, αὐτὰ τὰ παραδείγματα τῆς προθυμίας τῶν νέων, τοῦ ἡρωισμοῦ τῶν γονέων ἥρχοντο ἀτελείωτα καὶ ἀλληλένδετα ὡς κρίκοι μιᾶς ἀλύσεως. 'Εσκόρπιζον ἐλπίδας, ἐνέπνεον θάρρος καὶ εἶναι παραδειγματικαὶ ιστορικαὶ σελίδες.

'Η ιστορία τῶν πολέμων 1912 - 1913 δὲν θὰ γραφῇ βεβαίως συντόμως. Μία ιστορία ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ στοιχεῖα, τὰ ὅποια δὲν ὑπάρχουν ἀκόμη οὔτε θὰ ὑπάρξουν γρήγορα. 'Αλλ' ὅταν ἡ ιστορία αὐτὴ θὰ γραφῇ, θὰ ἀποτελέσῃ ἐνα τόμον ἄξιον νὰ ταχθῇ εἰς τὴν βιβλιοθήκην παραπλεύρως τοῦ τόμου, ποὺ περιγράφει τοὺς Μηδικούς πολέμους, καὶ τοῦ ἄλλου, ποὺ ἀναφέρει τοὺς Βουλγαροκτόνους, τοὺς 'Ηρακλείους καὶ τοὺς Κομνηνούς, καὶ τοῦ τρίτου, ποὺ διηγεῖται τὰ κατορθώματα τοῦ 1821.

«'Απὸ τὰ πεδία τῶν μαχῶν» Γεώργιος Τσοκόπουλος

57. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ. ΜΑΣ

(Μετά τούς νικηφόρους πολέμους 1912-1913)

Αφῆκες κάθε χώρα μακρινή και κάθε γῆ,
πού τῆς ζωῆς ὁ πόλεμος σ' ἔκρατει,
κι' ἐπάνω στῶν ὡκεανῶν τὰ πλάτη
ἔτρεξες στῆς πατρίδας τὴν κραυγή.

Ηρθες ἀπὸ τὴν Ρούμελη καὶ τὸ Μοριά,
μέσ' ἀπὸ τὰ λαγκάδια σου τ' ἀγαπημένα,
ῆρθες ἀπ' τὰ νησιὰ τὰ μυροβολημένα,
ποὺ λούζονται στὸ κύμα τοῦ βοριᾶ.

Ηρθες ! Καὶ μὲ τὸ χέρι σου τὸ στιβαρό,
ποὺ ἀκούραστο τὴ γῆ ὄργωνει,
ποὺ στὴν παλάμη του στενάζει τὸ τιμόνι,
φουκτώνεις τ' ὅπλο τὸ ιερό.

Σὰν τὴν ἀνεμοζάλη, σὰν τὴν ἀστραπὴ
γκρεμίζεις τῆς σκλαβιᾶς τὸ καταχθόνιο κτίριο
καὶ θεμελιώνεις μ' ἄσμα νικητήριο
τῆς λευθεριᾶς τὸν πύργο τὸν φωτολαμπή.

Χαῖρε, νεότης, ποὺ ἀνασύρεις τολμηρὴ
τὸ καταπέτασμα τοῦ χρόνου τὸ βαρὺ
κι' ἀνοίγεις ἔξαφνα στὰ θαυμωμένα μαὶς τὰ μάτια
κατάφωτα τοῦ μέλλοντος τὰ πλάτια.

«Ποιήματα»

Αριστομένης Προβελέγγιος

58. Η ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΤΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΙΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΤΩΝ

Είναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι, παρὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἔχθροῦ εἰς ὁπλισμὸν καὶ ἀριθμόν, τόσον εἰς τὸ Βορειοηπειρωτικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον, ὃ "Ελλην στρατιώτης διετήρησεν ἄκαμπτον τὴν ἀποφασιστικότητά του μέχρι τέλους διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῶν δικαίων τῆς πατρίδος του.

Κατωτέρω παραθέτομεν δύο ἡμερησίας διαταγὰς διοικητῶν Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν τμημάτων, αἱ ὁποῖαι τόσον λιτῶς, ἀλλὰ καὶ τόσον κατηγορηματικῶς ἐκφράζουν τὴν θέλησιν τῶν ἡρωικῶν ἀγωνιστῶν μας.

"Η πρώτη εἶναι τοῦ θρυλικοῦ συνταγματάρχου Κωνσταντίνου Δαβάκη, διοικητοῦ τοῦ ἀποσπάσματος Πίνδου. 'Εξεδόθη εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν σθεναρὰν ἀμυναν, τὴν ὅποιαν ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας ἀντέταξαν, καὶ εἰς τὴν ὑπέροχον καὶ ἀποτελεσματικὴν ἀντεπίθεσιν, τὴν ὅποιαν ἐπὶ ἀλλας τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας εὐθὺς ἀμέσως διενήργησαν τὰ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματα.

"Η δευτέρα εἶναι τοῦ ἀντιστρατήγου Κωνσταντίνου Μπακοπούλου, διοικητοῦ τμήματος Στρατιᾶς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. 'Εξεδόθη ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς Γερ-

μανικῆς ἐπιθέσεως καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν γνησίαν ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονικῆς γῆς καὶ τῶν κατοίκων της καὶ εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος νὰ φανοῦν ἀντάξιοι συνεχισταὶ τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν προγόνων των.

Α'. ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ ΠΙΝΔΟΥ 4/11/40

‘Αξιωματικοὶ καὶ δπλῖται,

‘Ο Διοικητής σας Συνταγματάρχης Δαβάκης Κωνσταντῖνος τραυματισθεὶς ἀναγκάζεται ν' ἀποχωρισθῇ προσωρινῶς ὑμῶν. Σᾶς ἀπευθύνει τὰ συγχαρητήριά του καὶ τὰς εὐχαριστίας του, διότι ἐπὶ τρία συνεχῆ ἡμερονύκτια, 28-29-30 Οκτωβρίου 1940, ὑπὸ κλιματολογικὰς συνθήκας δυσμενεστάτας, ὑπὸ τακτικὴν κατάστασιν μειονεκτικήν, μὲ ἐλάχιστον πυροβολικόν, μὲ ἀνεπαρκῆ πυρομαχικὰ ἐκρατήσατε ἀμυντικὸν ἀγῶνα ἐπιτυχῆ ἐναντίον ἔξαπλασίων ἐκλεκτῶν Ιταλικῶν δυνάμεων.

Μετὰ σύντομον ἀναδιοργάνωσιν τὴν νύκτα τῆς 30ης πρὸς τὴν 31ην ἐκινήθητε ἐμπρὸς καὶ ἐνηργήσατε ἐπὶ τριήμερον ἀντεπίθεσιν ὁρμητικὴν καὶ θαρραλέαν μέχρι τῶν ἐχθρικῶν θέσεων, τὰς ὅποιας καὶ κατελάβατε κατόπιν ἀγῶνος ἐκ τοῦ σύνεγγυς. Ἐπεφέρατε τὴν ἀποσύνθεσιν εἰς τὸν ἐχθρόν, ἐπροξενήσατε βαρυτάτας ἀπωλείας εἰς αὐτόν, σύνελάβατε αἰχμαλώτους ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτας, ἐκερδήσατε πλεῖστα λάφυρα, ὅπλα καὶ ἄλλα.

Μὲ τὴν στάσιν σας ἐσώσατε τὴν Ἑλλάδα.

Νὰ εῖσθε ὑπερήφανοι καὶ νὰ ἔξακολουθήσετε μὲ τὸ αὐτὸν θάρρος καὶ τὴν αὐτὴν ἀνδρείαν καὶ ὑπομονὴν πολεμοῦντες τὸν ἐχθρὸν μέχρι τῆς δλοκληρωτικῆς νίκης.

Μερικοὶ ἀπὸ σᾶς ἐτραυματίσθησαν. Ἄλλοι ἐπεσαν κατὰ τὸν ἵερὸν τοῦτον ἀγῶνα. Αἱ εὐχαί μου συνοδεύουν τὰς ψυχὰς

τῶν τελευταίων τούτων, τῶν ὅποιών ἡ μνήμη ἀς εἶναι αἰώνια.

‘Ο Διοικητής σας εἶναι ύπερήφανος δι’ ὅλους σας.

Συνταγματάρχης Κωνσταντίνος Δαβάκης

Β'. ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΑΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ 8/5/41

‘Η Μακεδονία ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ύπηρξε χώρα καθαρῶς ‘Ἐλληνική’. Αψευδής μάρτυς τούτου δὲν εἶναι μόνον ἡ ἱστορία, ἀλλὰ καὶ τὰ πάμπολλα μνημεῖα, τὰ ὅποια εὑρέθησαν καὶ συνεχῶς εὑρίσκονται ὑπὸ τὸ ἔδαφος αὐτῆς.

Οἱ πρὸ 2000 ἑτῶν π.Χ. κατοικοὶ αὐτῆς ἦσαν “Ἐλληνες” δωρικῆς καταγωγῆς. Λόγω ὅμως τῆς γεωγραφικῆς θέσεως ταύτης καὶ τῆς εὐφορίας τοῦ ἔδαφους τῆς ύπερστη κατὰ καιροὺς πολυαριθμοὺς ἐπιδρομάς ἐκ μέρους διαφόρων βαρβάρων λαῶν, οἱ ὅποιοι ἐκ περιτροπῆς καὶ κατὰ περιόδους κατώρθωνται νὰ τὴν ύποδουλώνουν.

‘Αλλὰ οὐδεὶς τούτων, παρὰ τὰ σκληρὰ καὶ βίαια μέτρα, τὰ ὅποια μετήρχετο, κατώρθωσε νὰ μεταβάλῃ τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα αὐτῆς καὶ τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα τῶν κατοίκων τῆς.

Τοιαύτης χώρας ἡ πατρὶς καὶ ὁ βασιλεὺς μᾶς ἐνεπιστεύθησαν τὴν φρούρησιν. Τῆς μεγάλης αὐτῆς τιμῆς πρέπει νὰ φανῶμεν πάντες ἀντάξιοι. Βαρὺ καὶ δύσκολον τὸ ἔργον, ἀλλ’ ἀνάλογος θὰ εἶναι καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα ὅλων μας καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς πατρίδος.

Πιστεύω ὅτι οὐδεὶς θὰ θελήσῃ ν’ ἀπειλήσῃ ἀπὸ βορρᾶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς πατρίδος μας. Ἐὰν ὅμως τολμήσῃ, πρέπει νὰ υποστῇ καὶ οὗτος τὴν τύχην τοῦ ἀντιπάλου μας, ὁ ὅποιος ἐπεχείρησεν ὅλως αἰφνιδιαστικῶς νὰ παραβιάσῃ

τὰ Ἡπειρωτικὰ σύνορά μας, διὰ νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ σήμερον, ἀντὶ νὰ εὑρίσκεται οὗτος ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ὅπως ὑπελόγιζε καὶ ἡτο βέβαιος περὶ αὐτοῦ, εὑρίσκεται ἡττημένος εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀλβανίας.

Πρὸ τῆς ἀκατασχέτου ὁρμῆς καὶ τῶν σκληρῶν κτυπημάτων τοῦ ἥρωικοῦ στρατοῦ μας, διωκόμενος καταβάλλει ἀπεγνωσμένας προσπαθείας, ὅπως συγκρατήσῃ τὸν πανικόβλητον καὶ ἔντρομον στρατόν του.

Καὶ ὁ στρατὸς τῆς Μακεδονίας, ἐὰν αἱ περιστάσεις ἐπιβάλουν νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ ὕψιστον πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκόν του, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ φανῇ ἀντάξιος τῆς μεγάλης ἀποστολῆς του καὶ ἀντάξιος τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ ἀγωνίζομένου σήμερον ἥρωικοῦ στρατοῦ μας.

Μὲ τὴν ἀπόλυτον ταύτην πεποίθησιν ἀναλαμβάνων τὴν διοίκησιν τούτου ἀπευθύνω εἰς πάντας ἐγκάρδιον χαιρετισμόν.

Αντιστράτηγος Κωνσταντῖνος Μπακόπουλος

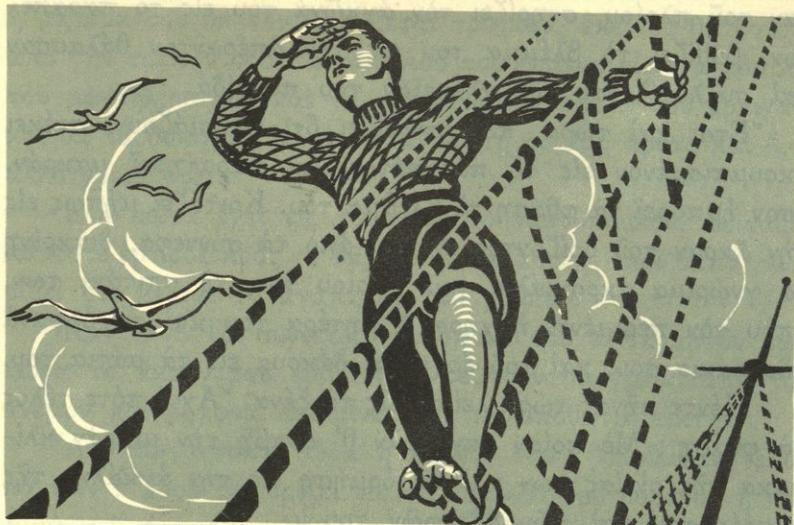
59. ΕΜΠΡΟΣ

Γιὰ τὴν νίκην ἐμπρός,
εἴν' ὁ δρόμος λαμπρός.

Νά ἡ δόξα, ποὺ ἀνοίγει στὴ μάχη
τὰ χρυσά της φτερά,
σὰν μιὰν ἄλλη φορὰ
στῶν Ψαρῶν τὴν ὁλόμαυρη ράχη.

Καὶ ἂν εἴν' σκοτεινιά
καὶ βαριά καταχνιά
κι' ἂν ἡ νύχτα δὲν ἔχῃ φεγγάρι,
λαμπρὸ φῶς ὁδηγεῖ
στὴ δαφνόσπαρτη γῆ
ὁ δαυλὸς τοῦ Κανάρη.

Tīmos Mωραΐτίνης

Γ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

60. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟΝ

Πέντε μῆνας τώρα λείπει εἰς τὰ ξένα τὸ ναυτόπουλον. Σωστούς πέντε μῆνας. "Αχ ! πόσον ἐπειθύμησε τὴν πατρίδα του !

"Ο «"Αγιος Νικόλαος», τὸ ἐμπορικὸν πλοῖον ἐπὶ τοῦ ὅποίου ὑπηρετεῖ, ἐπῆγεν εἰς μακρινὰς χώρας, προσωριμίσθηκε εἰς πολλοὺς λιμένας, ἀλλὰ τώρα γυρίζει ὀπίσω.

Νύκτα καὶ ήμέραν ταξιδεύουν. 'Ο καιρὸς εἶναι τρικυμιώδης, ὁ ἄνεμος συρίζει ἀγριωπὸς μέσα εἰς τὰ ἄρμενα, φουσκώνει τὰ παννιά, τὰ κύματα ἀφρισμένα κτυποῦν τὸ πλοῖον, ἀλλὰ τὸ ναυτόπουλον δὲν φοβεῖται. Εἶναι γενναῖον ναυτόπουλον καί, μόλις προστάξῃ ὁ πλοιάρχος, ἀναρριχᾶται εἰς τὰ ξάρτια καὶ λύνει ἡ δένει τὰ παννιά.'

"Οταν τελειώνῃ τὴν ὑπηρεσίαν του, ἔρχεται εἰς τὴν πρῶ-

ραν τοῦ πλοίου, στηρίζει τὸν ἀγκῶνά του εἰς τὸ παραπέτον, βυθίζει τὸ βλέμμα του εἰς τὴν ἀπέραντον θάλασσαν καὶ συλλογίζεται τὴν γλυκεῖάν του πατρίδα.

"Ετσι καὶ τώρα, ποὺ γνωρίζει δτι πλησιάζουν, στέκει ἀκουμπισμένον εἰς τὸ παραπέτον καὶ παρατηρεῖ μακράν, δσον ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ βλέμμα του. Κοιτάζει μήπως εἰς τὴν ἄκραν τοῦ ὁρίζοντος, ὅπισω ἀπὸ τὰ σύννεφα, διακρίνη τὰ γνώριμα ἀκρογιάλια τοῦ χωρίου του, τὸ σπιτάκι των, δπου τὸν περιμένει ἡ χήρα ἡ μητέρα του καὶ τὰ ὄρφανὰ ἀδελφάκια του, καὶ τοῦ ἔρχονται δάκρυα εἰς τὰ μάτια του.

Πέντε μῆνας τώρα λείπει εἰς τὰ ξένα. "Αχ ! πότε τέλος θὰ φθάσῃ ; Μὲ ποίαν λαχτάραν θ' ἀναβῆ τὴν μικρὰν κλίμακα τῆς οἰκίας των καὶ θὰ ὀρμήσῃ εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς μητρός του καὶ τῶν ἀδελφῶν του !

Καὶ ἔπειτα, τὸ βράδυ, πλησίον τῆς ἐστίας, εἰς τὴν ὁπίαν θὰ λάμπῃ ζεστὴ ἡ φωτιά, ἐνῷ θὰ εἶναι ὅλοι τριγύρω του, θὰ τρὸς διηγηθῇ εἰς ποῖα μέρη ἐταξίδευσε, ποῖα καὶ πόσα πράγματα εἶδεν εἰς τοὺς μακρινοὺς ἔκείνους τόπους !

Εἶναι πολὺ ὥραῖοι οἱ τόποι ἔκεινοι, ἀλλ' ὅχι διὰ τὸ ναυτόπουλον, διότι διὰ τὸν ξενιτευμένον, δ ὅποῖος ἔχει ἀγαπημένα δντα καὶ τὸν περιμένουν, ποτὲ δὲν εἶναι ὥραία ἡ ξενιτειά.

Πότε, πότε θὰ φθάσῃ ! 'Επιθυμεῖ τοῦτο. καὶ δι' ἄλλον λόγον. Μὲ ἐν μέρος ἀπὸ τὰ χρήματα, τὰ ὅποῖα ἔλαβεν ὡς μισθόν του, ἔχει ἀγοράσει δι' ὅλους κάτι τι· διὰ τὸ ἐν ἀδελφάκι του ἐν ζεῦγος παπούτσια, διὰ τὸ ἄλλο ἐνα ὥραῖον καπέλλον, διὰ τὴν μικράν του ἀδελφὴν ἐνα χρωματιστὸν μανδήλιον τῆς κεφαλῆς καὶ διὰ τὴν μητέρα του ὀλίγους πήχεις ὑφάσματος νὰ ράψῃ νέον φόρεμα.

Μὲ ποίαν χαρὰν θὰ δώσῃ εἰς τὸν καθένα τὸ δῶρόν του καὶ μὲ ποίαν χαρὰν θὰ τὸ πάρη καθένας ! Καὶ ἔπειτα, ἐνῷ

ἡ μητέρα του θὰ τὸν ἀσπάζεται τρυφερά, ἐκεῖνος θὰ βγάλῃ ἀπὸ τὴν τσέπην τοῦ πανταλονιοῦ του δεμένα εἰς ἓνα κόμβον τοῦ μανδηλίου του καὶ τὰ χρήματα, τὰ ὅποια τοῦ ἔμειναν, καὶ θὰ τὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν ν' ἀγοράσῃ σιτάρι, κρέας καὶ ὅ, τι ἄλλο χρειάζεται.

'Ενῷ αὐτὰ ἔχει εἰς τὸν νοῦν τὸ ναυτόπουλον, κοιτάζει πάντοτε ἐμπρὸς πρὸς τὸ ἄκρον τῆς θαλάσσης, ἐκεῖ ὅπου γνωρίζει ὅτι κεῖται τὸ ἀγαπητόν του χωρίον.

Καὶ νά ! Τὰ σύννεφα, τὰ ὅποια τοῦ ἀπέκρυπτον ἔως τώρα τὸ ἄκρον τοῦ ὁρίζοντος, φεύγουν διωγμένα ἀπὸ τὸν ἄνεμον καὶ ἔξαφνα διακρίνει τὴν πολυπόθητον ἀκτήν.

Ἄ ! πῶς κτυπᾷ τώρα ἡ καρδία του ! "Εφθασαν τέλος πάντων ! 'Ιδοὺ ξεχωρίζει εἰς τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ ἡ κορυφὴ τοῦ προφήτου 'Ηλία καὶ μετ' ὀλίγον θὰ φανῇ καὶ τὸ ἀσπρὸν ἐκκλησιδάκι τοῦ 'Αγίου μὲ τὰ σπιτάκια τοῦ χωρίου του σκορπισμένα πρὸς τὸν κατήφορον ἔως τὴν θάλασσαν. Δὲν βλέπει κανένα ἀκόμη ἀπὸ τὰ σπιτάκια τὸ ναυτόπουλον, ἀλλὰ γνωρίζει ὅτι εἶναι ἔκει. Καὶ οἱ ὀφθαλμοί του στυλώνονται μὲ προσοχὴν καὶ προσπαθοῦν νὰ τὰ διακρίνουν.

Ἄ ! πόσον ἀργά νομίζεις ὅτι προχωρεῖ τὸ καράβι. "Ας ἡμποροῦσε τὸ ναυτόπουλον νὰ εἶχε πτερά ! "Ας ἡμποροῦσε νὰ ἥτο ἔνας ἀπὸ τοὺς γλάρους, οἱ ὅποιοι ἥλθαν νὰ τοὺς ὑποδεχθοῦν, νὰ ὀρμήσῃ ὡσὰν βέλος ἐπάνω ἀπὸ τὰ κύματα καὶ νὰ πετάξῃ χωρὶς ἀναπνοὴν πρὸς ἓνα ἄσπρο σημάδι, ἔχει κοντὰ εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ποὺ δὲν τὸ βλέπει ἀκόμη, ἀλλὰ τὸ μαντεύει, τὸ μαντεύει !

Τὸ πλοῖον προχωρεῖ ὀλονέν, προχωρεῖ, καὶ ἡ ἀπόστασις ὀλιγοστεύει. 'Ο ἄνεμος, ὡσὰν νὰ ἔννοιῃ τὴν ἀνυπομονησίαν τοῦ μικροῦ, φυσᾷ οὐριος μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις, φουσκώνει ὅλα τὰ παννιὰ καὶ τὸ πλοῖον σχίζει ὀρμητικὰ μέσα εἰς λευκοὺς ἀφροὺς τὰ κύματα.

Νά ! Έφάνη ή ἐκκλησία, ἥρχισαν νὰ ξεπροβάλλουν τώρα μία μία, λευκαὶ ώσαν μικρὰ πρόβατα, τὰ δόποια βόσκουν εἰς τὴν πρασινάδα, αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου του.

Δάκρυα ἀναβλύζουν εἰς τὰ μάτια τοῦ μικροῦ καὶ θολώνουν τὰ βλέμματά του.

Νά το ! Νά το ! Νά ἡ καπνοδόχος, ποὺ καπνίζει ἐλαφρὰ-ἐλαφρά. Νά καὶ τὸ κυπαρίσσι, τὸ δόποιον ἔχει φυτεύσει ὁ μακαρίτης ὁ πάππος του.

Καὶ τὸ ναυτόπουλον συλλογίζεται : Ποῦ νὰ εῖναι ἄρα γε τὴν ὥραν αὐτὴν οἱ δικοί του ; Ἡ μητέρα του θὰ ὑφαίνη καθισμένη εἰς τὸν ἀργαλειόν. Ἡ μήπως ἐπῆραν εἴδησιν, δτὶ ἐμβαίνει εἰς τὸν λιμένα τὸ πλοῖον ; Τότε θὰ εῖναι εἰς τὸ παράθυρον τῆς τραπεζαρίας πρὸς τὴν θάλασσαν.

Καὶ τὸ ναυτόπουλον καθαρίζει τὰ μάτια του, ἐντείνει μὲ καρδιοκτύπι τὰ βλέμματά του πρὸς τὰ παράθυρα τῆς οἰκίας των καὶ προσπαθεῖ νὰ διακρίνῃ.

΄Αλλ’ ἀπὸ τὴν προσήλωσίν του τὸν ἀποσπᾶ ἔξαφνα ἡ βροντώδης φωνὴ τοῦ πλοιάρχου.

΄Έχουν πλησιάσει πολὺ τώρα, πρέπει νὰ μαζεύσουν τὰ παννιά, νὰ ἐλαττώσουν τὴν ταχύτητα τοῦ πλοίου.

Τὸ ναυτόπουλον καὶ οἱ ἄλλοι ναῦται σκορπίζονται γρήγορα εἰς τὰ κατάρτια καὶ ἀρχίζουν νὰ συστέλλουν τὰ ίστια.

Οὕ ! ἐπλησίασαν πολὺ. Γκρρρρ ! ἔρριψαν τὴν ἀγκυραν.

Μετ’ ὀλίγον σύρουν πλησίον τοῦ πλοίου τὴν βάρκαν, ἡ δόποια παρακολουθεῖ τὸν «Αγιον Νικόλαον» δεμένη μὲ χονδρὸν παλαμάρι. Έμβαίνει ὁ πλοίαρχος καὶ τρεῖς ναῦται, πηδᾶ τελευταῖον καὶ τὸ ναυτόπουλον εἰς αὐτήν. Κάθηται εἰς τὸν πάγκον καὶ κωπηλατεῖ μὲ ὅσην δύναμιν ἔχει, ἀλλὰ τὸ κεφάλι του διαρκῶς στρέφεται πρὸς τὰ δύσιω, πρὸς τὴν ἀκρογιαλιάν, ὅπου ἥρχισαν ἥδη νὰ μαζεύωνται μερικοὶ ἀνθρώποι.

"Αχ ! πῶς ἀνησυχεῖ τώρα ! Πῶς κτυπᾶ ἡ καρδία του, ώσαν νὰ θέλῃ νὰ σπάσῃ ! Εἶναι ἄρα γε ὅλοι καλὰ εἰς τὸ σπιτάκι των ; Μὴν ἔπαθε κανεὶς τίποτε ; Μήπως εἶναι ἄρρωστη ἡ μητέρα του, κανὲν ἀδελφάκι του ; Πῶς ἀνησυχεῖ !

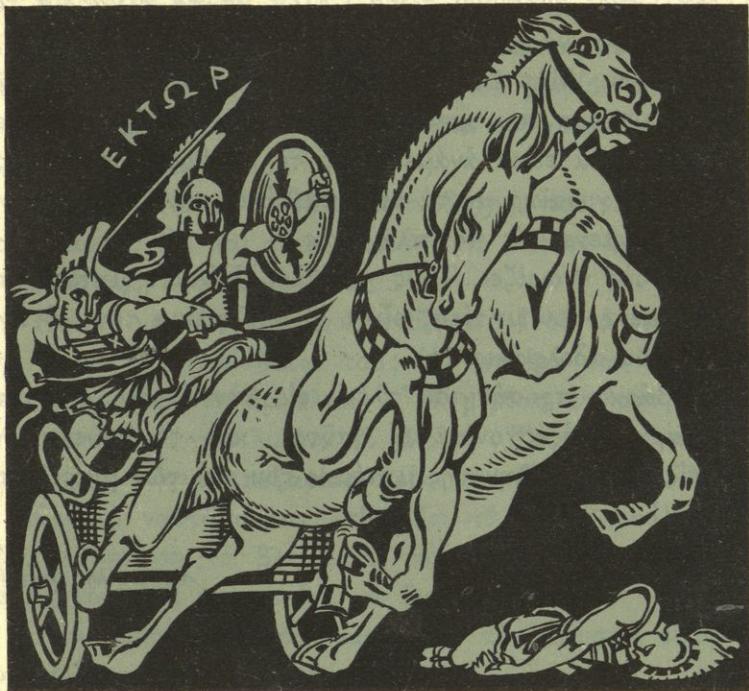
'Αλλὰ ποία εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὸ πλῆθος ἡ μαυροφορεμένη ἐκείνη γυναικα μὲ τὰ τρία παιδάκια, τὰ ὅποια ξεφωνίζουν χαρούμενα εἰς τὸ πλάι της ;

''Α ! τοὺς γνωρίζει. Τοὺς γνωρίζει. Εἶναι ἡ μητέρα του, ἡ ἀγαπημένη του μητέρα, εἶναι τ' ἀδελφάκια του, τ' ἀγαπημένα του ἀδελφάκια !

'Η βάρκα προσήγγισε πλέον εἰς τὴν ξηράν, ἐξέρχεται ὁ πλοίαρχος, ἐξέρχονται οἱ ναῦται, καὶ τὸ ναυτόπουλον ὅρμαὶ εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς μητέρας του καὶ τῶν μικρῶν του ἀδελφῶν ! . . .

Αριστοτέλης Κουρτίδης

61. ΕΚΤΩΡ ΚΑΙ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

‘**Η συνάντησις** ‘Η ἀγρία μάχη εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ιλίου ἔχει κοπάσει. ‘Ο ἀτρόμητος Ἐκτωρ ὁδηγῶν τοὺς Τρῶας ἔχει ἀναχαιτίσει τὴν ὄρμὴν τῶν ἀνδρείων Ἐλλήνων. ’Αλλὰ ἡ παροδικὴ αὐτὴ ὑποχώρησις τῶν ἐχθρῶν δὲν τὸν ἡσυχάζει. Σπεύδει εἰς τὴν πόλιν, ἵνα συστήσῃ νὰ προσφέρουν θυσίας εἰς τοὺς θεούς, τῶν ὁποίων φοβεῖται τὴν ὄργην.

Μετὰ τοῦτο ἔσπευσεν εἰς τὸ ἀνάκτορόν του, ἀλλὰ δὲν εὗρεν ἐκεῖ τὴν καλὴν γυναικά του. ‘Η Ἀνδρομάχη μὲ τὴν

τροφὸν καὶ μὲ τὸ βρέφος τῆς εἶχεν ἀναβῆ εἰς τοὺς πύργους τῶν τειχῶν καὶ ἔκλαιεν ἀπαρηγόρητος, διότι δὲν ἐγνώριζε διὰ τὴν τύχην κατὰ τὴν τελευταίαν μάχην τοῦ δοξασμένου συζύγου της.

Μόλις τὸ ἐπληροφορήθη ὁ "Ἐκτωρ ἀπὸ τὴν συνετὴν οἰκονόμον τοῦ ἀνακτόρου, ὃς ἀστραπὴ ἔχυθη εἰς τοὺς δρόμους τῆς ὡραίας πατρίδος του· γρήγορα ἔφθασεν εἰς τὰς Σκαιάς πύλας, ὅπου συνήντησε τὴν ἀπαρηγόρητον Ἀνδρομάχην καὶ τὸν μονάκριβον Ἐκτορίδην Σκαμάνδριον εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς τροφοῦ.

Θλιβερὸν μειδίαμα ἦλθεν εἰς τὰ χείλη τοῦ "Ἐκτορος, δταν τοὺς ἐπλησίασε καὶ ἐστάθη ἀμίλητος. Καὶ ἡ ὡραία Ἀνδρομάχη δακρυσμένη τοῦ ἔσφιξε τὴν χεῖρα καὶ τοῦ εἶπεν:

Συγκινητικοὶ — Καλέ μου "Ἐκτορ, ἡ μεγάλη σου λόγοι τόλμη καὶ φιλοτιμία θὰ σὲ καταστρέψουν.

Εἶπέ μου, δὲν πονεῖς τοῦτο τὸ ἀθῶν βρέφος; Θέλεις νὰ μείνῃ ὄρφανόν; Δὲν συλλογίζεσαι ἐμὲ τὴν κακότυχον, ἡ δοία θὰ μείνω χήρα, ἔρημος καὶ ἀπροστάτευτος; Δὲν βλέπεις δτι ὅλοι οἱ Ἀχαιοὶ θὰ τρέξουν καὶ θὰ σὲ σφάξουν;

Μεῖνε λοιπὸν εἰς τὰ τείχη, διὰ νὰ ζήσῃς καὶ σὺ καὶ ἡμεῖς. Διότι, ἂν μοῦ μέλῃ νὰ σὲ χάσω, καλύτερα νὰ μὴ χαρῶ πλέον τὴν ζωήν· τὰ μαῦρα χώματα ἀς χαροῦν τὴν νεότητά μου· ἂν ἀποθάνης καὶ σύ, καλέ μου "Ἐκτορ, δὲν θὰ μοῦ ἀπομείνῃ καμμία παρηγορία παρὰ πικρίαι καὶ βάσανα.

Μήπως ἔχω τοὺς πολυαγαπημένους μου γονεῖς; Τὸν πατέρα μου ἐφόνευσεν ὁ θεῖος Ἀχιλλεὺς, καθὼς καὶ τοὺς ἐπτὰ ἀδελφούς μου. Τὴν πολυπικραμένην μητέρα μου τὴν ἐθέρισεν ἡ "Ἄρτεμις μὲ τὰ βέλη τῆς εἰς τὸ πατρικὸν ἀνάκτορον.

"Εκτορ, σὺ εἶσαι πλέον δι' ἐμὲ καὶ πατέρας καὶ μητέρα καὶ ἀδελφὸς καὶ ἀγαπημένος σύντροφός μου!

—'Ανδρομάχη, ἀπήντησεν ὁ "Εκτωρ, μὴ μὲ πικραίνῃς· οὐαὶ τὰ αἰσθάνομαι καὶ ἔγω· δὲν εἴμαι ἀναίσθητος. 'Εντρέπομαι ὅμως νὰ φανῶ ἄνανδρος καὶ νὰ φύγω ἀπὸ τὸν πόλεμον· μὲ τί πρόσωπον θὰ ἐμφανισθῶ, ἂν θὰ κλεισθῶ εἰς τὰ τείχη, εἰς τὰς σεβαστὰς μητέρας τῶν πολεμιστῶν μας καὶ εἰς τοὺς γενναίους Τρῶας;

'Αλλὰ καὶ ἡ καρδία μου δὲν ἐπιθυμεῖ μίαν τοιαύτην πρᾶξιν ἀναξίαν ἐμοῦ. Συνήθισα νὰ εἴμαι πάντοτε γενναῖος καὶ νὰ μάχωμαι πρῶτος ὑπερασπίζων τὸν πατρικὸν θρόνον, τὴν τιμὴν μου καὶ τὴν οἰκογένειάν μου. Τὸ γνωρίζω, ναί, μὲ βεβαιότητα τὸ προλέγει ἡ ψυχή μου· θὰ ἔλθῃ γρήγορα ἡ κακὴ ἡμέρα, ὅπου θὰ χαθῇ ἡ πατρίς μου Τροία καὶ ὁ σεβαστός μου πατήρ Πρίαμος καὶ ὁ ξακουστὸς λαός του.

Δὲν μοῦ πληγώνει ὅμως τόσον τὴν καρδίαν οὔτε ἡ καταστροφὴ τῆς ὀνομαστῆς Τροίας οὔτε ὁ χαμός προσφιλῶν γονέων οὔτε ὁ φόνος ἀνδρείων ἀδελφῶν, ὅσον ἡ ἴδική σου πικρία. 'Αναλογίζομαι ὅτι ἡμπορεῖ κανεὶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν νὰ σὲ σύρῃ εἰς τὴν ἀτιμονήν δουλείαν, ἐνῷ σὺ θὰ κλαίης καὶ θὰ ὀδύρεσαι ἀπαργγόρητος διὰ τὴν μεγάλην σου συμφοράν. Καὶ ἐκεῦ κάποια δέσποινα εἰς τὸ πολυυθρύλητον "Αργος, ἡ ὅποια θὰ σὲ ἔχῃ σκλάβαν της, θὰ σὲ στέλλῃ νὰ φέρῃς νερὸν ἀπὸ μακρινὴν πηγὴν ἢ θὰ σὲ βάζῃ διὰ τῆς βίας νὰ ὑφαίνῃς εἰς τὸν ἀργαλειόν, χωρὶς νὰ ἀναπαύεσαι ποτέ.

Καὶ ὅσαν σὲ βλέπουν οἱ Ἀργεῖοι νὰ περνᾶς δακρυσμένη καὶ θλιψμένη μὲ τὴν στάμναν εἰς τὸν ὄμονον:

— Νά, θὰ λέγουν, ἡ σύζυγος τοῦ πρώτου πολεμάρχου τῶν Τρώων, τοῦ ἀνδρείου "Εκτορος

Τοιαῦτα ἀσφαλῶς θὰ λέγουν καὶ ὁ πόνος σου θὰ αύ-

ξάνη, ὅταν σκέπτεσαι ὅτι δὲν ζῆ ὁ καλός σου "Ἐκτωρ, διὰ νὰ σοῦ ἀποδώσῃ τὴν ποθητὴν ἐλευθερίαν. Ἀλλὰ ὁ τάφος μου γρήγορα ν' ἀνοίξῃ καὶ τὰ μαῦρα χώματα νὰ μὲ σκεπάσουν παρὰ νὰ ἔδω νὰ σὲ σύρουν θρηνοῦσαν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν.

'Ετελείωσεν ὁ "Ἐκτωρ καὶ πρὸς στιγμὴν ἐστάθη σιωπηλός. Κατόπιν ἥπλωσε τὰς δύο του χεῖρας, διὰ νὰ πάρῃ τὸν μικρὸν Ἐκτορίδην. Μὲ φωνὰς τρόμου τὸ βρέφος ἐκρύβη εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς τροφοῦ του· ἐφοβήθη τὸν πατέρα του, καθὼς εἶδε ν' ἀστράπτουν τὰ χάλκινα ὅπλα του καὶ νὰ ἀνεμίζῃ τὸ λοφίον τοῦ λαμπροῦ κράνους. Μειδίαμα ἀνῆλθε τότε εἰς τὰ χείλη τοῦ στοργικοῦ πατρὸς καὶ τῆς θλιμμένης μητρός.

'Αφήρεσε λοιπὸν ὁ "Ἐκτωρ τὸ ἀπαστράπτον κράνος ἀπὸ τὴν κεφαλήν του, ἀφοῦ μὲ τὴν λάμψιν του καὶ μὲ τὰς κινήσεις τοῦ λοφίου ἐφόβιζε τὸ ἀγαπημένον του τέκνον, καὶ τὸ ἀφῆκεν ἐπάνω εἰς μίαν πέτραν. Ἐπῆρεν ἔπειτα τὸ μικρὸν καὶ τὸ ἐφίλησε τρυφερά, τὸ ἔχόρευσεν ἀπαλὰ εἰς τὰς χεῖράς του καὶ ὑψώνων τοὺς ὀφθαλμούς ἐδεήθη εἰς τοὺς θεούς:

— Ζεῦ πάτερ καὶ σεῖς ἐπουράνιοι θεοί, ἀς δώσῃ ἡ χάρις σας νὰ μὴ χαθῇ ἡ πατρίς μου· ἀς δώσῃ καὶ εἰς τὸν υἱόν μου, ὅπως ἔδωκε καὶ εἰς ἐμέ, νὰ λάμψῃ εἰς τὸ γένος μου καὶ νὰ δοξασθῇ ὡς ἄριστος καὶ ἄξιος βασιλεὺς τῆς Τροίας. Καὶ ὅταν ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὸν πόλεμον κατάφορτος ἀπὸ λάφυρα, τὰ ὄποια ἐπῆρε πολεμῶν πρῶτος τοὺς ἔχθρούς του, νὰ τὸν χαιρετᾷ ὁ λαός του φωνάζων: « Αὔτὸς εἶναι ἀνδρειότερος καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα του ἀκόμη, τὸν "Ἐκτορα!" ». Νὰ καμαρώνῃ δὲ καὶ νὰ χαίρη, ὅταν τὸ βλέπη καὶ τὸ ἀκούῃ ἡ στοργική του μήτηρ.

'Αφοῦ εἶπεν αὐτά, ἔδωκε τὸ τέκνον του εἰς τὴν Ἀνδρομάχην, ἡ ὄποια τὸ ἐσφιγξεν εἰς τὴν μητρικὴν ἀγκάλην μὲ

βαθὺν ἀναστεναγμόν, ἐνῷ ἀπὸ τοὺς ὁφθαλμούς της ἐκυλί-
οντο ἄφθονα δάκρυα, πικρὸν δὲ μειδίαμα ἀνέβη εἰς τὰ χεί-
λη τῆς.

Μόλις τὴν εἶδεν ὁ "Ἐκτωρ νὰ κλαίῃ, τὴν ἐλυπήθη καὶ
μὲ τρυφερότητα τὴν ἐθώπευσε καὶ τῆς εἶπεν :

'Αγαπητή μου 'Ανδρομάχη, μὴ μοῦ θλίβεσαι· μὴ λη-
σμονῆς ὅτι εἰς τὸν "Ἄδην κανεὶς δὲν ἥμπορεῖ νὰ μὲ στείλη,
ἀν δὲν ἔλθῃ ἡ ὥρα μου· ὁ ἀνθρωπος, εἴτε γενναῖος εἶναι εἴτε
δειλός, δὲν δύναται ν' ἀποφύγῃ ὅτι γράφει ἡ μοῖρά του. Πή-
γαινε λοιπὸν εἰς τὸ ἀνάκτορόν σου καὶ ἔχε τὸν νοῦν σου νὰ
ἐργάζωνται μὲ προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν αἱ θεραπαινίδες
εἰς τὴν ρόκαν καὶ τὸν ἀργαλειόν. 'Εγὼ δὲ πρῶτος μὲ τοὺς
ἄλλους ἀνδρείους Τρῶας θ' ἀναλάβω τὰ βάρη τοῦ φοβεροῦ
πολέμου.'

Αὐτὰ εἶπεν ὁ "Ἐκτωρ καὶ ἐφόρεσε πάλιν τὸ κράνος.
Καὶ ἡ 'Ανδρομάχη περίλυπος ἐξεκίνησε διὰ τὸ ἀρχοντικόν
της χύνουσα πικρὰ καὶ μαῦρα δάκρυα καὶ στρέφουσα πολ-
λάκις πρὸς τὰ ὄπισω, διὰ νὰ ἴδῃ ἄλλην μίαν φορὰν τὸν ἀγα-
πημένον σύζυγόν της . . .

'Ομήρου 'Ιλιάς, Z'
(Διασκευὴ)

Νικόλαος Α. Κοντόπουλος

62. ΔΑΜΩΝ ΚΑΙ ΦΙΝΤΙΑΣ

Ο εἰς ἀντὶ οἱ Δάμων καὶ οἱ Φιντίας ἤσαν δύο ἀδελτοῦ ἄλλοι φίλοι καὶ ἔζων εἰς τὰς Συρακούσας, πρωτεύουσαν τῆς Σικελίας.

Ἐξ αὐτῶν οἱ Φιντίας κατηγορήθη ὡς ἔνοχος συνωμοσίας κατὰ τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Διονυσίου καὶ κατεδικάσθη εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ἀνάγκην νὰ τακτοποιήσῃ τὰς οἰκογενειακάς του ὑποθέσεις, ἐζήτησε τὴν ἀδειαν παρὰ τοῦ Διονυσίου νὰ ἀποφυλακισθῇ ἐπί τινας ἡμέρας, διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ εἰς τὴν ἔξοχὴν τὴν οἰκογένειάν του. Ὑπεσχέθη δὲ νὰ παρουσιάσῃ ἀντ' αὐτοῦ ἄλ-

λον εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὁ ὄποιος θὰ ἐδέχετο νὰ θανατωθῇ,
ἀν αὐτὸς δὲν ἤθελεν ἐμφανισθῆ κατὰ τὴν ὥρισμένην ἡμέραν.

‘Ο τύραννος, τοῦ ὄποίου ἡ καρδία δὲν ἔγνώριζε παρὰ
τὸ αἴσθημα τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τοῦ φόβου, ἵτο πεπεισμένος
ὅτι ἵτο ἀδύνατον νὰ εὔρῃ ὁ Φιντίας τοιοῦτον ἐγγυητήν· μὲ
τὴν πεποίθησιν δὲ αὐτὴν εἶπεν ὅτι παραχωρεῖ τὴν ἄδειαν,
ἀν παρουσιάσῃ ἄλλον, ὁ ὄποιος θὰ ἀνελάμβανε τὴν καταδί-
κην ἐν ἐλλείψει αὐτοῦ.

Μεγίστη ὅμως ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς τοῦ Διονυσίου, ὅταν
εἶδε νὰ παρουσιάζεται εἰς τὸ δεσμωτήριον ὁ Δάμων, ὁ ὄποιος
προθύμως ἐδέχετο τὴν θέσιν τοῦ φίλου του.

‘Ο Φιντίας τότε ἀποφυλακίζεται καὶ ἐλεύθερος ἀναχω-
ρεῖ ν’ ἀνταμώσῃ τὴν οἰκογένειάν του· τὰ δεσμά του εὔχαρι-
στως ἀναλαμβάνει ὁ φίλος του Δάμων.

‘Η προσδιωρισμένη ὅμως διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θανα-
τικῆς ποινῆς ἡμέρα φθάνει καὶ ὁ Φιντίας δὲν φαίνεται.—

Διὰ τὸῦτο, ὅταν ἡ ὥρα τῆς ἐκτελέσεως ἐπλησίασεν,
ἀντὶ τοῦ Φιντίου ὁ δημοφιλέστερος εἰς τὸν
τόπον τῆς καταδίκης.

Σωτηρία   “Ολος ὁ λαὸς τῶν Συρακουσῶν ἀγανα-
καὶ τῶν δύο κτεῖ τότε διὰ τὴν αἰσχρὰν προδοσίαν τοῦ
Φιντίου, βλέπων τὸν πέλεκυν τοῦ δημίου
ἔτοιμον νὰ πέσῃ ἐπὶ τοῦ ἀθώου τραχήλου τοῦ Δάμωνος. ‘Ο
τύραννος μειδιᾷ μὲ σαρκασμὸν καὶ ἐμπαίζει καὶ τὴν μωρίαν
τοῦ Δάμωνος καὶ τὴν ψευδοφιλίαν τοῦ Φιντίου.

Μόνον ὁ Δάμων ἀτάραχος καὶ φαιδρὸς βλέπει νὰ πλη-
σιάζῃ ἡ στιγμή, κατὰ τὴν ὄποιαν διὰ τῆς ἴδικῆς του ζωῆς
ἥλπιζε νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν τοῦ φίλου του. ‘Αλλὰ ἡ χαρά του
δὲν ἵτο πλήρης· ἔγνώριζε καλῶς τὴν ἀρετὴν τοῦ Φιντίου
καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐπερίμενε τὴν ἐμφάνισίν του.

Ἐπὶ τέλους ὁ δῆμιος ἔτοιμάζεται καὶ λαμβάνει εἰς τὰς χεῖρας τὸν πέλεκυν· ἡ τρομερὰ στιγμὴ ἔφθασεν.

Ἐξαίφνης κραυγαὶ θορυβώδεις ἀκούονται:
—Ο Φιντίας! Ο Φιντίας!

Συγχρόνως ἀσθμαίνων καὶ δρομαῖος διασχίζει ὁ Φιντίας τὰ πλήθη καὶ μὲ δάκρυα πίπτει εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ φίλου του· ζητεῖ τώρα νὰ λάβῃ τὴν θέσιν του κάτω ἀπὸ τὸν πέλεκυν τοῦ δημίου. Ἀλλ' ὁ Δάμων, ὁ ὄποιος ἥθελε νὰ σώσῃ τὸν φίλον του, φιλονεικεῖ πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν θέσιν ἴσχυριζόμενος ὅτι τοῦ ἀνῆκε, διότι εἶχε παρέλθει ἡ προθεσμία διὰ τὴν θανάτωσίν του. Ο Φιντίας τότε ἐπαναλαμβάνει ζωηρότερον τὴν ἀπαίτησίν του, ἀλλὰ καὶ ὁ Δάμων ἐπιμένει σταθερῶς εἰς τὴν ἀρνησίν του.

Ἐκθαμβοὶ καὶ μὲ δακρυσμένους ὁφθαλμοὺς θεωροῦν ὅλοι τὸ ὑψηλὸν αὐτὸ δέαμα τῆς πάλης τῶν δύο φίλων περὶ θανάτου. Καὶ αὐτὸς δ. σκληρόκαρδος τύραννος συγκινεῖται ἐπὶ τέλους· θαυμάζει τὸ ὕψος καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀληθοῦς φιλίας, τῆς ὄποιας τὴν δύναμιν οὐδέποτε εἶχεν αἰσθανθῆ, οὐδέποτε εἶχε φαντασθῆ.

Αναγκάζεται λοιπὸν νὰ σεβασθῇ τὴν ὑπαρξίν τοιούτου ἵεροῦ δεσμοῦ, τὸν ὄποιον δ. πέλεκυς τοῦ δημίου του ἐπρόκειτο νὰ διαρρήξῃ· χαρίζει τὴν ζωὴν εἰς τὸν Φιντίαν καὶ τὸν Φιντίαν εἰς τὸν Δάμωνα καὶ καταπαύει τὴν τεύγενη των πάλην.

«Γεροστάθης», τόμ. Γ'

Λέων Μελᾶς

63. ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΟΥ ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ

Άναμεσα — Εβράδυνες, παιδί μου, είπεν ἡ κυρία Εύφροσύνη, μόλις ἐπέστρεψεν ὁ Κωστάκης ἀπὸ τὸ ἀπογευματινόν του μάθημα. Διατί; Πότε θὰ διαβάσῃς;

— Ναί, μητέρα. Κάτι μοῦ συνέβη· θὰ σου εἰπῶ καὶ ἐλπίζω νὰ μὲ συγχωρήσῃς.

— Λέγε καὶ θὰ ιδῶ.

— Εἰς τὸν δρόμον μου, καθὼς ἐπερνοῦσα ἀπὸ ἐν ὀπωροπωλεῖον, εἶχε σταματήσει ἐν αὐτοκίνητον καὶ ἐξεφόρτωνεν. "Ηκουσα νὰ φωνάζουν τ' ὄνομά μου καὶ ἐσταμάτησα. Εἶδα τότε τὸν συμμαθητήν μου Αὔγερινὸν ἰδρωμένον, ἀλλὰ γελαστόν, νὰ παραλαμβάνῃ ἐμπόρευμα. Εἰς ἔργάτης ἐπάνω ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητον τοῦ ἔδιδε μικρὰ κιβώτια μὲ δψιμα σταφύλια καὶ αὐτὸς τὰ ἐτοποθέτει μὲ σειρὰν εἰς τὸ πεζοδρόμιον. Τὸν ἔχαιρέτισα καὶ ἐστάθην παράμερα θορυβημένος. "Οταν ἔφυγε τὸ αὐτοκίνητον, τὸν ἥρωτησα:

— Τί κάνεις ἔδω, Αὔγερινέ;

— Δὲν τὸ βλέπεις; Μοῦ ἀπήντησε γελῶν, ἐνῷ ἥπλωνε τὰ χέρια του νὰ πάρῃ ἐν κιβώτιον· μελετῶ τὸ μάθημά μου.

Ἐγέλασα καὶ ἐγὼ διὰ τὸ ἀστεῖον. Αὐτὸς δύμως ὥμιλει σοβαρῶς καί, ἐνῷ μετέφερε τὸ κιβώτιον νὰ τὸ τοποθετήσῃ εἰς τὸ βάθος τοῦ ὄπωροπωλείου, ἥρχισε νὰ λέγη χαμηλοφώνως:

—Ο παρατατικὸς τῶν ρημάτων σχηματίζεται, ἀφοῦ βάλωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματος τὴν αὔξησιν . . .

“Οταν ἐτελείωσε τὴν μεταφοράν, μοῦ εἶπεν :

—Τί νὰ κάμω ; Λέγω τὸ αὐριανόν μου μάθημα. Πατέρα δὲν ἔχω καὶ ἡ μητέρα μου εἶναι ἀσθενής καὶ δὲν ἔργάζεται. Εἴμεθα, ὅπως γνωρίζεις, πτωχοί. Ἐπέρασα λοιπὸν ἀρκετὰ καταστήματα ζητῶν ἔργασίαν, ἀλλὰ δὲν εἶχον νὰ μοῦ δώσουν. Ἡλθα τέλος εἰς τὸν καλὸν αὐτὸν ἀνθρωπὸν — καὶ μοῦ ἔδειξε τὸν ἴδιοκτήτην σκυμμένον εἰς τὰ τετράδιά του — καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ ἔργάζωμαι τὰ ἀπογεύματα μετὰ τὸ μάθημα. Μὲ ἐλυπήθη καὶ μὲ ἐδέχθη, ἀν καὶ εἶχε καὶ ἄλλον μικρόν. Ἐπρεπε νὰ ἔργασθῶ ἐγώ, διὰ νὰ συντηρῶ τὴν μητέρα μου καὶ τὸν μικρόν μου ἀδελφόν. Φεύγω λοιπὸν τὰ ἀπογεύματα, ἀφοῦ ἐζήτησα ἀδειαν, χωρὶς νὰ λαμβάνω μέρος εἰς τὸ συνηθισμένον ποδόσφαιρον τοῦ σχολείου, καὶ ἔρχομαι ἐδῶ. Καὶ διὰ νὰ μὴ χάνω καιρόν, τὴν ὥραν τῆς ἔργασίας παρασκευάζω τὸ μάθημά μου.

Σήμερον δύμως τὸ διακόπτω συνεχῶς δὲν ἔχω τύχην. Μόλις ἐκάθισα νὰ γράψω ἐκεῖ εἰς τὴν γωνίαν, ἥλθε τόσος κόσμος νὰ ψωνίσῃ. Τώρα ἥλθε τὸ αὐτοκίνητον καὶ γρήγορα θὰ καταφθάσουν πελάται. Ἀλλὰ δὲν πειράζει, θὰ τὸ σύμπληγρώσω τὸ βράδυ μὲ τὴν λάμπαν εἰς τὴν οἰκίαν μου.

Σὺ εἶσαι εύτυχισμένος, μοῦ εἶπε χωρὶς πικρίαν, ποὺ ἔχεις ὅλον τὸν καιρὸν νὰ μελετᾶς, νὰ παιζης καὶ νὰ πηγαίνης περίπατο μὲ τοὺς γονεῖς σου . . .

Δὲν εἶχε καλὰ - καλὰ τελειώσει καὶ τὸν ἐφώναξαν πάλιν ἀπὸ ἐν ἄλλο αὐτοκίνητον νὰ πάρη μερικὰ κιβώτια μὲ μῆλα.

— Τώρα δὲν ήμπορῶ νὰ σὲ κρατήσω ἄλλο, μου εἶπε. Βλέπεις, πρέπει νὰ ἐργασθῶ. Σὲ εὔχαριστῶ, ποὺ ἔμεινες νὰ μὲ ίδης. Χαῖρε, λοιπόν, Κωστάκη μου, καὶ σοῦ εὕχομαι νὰ εἶσαι πάντοτε εύτυχισμένος.

’Ηθέλησα νὰ τοῦ ἀπαντήσω κάτι διὰ τὴν ἐργασίαν του καὶ νὰ τοῦ εὔχηθῶ καὶ ἐγώ, ἀλλ’ αὐτὸς ἔτρεξε νὰ παραλάβῃ τὰ κιβώτια. Τὸ πρόσωπόν του ἦτο γελαστὸν καὶ ροδοκόκκινον, ποὺ ἦτο χαρὰ Θεοῦ νὰ τὸν κοιτάζῃ κανείς. Καὶ ἡξεύρεις, μητέρα, εἶναι ὁ πρῶτος μαθητής τῆς τάξεως !

Μάθημα δλούς   ‘Η κυρία Εύφροσύνη εὔχαριστημένη ἔχασι’ δλούς μογέλασε καὶ εἶπε :

— Σὲ συγχωρῶ, μόνον διότι ἐβράδυνες δι’ αὐτὴν τὴν αἰτίαν. Βλέπεις μὲ πόσον θάρρος καὶ πόσους κόπους κερδίζει τὸν ἀρτον του καὶ τὸν ἀρτον τῆς οἰκογενείας του ὁ συμμαθητής σου. Εῦγέ του ! Αὔριον θὰ γίνη δραστήριος καὶ καλὸς πολίτης, διότι ἀπὸ τώρα ἔμαθε νὰ ἐργάζεται. Μὲ τὸν ἰδρῶτά του βάζει τὰ θεμέλια τῆς εύτυχίας του. Τὸ μάθημα τοῦ Αύγερινοῦ εἶναι μάθημα δι’ δλούς. ‘Η ἐργασία δὲν εἶναι ἐντροπή, εἶναι τιμὴ καὶ καύχημα. Θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ τὸν καλέσης μίαν Κυριακὴν εἰς τὸ σπίτι μας διὰ γεῦμα νὰ τὸν γνωρίσω καὶ ἐγὼ καὶ σὺ νὰ εὔχαριστήσης τὸν ἔξαίρετον συμμαθητήν σου.

— Ναι, μητέρα. Αὐτὸς ἐσκεπτόμην καὶ ἐγὼ νὰ κάμω μὲ τὴν ἀδειάν σου...

Nικόλαος A. Κοντόπουλος

64. ΦΙΛΟΣΤΟΡΓΙΑ ΠΕΛΑΡΓΟΥ

Είς ἐν χωρίον τῆς Θεσσαλίας, ἐπὶ τῆς στέγης παλαιᾶς οἰκίας, ὑπῆρχε μεγάλη καὶ ἀτεχνος φωλεὰ κατεσκευασμένη ἐκ κλάδων καὶ ξηρῶν χόρτων. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀνοίξεως ἔβλεπον οἱ χωρικοὶ ζεῦγος πελαργῶν νὰ ἔρχεται καὶ νὰ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν ἀγαπητὴν των στέγην. Ἰσταντο ἐκεῖ καὶ οἱ δύο ἐπὶ τοῦ ἐνδὸς ποδὸς καὶ ἐκροτάλιζον μὲ τὸ ράμφος των, ὡς νὰ ἔχαιρέτων τὴν ἀγαπητὴν των κατοικίαν, ὅπου εἶχον ἀναθρέψει τόσα τέκνα ἔως τότε.

Μίαν πνιγηρὰν ἡμέραν τοῦ θέρους οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἤσαν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἔθεριζον. Αἴφνης ἴσχυροὶ κωδωνισμοὶ ἐκ τοῦ κωδωνοστασίου τῆς ἐκκλησίας ἀναγγέλλουν κίνδυνον. Μετ' ὀλίγον μία φωνὴ ἀκούεται μυριόστομος.

— Πυρκαϊά ! Πυρκαϊά !

Οἱ χωρικοὶ ἔντρομοι τρέχουν ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὸ χωρίον, διὰ νὰ σώσουν τὰς οἰκίας των. Ἄλλ' ὅταν φθάνουν εἰς τὸν τόπον τῆς πυρκαϊᾶς, βλέπουν ὅτι μόνον ἡ οἰκία, ἐπὶ τῆς δοπίας οἱ πελαργοὶ εἶχον κτίσει τὴν φωλεάν των, ἔχει περικυκλωθῆ ὑπὸ τῶν φλογῶν.

Τότε ὄλοι μὲ μεγίστην προθυμίαν προσπαθοῦν νὰ σώ-

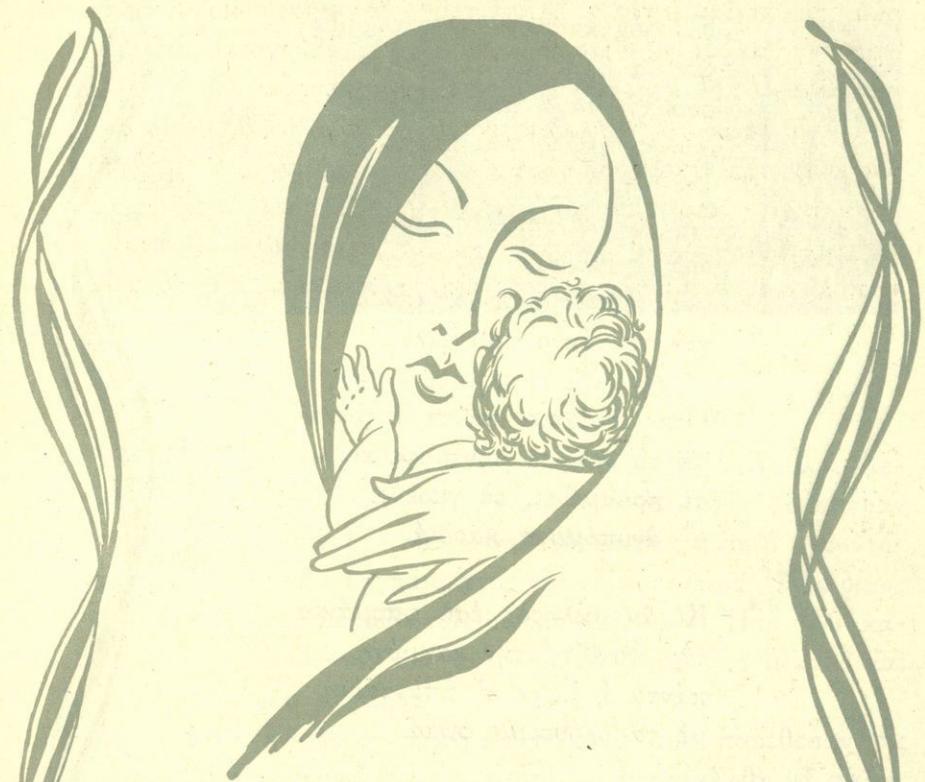
σουν τὴν οἰκίαν ἐκείνην. Ἐλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι εὔκολον πρᾶγμα. Τὸ πῦρ εἶχε διαδοθῆ. Αἱ φλόγες ἔξήρχοντο ἐκ τῶν παραθύρων καὶ ἡ στέγη ἤρχισε νὰ ἀναφλέγεται.

Ἐνῷ δὲ οἱ χωρικοὶ κατεγίνοντο νὰ σώσουν δ, τι ἦτο δυνατὸν ἐκ τῆς καιομένης οἰκίας, αἴφνης εἰς πελαργὸς ἕρχεται δρμητικῶς πετῶν ἐκ τοῦ λειμῶνος καὶ διευθύνεται πρὸς αὐτήν. Εἶναι ἡ μήτηρ τῶν μικρῶν πελαργῶν, οἱ ὅποιοι εὑρίσκονται ἐντὸς τῆς φωλεᾶς ἐπὶ τῆς στέγης. Οἱ δυστυχεῖς νεοσσοί των περικυκλωμένοι ἀπὸ τὸν καπνὸν καὶ τὰς φλόγας κινδυνεύουν ν' ἀποθάνουν.

Ἡ δυστυχὴς μήτηρ ἔντρομος πετᾷ πέριξ τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν φλογῶν. Τέλος λαμβάνει τολμηρὰν ἀπόφασιν. Εἰσοριμᾷ διὰ μέσου τῶν φλογῶν καὶ μετ' ὀλίγον ἔξέρχεται. Κρατεῖ εἰς τὸ ράμφος τῆς μικρὸν πελαργόν, τὸν ὅποιον ἀποθέτει εἰς τὴν ρίζαν ἐνὸς δένδρου. Εύθὺς ὑψώνεται πάλιν καὶ εἰσοριμᾷ ἐκ νέου εἰς τὰς φλόγας, αἱ ὅποιαι ἐν τῷ μεταξὺ εῖχον γίνει δυνατώτεραι, καὶ μετ' ὀλίγον ἔξέρχεται μὲ δεύτερον νεοσσόν. Τώρα αἱ πτέρυγές της ἐκάησαν ὀλίγον, ἀλλὰ ἡ φιλόστοργος μήτηρ δὲν ἀνησυχεῖ διὰ τὰς πτέρυγάς της. Ἀφήνει τὸ τέκνον τῆς πλησίον τοῦ πρώτου καὶ δρμᾷ ἀκράτητος διὰ τρίτην φορὰν διὰ μέσου τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν φλογῶν εἰς τὴν φωλεάν, διὰ νὰ σώσῃ καὶ τοὺς ἄλλους δύο νεοσσούς.

Οἱ χωρικοὶ ἀνέμενον μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν νὰ ἴδουν τὴν ἡρωικὴν μητέρα νὰ ἔξέρχεται. Ἐλλ' αὕτη δὲν ἔξῆλθε πλέον, ἐσκέπασε μὲ τὰς πτέρυγάς της τοὺς δύο νεοσσούς της, οἱ ὅποιοι ἐκαίοντο, καὶ ἐκάη μὲ τὰ ἀγαπητὰ τέκνα της, ἀφοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὰ σώσῃ.

Ἀριστοτέλης Κουρτίδης

65. Η MANA

«Μάνα» κράζει τὸ παιδάκι,
«μάνα» ὁ νιός καὶ «μάνα» ὁ γέρος,
«μάνα» ἀκοῦς σὲ κάθε μέρος·
ἄ! τί ὄνομα γλυκό!

Τὴ χαρά σου καὶ τὴ λύπη
μὲ τὴ μάνα τὴ μοιράζεις,
ποθητὰ τὴν ἀγκαλιάζεις,
δὲν τῆς κρύβεις μυστικό.

Εἰς τὸν κόσμον ἄλλο πλάσμα
δὲν θὰ βρῆς νὰ σὲ μαντεύῃ,
σὰν τὴ μάνα ποὺ λατρεύει,
σὰν τὴ μάνα ποὺ πονεῖ.

Τὴν ύγειά της, τὴ ζωή της,
ὅλα ἡ μάνα τ' ἀψηφάσει
γιὰ τὸ τέκνο π' ἀγαπάει,
γιὰ τὸ τέκνο ποὺ φιλεῖ.

"Οπου τρέχεις, πάντα ἡ μάνα
μὲ τὸ νοῦ σὲ συντροφεύει,
σὲ προσμένει, σὲ γυρεύει
μ' ἀνυπόμονη καρδιά.

Κι ἀν σκληρὸς ἐσύ φαρμάκια
τὴν ποτίζης τὴν καημένη,
πάντα ἡ μάνα σ' ἀπανταίνει
μὲ τὰ δλόθερμα φιλιά.

Δυστυχῆς ὅποιος τὴ χάνει !
Ο καημὸς εἶναι μεγάλος !
Σὰν τὴ μάνα δὲν εἶν' ἄλλος
εἰς τὸν κόσμο θησαυρός.

Κι' ὅποιος μάνα πιὰ δὲν ἔχει,
« μάνα » κράζει στ' ὄνειρό του.
πάντα « μάνα » στὸν καημό του
εἶν' ὁ μόνος στεναγμός !

Γεώργιος Μαρτινέλλης

66. Ο ΚΟΙΝΟΤΑΡΧΗΣ

Κατὰ τὰς τελευταίας δημοτικάς ἐκλογάς ὁ Παῦλος Λεκός ἔξελέγη πρόεδρος τῆς κοινότητος εἰς τὴν ἴδιαιτέραν πατρίδα του. Δὲν ἦτο οὔτε ὁ πλουσιώτερος οὔτε ὁ γεροντότερος οὔτε ὁ πλέον ἐγγράμματος τῆς κωμοπόλεως. Ὡτοῦ ὅμως ὁ ἀγαπητότερος μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν του. Ὡτοῦ τὸ «καλὸ παιδί», ὅπως τὸν ἔλεγαν ὅλοι, καὶ ὅταν ἦτο μικρὸς καὶ τώρα, ποὺ ἦτο μεγάλος.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν οἱ συμπολῖται του παρέθεσαν εἰς αὐτὸν τιμητικὸν γεῦμα, εἰς τὸ δόποῖον προσεκλήθη νὰ παραστῇ καὶ ὁ γηραΐδος διδάσκαλος τῆς κωμοπόλεως, ὁ δόποῖος ὑπῆρξε διδάσκαλός του, ὅπως καὶ τῶν περισσοτέρων κατοίκων τῆς κοινότητος.

Μὲ πόσην συγκίνησιν ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν ὁ σεβαστὸς γέρων! Ἡ τιμή, ἡ δόποία ἀπενέμετο πρὸς τὸν μαθητὴν του, ἀπετέλει δι' αὐτὸν τὴν μεγαλυτέραν ἴκανοποίησιν. Καὶ κατὰ τὰ ἐπιδόρπια, μόλις συγκρατῶν τὴν συγκίνησιν του, ὑψώσε τὸ ποτήριόν του καὶ προέπιεν εἰς ὑγείαν τοῦ νέου κοινοτάρχου μὲ τὰ ἔξης ὥραῖς λόγια:

— Πρὶν ἐκλέξετε, κύριοι, πρόεδρόν σας τὸν Παῦλον Λε-

κόν, τὸν εἶχεν ἐκλέξει πρόεδρόν του πρὸ εἴκοσι ἑτῶν τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τῆς κοινότητός μας. Οἱ περισσότεροι ἔξι
ἡμῶν ἦσθε τότε συμμαθηταὶ του καὶ μαθηταὶ μου. Σήμερον δὲν ἐκάμετε ἄλλο τίποτε, παρὰ νὰ ἐπαναλάβετε τὴν παλαιὰν ἐκείνην ψηφοφορίαν. . .

— Μάλιστα, μάλιστα, τὸν διέκοψαν πολλαὶ φωναί.

— . . . Διότι — ἔξηκολούθησε δακρύων ἀπὸ συγκίνησιν ὁ γηραιὸς διδάσκαλος — ὁ κοινοτάρχης Παῦλος Λεκδὸς ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι καὶ σήμερον « ὁ καλὸς Παυλάκης », ὁ μαθητὴς τῆς θης τοῦ Δημοτικοῦ. Διότι ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι κανεὶς εἰς τὸ σχολεῖον, ἔξακολουθεῖ, ὅσα ἔτη καὶ ἀν περάσουν, νὰ εἶναι ἀργότερον καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς παρουσιάσω ἐγώ τὸν παλαιὸν μαθητήν μου. Τὸν γνωρίζετε οἱ περισσότεροι. Ἀλλὰ καὶ ὅσοι δὲν τὸν ἐγνωρίσατε τότε, εἶναι ὡς νὰ τὸν ἐγνωρίσατε. Διότι, ὅπως εἴπομεν, ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος : « ὁ καλὸς Παυλάκης » . . .

— Ζήτω τοῦ Παυλάκη ! ἡκούσθη μία φωνή.

“Ολοι ἐγέλασαν διὰ τὴν διακοπὴν καὶ ὁ γηραιὸς διδάσκαλος ἔξηκολούθησεν :

— Ἐνθυμεῖσθε πόσον καλὸς καὶ πρόθυμος ἦτο ἀπέναντι ὅλων τῶν συμμαθητῶν του. “Ο, τι εἶχε τὸ ἐμοιράζετο μαζὶ τους. Καὶ τοὺς βαθμούς του ἀκόμη. Καλὸς μαθητὴς αὐτός, ἐβογθοῦσε τοὺς πλέον ἀδυνάτους εἰς τὰ μαθήματα, ὥστε νὰ πάρουν καὶ ἐκεῖνοι καλὸν βαθμόν. Δὲν ἔφαγε ποτὲ μόνος του τὸ πρόγευμα, τὸ ὅποιον τοῦ ἔβαζεν ἡ μήτηρ του εἰς τὴν σάκκαν του. Τὸ ἐμοιράζετο καὶ αὐτὸ μὲ τοὺς πτωχοτέρους τῆς τάξεως. “Οταν ἔχανε κανεὶς τὸ μολύβι του, αὐτὸς τοῦ ἐδάνειζε τὸ ἴδικόν του. “Οταν εἶχε λησμονήσει κανεὶς εἰς τὸ σπίτι του τὸν χάρακά του, αὐτὸς τοῦ ἐδίδειν ἄλλον. “Οταν τὸ μελανοδοχεῖον κανενὸς δὲν εἶχε μελάνην, αὐτὸς πάλιν τοῦ τὸ ἐγέμιζεν ἀπὸ τὸ ἴδικόν του. Καὶ ὅταν κάποιος

πτωχὸς συμμαθητής του δὲν εἶχε τὰς ὀλίγας δραχμάς, τὰς ὁποίας ἔχρειάζετο, διὰ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν σχολικὴν ἐκδρομήν, αὐτὸς πάλιν ἔζητει ἀπὸ τὴν μητέρα του χρήματα καὶ τὰ ἔδιδε μυστικὰ εἰς τὸν συμμαθητήν του, διὰ νὰ μὴ τὸν προσβάλῃ. Ἀπὸ τὰ μικρὰ αὐτὰ πράγματα ἐφαίνετο ποῖος ἦτο ὁ μικρὸς ἔκεινος μαθητής. Διότι δὲν χρειάζονται μεγάλα πράγματα, διὰ νὰ φανῆ ὁ καλὸς καὶ ὁ κακός. Καὶ ὁ Παῦλος ἦτο καλός. Ἡτο ὁ «καλὸς Παυλάκης». Διὰ νὰ τὸν ἐκλέξετε σήμερον πρόεδρόν σας, σημαίνει ὅτι ἔξακολουθεῖ νὰ εἴναι ὁ Ἰδιος.

— Μάλιστα, μάλιστα! ἐφώναξεν εἰς ἐκ τῶν ἀκροατῶν. Θυσιάζεται διὰ τοὺς ἄλλους. Καὶ δι’ αὐτὸ μόνον φίλους ἔχει εἰς τὸν τόπον.

— “Οπως καὶ εἰς τὸ σχολεῖον... ἔξηκολούθησεν ὁ γηραιὸς διδάσκαλος. Καὶ ἔνας ἄνθρωπος, ὁ δόποῖος κάμνει τὸ καλὸν εἰς τοὺς ὅμοιούς του, θὰ κάμῃ τὸ καλὸν εἰς τὴν κοινότητα, τῆς ὁποίας τὴν διοίκησιν τοῦ ἐνεπιστεύθητε. Περὶ τούτου νὰ εἰσθε βέβαιοι. Σᾶς συγχαίρω λοιπόν, κύριοι, διὰ τὴν ἐκλογήν σας, συγχαίρω τὸν ἀγαπητόν μου μαθητήν διὰ τὴν τιμήν, τῆς ὁποίας ἔγινεν ἄξιος, καὶ τέλος συγχαίρω τὸν ἑαυτόν μου διὰ τὸν μαθητήν του. Σήμερον μοῦ ἀπέδωσε πλουσιοπαρόχῶς τὰ τροφεῖα. Εἰς ὑγείαν του.

Καὶ μὲ τὴν τελευταίαν λέξιν ἐνηγκαλίσθη δακρύων τὸν παλαιόν του μαθητήν καὶ τὸν ἡσπάσθη εἰς τὸ μέτωπον ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς συγκινήσεως.

Ἡτο τὸ τελευταῖον «ἄριστα», τὸ δόποῖον εἶχε λάβει ὁ «καλὸς Παυλάκης» ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του. Καὶ ἦτο τὸ ὥραιότερον ἀπὸ ὅλα.

Παῦλος Νιοβάνας

67. ΘΕΛΩ ΝΑ ΧΤΙΣΩ ΕΝΑ ΣΠΙΤΑΚΙ

Θέλω νὰ χτίσω ἔνα σπιτάκι
στὴ μοναξιὰ καὶ στὴ σιωπή,
γύρω μιὰ πράσινη ραχούλα.
Δὲ θὰ τὸ χτίσω ἔκεῖ.

Ξέρω στὴ χώρα τὴ μεγάλη
τὸν πλούσιο δρόμο, τὸν πλατύ
μὲ τὰ πλατάνια καὶ τοὺς κήπους.
Δὲ θὰ τὸ χτίσω ἔκεῖ.

Ξέρω τὸ πρόσχαρο ἀκρογιάλι,
ὅλο τὸ κύμα τὸ φιλεῖ,
κρινόσπαρτ' εἶναι ἡ ἀμμουδιά του.
Δὲ θὰ τὸ χτίσω ἔκεῖ.

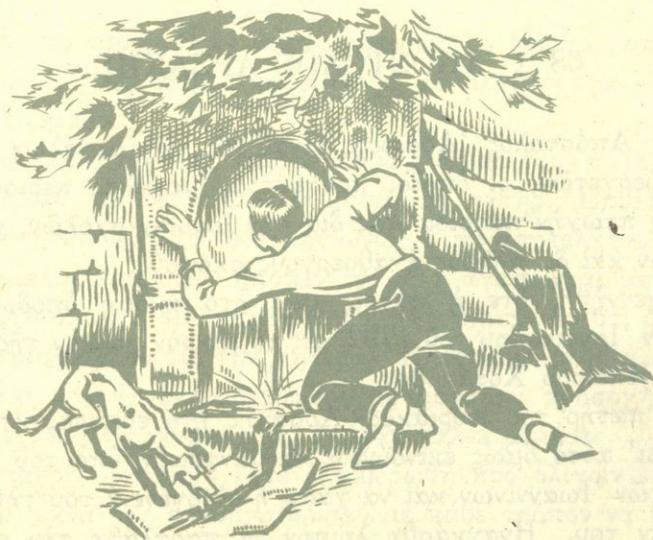
Ατέλειωτη τραβάει μιὰ στράτα,
σχίζει μιὰ χέρσα ἀπλοχωριά,
σκληρὰ τὴ δέρνει τ' ἀγριοκαίρι
καὶ ὁ λίθας τὴ χτυπᾶ,

μιὰ στράτα χιλιοπατημένη
τὸν καβαλάρη νηστικό,
τὸν πεζοδρόμο διψασμένο
θάφτει στὸν κουρνιαχτό.

Ἐκεῖ τὸ σπίτι μου θὰ χτίσω
μὲ μιὰ βρυσούλα στὴν αὐλή,
πάντα ἡ γωνιά του θὰ καπνίζῃ
κι ἡ θύρα του ἀνοιχτή.

«Δειλοὶ καὶ Σκληροὶ Στίχοι»

Κωστής Παλαμᾶς

68. Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ

‘Ο Ἀπόστολος Ἀρσάκης εἶναι εἰς τῶν μεγάλων ἐθνικῶν εὐεργετῶν, οἱ δόποῖοι προσέφεραν μεγάλας περιουσίας εἰς τὴν πτωχὴν πατρίδα μας διὰ τὴν ἔδρυσιν σχολῶν, νοσοκομείων καὶ δι’ ἄλλους ἀγαθοεργούς σκοπούς.

Ἐγεννήθη, ὅτε ἡ πατρίς μας ἦτο ἀκόμη ὑπόδουλος, τὴν δην Ἰανουαρίου τοῦ 1792, εἰς τὸ μικρὸν χωρίον τῆς Βορείου Ἡπείρου Χοτάχοβον.

Ο πατήρ του Κυριᾶκος Ἀρσάκης ἦτο εὔπορος κτηματίας. Δι’ αὐτὸ δμως ἐκινδύνευε νὰ θανατωθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων καὶ νὰ χάσῃ ἡ οἰκογένειά του τὴν περιουσίαν του. Ἡναγκάσθη λοιπὸν νὰ παραλάβῃ τὴν σύζυ-

γον καὶ τὰ τέκνα του καὶ, χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ τὴν ἀπώλειαν τῆς περιουσίας, νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου εἶχον ἐγκατασταθῆ ὁ ἀδελφός του καὶ πολλοὶ συγγενεῖς καὶ πατριῶται του.

‘Ο μικρὸς Ἀπόστολος μετέβη ἐκεῖ ὄκταετής μόλις. Ἀπὸ τὴν ἡλικίαν ὅμως αὐτὴν διεκρίνετο διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν ἀρετὴν του. ‘Ο θεῖός του Γεώργιος τὸν ἡγάπησε ἴδιαιτέρως καὶ ἀνέλαβε νὰ τὸν μορφώσῃ. Εἰς τὸ Βουκουρέστιον ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα. Κατὰ δὲ τὸ 1804 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ θείου του εἰς τὴν Βιέννην, ὅπου ἐδιδάχθη τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ ἄλλα γυμνασιακὰ μαθήματα προαγόμενος πάντοτε μὲ τὸν βαθμὸν « ἄριστα ».

Κατὰ τὸ 1810 ἐνεγράφη εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς γερμανικῆς πόλεως “Αλλης. Καὶ ἐκεῖ διεκρίθη καὶ ἔλαβε τὸ δίπλωμά του μὲ τὸν βαθμὸν « ἄριστα ». Ἐξέδωκε μάλιστα καὶ ἐπιστημονικὴν μελέτην, ἡ ὁποία ἐθαυμάσθη ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους σοφοὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

‘Απὸ τοῦ ἔτους 1814 ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου διεκρίθη ὡς ἰατρὸς καὶ ταχέως κατέλαβε μεγάλα δημόσια ἀξιώματα.

‘Εκτὸς τῆς μεγάλης ἐπιστημονικῆς ἀξίας του, ὁ Ἀρσάκης διεκρίθη καὶ ὡς τέλειος σύζυγος καὶ πατήρ. Ἐπίστευεν ὅτι τότε μόνον εύτυχεῖ μία κοινωνία, ὅταν ἀποτελῇθαι ἀπὸ ἡθικὰς οἰκογενείας, τῶν ὅποιων τὰ μέλη ἀγαπῶνται μεταξύ των. Αὐτὴ ὅμως ἡ οἰκογενειακὴ ἀρμονία ἐπίστευεν ὅτι δφείλεται περισσότερον εἰς τὴν μητέρα. “Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ἀνατρέφωνται καὶ νὰ ἐκπαιδεύωνται μὲ μεγάλην προσοχὴν αἱ θυγατέρες, διὰ νὰ γίνουν μίαν ἡμέραν καλαὶ μητέρες.

‘Η πατρίς μας εἶχε τότε ἐλευθερωθῆ πρὸ δὲ λίγων ἐτῶν. “Ολα τὰ τέκνα τῆς ἐπροσπαθοῦσαν μὲ κάθε τρόπον νὰ βοη-

θήσουν τὴν ἀνάπτυξίν της. 'Αλλ' ἀς μὴ λησμονῶμεν ὅτι τετρακόσια ἔτη δουλείας καὶ δέκα ἔτη ἐπαναστάσεως εἶχον προξενήσει μεγάλας καταστροφάς.

Τότε εἰς τὰς Ἀθήνας μερικοὶ μορφωμένοι καὶ φιλοπάτριδες πολοῦται εἶχον ἴδρυσει τὴν Φιλεκπαιδευτικὴν Ἐταιρείαν. 'Ο σκοπός των ἦτο νὰ συγκεντρώνουν εἰς σχολεῖα θηλέων τὰς νεαράς 'Ελληνίδας τοῦ ἐλευθέρου καὶ τοῦ ὑποδούλου "Εθνους μας, διὰ νὰ μορφώνωνται διδασκάλισσαι, αἱ δόποιαι θὰ ἐδίδασκον τὰ μικρὰ 'Ελληνόπουλα. Τὰ ἔσοδά των ὅμως ἦσαν περιωρισμένα. 'Εστήριζον πρὸ παντὸς τὰς ἐλπίδας των εἰς τὰς συνδρομὰς τοῦ ἔξω 'Ελληνισμοῦ. Μόλις συνεκέντρωσαν ἐν ποσὸν χρημάτων, ἥρχισαν τὴν οἰκοδομὴν τοῦ μεγάρου τῆς δόδοι Πανεπιστημίου. 'Αλλὰ μόλις ἐκτίσθησαν τὰ θεμέλια, εἶχον ἔξοδευθῇ τὰ δλίγα χρήματα τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας.

'Ο Ἀρσάκης εἶδομεν ὅτι ἐσκέπτετο πῶς θὰ βοηθήσῃ τὴν μόρφωσιν τῶν 'Ελληνίδων, ἀν καὶ δὲν ἔιχεν ἐπισκεψθῆ τὴν Ἑλλάδα: "Οταν λοιπὸν ἐπληροφορήθη τὴν ἴδρυσιν τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας καὶ τὰς χρηματικὰς στενοχωρίας της, μόνος του ἔγραψεν εἰς τὰ μέλη της ὅτι ἀναλαμβάνει δλα τὰ ἔξοδα τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μεγάρου. Καὶ πράγματι ἐντὸς δλίγου χρόνου ἦτο ἔτοιμον τὸ κτήριον, τὸ δποῖον σώζεται μέχρι σήμερον καὶ φέρει τὸ ὄνομά του: «Ἀρσάκειον». 'Εντὸς αὐτοῦ ἐκτίσθη καὶ μικρὸς ναός, ἡ 'Αγία Ἀναστασία, διότι Ἀναστασία ὠνομάζετο ἡ ἐνάρετος σύζυγός του.

Διὰ νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν μεγάλην αὐτὴν εὐεργεσίαν τοῦ Ἀρσάκη, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι χιλιάδες 'Ελληνίδες διδασκάλισσαι ἐμορφώθησαν εἰς τὸ Ἀρσάκειον καὶ ἐστάλησαν νὰ μορφώσουν τὰ 'Ελληνόπουλα ὅχι μόνον εἰς τὴν μικρὰν ἐλευθέραν 'Ἑλλάδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑπόδουλον.

Πολλαὶ ἀπὸ αὐτὰς ἡγωνίσθησαν νὰ διδάξουν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς χωρία τῆς Μακεδονίας, εἰς τὰ ὅποια οἱ "Ἐλληνες κάτοικοι εἶχαν σχεδὸν λησμονήσει τὴν ἑθνικὴν γλῶσσαν.

Εἰς τὸ Ἀρσάκειον ἐμορφώθησαν καὶ αἱ περισσότεραι "Ἐλληνίδες, αἱ ὅποιαι κατόπιν διεκρίθησαν εἰς τὸν οἰκογενειακὸν καὶ κοινωνικόν των βίον.

Καὶ εἰς τὸ Βουκουρέστιον διέθεσε πολλὰ χρήματα δι' εὐεργεσίας δὲ Ἀρσάκης. Ἐκεῖ ἔξελέγη καὶ βουλευτής. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν ἐκάλεσεν δὲ βασιλεὺς Ὁθων, διὰ νὰ τοῦ δώσῃ μεγάλα ἀξιώματα. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἐδέχθη. Δὲν ἦθελε νὰ πληρωθῇ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν, τὴν ὅποιαν προσέφερεν εἰς τὴν πατρίδα του.

Ἡ δὲ μεγαλύτερα χαρὰ τοῦ μεγάλου τούτου εὐεργέτου, ὅπως δὲ ἴδιος ὡμολόγησεν εἰς ἓνα φίλον του, ἦτο ἡ ἐπιστολὴ μιᾶς μικρᾶς μαθητρίας τοῦ Αρσακείου, ἡ ὅποια τοῦ ἔγραψεν ὅτι κατὰ τὴν καθημερινὴν προσευχὴν της παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τοῦ χαρίζῃ τὴν ὑγείαν του.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀρσάκη ἐμιμήθησαν καὶ ὄλλοι ἑθνικοὶ εὐεργέται καὶ ἐβοήθησαν μὲ τὰ χρήματά των τὸ ἑθνικὸν ἔργον τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας.

Σήμερον ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἐταιρεία ἔχει σχολεῖα καὶ εἰς τὰς Πάτρας καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν. Εἰς τὰς Ἀθήνας πρὸ δὲ λίγων ἔτῶν ἔκτισε νέα οἰκήματα εἰς τὸ ὄραῖον προάστιον Ψυχικόν, ὅπου φοιτοῦν μαθήτριαι ἐκ τῶν καλυτέρων οἰκογενειῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐξακολουθοῦν ὅμως νὰ διατηροῦν δικαίως ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας τὸ ὄνομα «Ἀρσάκειον».

(Διασκευὴ Γ. Ν. Καλαματιανοῦ)

Αναστάσιος Γούδας

69. ΑΙ ΠΕΝΤΕ ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ

Βρέφος μόλις πρὸ ὄλιγου ἐγεννήθη εἰς τὴν μικράν του κούνιαν. Ἀφρὸς ἀπὸ πέπλους τὸ σκεπάζει. "Ηρεμα - ἡρεμα καὶ ἔλαφρὰ ἀνασηκώνεται τὸ ἀπαλόν του στῆθος. Εἰς τὰ χείλη του ζωγραφίζεται τὸ πρῶτον ἀθῷον χαμόγελον, τὸ ὅποιον ἀνατέλλει εἰς τὴν χαραυγὴν τῆς ζωῆς του.

Τότε παρουσιάσθησαν ἐκεῖ αἱ πέντε αἰσθήσεις, τὰς ὅποιας ὁ Θεὸς ἐδώρει εἰς τὸν νεοελθόντα εἰς τὸν κόσμον καὶ ἡτοιμάσθησαν νὰ ἀναλάβῃ ἡ κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς τὴν ὥρισμένην λειτουργίαν.

Πρώτη ἀπ' ὅλας ἐπροχώρησεν ἡ ὅρασις καὶ εἶπεν :

— Είμαι τὸ πολυτιμότερον ἀπὸ τὰ δῶρα, ποὺ σοῦ ἔχάρισεν ὁ Θεός. Είμαι ἡ βασίλισσα τῶν αἰσθήσεων. Δι' ἐμοῦ θὰ ἴδῃς τὸ φῶς τοῦ ἥλιου καὶ τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως. Δι' ἐμοῦ θὰ ἀπολαμβάνης τὰς ἑορτὰς καὶ τὰ θεάματα. Δι' ἐμοῦ θὰ γνωρίσῃς καὶ θὰ ἐκτιμήσῃς τὰ θαυμαστὰ προϊόντα τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης. Τόσον θὰ σοῦ είμαι ἀγαπητή, ὥστε ὁ ιερώτερος δρόκος σου θὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν διατήρησίν μου.

"Επειτα ἥλθεν ἡ ἀκοή.

— Καὶ ἐγώ, εἶπεν αὐτή, δὲν θὰ σοῦ είμαι ὀλιγάτερον πολύτιμος ἀπὸ τὴν ἀδελφήν μου. Χωρὶς ἐμὲ ὁ λόγος, τὸ πολυτιμότερον χάρισμα εἰς τὸν ἄνθρωπον, θὰ ἥτο ἀνωφελής. Χωρὶς ἐμὲ θὰ ζῆς ἀναίσθητος ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους καὶ θὰ σὲ περιβάλλῃ θλιβερὰ ἀπομόνωσις. Δι' ἐμοῦ θὰ ἀκούσῃς τὸ ἄσμα τῆς ἀγδόνος, τὸν ψίθυρον τῆς αὔρας, τὸν φλοισβόν τῆς θαλάσσης καὶ τὴν ἐνθουσιώδη ἀρμονίαν τῆς μουσικῆς. Δι' ἐμοῦ θὰ γνωρίσῃς τὴν προσφιλῆ φωνὴν τοῦ φίλου σου καὶ τῶν ἰδικῶν σου.

Τρίτη ἐπλησίασεν ἡ ὅσφρησις.

— Είμαι ἡ ποιητικώτερα μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν μου, εἴπε. Τὸ κράτος μου εἶναι περιωρισμένον, ἀλλὰ πόσον εἶναι εὐγενές. "Αν ἔλειπον ἐγώ, τὰ ρόδα καὶ αἱ τσουκνίδαι θὰ εἶχον τὴν ιδίαν ἀξίαν. Τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων, τὴν μεθυστικὴν ὀσμὴν τῶν μύρων, τὴν εὔσμον κνίσσαν, τὴν δποίαν ἀναδίδουν τὰ ἔκλεκτὰ φαγητά, ἐγώ θὰ σὲ κάμω νὰ τὰ ἀπολαύσῃς.

"Επειτα ἀπὸ αὐτὴν ἔλαβε τὸν λόγον ἡ γεῦσις, ἡ ὅποια ἐπροχώρησε μὲ δψιν θαλερὰν καὶ εὐχαριστημένην.

—"Ο, τι παράγει τὸ ἀπέραντον βασίλειον τῆς φύσεως, ὅ, τι ἐφεῦρεν ἡ τέχνη τῶν λαιμάργων, ἐγώ θὰ τὰ δοκιμάσω καὶ θὰ ἐκτιμήσω τὴν ἀξίαν των. Καὶ ὅταν αἱ ἀλλαι εὐχαριστήσεις τῆς ζωῆς σὲ ἀποχαιρετίσουν, ἐγώ θὰ ἔξακολουθῶ νὰ σὲ παρηγορῶ καὶ νὰ σὲ εὐφραίνω.

Τελευταία ἐπροχώρησε δειλή καὶ συνεσταλμένη ἡ ἀφή.

— Νὰ ἀκούσωμεν καὶ σὺ τί θὰ ὑποσχεθῆς καὶ θὰ τοῦ χαρίσῃς, εἴπαν αἱ ἄλλαι ἐμπαικτικά.

— Τίποτε δὲν ἔχω νὰ χαρίσω, εἴπε μὲ μετριοφροσύνην ἡ ἀφή. 'Υπόσχομαι ὅμως νὰ τοῦ μείνω μέχρι τέλους ἡ πιστοτέρα ἀπὸ ὅλας σας.

Καὶ τὰ ἔτη ἐπέρασαν. Τὸ βρέφος ἔγινε παῖς, ἔγινε νέος, ἔγινεν ἀνήρ. 'Ανέβη μὲ γοργὸν βῆμα τὸν ἀνωφερῆ δρόμον, τὸν ὁποῖον καταυγάζει τὸ φῶς τῆς ἐλπίδος. "Εφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν γεμάτος σφρῆγος καὶ ρώμην καί, χωρὶς νὰ σταματήσῃ οὕτε στιγμήν, ἥρχισε νὰ καταβαίνῃ. Καὶ ὅσον κατέβαινε, τόσον ἡ ὁδὸς ἔγινετο δύσκολος καὶ ἀκανθώδης. "Οσον ἐπροχώρει, τόσον ὁ δρίζων τῆς ζωῆς του ἔγινετο σκοτεινός. Αἱ ἀπολαύσεις ἥρχισαν νὰ γίνωνται σπάνιαι. Οἱ ἔως τώρα στιβαροὶ ὄμοι του ἥρχισαν νὰ κυρτοῦνται. Τὸ γῆρας ἥρχισε νὰ ἐπαργυρώνῃ τὴν κόμην του καὶ αἱ ρυτίδες νὰ αὐλακώνουν τὸ λεῖον μέτωπόν του.

Καὶ ἔξηκολούθει νὰ καταβαίνῃ.

Αἱ πρότερον ἀκμαῖαι αἰσθήσεις του ἥρχισαν νὰ ἔξασθενίζουν. Πρώτη ἀπὸ ὅλας ἐκουράσθη ἡ ὄρασις.

—"Ηρχισα νὰ βαρύνωμαι, εἴπεν. Οἱ ὀφθαλμοί μου ἔθλωσαν. Ποῦ εἶναι τὰ θεάματα, αἱ ἔօρται καὶ αἱ διασκεδάσεις ; "Ολα τὰ βλέπω παρηλλαγμένα. Τίποτε δὲν μὲ εύχαριστεῖ.

Αὐτὰ ἔλεγεν ἡ ὄρασις, ἔως ὅτου μίαν ἡμέραν ἔξηφανίσθη ἐντελῶς.

‘Ο γέρων εύρεθη ἔξαφνα εἰς τέλειον σκότος.

“Επειτα ἥλθεν ἡ σειρὰ τῆς ἀκοῆς, ἡ ὁποία τὸν ἐγκατέλειψε καὶ αὐτή. Μετ' ὀλίγον ἡ σειρὰ τῆς ὀσφρήσεως, τὴν ὁποίαν ἔπνιξεν ὁ γεροντικὸς κατάρρους, καὶ ἔπειτα καὶ τῆς

γεύσεως. Ὁ γέρων δὲν εἶχεν ὀδόντας καὶ ἔτρωγε μόνον χυλὸν.

Μόνος πλέον μέσα εἰς ἓνα θάλαμον ἐκάθητο ἐπὶ ἑνὸς ἀνακλίντρου.

Οἱ ὄφθαλμοί του δὲν ἔβλεπον τὸ ζωογόνον φῶς τοῦ ἡλίου. Τὰ ὕπτα του δὲν ἤκουον τὴν ἐκ τοῦ κήπου προερχομένην φαιδρὰν συναυλίαν τῶν πρωινῶν ἀσμάτων τῶν πτηνῶν, τὸν βόμβον τῶν ἐντόμων, τὰς χαρμοσύνους χραυγὰς τῶν παιδίων.

Ἡ ρίς του δὲν ὠσφραίνετο τὸ τερπνὸν ἄρωμα τῶν ἀνθέων τοῦ κήπου.

Ἐπὶ μιᾶς τραπέζης ἀνέμενεν αὐτὸν τὸ πρωινόν του ρόφημα, τὸ ὅποῖον δὲν τοῦ ἐπροξένει καμμίαν εὔχαριστησιν.

Εἰς τὸ ἑτοιμοθάνατον ἔκεινο σαρκίον μόνον ἡ μνήμη ἔζη ἀκόμη καὶ προσεπάθει νὰ διακρίνῃ μέσα εἰς τὴν δυίχλην τοῦ παρελθόντος τὰς παλαιὰς εύτυχεῖς ἡμέρας.

Ἐξαφνα ὥραῖον κοράσιον ἤνοιξε τὴν θύραν τοῦ θαλάμου. Ἐπροχώρησε πρὸς τὸν γέροντα καὶ ἀνερριχήθη εἰς τὰ γόνατά του. Ἡπλωσε τοὺς μικρούς του βραχίονας καὶ περιέβαλε τὴν λευκὴν κεφαλήν του. Ἐπειτα ἐπλησίασε τὰ μικρὰ ρόδινα χείλη του ἐπὶ τοῦ ὀχροῦ μετώπου τοῦ γέροντος καὶ τὸν ἐφίλησεν.

Ὁ γέρων ἀντιληφθεὶς τὸν ἐναγκαλισμὸν τῆς ἐγγονῆς του ἀνεσκίρτησε. Καὶ ἐνῷ αἱ ἀτονοὶ χεῖρές του ἐπετίθεντο θωπευτικῶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ παιδίου καὶ τὰ ἄχροα χείλη του ἐφίλουν τὰς ἀγνὰς παρειάς του, ἀρρητοῖς ἵλαρότητης ἐχύθη ἐπὶ τῆς μορφῆς του.

Ἡ ἀφὴ δὲν εἶχε φύγει ἀκόμη. Ἐκράτησε τὴν ὑπόσχεσίν της.

Χαράλαμπος Ἀννινος

70. ΟΙ ΔΥΟ ΦΤΩΧΟΙ

Σὲ μιὰ γωνιὰ περαστικὴ
γέρος φτωχὸς ἔχει καθίσει.
Κόσμος πολὺς περνᾷ ἀπ' ἐκεῖ,
καὶ ἵσως θὰ τὸν ἐλεήσῃ
καμιὰ ψυχή, ποὺ ἔχει μάθει
νὰ συμπονῇ τὰ ξένα πάθη.

Σὲ λίγο ὅλος προσοχὴ
ἔφερ' ἐκεῖ τὰ βήματά του
κι' ἄλλος φτωχὸς — τὸ δυστυχή !
Μὲ ὅλη τὴν νεότητά του
ἔχει στὸ φῶς του μαύρη σκέπη·
εἶναι τυφλός ! τυφλός ! Δὲ βλέπει !

"Αχ ! τί ζευγάρι θλιβερό !
Τὰ νιάτα τὰ δυστυχισμένα
κι' ἀπὸ τὸν ἀγριό καιρὸ
τὰ γηρατεία τὰ μαραμένα
βλέπει ἐκεῖ ὅποιος περνάει
νὰ ζητιανεύουν πλάι - πλάι.

"Ομως κανεὶς τὰ γηρατειὰ
τὰ χιονοσκέπαστα λυπᾶται !
Στὸ γέρο ρίχνουν μιὰ ματιά,
τὸν ἐλεοῦνε οἱ διαβάται,
μὰ οὕτε ἔνας τους δὲ δίνει
καὶ στὸν τυφλὸν ἐλεημοσύνη.

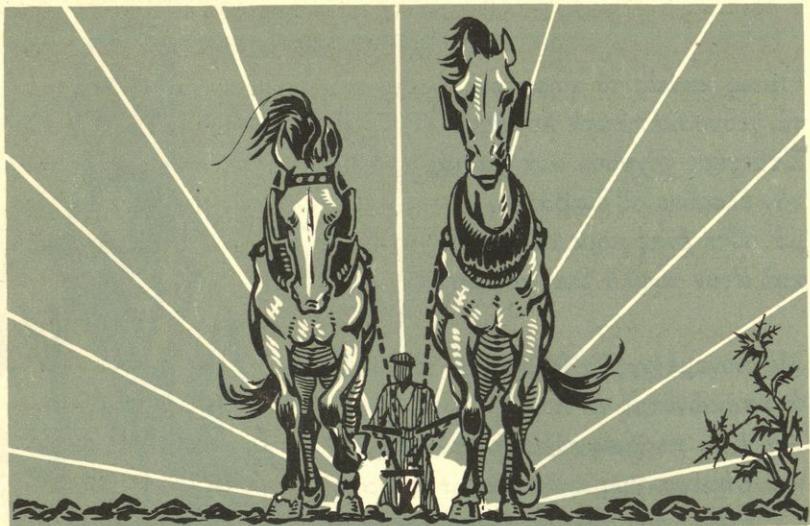
Μὲ πονεμένη τὴν καρδιὰ
ἀνασηκώνεται νὰ πάη...
"Αχ ! θὰ περάσῃ τὴ βραδιὰ
καὶ σήμερα χωρὶς νὰ φάη...
Γι' αὐτὸ τοὺς ἄλλους τί τοὺς νοιάζει ;
Καὶ ὁ τυφλὸς ἀναστενάζει... .

• Μὰ ἔξαφνα κάποιος ζητᾶ
μὲς στὴν παλάμη νὰ τοῦ δώσῃ
χρήματα λίγα, μ' ἀρκετά,
ἔνα ψωμὶ γιὰ νὰ πληρώσῃ.
— Σοῦ εὔχετ' ἡ φτωχὴ καρδιά μου
τιμὲς καὶ δόξες, ἀρχοντά μου !

Εἶπεν ἐκεῖνος, ἐπειδή,
τυφλὸς ποὺ ἦταν, δὲν μποροῦσε
μὲ δάκρυα χαρᾶς νὰ δῆ
πῶς σπλαγχνικὰ τὸν ἐλεοῦσε
δὲ γέρος, ἐλεώντας πάλι
καθὼς τὸν ἐλεῆσαν ἄλλοι.

Γεώργιος Δροσίνης

Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

71. ΤΟ ΟΡΓΩΜΑ

·Ο Πανάγιος ·Ο ήλιος λάμπει ἐπάνω ἀπὸ τὰ βρεγμένα χωράφια καὶ τὰ φρεσκοπλυμένα πεῦκα.

Τοὺς χαμογελᾶ ὡς παλαιὸς βασιλεὺς εὐχαριστημένος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους του.

·Απὸ ἀπέναντι ἡ θάλασσα στέλλει τὴν μυρωμένην ἄλμην της νὰ ἔνωθῃ μὲ τὸ ἄρωμα τῶν μύρτων καὶ τῶν σχοίνων. Μέσα εἰς τὴν γαλήνην τῆς ἐξοχῆς φλῶροι, καρδερῖναι καὶ σπίνοι καθισμένοι εἰς τοὺς κλώνους τῶν θάμνων δοκιμάζουν νέα κελαδήματα. Καὶ πέραν εἰς τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ ὁ βοσκὸς βόσκει τὰ πρόβατά του καὶ παίζει τὴν φλογέραν του.

‘Ο κύρο - Πανάγος φθάνει εἰς τὸν ἀγρόν του μὲ τὰ δύο ἄλογά του, τὸν Ψαρῆν καὶ τὸν Ντορῆν, καὶ μὲ τὸ ἄροτρον. ’Αφίνει εἰς τὴν ρίζαν τοῦ πεύκου, ποὺ ὑψώνεται εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀγροῦ, τὸ σακκίδιον μὲ τὸ λιτὸν φαγητόν του, τὴν στάμναν μὲ τὸ νερὸν καὶ τὸν σάκκον μὲ τὴν τροφὴν τῶν ζώων. Δίπλα ἔξαπλώνεται ὁ σκύλος μὲ τὸ ρύγχος ἀνάμεσα εἰς τοὺς δύο πόδας του ἀγρυπνος φρουρὸς τῶν ἀγαθῶν τοῦ κυρίου του.

Πρὶν ἀρχίσῃ τὸ ἔργον ὁ Πανάγος, ἀφαιρεῖ τὸν σκοῦφόν του καὶ κοιτάζει πρὸς τὰ οὐράνια κατὰ τὴν ἀνατολήν. Παρατηρεῖ μὲ θάρρος, ὡσὰν νὰ βλέπῃ παλαιὸν φίλον καὶ γνώριμον ἐκεῖ ὑψηλὰ εἰς τὸν οὐρανόν. Κάμνει τρεῖς φορὰς τὸν σταυρόν του καὶ τὰ χείλη του ψιθυρίζουν μὲ συγκίνησιν τὴν ἀφελῆ προσευχήν του :

— Εὔλογημένος ὁ ἔρχομενος! . . .

Καὶ τοποθετεῖ πάλιν τὸν σκοῦφον εἰς τὴν κεφαλήν του.

Ἐρευνᾷ ἔπειτα μὲ τὸ βλέμμα τὴν παλαιὰν γραμμὴν τῶν αὐλάκων τοῦ ἀγροῦ, διὰ νὰ δργώσῃ τώρα σταυρωτά, καὶ ἀρπάζει τὴν χειρολαβὴν τοῦ ἀρότρου μὲ τὴν στιβαρὰν χεῖρά του.

‘Ελα, Ψαρῆ μου! ”Ελα, Ντορῆ μου! ”Αὕτε, πουλιά μου! . . . Δίδει τὸ σύνθημα εἰς τοὺς δύο συντρόφους του μὲ τόνον πολὺ φιλικὸν καὶ ἀρχίζει τὸ ἔργον του.

Τὸ ἔργον

Τὰ δύο ζῶα, φιλότιμα καὶ ψυχωμένα, προβαίνουν μὲ κόπον. ”Οπισθέν των· τὸ ὑγίον ἀναποδογυρίζει τοὺς βώλους καὶ αὐλακώνει βαθέως τὴν γῆν.

Κάθε τόσον ὁ Πανάγος κοιτάζει ὅπίσω του τὰ αὐλακία, ποὺ ἀφήνει τὸ ἄροτρόν του, ἐνῷ ἡ φωνή του γλυκεῖα ἐνθαρρύνει τὰ ζῶα :

— ”Ελα, Ντορῆ μου! ”Αὕτε, Ψαρῆ μου! . . .

Τὰ δύο ἄλογα προχωροῦν, ἐνῷ λάμπουν ἀπὸ τὸν ἴδρωτα, τὸν ὁποῖον χύνουν.

Πόσον θαυμάζω τὸ προαιώνιον ἔργον τοῦ κύρου - Πανάγου. Μοῦ φαίνεται ἔξαφρνα ὅτι ὁ γέρων μεγαλώνει καὶ ὅτι ἐγγίζει τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ· ὅλα τὰ ἄλλα φαίνονται μικρά ἐμπρὸς εἰς αὐτόν. Μικρὰ εἶναι ἡ πολιτεία ἐκεῖ πέρα, μὲ τοὺς θορύβους της· μικροὶ οἱ κύριοι καὶ αἱ κυρίαι, ποὺ περνοῦν αὐτὴν τὴν στιγμὴν μὲ τὰ αὐτοκίνητα συζητοῦντες· μικροὶ καὶ οἱ ἀργόσχολοι, ποὺ πηγαίνουν περίπατον εἰς τὴν ἐξοχήν.

Μόνον ὁ γέρων γεωργὸς εἶναι πράγματι μεγάλος. Ὁ ἥλιος χρυσώνει τὸ ἴδρωμένον καὶ ψημένον μέτωπόν του· πρωΐας ἀήρ εἰσέρχεται ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸν εἰς τὸ στῆθος ὑποκάμισόν του καὶ θωπεύει τὸ γεροδεμένον σῶμά του.

Καὶ αὐτὸς ἐπαναλαμβάνει συχνά :

— "Ελα, Ψαρῆ μου ! "Ελα, Ντορῆ μου ! "Αἴντε, πουλιά μου ! ...

Τὸ ὑψηλὸν πεῦκον τὸν καρτερεῖ τὴν μεσημβρίαν. Θὰ καθίσῃ εἰς τὴν σκιάν του, θὰ φάγη καὶ θὰ κατακλιθῇ ὅλιγον νὰ ἀναπαυθῇ· ὡς στρῶμα καὶ προσκέφαλον θὰ ἔχῃ μυρωμένους κλάδους ἀπὸ σχοῖνα. Καὶ ὅταν γλυκὰ - γλυκὰ θὰ ἔλθῃ ὁ ὑπνος, θὰ ἀπλωθῇ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια του ὀλόξανθον ὄνειρον ἀπὸ στάχυα, ποὺ κυματίζουν μεστωμένα.

Στέκω νὰ τὸν θαυμάσω ἀκόμη μίαν φοράν... Γυρίζει καὶ μὲ βλέπει· ἀποκαλύπτομαι.

— Γειά σου ! μοῦ λέγει μὲ ἀφέλειαν νομίζων ὅτι τὸν καλημερίζω.

‘Αλλ’ αὐτὸ δὲν ἦτο μία ἀπλὴ καλημέρα. Ἡτο ὁ βαθὺς σεβασμὸς πρὸς τὸν θεῖον γέροντα; τὸν ἔργατην τῆς γῆς. Εἶχον ἀποκαλυφθῆ, ὅπως ἀποκαλυπτόμεθα εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

‘Εφημερὶς « Ἐλεύθερον Βῆμα »
(Διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου)

Σπῆρος Μελᾶς

72. Ο ΖΕΥΓΑΣ

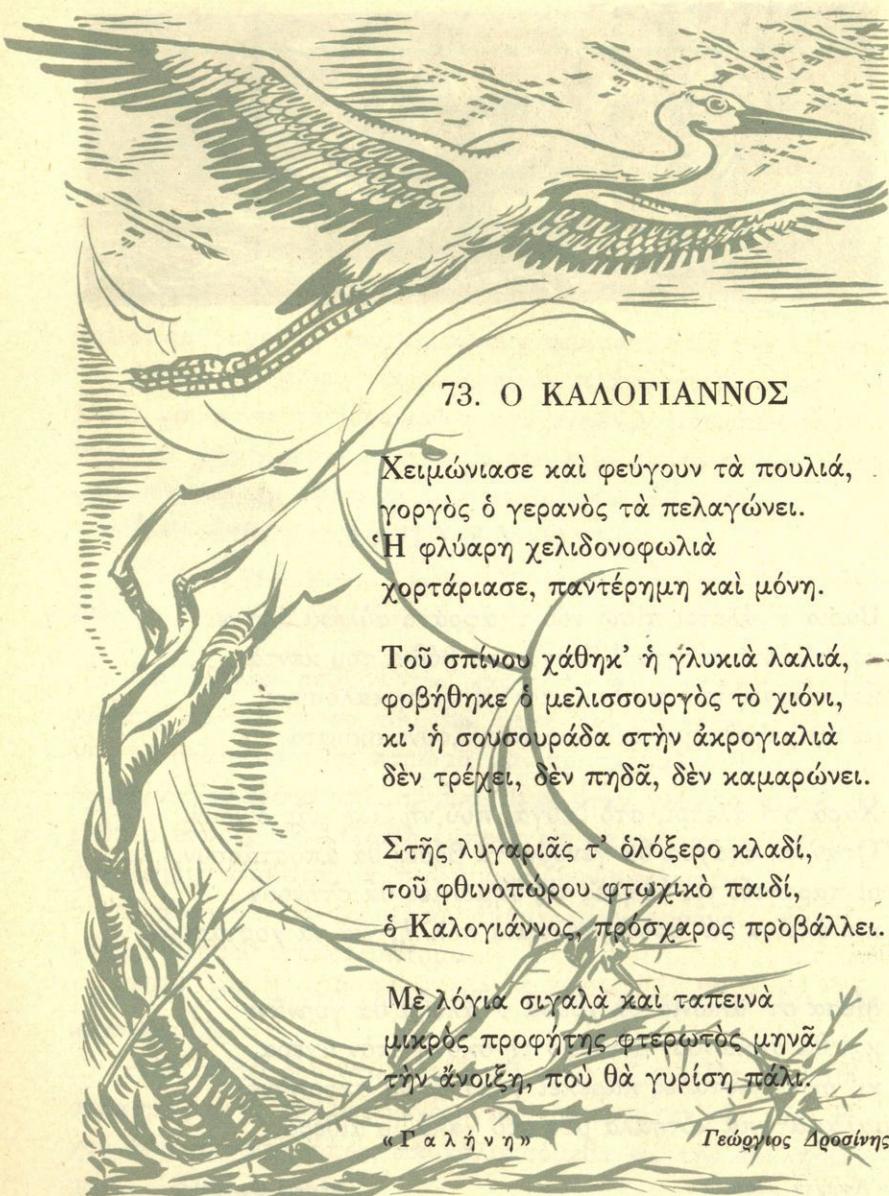
Βαριὰ τ' ἀλέτρι πίσω του τ' ἀφράτο αὐλάκι ἀφήνει
καὶ τ' ἀργοπάτητα δέ ζευγάς τὰ βόδια του κεντᾶ·
καὶ ἔκεινα, ποὺ παιδεύονται μὲ τόση καλοσύνη,
μὲ τὰ μεγάλα μάτια τους κοιτάζουνε σκυφτά.

Χαρὰ στ' ἀλέτρι, στὸ ζευγά, ποὺ νὴ ζωὴ· μᾶς δίνουν.
"Οταν τὰ στάχυα θὰ γενοῦν, τὰ βόδια θὰ ἀποστάσουν,
οἱ παραγιοὶ τὶς ψηλές τὶς θημωνιές θὰ στήνουν
καὶ ἔκεινα θὰ βρουν καλαμιὰ πολλή, γιὰ νὰ χορτάσουν.

Μέσα στ' ἀλώνια τὰ χρυσὰ τ' ἄλογα θὰ γυρνᾶνε
καὶ θὰ σηκώνουν σύννεφο τὴ σκόνη στὸν ἀγέρα,
κι' οἱ λιχνιστάδες παρεκεῖ ψηλὰ θὲ νὰ σκορπᾶνε
μαλαματένια κότσαλα μὲς στὸ γαλάζιο αἰθέρα.

«Ανοιχτὰ μυστικὰ»

Αλέκος Φωτιάδης

73. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμώνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,
γοργὸς δὲ γερανὸς τὰ πελαγώνει.

‘Η φλύαρη χελιδονοφωλιά
χορτάριασε, παντέρημη καὶ μόνη.

Τοῦ σπίνου χάθηκ’ ἡ γλυκιὰ λαλιά,
φοβήθηκε δὲ μελισσουργὸς τὸ χιόνι,
κι’ ἡ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιά
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριᾶς τ’ ὄλόξερο κλαδί,
τοῦ φθινοπώρου φτωχικὸ παιδί,
ὁ Καλογιάννος, πρόσχαρος προβάλλει.

Με λόγια σιγαλὰ καὶ ταπεινὰ
μικρὸς προφῆτης φτέρωτὸς μηνᾶ
τὴν ἄνοιξη, ποὺ θὰ γυρίσῃ πάλι.

«Γαλήνη»

Γεώργιος Δρασίνης

74. ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

Απροσδόκητος έπισκεψης Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς χιονιᾶς ἥκουσα ἔνα μικρὸν θύρυβον, ὃς νὰ ἔρριπτον λιθάρια εἰς τὸν ὄχλον παραθύρου μου. Στρέφω καὶ βλέπω ἔνα σπουργίτην νὰ κάθεται εἰς τὸ κατώφλιον τοῦ παραθύρου.

Ἐγνώριζον ἀπὸ ἀναγγώσεις, ὅτι τὰ πτηνὰ κάμνουν τοιαύτας ἐπισκέψεις εἰς τὸν καιρὸν τῆς χιονιᾶς. Ἀληθῶς ὅμως αὐτὸς μοῦ ἐκτύπησε μὲ τὸ ράμφος του τὸν ὄχλον παραθύρων ; Τὴν ἀμφιβολίαν μου διέλυσε νέον ράμφισμα, τὸ ὅποῖον εἶδα τώρα μὲ τὰ μάτια μου. Καὶ τὸ πρᾶγμα μὲ συνεκίνησε καὶ μάλιστα, ἂν θέλετε, μὲ ἐκολάκευσεν. Ο καημένος ὁ σπουργίτης μοῦ ἔκαμνε μίαν τιμητικὴν διάκρισιν νὰ μὲ θεωρῇ ὡς ἀνίκανον νὰ τοῦ κάμω κακὸν καὶ ἴκανὸν νὰ τὸν λυπηθῶ.

Ἐπλησίασα σιγὰ - σιγὰ εἰς τὸ παράθυρον.

Ο σπουργίτης, ἀφοῦ ἐτίναξε τὰ πτερά του, ἔκαμε μικρὸν κίνημα πρὸς τὰ δόπισω. Ἐπειτα ἐστάθη καὶ μὲ παρετήρησε μὲ τὴν μεγάλην περιέργειαν, τὴν δόποιαν ἔχει κάποτε τὸ βλέμμα τῶν πτηνῶν.

Ἀπεῖχον τώρα ἀπὸ τὸ παράθυρον δύο βήματα.

Ο σπουργίτης ἔξηκολούθει νὰ μὲ παρατηρῇ. Ἐπειτα ἔκαμε κίνημα τῆς κεφαλῆς του ὡς χαιρετισμόν. Ἄλλ' ὅταν ἔφθασα εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἥπλωσα τὴν χεῖρα πρὸς τὸν σύρτην, ὁ σπουργίτης ἐπέταξεν. Ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀγαθότητα.

Συμφιλίωσις Ἔρριψα ψίχουλα εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, τὸ δόποιον ἐκαθάρισα ἀπὸ τὴν χιόνα, καὶ ἔκλεισα τὸ παράθυρον. Μετ' ὀλίγον εἶδα τὸν σπουργίτην νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὸ παράθυρον καὶ ν' ἀρχίζῃ νὰ τρώγῃ λαιμάργως τὰ ψιχία.

Καὶ ἀφοῦ ἐτελείωσεν, ἔκαμε νέον χαιρετισμόν· ἐπειτα ἔρριψισε τὸν ὑαλοπίνακα καὶ ἐκίνει δεξιὰ^τ καὶ ἀριστερὰ τὴν κεφαλήν, ὡς νὰ προσεπάθει νὰ διακρίνῃ τί ἐγίνετο μέσα εἰς τὸ δωμάτιον. Ἄλλ' ὅταν ἐπλησίασα ν' ἀνοίξω, ἐπέταξε πάλιν φοβισμένος.

Ἔρριψα νέα ψιχία εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, ἔρριψα καὶ ἄλλα εἰς τὸ πάτωμα κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρον καὶ ἐκάθισα εἰς τὸ βάθος τοῦ δωματίου, ἀφήσας ἀνοικτὸν τὸ παράθυρον.

Δὲν ἐπέρασαν πολλὰ λεπτά καὶ ὁ σπουργίτης ἐπανῆλθε. Μετὰ διαφόρους δισταγμοὺς ἐπήδησε καὶ μέσα εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ἔξηκολούθησε νὰ τρώγῃ τὰ σκορπισμένα εἰς τὸ

πάτωμα ψιχία· ήτο δύμως ἀνήσυχος πάντοτε καὶ ἔτοιμος νὰ πετάξῃ.

Ἐπειτα μὲ ἐν πτερύγισμα ἀνέβη εἰς τὸ γραφεῖον μου καὶ ἔκειθεν ἐστράφη καὶ μὲ παρετήρει· μὲ παρετήρει σχεδὸν πέντε λεπτά. Καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι εἰς τὰ μάτια του ὑπῆρχε μία λάμψις μειδιάματος.

Ἄλλὰ μόλις ἐκινήθην, ἐπέταξε καὶ δὲν ἐπανῆλθε πλέον. Οὔτε καὶ ἐγὼ ἡδυνάμην νὰ ἔχω τὸ παράθυρον περισσότερον ἀνοικτόν.

Ἀνέμενον τὴν ἐπομένην· ἀνέμενον καὶ τὴν μεθεπομένην ν' ἀκούσω τὸ ράμφισμά του εἰς τὸ παράθυρον. Ἐπεθύμουν νὰ συνεχίσωμεν τὰς σχέσεις μας, νὰ γίνωμεν φίλοι. Τὰ στρουθία, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἔχουν τὴν χάριν δλων τῶν μικρῶν πτηνῶν, ἐνθυμίζουν καὶ τὴν πραότητα καὶ ἀγαθότητα Ἐκείνου, δ ὅποιος συχνὰ τὰ ἀνέφερεν εἰς τὰς παραβολάς του.

Ἄλλὰ δὲν ἥλθεν . . .

Ἐφημερὶς «Ἐμπρὸς»
(Διασκευὴ N. A. Κοντοπούλου)

Ιωάννης Κονδυλάκης

75. ΑΙ ΧΕΛΙΔΟΝΕΣ

Προάγγελοι Τὰ πρωινὰ κελαδήματα, τὰ ὅποια χαιτῆς ἀνοίξεως ρετίζουν τὸν ἥλιον καὶ δοξολογοῦν τὸν Πλάστην, ἀντηχοῦν ἀπό τινος ζωηρότερα, πολυπληθέστερα. Ἡ συναυλία των μὲ εύφραίνει κάθε αὐγήν, ὅταν ἔξυπνῶ καὶ ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου.

’Απέναντι ἔχω ἐν δένδρον ὑψηλόν, τοῦ ὅποίου οἱ κλάδοι τώρα ἡρχισαν νὰ φουντώνουν καὶ νὰ πρασινίζουν. ’Επὶ τοῦ δένδρου τούτου τονίζουν τὸν πρωινὸν των ὄμνων οἱ πτερωτοὶ ψάλται τῆς περιοχῆς μας. Καὶ γύρω πρασινίζουν τὰ φυτὰ καὶ τὰ δενδράκια τῆς αὐλῆς καὶ εἶναι μία μικρὰ εἰκὼν ἀνοίξεως αὐτή, ἡ ὅποια παρουσιάζεται ἐμπρός μου κάθε πρωί, ὅταν ἀνοίγω τὸ παράθυρον.

Ναί, ἡ ἀνοίξις ἥλθε! Μᾶς τὸ λέγει ὁ γαλανὸς οὐρανός, μᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνει τὸ πράσινον τῆς γῆς, μᾶς τὸ βεβαιώνει τὸ κελάδημα τῶν πτηγῶν.

”Ηλθεν ἡ ἀνοίξις καί, δημος πάντοτε, τὸ ἀνθοστόλιστον ἄρμα τῆς τὸ ἔσυραν αἱ χελιδόνες. ”Ω, τὰ ἀγαπημένα, τὰ λατρευτὰ πτηνά, οἱ προσάγγελοι τῶν ὥραίων ἥμερῶν!

Τὰς εἴδατε, τὰς εἴδατε πάλιν νὰ διασχίζουν μὲ τὴν χαριτωμένην τῶν πτῆσιν τὸν γαλάζιον ἀέρα καὶ νὰ τὸν γε-

μίζουν μὲ τὴν ἀρμονίαν τῶν τερετισμῶν των; Καὶ ἐπληρώθη ἀπὸ χαρὰν ἡ ψυχή σας εἰς τὴν συνάντησιν τῶν καλῶν καὶ πιστῶν φίλων, αἱ δόποιαι ἐπανέρχονται εἰς τὰς παλαιάς των φωλεάς, διὰ νὰ μείνουν μαζί μας ὅσον θὰ διαρκέσῃ ἡ ὥραία ἐποχή;

Ναί· δὲν ὑπάρχει ἀγαπητότερον πτηνὸν ἀπὸ τὴν χελιδόνα! "Ερχεται μαζί μὲ τὴν ἄνοιξιν καὶ εἶναι τὸ σύμβολον τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ζωῆς.

Αρεταὶ της 'Η χελιδὼν εἶναι φίλη τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατὰ προτίμησιν στήνει τὴν φωλεάν της πλησίον εἰς τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων καὶ πολλάκις μέσα εἰς αὐτάς.

Δίδει τὸ μέγα παράδειγμα τῆς φιλοπονίας, τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης, τοῦ κοινωνικοῦ αἰσθήματος, διότι εἶναι πολὺ φιλόπονος, φιλόστοργος καὶ κοινωνική. 'Η παρουσία της θεωρεῖται ὡς καλὸς οἰωνὸς καὶ γίνεται παντοῦ δεκτὴ ὡς εὐλογία Θεοῦ.

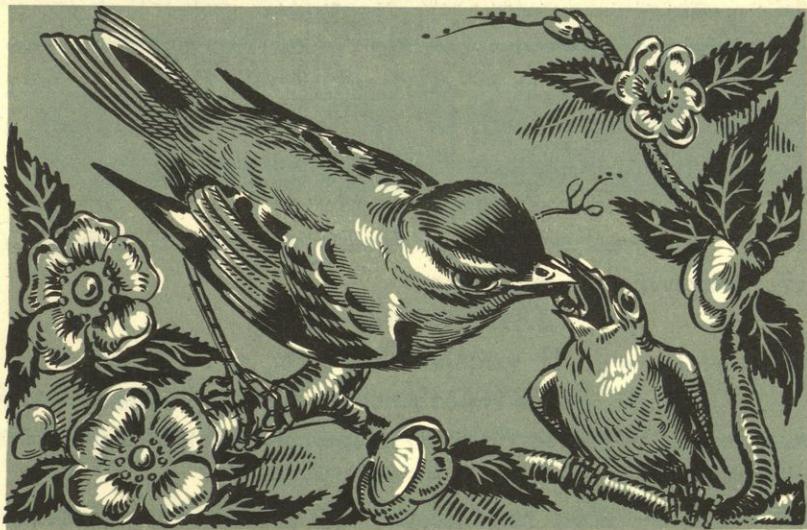
Καὶ δὲν εἶναι μόνον στολισμός· δὲν μᾶς εὐχαριστεῖ ἀπλῶς μὲ τὴν χάριν τῆς πτήσεώς της καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τοῦ ἀσματός της. Εἶναι καὶ εὐεργέτις τοῦ ἀνθρώπου· διότι καθαρίζει τὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ τοὺς κώνωπας καὶ τὰ ἄλλα βλαβερὰ ἔντομα, τὰ δόποια ἀποτελοῦν κυρίως τὴν τροφήν της.

"Ἐπειτα χρησιμεύει κάποτε καὶ ὡς εἶδος βαρομέτρου. Οἱ χωρικοὶ μάλιστα, οἱ δόποιοι δὲν ἔχουν ἄλλο, μεταχειρίζονται τὴν χελιδόνα· ὅταν πετῷ χαμηλά, προμηνύει βροχήν· ὅταν πετῷ ὑψηλά, προμηνύει καλοκαιρίαν.

Αἱ χελιδόνες εἶναι ὅχι μόνον εὐχάριστοι φίλοι, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικὰ πτηνά.

« Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Γεργάριος Ξενόπουλος

76. Ο ΜΑΪΟΣ

“Ηλθεν δέ Μάϊος.

Μεγάλη ἔορτὴ εἰς τὸν δροσερὸν καὶ ἀνθοστόλιστον κῆπον. “Ανθη εἰς τὰ δένδρα, ἄνθη εἰς τοὺς θάμνους, ἄνθη εἰς τὴν χλόην, ἄνθη παντοῦ. Τὰ χρώματα συνδυάζονται ἐν αρμονίας μὲ τὰ ἄρωματα. Αἱ κατακόκκιναι παπαροῦνται ἀδελφώνονται μὲ τὰς λευκὰς μαργαρίτας καὶ τὸ βαρὺ ἄρωμα τῶν κρίνων μὲ τὴν λεπτὴν εὐώδίαν τῶν ρόδων. Καὶ ἡ πρωΐνη δρόσος κατακοσμεῖ τὰ φύλλα καὶ τὰ πέταλα μὲ ἀδάμαντας, μὲ τοὺς ὅποίους παίζουν φαιδρῶς αἱ πρῶται ἀκτίνες τοῦ ἥλιου.

Εἰς τὴν καθαράν, τὴν γαλανήν, τὴν εὐώδη ἀτμόσφαιραν τοῦ κήπου πετοῦν ἀναρίθμητα ἔντομα καὶ πτηνὰ βούμ-

βοῦντα, τερετίζοντα, κελαδοῦντα. Ἡ συναυλία των ἡ πανηγυρικὴ συμπληροῦ τὴν ὄψιν τοῦ κήπου τὴν ἑορτάσιμον· ἀντὶ τῶν ἀφθόνων ἀνθέων, τὰ δόποια κοιτάζουν μὲ ἀγάπην καὶ θαυμασμόν, ψάλλουν τὰ πτηνὰ τὸν ὕμνον τοῦ Μαΐου. Καὶ ἐνῷ πετοῦν μὲ κελαδήματα, πλησιάζουν τὰ ἀνθη, ὡς διὰ νὰ αἰσθανθοῦν αὐτὰ τὴν εὐωδίαν των, ὡς διὰ ν' ἀκούσουν ἐκεῖνα τὸ ἄσμά των.

Καὶ λέγουν τὰ ἀνθη πρὸς τὰ πτηνά :

— Σᾶς ζηλεύομεν καὶ σᾶς μακαρίζομεν. Πόσον εἴσθε εὐτυχισμένα, ποὺ ἔχετε λάρυγγα μουσικὸν καὶ ἡμπορεῖτε νὰ τονίζετε ἄσματα πρὸς τὸν Δημιουργόν μας ! Ἡμεῖς εὐωδιάζομεν καὶ αἰσθανόμεθα· ἀλλὰ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν ὅ,τι αἰσθανόμεθα μὲ ἄσματα.

Καὶ ἀπαντοῦν τὰ πτηνὰ πρὸς τὰ ἀνθη :

— Ἡ εὐωδία σας ἐκφράζει τὰ αἰσθήματά σας. Ἡμεῖς προσευχόμεθα μὲ ἄσματα εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ! Ἄλλὰ σεῖς εἴσθε τὰ θυμιατήρια, ἐκ τῶν δόποιων ἐκπέμπεται πρὸς τὸν οὐρανὸν μαζὶ μὲ τὴν προσευχὴν ἡ εὐωδία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης !

Καὶ τὸ ἀγνὸν παιδίον, τὸ δόποιον ἔρχεται τὴν πρωΐνην ἐκείνην ὥραν, διὰ νὰ δρέψῃ τὰ ἀνθη τοῦ Μαΐου, ἀκούει, ἐννοεῖ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνθέων καὶ τῶν πτηνῶν καὶ λέγει :

— Νά, ὁ κῆπος αὐτὸς εἶναι ναός, εἰς τὸν δόποιον δοξάζεται καὶ ὑμνεῖται ὁ Δημιουργός. Σήμερον εἶναι ἡ μεγίστη τῶν ἑορτῶν. Εορτάζει ἡ φύσις. Τὰ πτηνὰ διηγοῦνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ θυμιατήρια τῶν ἀνθέων ἐκπέμπουν πρὸς Αὐτὸν τὸν λιβανωτὸν τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης.

Γεργόριος Ξενόπουλος

77. ΠΡΩΤΗ ΜΑΪΟΥ

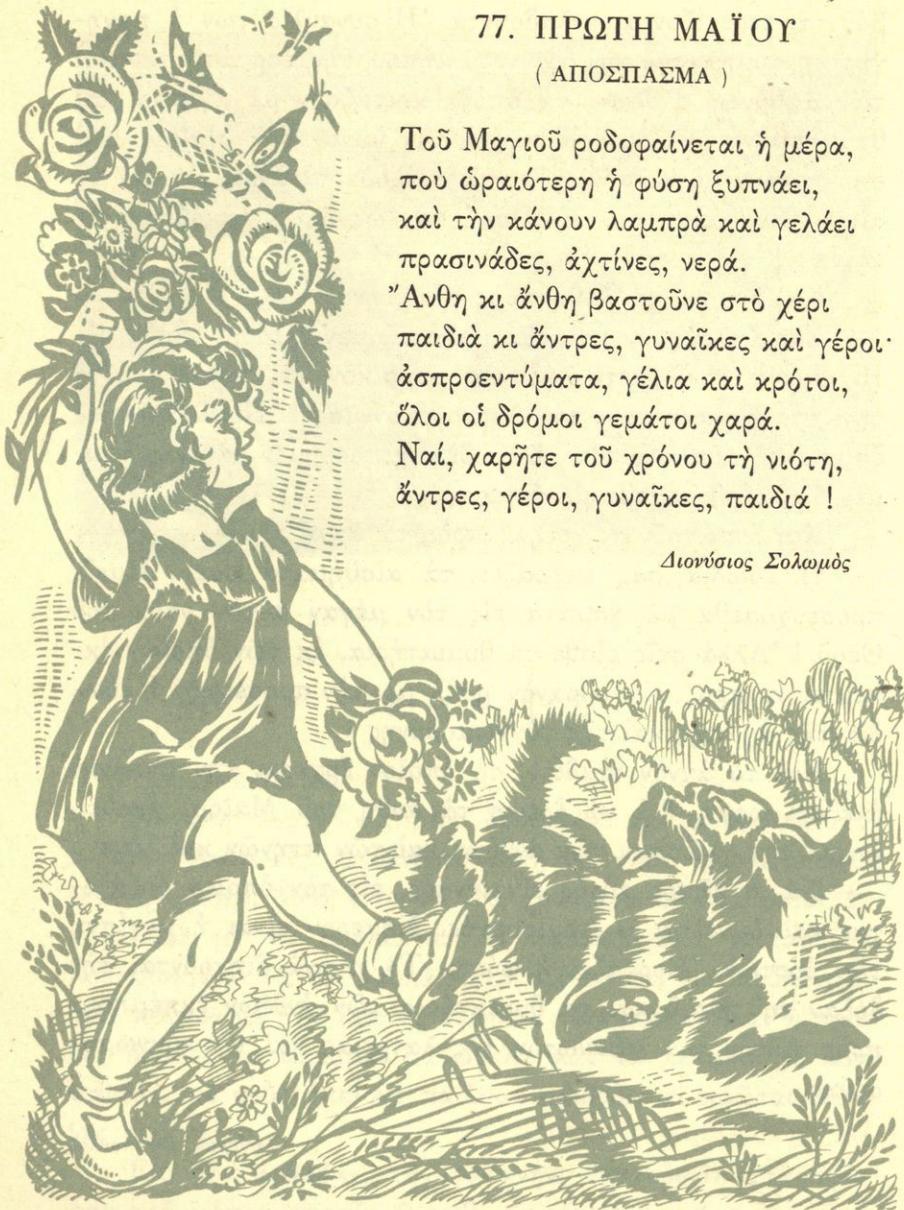
(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)

Τοῦ Μαγιοῦ ροδοφαίνεται ἡ μέρα,
ποὺ ὀραιότερη ἡ φύση ξυπνάει,
καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γελάει
πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά.

"Ανθη κι ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι·
ἀσπροεντύματα, γέλια καὶ κρότοι,
ὅλοι οἱ δρόμοι γεμάτοι χαρά.

Ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴ νιότη,
ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιά !

Διονύσιος Σολωμός

78. ΟΙ ΑΣΤΑΚΟΙ

—'Αστακοί ! 'Αστακοί ! Ζωντανοὶ ἀστακοί !

Εἶναι πολὺ φυσικὸν ἐγώ, ὁ ὄποῖος κατάγομαι ἀπὸ ἀστακοφόρον νῆσον, νὰ συγκινοῦμαι περισσότερον ἀπὸ τὰς φωνὰς τῶν πλανοδίων πωλητῶν τῶν ἀστακῶν. 'Αφήνω τότε τὴν ἔργασίαν μου καὶ σπεύδω πρὸς τὸ παράθυρον, ἵνα ἀπολαύσω διὰ τῶν διφθαλμῶν μου τὰ θαλασσινὰ τῆς πατρίδος μου.

Καὶ φαντάζομαι τότε τὸ ἐκλεκτὸν αὐτὸ διστρακόδερμον ὅχι εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἴχθυαγοράν, ἀλλ' εἰς τὴν μοσχοβολοῦσαν ἀκτὴν τῆς νήσου μου, εἰς τὴν πρῷραν ἀλιευτικοῦ πλοιαρίου. Βλέπω μὲ τὴν φαντασίαν μου διαφόρου ἡλικίας καὶ μεγέθους ἀστακούς, ἐφήβους, νεοσυλλέκτους ἢ γηραιούς, δλόκληρον λόχον. "Ολοι εἶναι ώπλισμένοι, δλοι μοῦ φαίνονται ὅτι ἀναπαύονται, ὡς νὰ ἥρχοντο ἀπὸ μεγάλα στρατιωτικὰ γυμνάσια, ἐπάνω εἰς τὴν πρῷραν τοῦ πλοίου. Θαυμάζω τοὺς ἀγκυλωτοὺς καὶ γαμψωνύχους ἀμετρήτους πόδας των — δέκα ἕκαστος !

"Ολοι εἶναι ώπλισμένοι μὲ τὸν ἀκανθώδη ὄπλισμόν, τὰ πιστόλια των, τὰ μαχαίρια των, τὰ γιαταγάνια των ! Καὶ

ὅλοι εἰναι θωρακοφόροι, προστατευόμενοι ἀπὸ ἀκανθωτὸν θώρακα, ὁ ὅποῖς περιβάλλει ἵσχυρῶς τὰ νῶτά των, ἀπὸ οὐρᾶν ὀστρακοειδῆ καὶ δύο ἀεικινήτους κεραίας ἐμπρὸς μακράς ὡς δύο δόρατα.

"Ω ! ἔκεινος ὁ χρωματισμός των ! Τί μαγεία ! "Ολαι αἱ εὔγενέστεραι ἀποχρώσεις τοῦ πορφυροῦ.

—'Αστακοί ! 'Αστακοί ! Ζωντανοὶ ἀστακοί !

Παρετήρησα ὅτι αἱ φωναὶ αὐταὶ τῶν πλανοδίων πωλητῶν ἀντηχοῦν συνήθως κατὰ Παρασκευήν. Διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν καταπλέει τὸ ἀτμόπλοιον ἀπὸ τὴν Σκῦρον, τὴν κατ' ἔξοχὴν ἀστακοτρόφον νῆσον.

"Ισως νὰ ὑπῆρχεν ἀρχαῖος μῦθος περὶ γενεαλογίας τῶν ἀστακῶν, ὁ ὅποῖς νὰ ἐλησμονήθη. 'Ασφαλῶς ὁ μῦθος αὐτὸς θὰ ἔλεγεν ὅτι ὁ Κίμων, καθυποτάξας ποτὲ τὴν νῆσον Σκύρον ὑπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν κυριαρχίαν, ἔπνιξεν ὅλους τοὺς ἀρχαίους τῆς νῆσου κατοίκους, τοὺς ἀγρίους Δόλοπας, παραδοθέντας ἐγόπλως εἰς αὐτόν. "Ισως οἱ Δόλοπες οὗτοι, κατὰ τὸν μῦθον, νὰ εἰναι οἱ σύγχρονοι ἀστακοί. 'Εκεῖθεν θὰ διεδόθη τὸ ὀστρακόδερμον τοῦτο θαλασσινὸν εἰς ὅλας τὰς Σποράδας, εἰς ὅλας τὰς νήσους τοῦ 'Αρχιπελάγους καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τῆς 'Ελλάδος παραλίας.

'Αλλ' εἰς τὴν Σκῦρον ἡ ἀλιεία τῶν ἀστακῶν εἰναι πλουσιωτάτη. Εἰς τὴν ἐρημικὴν ἔκείνην θάλασσαν τῆς νῆσου διαιτῶνται χιλιάδες χιλιάδων ἀστακοί. Γίνεται δὲ ὡς ἔξης ἡ ἀλιεία των :

Οἱ ἀλιεῖς ἔχουν ἔκει ἐπίτηδες δίκτυα δι' ἀστακούς μὲ μεγάλας ὅπας, διὰ τῶν ὅποίων συλλαμβάνονται τὰ θαυμάσια αὐτὰ θαλασσινὰ εὔκολώτατα, ὅταν ἔξέρχωνται εἰς βοσκήν. Τὰ δὲ ὅπλα των ἔκεινα τὰ πολλὰ καὶ φοβερά, οἱ γαμψοὶ ὄνυχες καὶ αἱ ἀλλαι ἀκανθοὶ τοῦ θώρακός των, χρησιμεύοντα μόνον διὰ τὴν ἀσφαλεστέραν σύλληψίν των.

Τοὺς αἰχμαλώτους τῶν αὐτοὺς τοὺς μεταφέρουν οἱ ἀλιεῖς καὶ τοὺς ρίπτουν εἰς θαλασσίας μάνδρας, τὰς ὅποιας ἐπίτηδες ἔχουν εἰς τοὺς πλέον ἡσύχους ὅρμους τῆς νήσου, ἵνα διατηρῶνται ζωντανοὶ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀτμοπλοίου. Τότε δὲ τοὺς τοποθετοῦν μὲ προσοχὴν ἐντὸς καλάθων μεγάλων, τοὺς ὅποιους σκεπάζουν διὰ κλώνων σχοίνων ἢ ἄλλων θάμνων.

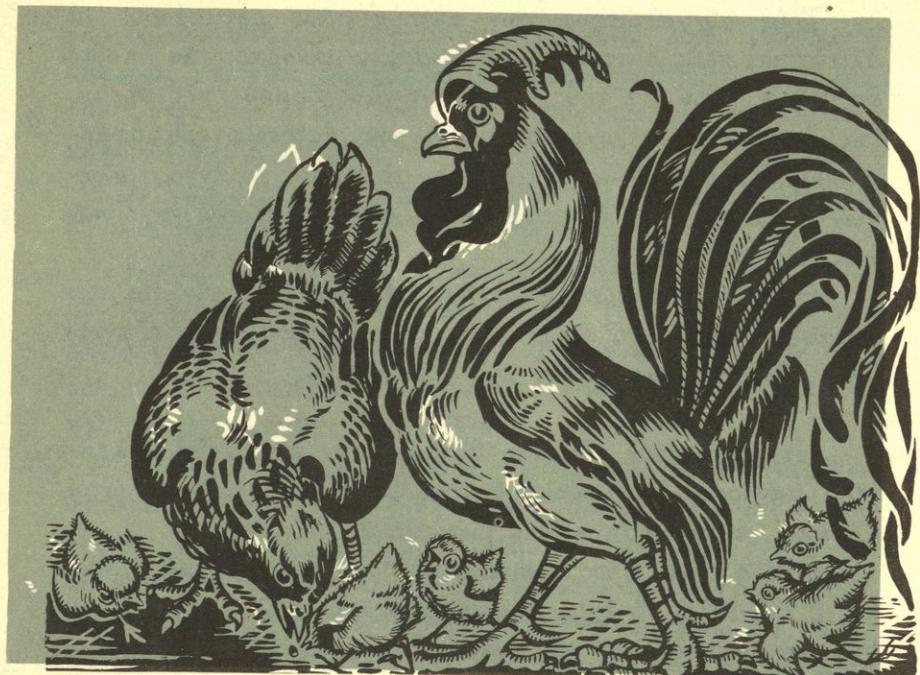
"Οσοι τῶν ἀλιέων δὲν ἔχουν μάνδρας, κρεμοῦν εἰς τὴν θάλασσαν αὐτοὺς τοὺς καλάθους, τοὺς ἑτοίμους πρὸς ἔξαγωγήν, μέχρι τοῦ κατάπλου τοῦ ἀτμοπλοίου.

Περιεργότερον εἶναι τὸ θέαμα, ὅταν ἐντὸς τῆς θαλασσίου μάνδρας, ὅπου φυλάσσονται ἐλεύθεροι οἱ αἰχμαλώτοι ἀστακοί, εἰσχωρήσῃ κανεὶς ὀκτάπους.

Οὗτος εἶναι ὁ φοβερώτερος ἔχθρος τῶν ἀστακῶν. Αὐτὸς ὁ πάνοπλος, ὁ ἔχων τόσον βαρύτατον ὄπλισμόν, ὁ ἔχων θώρακα ἴσχυρότατον μὲ ἀναριθμήτους ἀκάνθας, καταλαμβάνεται ἀμέσως ὑπὸ ἀνεξηγήτου φόβου πρὸ τοῦ μαλακοῦ καὶ ἀόπλου ὀκτάποδος. Κάμνει βιαιοτάτας κινήσεις ἐντὸς τῆς θαλασσίου μάνδρας. Ἀναταράσσει τὸ ὕδωρ, κινεῖ ἀπελπισμένος τοὺς πελωρίους ἐκείνους μύστακάς του καὶ κτυπᾷ ἀστραπιαίως τὴν τόσον δεινῶς θωρακισμένην οὔράν του.

Τόσα δὲ ἄλματα αἰφνίδια κάμνει ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὥστε διὰ ζωηροτάτων τιναγμῶν ἀνατινάσσεται ἔξω εἰς τὴν ἔηράν, ὅπως σωθῇ ὁ δυστυχὴς στρατάρχης! Διότι ὁ εἰσχωρήσας εἰς τὴν μάνδραν φοβερὸς ἐκεῖνος ἔχθρος του μὲ τὴν πλαδαρὰν καὶ ὡς ζύμην μαλακὴν σάρκα του ἔχει τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ περισφίγγῃ τὸν δυστυχῆ ἀστακὸν μὲ τοὺς πλοκάμους του καὶ νὰ τὸν φονεύῃ ἀπομυζῶν τὰς σάρκας του.

Αλέξανδρος Μωραϊτίδης

79. ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΟΡΝΙΘΟΤΡΟΦΕΙΟΝ

Εἰς μίαν ώραιάν νῆσον τῶν Κυκλαδῶν, εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς ὁποίας πρωτοδιωρίσθην Καθηγητής, ἐπληροφορήθην ὅτι ἐλειτούργει ἐν ὀρνιθοτροφεῖον. Δύο μορφωμένοι ἐντόπιοι εἶχον συνεταιρισθῆ καὶ εἶχον ἀγοράσει πλησίον τῆς πόλεως ἐν κτῆμα ὀλίγων στρεμμάτων, εἰς τὸ ὄποιον ἀπό τινων ἑτῶν ἐγκατέστησαν τὴν ἐπιχείρησίν των.

Μίαν ἡλιόλουστον ἡμέραν ἀπεφασίσαμεν μὲ δλίγους φίλους νὰ ὑπάγωμεν ἐκεῖ πρὸς ἐπίσκεψιν. Οἱ ἴδιοκτῆται των μᾶς εἶχον πολλάκις προσκαλέσει καὶ τοὺς εἴχομεν ὑποσχεθῆ.

‘Η πρώτη ἐντύπωσίς μας, μόλις εἰσήλθομεν εἰς τὸ μικρὸν κτῆμα, ἦτο ὅτι ἐπεκράτει τάξις καὶ καθαριότης. Πυκνὸν συρματόπλεγμα τὸ περιέφρασσεν δόλοκληρον, ὡστε νὰ ἐμποδίζωνται αἱ ὅρνιθες νὰ ἔξερχωνται. Πυκνὰ δενδρύλλια φουντουκιῶν καθίστων ἀδύνατον τὴν ἐπίθεσιν ιεράκων, διότι θὰ ἐπέπιπτον μὲ δρμὴν εἰς τοὺς κλάδους των καὶ θὰ ἐφονεύοντο. Αἱ ὅρνιθες πάλιν, βόσκουσαι ὑπὸ τὰ δενδρύλλια, προεψυλάσσοντο ἀπὸ τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος καὶ ἀπὸ τὸν καύσωνα τοῦ θέρους. Καὶ οἱ ιέρακες δυσκόλως τὰς διέκρινον ἀπὸ μέγα ύψος. Εύτυχῶς δὲν ὑπῆρχε φόβος ἀπὸ τὰς ἀλώπεκας, αἱ δποῖαι εἶναι ἄγνωστοι εἰς τὰς μικρὰς νήσους τοῦ Αἴγαίου.

Περιποιητικώτατοι καὶ προθυμότατοι οἱ ἴδιοκτῆται πρῶτον μᾶς προσέφεραν εἰς τὴν καθαρὰν τραπεζαρίαν τῆς μικρᾶς κατοικίας των γλύκισμα καὶ καφὲν καὶ μετ’ ὀλίγον μᾶς περιέφεραν εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις τοῦ ὅρνιθοτροφείου.

Εἰς ἐν εύρυχωρον ἐπίμηκες ὑπόστεγον, διηρημένον εἰς ἀρκετὰ διαμερίσματα, εἴδομεν μὲ εὐχάριστον ἔκπληξιν πολλὰ διαφέροντα πράγματα. ’Εδῶ εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἡ ἔκκολαπτικὴ μηχανὴ καὶ ἀμέσως κατόπιν ἦτο τὸ διαμέρισμα τῶν νεοσσῶν, οἱ δποῖοι ἐτρέφοντο μὲ ψιλοκομένην τροφὴν καὶ ἐκοιμῶντο εἰς θερμὴν φωλεάν. Εἰς ἀλλο διαμέρισμα ἐτρέφοντο αἱ ὅρνιθες, αἱ δποῖαι ἐγέννων σχεδὸν καθημερινῶς ψά, διότι ἡ ποσότης, ἡ ποιότης καὶ ἡ ὥρα τῆς τροφῆς των ἥσαν ἐπιστημονικῶς ὀρισμέναι. ’Εντύπωσιν μᾶς ἐπροξένησε τὸ μέγεθος τῶν ὅρνιθων, διότι ἥσαν ἐκλεκτοῦ καὶ καρποφόρου εἴδους. Εἰς ἰδιαίτερον διαμέρισμα ἐτρέφοντο οἱ πετεινοί, οἱ πρωρισμένοι πρὸς πώλησιν. Τὸ βάρος τῶν μεγαλύτερων ἐκ τούτων δὲν ἦτο κατώτερον τοῦ βάρους τῆς γαλλοπούλας.

Οἱ ὅρνιθοτρόφοι μᾶς ἔδιδον πληροφορίας διὰ τὸν τρό-

πον τῆς διατροφῆς τῶν ὄρνιθων. Μεγάλην προσοχήν, μᾶς εἶπον, πρέπει νὰ καταβάλλουν διὰ τὴν προφύλαξιν ἀπὸ τὰ ζωῦφια καὶ τὰς πολλὰς ἀσθενείας, αἱ ὅποιαι ἀπειλοῦν τὰ πουλερικά, δηλαδὴ τὴν ψεῖραν, τὴν διφθερίτιδα, τὴν χολέραν κλπ. Διὰ τοῦτο διετήρουν πάντοτε μεγάλην καθαριότητα καὶ ἔκαμνον συχνὰς ἀπολυμάνσεις. Ἐπίσης, μᾶς εἶπον, καὶ ἡ τροφὴ πρέπει νὰ δίδεται συμφώνως πρὸς ἐπιστημονικὰς δόηγγίας. Μᾶς ἐπέδειξαν δὲ καὶ μερικὰ βιβλία, τὰ ὅποια εἶχον γράψει εἰδικοὶ πτηνολόγοι. Ἄν δὲν ἐφαρμόσῃ ὁ πτηνοτρόφος αὐτὰς τὰς δόηγγίας, προσέθεσαν, ματαιοπονεῖ.

— Καὶ ἀπὸ ποῦ προμηθεύεσθε τὰς τροφάς; τοὺς ἡρώτησα.

— Μερικὰς καλλιεργοῦμεν εἰς ἄλλα κτήματά μας οἱ ἴδιοι. Τὰς περισσοτέρας ὅμως τὰς ἀγοράζομεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, διότι, ὅπως βλέπετε, ἡ νῆσός μας εἶναι μᾶλλον ἀγονος.

— Καὶ συμφέρει ἡ ἐπιχείρησίς σας, ἐὰν ἀγοράζετε τὰς τροφάς;

Μᾶς ἐξήγγησαν μὲν ἀριθμούς ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν ὄρνιθων ἀφήνει σημαντικὸν κέρδος. Βεβαίως εἰς εὐφορώτερα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἡ καλλιέργεια ὅλων τῶν τροφῶν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ὄρνιθοτρόφους, τὸ κέρδος εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερον. Ἄλλα καὶ εἰς τὰς ἀγόνους νήσους συμφέρει. Κεφάλαια πολλὰ δὲν ἀπαιτεῖ ἡ ἐπιχείρησίς οὕτε μεγάλην προσωπικὴν ἀπασχόλησιν. Ἐπομένως δὲν τοὺς ἐμποδίζει νὰ ἀσχολοῦνται καὶ μὲτὰς ἄλλας γεωργικὰς ἔργασίας των.

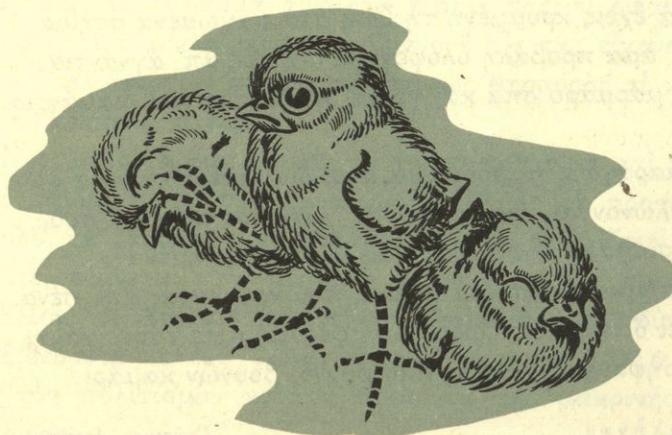
Χρειαζόμεθα πολλὰ ἀκόμη ὄρνιθοτροφεῖα εἰς τὴν πατρίδα μας, μᾶς ἐπληροφόρησαν, διότι πληρώνομεν κατ' ἔτος πολλὰ ἔκατομμύρια δραχμῶν διὰ τὴν εἰσαγωγὴν φῶν καὶ πουλερικῶν. Καὶ ὅμως τὸ κλῖμα μας εἶναι θαυμάσιον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὄρνιθοτροφίας εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε καὶ νὰ ἐξάγωμεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Τὸ Κράτος σήμερον προσπαθεῖ νὰ ἐνισχύσῃ κάθε σχετικὴν προσπάθειαν. "Εχει ἴδρυσει πτηγοτροφικὰς σχολάς, παρέχει εὔκολιας εἰς τὴν προμήθειαν τροφῶν καὶ δργανώνει ἑτησίας πτηγοτροφικὰς ἔκθέσεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἰς τὰς ὅποιας ἀπονέμει βραβεῖα χρηματικὰ καὶ μετάλλια. Καὶ οἱ ἕδιοι εἶχον βραβευθῆ εἰς μίαν τοιαύτην ἔκθεσιν.

Συνεχάρημεν τοὺς ὄρνιθοτρόφους διὰ τὸ τόσον ὡφέλιμον ἔργον των καὶ ἀνεχωρήσαμεν διὰ τὴν πόλιν.

Καθ' ὁδὸν ὑπελογίζαμεν πόσα θὰ εἴχε νὰ κερδίσῃ ἡ ἑθνικὴ μας οἰκονομία, ἀν εὑρίσκοντο καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὅμοιοί των !

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

80. ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

‘Η πλάση, ἡ παντοδύναμη κι’ ἀπόνετη μητέρα,
γιὰ σένα δὲν ἐστάθηκε καθόλου ἀκριβοχέρα.

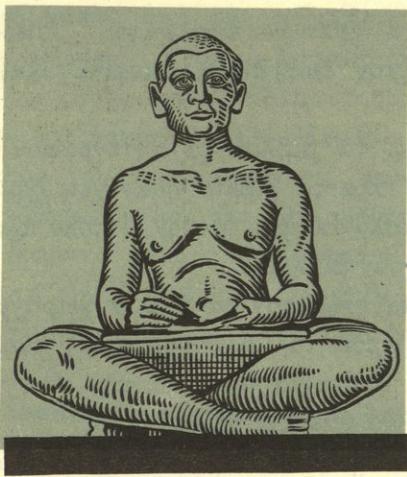
“Αν ἔδωσε σ’ ἄλλο βουνὸν ψῆλος καὶ περηφάνια,
κι’ ἄλλο βουνὸν ἀν τὸ σκέπασε μὲ λόγκους καὶ ρουμάνια,
κι’ ἄλλο βουνὸν ἀν τὸ πύργωσε σὲ βράχους καὶ κοτρόνια,
κι’ ἄλλο βουνὸν ἀν στεφάνωσε δλοχρονίς μὲ χιόνια,
μάζεψε ἀπ’ ὅλα τὰ βουνὰ τὴ μοιρασμένη χάρη,
τὴν ἔσμιξε καὶ σ’ ἔπλασε, βουνό, βουνῶν καμάρι !

Κι’ ὅταν ἀτόφιο καὶ βαρὺ καὶ παγωμένο χίόνι
ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὴν κορφὴν πέφτη καὶ σὲ πλακώνη,
μαρμαρωμένο φαίνεσαι καθὼς στὰ παραμύθια...
Μὰ ἔχεις κρυμμένη τὴ ζωὴ στὰ παγωμένα στήθια,
κι’ ἄμα προβάλῃ ὀλόφεγγος ὁ ἥλιος ἀπ’ ἀγνάντια,
τὸ μάρμαρο σπᾶ καὶ γεννᾶ σμαράγδια καὶ διαμάντια.

Σμαράγδια τὰ ρουμάνια σου, διαμάντια τὰ νερά σου
ἄπλωνονται, σκορπίζονται, χύνονται ὀλόγυρά σου,
χαρίσματα ἀξετίμητα καὶ δῶρα εὐλογημένα
στὰ εἴκοσι τέσσερα χωριά, ποὺ κρέμονται ἀπὸ σένα.
Καὶ δίνεις στὶς ζωές ζωή, φέρνεις στὶς χάρες χάρη,
περήφανο καὶ σπλαχνικὸ βουνό, βουνῶν καμάρι.

«Γαλήνη»

Γεώργιος Δροσίνης

Ε'. ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ

81. ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τυπογραφία —'Επάνω είς τὰ θρανία σας, φίλοι μου,
εἶπε μίαν ἡμέραν ὁ διδάσκαλος, βλέπω τὰ
βιβλία σας. "Ω, τί θαῦμα αὐτὰ τὰ βιβλία σας, τί ὥραῖα εἰς
ἐμφάνισιν, τί πλούσια εἰς περιεχόμενον! Εἰς τὰς εἰκονογρα-
φημένας σελίδας των συσσωρεύονται ώς θησαυρὸς αἱ καλύ-
τεραι ἀνθρώπιναι σκέψεις.

'Ἐν τούτοις τὰ βιβλία σας, τὰ τόσον πολύτιμα καὶ εὐθη-
νά, αἱ παιδικαὶ σας χεῖρες πολλάκις, χωρὶς νὰ προσέχετε
καὶ πολὺ, τὰ ζαρώνουν, τὰ καταρρακώνουν, τὰ σχίζουν. Λη-
σμονεῖτε, φαίνεται, τὴν μεγάλην ἀξίαν των. Καὶ ὅμως μὲ
ἐν βιβλίον, τὸ βιβλίον π.χ. τῆς γεωγραφίας σας, δύνασθε
νὰ ταξιδεύσετε εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ νὰ γνωρίσετε τοὺς κατοί-
κους, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ προϊόντα τῆς μακρινῆς αὐ-
τῆς χώρας.

Οι μαθηταὶ ἔμειναν ἐκπληκτοὶ. "Ηκουον πράγματα, ποὺ δὲν τὰ εἶχον ἔως τώρα σκεφθῆ. Καὶ ὁ διδάσκαλος ἐσυνέχισεν :

— Παλαιότερα τὰ βιβλία τὰ ἀντέγραφον οἱ ἀντιγραφεῖς μὲ τὴν χεῖρα. "Ολα τὰ βιβλία ἥσαν χειρόγραφα καὶ δι' αὐτὸν ἐπωλοῦντο πολὺ ἀκριβά. Μόνον οἱ πολὺ πλούσιοι ἀνθρώποι ἦδύναντο νὰ ἔχουν βιβλία.

"Αν ἥσαν καὶ σήμερον τὰ βιβλία χειρόγραφα, ἐλάχιστοι ἀπὸ σᾶς θὰ εἴχετε τὸ Ἀναγνωστικόν σας, διότι θὰ ἥτο πανάκριβον. Τί δυστυχία διὰ σᾶς, τὴν οἰκογένειάν σας, τὴν πατρίδα μας ! Θὰ ἐμένατε ἀγράμματοι !

'Αλλ' ὅχι δὲν μένετε. Πρὸ 500 ἑτῶν ἐφευρέθη ἡ τυπογραφία καὶ τὰ βιβλία πλέον εἶναι εὐθηνά, διότι τυπώνονται πολλὰ συγχρόνως. "Ολοι σήμερον ἡμποροῦν νὰ ἀποκτήσουν βιβλία, καὶ οἱ πλούσιοι καὶ οἱ πτωχοί. 'Αλλὰ γνωρίζετε ποῖος ἐφεῦρε τὴν τυπογραφίαν ;

— 'Ο Γερμανὸς Γουτεμβέργιος, εἶπον πολλοὶ μαθηταί.

— Καὶ γνωρίζει κανείς σας περὶ τῆς ζωῆς τοῦ μεγαλοφυοῦς αὐτοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς ἐφευρέσεώς του ;

— 'Εγώ, Κύριε . . . , εἶπεν ὁ Δημοσθένης. "Ἐχω διαβάσει τὸ βιβλίον « Οἱ μάρτυρες τῆς ἐπιστήμης » τοῦ Συλλόγου Ὁφελίμων Βιβλίων, τὸ ὅποιον πραγματεύεται καὶ περὶ τοῦ Γουτεμβεργίου. Μοῦ εἶπεν ἀκόμη καὶ πολλὰ περὶ αὐτοῦ ὁ ἀδελφός μου, ὁ ὅποιος εἶναι τυπογράφος. Θέλετε νὰ ἐπαναλάβω ὅ,τι ἐνθυμοῦμαι ;

— Μάλιστα, λέγε μας.

Ο ἐφευρέτης — 'Ο Ιωάννης Γουτεμβέργιος, ἥρχισεν ὁ Δημοσθένης, ἐγεννήθη ἀπὸ εὐγενεῖς γονεῖς εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1400 εἰς τὴν Μαγεντίαν τῆς Γερ-

μανίας. Νέος ἔξωρίσθη ἀπὸ τὴν πατρίδα του διὰ πολιτικούς λόγους καὶ κατέψυγεν εἰς τὸ Στρασβοῦργον.

Ἐκεῖ, διὰ νὰ ζήσῃ, ἔγινεν ἀδαμαντουργός, δηλαδὴ ἡ-
σχολεῖτο μὲ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἀδαμάντων. Χάριν ὅμως
τοῦ ἐπαγγέλματός του ἐταξίδευσεν εἰς πολλὰς πόλεις τῆς
Γερμανίας, τῆς Ἐλβετίας καὶ τῆς Ὀλανδίας.

Ἄλλα μία διαρκῆς σκέψις τὸν ἐβασάνιζε, πῶς δηλαδὴ
νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἀντιγραφὴν τῶν βιβλίων μὲ ἐν μέσον
ταχύτερον καὶ εὐθηνότερον. Δι’ αὐτὸν ἤλλαξεν ἐργασίαν καὶ
ἔγινε χαράκτης.

“Οπως χαράσσονται καὶ τυπώνονται τὰ σχέδια καὶ αἱ
εἰκόνες — αὐτὸν ἐγίνετο τότε — ἐσκέπτετο, θὰ ἔπρεπε νὰ
χαραχθοῦν καὶ τὰ γράμματα καὶ νὰ τυπωθοῦν. Ὁ ἐφευ-
ρετικός του νοῦς εἶχεν εὔρει τὸν δρόμον του.

“Επειτα ἀπὸ ἀδιάκοπον ἐργασίαν καὶ συνεχεῖς δοκιμὰς
κατώρθωσε νὰ κατασκευάσῃ ξύλινα στοιχεῖα, τὰ ὅποια πα-
ρίστανον ἀπὸ ἐν γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου. Βραδύτερον ἀντι-
κατέστησε τὰ ξύλινα στοιχεῖα, ποὺ ἔσπαζον, μὲ μεταλλικά,
ποὺ εἶναι στερεά.

‘Αφοῦ ἐφεῦρε τὰ στοιχεῖα, ἐπροχώρησεν ἐπειτα εἰς τὴν
τυπογραφίαν. “Εθεσε τὰ στοιχεῖα τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἀλλού,
ώστε νὰ σχηματίζῃ λέξεις, στίχους, σελίδας. Τὰ ἐσκέπασε
τέλος μὲ μελάνην καὶ μὲ τὴν βοήθειαν μιᾶς ἀπλῆς μηχανῆς,
ἡ ὅποια ὀνομάζεται πιεστήριον, ἐπίειζε τὰ στοιχεῖα δυνατὰ
ἐπὶ τοῦ χάρτου. Τοιουτοτρόπως ἐπέτυχε τὴν ἔκτυπωσιν.

Τὰ πρῶτα βιβλία, τὰ ὅποια ἥθελησε νὰ τυπώσῃ εἰς τὸ
Στρασβοῦργον, ἦσαν θρησκευτικά· γρήγορα ὅμως ἐτελείω-
σαν τὰ χρήματά του. ‘Επῆρε λοιπὸν κατ’ ἀνάγκην συνεταί-
ρους· ἀλλὰ ἡ ἐπιχείρησις δὲν ἔφερε κέρδη.

Τουναντίον ἔφερε ζημίας καὶ οἱ συνεταῖροι ἔχασαν
τὰ χρήματά των καὶ ἀπέθανον κατεστραμμένοι. Καὶ ὁ

δυστυχής Γουτεμβέργιος, διὰ νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη του, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ ἐνὸς τῶν συνεταίρων του.

Ἐν τούτοις δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του καὶ τὴν πεποίθησίν του εἰς τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα τῆς ἐφευρέσεώς του. "Οταν λοιπὸν ἀπεφυλακίσθη καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του Μαγεντίαν, προσέλαβε νέους πάλιν συνεταίρους καὶ ἐτύπωσε μὲ ὡραῖα τυπογραφικὰ γράμματα τὸ πρῶτον βιβλίον του, τὴν Ἀγίαν Γραφήν.

Ἄλλὰ καὶ ἐδῶ τὸν ἀνέμενον νέαι πικρίαν. Οἱ νέοι συνεταῖροι κατώρθωσαν νὰ ἀπογυμνώσουν τελείως τὸν σοφὸν ἐφευρέτην καὶ ἀπὸ τὰ κέρδη καὶ ἀπὸ τὴν δόξαν· παρουσίασαν ὡς ἴδικήν των ἐφεύρεσιν τὴν τυπογραφίαν, ἥ δὲ περιουσία του, στοιχεῖα, πιεστήρια κλπ. κατεσχέθη διὰ τὰ δῆθεν χρέη του. Τί σκληρὰ ἀχαριστία !

"Ετσι ὁ Γουτεμβέργιος εὐρέθη εἰς τοὺς δρόμους, ἀλλὰ τώρα εὗρεν ἀνέλπιστον προ-

στάτην. 'Ο Αδόλφος, Γερμανὸς πρῆγκιψ τοῦ Νασσάου, ἀπὸ ἐκτίμησιν, ποὺ ἦτο καὶ ἐκτίμησις ὅλων τῶν μορφωμένων Γερμανῶν, τὸν ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του· τὸν διώρισεν αὐλικὸν καὶ τοῦ ἐχορήγησε μικρὸν σύνταξιν, διὰ νὰ ζῆ.

'Απερίσπαστος πλέον ὁ Γουτεμβέργιος ἀπὸ τὰ βάρη τῆς ζωῆς ἀφωσιώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν τυπογραφίαν καὶ τὴν τελειοποίησίν της. 'Επὶ τρία ἔτη μέχρι τοῦ θανάτου του, τὸ 1468, ἐξηκολούθησε νὰ τυπώνῃ ἐκεῖ ἴδιοχείρως μὲ τὸ μικρὸν πιεστήριόν του.

Παρ' ὅλας τὰς ἐναντιότητας τῆς τύχης καὶ παρ' ὅλας τὰς κακίας τῶν ἀνθρώπων, ὁ Γουτεμβέργιος εἶναι σήμερον τὸ καύχημα τῶν Γερμανῶν. 'Η πατρίς του Μαγεντία, τὸ Στρασβούργον καὶ ἄλλαι πόλεις τοῦ ἔχουν ἀνεγείρει λαμπρούς ἀνδριάντας, διὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν εὐγνωμοσύνην των.

Μὲ συγχωρεῖτε πολύ, ἀν ἐλημσόνησα τίποτε.

— Εὖγε, Δημοσθένη ! εἶπεν ὁ διδάσκαλος, ἐνῷ οἱ μαθηταὶ εἰχον μείνει ἀκίνητοι ἀπὸ θαυμασμόν. Γνωρίζεις ὅσα πρέπει, παιδί μου. Δὲν ἀρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν ἀπλῶς τοὺς εὐεργέτας τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ γνωρίζωμεν πῶς μᾶς εὐηγέτησαν καὶ τί πικρίας καὶ θυσίας ἐδοκίμασαν, διὰ νὰ φέρουν εἰς πέρας τὸ εὐεργετικὸν ἔργον των. ...

Α π ο τ ε λ έ σ μ α τ α

— Νά, φίλοι μου, μία θαυμασία ἐφεύρεσις· εἶπεν ἔπειτα ἀπὸ μικρὸν σιωπήν ὁ διδάσκαλος.

Τώρα, ποὺ ἔγινε γνωστή, μᾶς φαίνεται ἀπλουστάτη. Καὶ ὅμως ἦτο δυσκολωτάτη νὰ ἐφευρεθῇ. 'Εχρειάσθησαν χιλιάδες ἔτῶν, διὰ νὰ ἐφευρεθῇ, πολλαὶ παρόμοιαι ἐργασίαι, πολλαὶ πικρίαι καὶ θυσίαι· πρὸ πάντων ὅμως ὁ ἐφευρετικὸς νοῦς τοῦ Γερμανοῦ σοφοῦ. Τὸ ἀπλοῦν καὶ βραδυκίνητον χειροκίνητον πιεστήριον τοῦ Γουτεμβεργίου εἶναι ὁ μακρινὸς

πατήρ τῶν σημερινῶν πολυσυνθέτων, τὰ ὅποῖα ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἔκτυπώνουν χιλιάδας ἀντίτυπα τόσον εύθηνά.

Μὲ τὴν τυπογραφίαν καὶ τὰ βιβλία σκορπίζεται παντοῦ ἡ μόρφωσις καὶ φθάνει καὶ εἰς αὐτὴν τὴν καλύβην τοῦ χωρικοῦ. Ἀντιθέτως ἡ ἀμάθεια ὑποχωρεῖ δλίγον κατ' δλίγον καὶ μαζί της αἱ προλήψεις καὶ αἱ κακίαι.

Μὲ τὴν μόρφωσιν οἱ ἄνθρωποι ἀποκτοῦν καλυτέρους τρόπους, γίνονται εὐγενέστεροι. Ἐνῷ ἡ πρόοδος αὐξάνει, τὰ ἐγκλήματα βαθμηδὸν ἐλαττώνονται. Ἡ ἀγάπη τοῦ Εὐαγγελίου ριζώνει εύκολώτερον καὶ περισσότερον εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων.

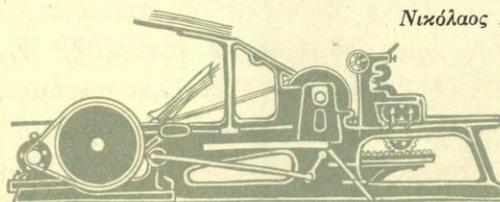
Χάρις εἰς τὰ βιβλία γνωρίζομεν ὅλην τὴν ἱστορίαν, ὅλους τοὺς σοφούς, ὅλους τοὺς ἐπιστήμονας, ὅλους τοὺς σπουδαίους ἄνδρας, ὅλον τὸν κόσμον. Ὁ "Ομηρος καὶ ὁ Ἀρχιμῆδης μᾶς εἶναι φίλοι καὶ γνωστοί, ὅπως καὶ ὁ διδάσκαλός σας.

Χάρις εἰς τὴν τυπογραφίαν καὶ τὰ βιβλία ταξιδεύομεν μὲ πολὺ μικρὰν δαπάνην εἰς ὅλον τὸν κόσμον, χωρὶς νὰ μετακινούμεθα κάν. Ἔτσι γνωρίζομεν, ὅπως εἶπον εἰς τὴν ἀρχήν, τὰ προϊόντα τῆς γῆς καὶ τῆς βιομηχανίας, τὰς φυσικὰς καλλονὰς καὶ τὸν ὄρυκτὸν πλοῦτον, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον ἐκάστης χώρας.

Ἄλλὰ καὶ τί δὲν γνωρίζομεν. Γνωρίζομεν καὶ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν μὲ τὰ ἀστρα του !

‘Ο Γουτεμβέργιος προσέφερε πράγματι μίαν ἀνεκτίμητον ὑπηρεσίαν εἰς τὸν κόσμον . . .

Νικόλαος Α. Κοντόπουλος

82. ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

· Ο οδοντωτός · Ο συρμὸς ἐπερίμενε μίαν θερινὴν ἡμέραν τὸν ἐκδρομικὸν μας ὅμιλον εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Διακοφτοῦ. Μία μικρὰ ἀτμομηχανὴ καὶ ἐν μικρὸν ὅχημα ἥτο ὅλος - ὅλος.

— Τί εἶναι αὐτὰ πάλιν ; Θὰ ταξιδεύσωμεν ἢ θὰ πρίξωμεν μαζὶ τῶν ; Τὰ πρώτοχρονιάτικα σιδηροδρομάκια τῶν παιδιῶν εἶναι μεγαλύτερα ! Εἶπε καὶ ἐγέλασε δυνατὰ ὁ ἀστεῖος τοῦ ὅμιλου.

— Μή γελᾶς, ἀπήντησε σοβαρὸς ὁ πρόεδος τῆς ἐκδρομῆς. Εἶναι μικρὸς βέβαια ὁ οδοντωτός· ἀλλὰ εἶναι μαχητὴς καὶ εἶναι ὁ μόνος οδοντωτός, ποὺ ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Λειτουργεῖ 60 περίπου ἔτη καὶ κάνει τὸ δυσκολώτερον ταξίδι. Αναβαίνει εἰς ὕψος 700 μέτρων περίπου ἀπὸ τὸ

Διακοφτὸν ἔως τὰ Καλάβρυτα ἡ ἀντιθέτως καταβαίνει. Καὶ ὅμως δὲν ἐσημειώθη ποτὲ δυστύχημα. Μάτια λοιπὸν χρειάζεται κανείς, διὰ νὰ βλέπῃ καὶ νὰ χαρῇ τὸ τοπίον, ἀπὸ τὸ ὄποιον θὰ περάσωμεν, νοῦν καὶ καρδίαν, διὰ νὰ θαυμάσῃ τὰ κατορθώματα τοῦ ἀνθρώπου !

’Ανέβημεν. Μᾶς ἐκλείδωσαν τὰς θύρας.

— Διατί μᾶς τὸ ἔκαμες αὐτό, κύριε ἐλεγκτά ; Δὲν εἴμεθα οὔτε ἀτακτοί οὕτε φυλακισμένοι.

— Πρὸς ἀσφάλειάν σας. ‘Ο συρμὸς περνᾷ δίπλα καὶ μέσα εἰς τοὺς βράχους. Εἶναι μεγάλος κίνδυνος νὰ ἀνοίγουν αἱ θύραι.

— Τώρα μάλιστα. Σύμφωνοι.

Γρήγορα ἀφήσαμεν ὅπισω τὴν πεδιάδα μὲ τοὺς κήπους, τὰ ὅπωροφόρα καὶ καρποφόρα καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὴν χαράδραν, ὅπου ρέει ὁ Βουραϊκὸς ποταμός. Εἰς τὰ νερά του τὰ μισόθιλα βρέχουν τὸ φύλλωμά των πλάτανοι, πεῦκα καὶ πικροδάφναι ἀνθισμέναι. Πόσον ἡμερώνουν τὸ τοπίον μὲ τὰ κόκκινα καὶ ρόδινα ἄνθη των !

— Δὲν σᾶς τὸ ἐλεγα ; ’Ανοίξατε τὰ μάτια σας νὰ χαρῆτε. . .

“Οσον προχωροῦμεν, ἡ χαράδρα στενεύει καὶ ἡ ἀνωφέρεια αὐξάνει. Μᾶς ἐγκαταλείπει ἡ γελαστὴ πικροδάφνη καὶ τὸ τοπίον γίνεται σιγά - σιγά ἄγριον, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ χάνῃ εἰς ώραιότητα. ’Αγρία βλάστησις μᾶς περιβάλλει καὶ βράχοι, βράχοι, βράχοι !

‘Ο σιδηρόδρομος ἀναβαίνει τώρα παραπλεύρως εἰς τοὺς βράχους ἀσθμαίνων καὶ μεταπηδῶν ἐπάνω εἰς γεφύρας πότε δεξιὰ καὶ πότε ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ, ποὺ χρησιμεύει ως ὁδηγὸς του. Καὶ ὅμως θὰ προετιμῶμεν νὰ ἥτο ἡ γραμμή του ὀλίγον μακρότερον. ”Αν ὀλισθήσῃ ὁ συρμὸς εἰς τὴν βαθεῖαν κοίτην τοῦ ποταμοῦ, τί θὰ γίνωμεν ;

— Μή φοβεῖσθε! 'Ο συρμὸς δὲν ὀλισθαίνει. Γνωρίζει ποῦ τρέχει. "Εχει ἐκλέξει μὲ προσοχὴν καὶ ἀκρίβειαν τὰ ἀσφαλῆ μέρη. Δὲν ἡμπορεῖ νὰ περάσῃ ἀπ' ἄλλοι.

"Ετσι προχωρεῖ μεταξὺ ὅχθης καὶ βράχων ἢ καὶ μέσα εἰς τοὺς βράχους, εἰς σκοτεινὰς σήραγγας, ἀδιάφορος διὰ τὸν φόβον τῶν κοινῶν ἀνθρώπων.

Κράκ, κράκ! ἡκούσαμεν ἔξαφνα. Μικροπανικὸς εἰς . . . τοὺς γενναίους. Εύτυχῶς, ποὺ αἱ θύραι ἥσαν κλειδωμέναι . . .

— Τί συμβαίνει; Τί τρέχει; Κίνδυνος;

— Τίποτε ἀπολύτως. 'Η ἀνωφέρεια εἶναι πολὺ μεγάλη. 'Ο 'Οδοντωτός, διὰ νὰ μὴ παρασυρθῇ πρὸς τὰ ὄπίσω, ἔβαλε πρὸς ἀσφάλειαν τὰ δόντια του, ποὺ τοῦ χρησιμεύουν ὡς τροχοπέδαι. Μᾶς ἔξήγησεν ὁ ἐλεγκτὴς τῶν εἰσιτηρίων.

Γύρω μας οἱ θάμνοι, τὰ δένδρα, οἱ βράχοι, ὁ ἀνεμος, τὰ πουλάκια ἀλλάσσουν κάθε τόσον μορφήν, σχήματα, χρώματα, μέγεθος, φύσημα, τραγούδια. Μόνον οἱ πλάτανοι παραμένουν οἱ ἴδιοι. Ριζωμένοι εἰς τὴν βαθεῖαν κοίτην καὶ τὰς ὅχθας τοῦ Βουραϊκοῦ ἐκτείνουν τοὺς φυλλωμένους κλώνους των ἔως τὰ παράθυρά μας. Τί ἀνακουφιστικὸν ὅραμα!

Νά τώρα καὶ ὁ μεγάλος καταρράκτης κάτω ἀπὸ τὴν μεγαλυτέραν γέφυραν τοῦ σιδηροδρόμου. Χύνεται λαμπαδωτὸς καὶ ἀφρισμένος ἀπὸ βράχον ὕψους 15 περίπου μέτρων. Γύρω καὶ κάτω βράχοι. Τί μαγεία! 'Η βοή του δμοιάζει μὲ τὸ μούγκρισμα κάποιου στοιχειωμένου δράκοντος τῶν παραμυθιῶν· φρουρεῖ ἡμέραν καὶ νύκτα ἀγρυπνος τὴν ἐρημίαν ἐκείνην, διὰ νὰ μὴ περάσῃ κανείς!

Θαυμάζομεν κατάπληκτοι τὸν καταρράκτην, ποὺ ἔκαμεν ὁ Θεός.

— 'Ως θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, Κύριε!

’Αλλ’ εὐλογοῦμεν καὶ τὸν ἀνθρωπὸν, ποὺ ἔκαμε τὴν γέφυραν. Μόνον ἐπάνω ἀπ’ αὐτὴν δύναται νὰ παρατηρήσῃ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ κανεὶς τὸ μεγαλεῖον τοῦ καταρράκτου.

·Η ἀξία τού "Εξαφνα εἰς μίαν καμπήν, ἐνῷ προεχωροῦμεν, τὰ δύο βουνά, ποὺ ἡπείλουν νὰ μᾶς συνθλίψουν μὲ τὸν ὅγκον των, ἀπομακρύνονται. 'Ο ὁρίζων ἐλευθερώνεται. 'Η χαράδρα ἐτελείωσε

‘Ο συρμός μας σταματᾷ εἰς τὴν ἔξοδον· ἐδίψασεν ὁ καημένος ἀπὸ τὸν μεγάλον ἀνήφορον καὶ θέλει νὰ πίγη νερόν. 'Ανοίγονται αἱ θύραι καὶ κατερχόμεθα.

‘Η ἀτμομηχανὴ πλησιάζει εἰς τὴν δεξαμενήν, ποὺ ἔχει ἀνεγερθῆ ἐκεῖ ἐπίτηδες, καὶ καταπίνει μὲ ἀπληστίαν ἀπὸ τὸ ἀποθηκευμένον εἰς αὐτὴν ὕδωρ. Καταπίνει, καταπίνει, χωρὶς νὰ φαίνεται ὅτι πρόκειται νὰ χορτάσῃ. Τόσον εἶναι διψασμένη! "Εχει ἔξαντλήσει κατὰ τὴν ἄνοδον ὅλην τὴν δεξαμενὴν τοῦ ὕδατός της.

Μὲ τὴν εύκαιρίαν αὐτὴν περιεργαζόμεθα καὶ ἡμεῖς τὰ δόντια τοῦ Ὀδοντωτοῦ.

— Βλέπετε, μᾶς εἴπεν ὁ κύριος πρόεδρος, τὴν ὁδοντωτὴν γραμμήν, ποὺ εἶναι εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τῶν δύο ἀλλων συνηθισμένων σιδηροτροχιῶν; Τὰ δόντια τῆς μᾶς ἐνθυμίζουν τὰ δόντια ἐνὸς ἀνεστραμμένου πριονιοῦ καὶ αὐτὰ μᾶς παρέχουν τὴν ἀσφάλειαν.

Εἰς ἑκάστην ἀτμομηχανὴν τοῦ Ὀδοντωτοῦ ὑπάρχει καὶ ἔνας τρίτος τροχός, ὁδοντωτός, μὲ δόντια ὅμοια μὲ τῆς γραμμῆς ποὺ βλέπομεν. Οὗτος παραμένει ἐφεδρικὸς καὶ κρεμασμένος εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τῶν συνηθισμένων τροχῶν τῆς. "Οταν λοιπὸν εἶναι ἀνωφέρεια ἢ κατωφέρεια, ὁ μηχανοδηγὸς μὲ ἐν μηχάνημα καταβιβάζει καὶ τοποθετεῖ εἰς τὴν ὁδοντωτὴν γραμμὴν τὰ δόντια τοῦ τροχοῦ τῆς μηχα-

νῆς. Τοιουτοτρόπως μὲ τὴν ἀρπάγην αὐτὴν δεσμεύει ἢ ἐπιτρέπει τὴν κίνησιν.

Οἰονδήποτε ἀπρόοπτον καὶ ἀν συμβῆ, δὲν ὑπάρχει κανεὶς φόβος πλέον νὰ παρασυρθῇ ὁ συρμὸς πρὸς τὰ ὄπίσω, ὅταν ἀναβαίνῃ, ἢ πρὸς τὰ ἐμπρός, ὅταν καταβαίνῃ. Εἶναι δεμένος μὲ τὴν γῆν μὲ τὰ δόντια του. Ἐπιβάται καὶ σιδηροδρομικοὶ εἶναι ἀπολύτως ἔξησφαλισμένοι.

"Οταν ὁ πρόεδρος μας εῖχε τελειώσει τὴν σύντομον διδασκαλίαν του περὶ Ὁδοντωτοῦ, ἡ ἀτμομηχανὴ εῖχε καὶ αὐτὴ ἀποθηκεύσει τὸ ἀναγκαῖον ὕδωρ. Ἀνέβημεν εἰς τὰς θέσεις μας. Μᾶς ἔκλειδωσαν καὶ πάλιν. Ὁ συρμὸς ἔξηκολούθησε τὸν δρόμον του.

"Ο ἀνήφορος εἶναι ἀκόμη μεγάλος καὶ ὁ σιδηρόδρομος τρέχει ἀκόμη ἀσθμαίνων μὲ τὰ δόντια του. "Οταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸν σταθμὸν Ζαχλωροῦς — Μεγάλου Σπηλαίου, ὁ συρμὸς ἥτο κατάκοπος ὡς ὁδοιπόρος, ποὺ ἐπέρασε τὸν τελευταῖον δύσβατον ἀνήφορον.

'Απ' ἐδῶ ὁ συρμὸς τρέχει εἰς τὴν μικρὰν κοιλάδα χωρὶς δόντια πλέον. Δὲν τὰ χρειάζεται. Ἡ ἀγωφέρεια εἶναι πολὺ μικρά. Καὶ διὰ νὰ μᾶς ἀποζημιώσῃ διὰ τὴν βραδύτητά του καὶ νὰ μᾶς δείξῃ ὅτι εἶναι καλὸς δρομεύς, διπλασιάζει καὶ τριπλασιάζει τὴν ταχύτητά του!

'Ο Βουραϊκὸς πότε δεξιὰ καὶ πότε ἀριστερά μας· δὲν ἥλλαξε γνώμην· μᾶς συνοδεύει ὡς πιστὸς σκύλος· ἢ μᾶλλον ἥμεῖς τὸν ἀκολουθοῦμεν, ὅπως οἱ τυφλοὶ τὸν ὀδηγόν των. Οἱ ρωμαλέοι πλάτανοί του, τοὺς δποίους θὰ ἐζήλευε καὶ ὁ πλέον ζηλωτὴς τοῦ πρασίνου δήμαρχος, σείουν τὸ παχὺ φύλλωμά των εἰς χαιρετισμόν μας. Ἡ ἀγράμπελη μᾶς γεμίζει μὲ μόσχους καὶ τὰ ἔλατα μᾶς στέλνουν τὸν δροσερὸν καὶ ζωογόνον ἀέρα των νὰ μᾶς καλωσορίσουν . . .

Νά τέλος καὶ τὰ Καλάβρυτα, ὁ ἀκραῖος σταθμὸς τοῦ
Ὀδοντωτοῦ καὶ τὸ τέρμα τῆς ἐκδρομῆς μας.

Τὸ βράδυ μετὰ τὸ φαγητὸν εἶπε κάποιος ἀπὸ τὸν ὅμιλον :

— 'Ωραία καὶ θαυμαστὴ εἶναι, κύριε πρόεδρε, ἡ θέα τοῦ τοπίου καὶ ἡ διαδρομὴ του μὲ τὸν Ὀδοντωτόν. Εἶναι ἀπὸ τὰς ὥραιοτέρας τῆς πατρίδος μας. 'Αλλὰ τί νὰ σᾶς εἰπῶ . . . 'Ο Ὀδοντωτὸς δὲν μοῦ φαίνεται καὶ σπουδαῖος !

— 'Ο Ὀδοντωτός, ἀπήντησεν ὁ κ. πρόεδρος, δὲν εἶναι σήμερον μεγάλον καὶ ἐντυπωσιακὸν τεχνικὸν ἔργον· ἦτο ὅμως διὰ τὴν ἐποχὴν του· ἦτο τὸ δυσκολώτερον σιδηροδρομικὸν ἔργον εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ πραγματικὸν κατόρθωμα τοῦ ἀνθρώπου. "Ας μὴ εἴμεθα ἀγνώμονες καὶ ἀπρόσεκτοι, φίλε μου, δι' ὅ,τι σπουδαῖον καὶ ὠφέλιμον μᾶς ἐκληροδότησε τὸ παρελθόν. Τούναντίον ἂς εὐλογῶμεν καὶ ἂς θαυμάζωμεν τοὺς κόπους καὶ τὰς προσπαθείας τοῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ βελτιώσῃ τὸν πολιτισμόν.

'Απὸ τὸν δρόμον, ἀπὸ τὸν ὄποιον διέρχεται σήμερον ὁ Ὀδοντωτός, ἀλλοτε ὅχι ἀνθρωπος, ἀλλ' οὔτε αἰγες δὲν ἥδυναντο νὰ περάσουν. 'Ο στοιχειωμένος δράκων, ἡ φύσις δηλαδὴ ὀλόκληρος, δὲν ἐπέτρεπε τὴν διάβασιν. Καὶ ὅμως ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου καὶ αἱ χεῖρές του ἤνοιξαν δρόμον διὰ σιδηρόδρομον !

'Ανώρυξαν καὶ ἔσκαψαν τοὺς βράχους, ἔκαμαν σήραγγας μέσα εἰς τὰ βουνά, ἀνήγειραν τείχη μεγάλα, διὰ νὰ συγκρατήσουν τὰ χώματα καὶ τοὺς βράχους, ἔκαμαν γεφύρας καὶ ἐγεφύρωσαν τὰ κενά, ἔκαμαν ὁδοντωτὴν γραμμὴν εἰς τὴν ἀνωφέρειαν, διὰ νὰ μὴ ὀλισθαίνῃ ὁ συρμός, καὶ τί δὲν ἔκαμαν !

'Οφείλεται μεγάλη εύγνωμοσύνη εἰς τοὺς εύσυνειδήτους,

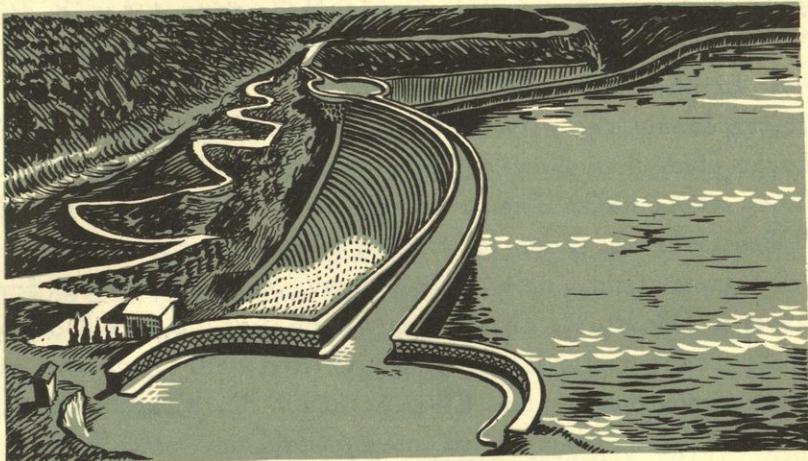
ἀλλὰ λησμονημένους καὶ ἀγνώστους κατασκευαστὰς τοῦ Ὀδοντωτοῦ. "Ολοι, μηχανικοί, ἀρχιτεχνῖται, τεχνῖται, ἐργάται, λατόμοι, σιδηρουργοί, ἔξετέλεσαν ἐν ἔργον τέλειον πρὸς ἔξυπηρέτησιν τῆς κοινωνίας. Καὶ ἡ τελειότης ἐνὸς τεχνικοῦ ἔργου εἶναι δυσκολωτάτη, ὅσον μικρὸν καὶ ἀν εἶναι τοῦτο, διότι παρουσιάζει ἀπειρα προβλήματα πρὸς λύσιν. Καὶ ὁ Ὀδοντωτὸς τὰ ἔλυσε μὲ προσοχὴν καὶ ἀκρίβειαν.

"Οπως εἶπα, πρὶν ἐκκινήσωμεν, ἔξήκοντα τώρα ἔτη κάνει ὁ Ὀδοντωτὸς τὴν διαδρομήν του, καὶ μάλιστα δύο καὶ τρεῖς φοράς τὴν ἡμέραν, χωρὶς νὰ σημειωθῇ ποτὲ καὶ τὸ παραμικρὸν δυστύχημα. Εἶναι λοιπὸν ἡ δὲν εἶναι τέλειος;

"Αν ἡμεῖς θέλωμεν νὰ συναγωνισθῶμεν τοὺς ἐργάτας τοῦ κατορθώματος τούτου καὶ νὰ παρουσιάσωμεν, ἀναλόγως μὲ τὴν ἐποχήν μας, ἔργον σπουδαιότερον, πρέπει νὰ ἡλεκτροκινήσωμεν τὸν γηραιὸν Ὀδοντωτόν. Τότε καὶ μόνον θὰ φανῶμεν ἄξιοι διάδοχοί των. 'Αλλὰ δὲν τὸν ἡλεκτροκινήσαμεν ἔως τώρα· καὶ ὅμως φωνάζομεν ὅτι δὲν εἶναι σπουδαῖος! Τί νὰ εἴπω!

Νικόλαος Α. Κοντόπουλος

83. Η ΛΙΜΝΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

Οι μαθηταὶ ἐνὸς ὁρεινοῦ μακεδονικοῦ χωρίου μετὰ τῶν διδασκάλων τῶν κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἑβδομαδιαίαν ἔκδρομήν των εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν ὅποιαν ἐσχεδίαζον ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Ἐδῶ ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὸ κτήριον ἐνὸς δημοτικοῦ σχολείου καὶ ὅλας τὰς ἡμέρας τὰς διέθεσαν διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων, τῶν ὡραιοτέρων τοποθεσιῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ Πειραιῶς.

‘Ο θαυμασμὸς τῶν μαθητῶν καθημερινῶς ἐμεγάλωνεν. Αἱ Ἀθῆναι εἶναι ἡ ὥραία πρωτεύουσα τῆς πατρίδος μας, τὴν ὅποιαν ἀξίζει νὰ γνωρίσουν ὅλοι οἱ Ἑλληνες.

Τὴν τελευταίαν ἡμέραν οἱ ἑκδρομεῖς τὴν διέθεσαν διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς λίμνης τοῦ Μαραθῶνος.

Είχον άκούσει πολλά διὰ τὸ μεγαλύτερον τεχνικὸν ἔργον τῆς πατρίδος μας καὶ εἶχον ἵδεῖ μερικὰς φωτογραφίας αὐτοῦ. Είχον μάθει ἐπίσης ὅτι περισσότεροι ἀπὸ ἓν ἑκατομμύριον κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν πραστίων ὑδρεύονται ἀπ' αὐτὴν τὴν τεχνητὴν λίμνην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν λαμβάνουν ἐβδομῆντα περίπου χιλιάδας κυβικὰ μέτρα ὕδατος ἐκάστην ἡμέραν.

Μόλις κατῆλθον ἀπὸ τὰ αὐτοκίνητα καὶ ἀντίκρυσαν τὸ μαγευτικὸν θέαμα τῆς λίμνης, ἔνα θαυμαστικὸν ἐπιφώνημα ὡ!... ἡκούσθη. Καμμία περιγραφὴ καὶ καμμία φωτογραφία δὲν ἔφθανε τὴν ὥραιότητα τῆς λίμνης καὶ τοῦ γύρω τοπίου. Ἀσφαλῶς ἡ σημερινὴ ἐπίσκεψις θὰ τοὺς ἀφηνε μίαν ἀπὸ τὰς ζωηροτέρας ἐντυπώσεις τῆς ἐκδρομῆς των.

• 'Απὸ τὴν στάσιν τῶν αὐτοκινήτων ἐπροχώρησαν ἐν μικρὸν διάστημα εἰς τὰς στροφὰς τῆς ἀσφαλτοστρωμένης ὁδοῦ καὶ μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἔφθασαν εἰς τὸ φράγμα. Τὸ ἔδαφος εἶναι λοφῶδες καὶ κατάφυτον ἀπὸ πεῦκα καὶ θάμνους.

'Εμπρός των ἀπλώνεται ἀκύμαντος καὶ γαλανὴ ἡ λίμνη. Αἱ ὅχθαι της εἶναι δμαλαὶ καὶ πράσιναι ἀπὸ τὴν βλάστησιν, ἀλλ' ἔχουν περιφραχθῆ μὲ συρματόπλεγμα, διὰ νὰ εἶναι ἀδύνατος ἡ προσέγγισις πρὸς τὸ ὕδωρ. 'Ο φόβος τῶν ἀτυχμάτων καὶ τῆς μολύνσεως τοῦ ὕδατος ἀναγκάζει τὴν Ἀνώνυμον Ἐλληνικὴν Ἐταιρείαν 'Υδάτων νὰ λαμβάνῃ αὐτὰ τὰ μέτρα.

'Αφοῦ ἀπεθαύμασαν καὶ ἐκ τοῦ πλησίον τὴν ὥραιότητα τῆς λίμνης οἱ ἐκδρομεῖς, διὰ κατηφορικοῦ καὶ ἐλικοειδοῦς μονοπατίου κατῆλθον εἰς τὴν ἔξωτερικὴν βάσιν τοῦ φράγματος.

Τὸ ὕψος του εἶναι πεντήκοντα μέτρα καὶ ὅλη ἡ ἔξωτερικὴ πλευρά του ἔχει ἐπενδυθῆ διὰ πεντελικοῦ μαρμάρου.

‘Ωραιότατος είναι ό συνδυασμὸς τοῦ λευκοῦ χρώματος τοῦ φράγματος καὶ τοῦ πρασίνου τῆς χαράδρας.

Εἰς τὴν βάσιν εύρεθησαν ἐμπρὸς εἰς ἐν κομψότατον μικρὸν κτήριον ἀρχαίου ρυθμοῦ, πιστὸν ἀντίγραφον τοῦ « Θησαυροῦ τῶν Ἀθηναίων » εἰς τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Εἰς τὴν πρόσοψιν τοῦ κτηρίου ἀνέγνωσαν μὲν χρυσᾶ γράμματα τὸν χρόνον τῆς ἐνάρξεως καὶ τῆς περατώσεως τοῦ ἔργου καὶ τὰ ὀνόματα τῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων, οἱ δόποιοι συνετέλεσαν εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ εἴτε ὡς κυβερνῆται εἴτε ὡς μηχανικοί. Τὸ φράγμα ἐπερατώθη τὸν Ὁκτώβριον τοῦ 1929.

Πλησίον τοῦ μικροῦ κτηρίου ὑπάρχει ὥραία μαρμαρίνη κρήνη, τὸ ὅδωρ τῆς δόποιας είναι δροσερώτατον. Οἱ ἐκδρομεῖς δὲν χορταίνουν νὰ πίνουν. Κάπου ἐκεῖ πλησίον, κάτω ἀπὸ ἐν πεῦκον τῆς χαράδρας θὰ καθίσουν νὰ γευματίσουν. ‘Ο ζωογόνος ἀήρ τῆς ἐξοχῆς καὶ τὸ χωνευτικώτατον ὅδωρ τῆς κρήνης ἔχουν ἥδη ἀνοίξει τὴν ὅρεξίν των.

Εἶχον τὴν τύχην νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ φράγμα πρὸ εἰκοσιπενταετίας περίπου, ὅταν εἶχεν ἀρχίσει ἡ κατασκευὴ του. ‘Η σημερινὴ λίμνη ἦτο ἀκόμη μία ἔηρα χαράδρα, ἀλλοῦ πλατυτέρα καὶ ἀλλοῦ στενωτέρα, ἴδιως πρὸς τὸ μέρος τοῦ φράγματος. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἐμεινα τότε κατάπληκτος πρὸ τοῦ ὅγκου τοῦ κατασκευαζομένου φράγματος. Τὸ πλάτος του εἰς τὴν βάσιν ἦτο σαράντα ἑπτά μέτρα καὶ εἰς τὴν κορυφὴν ἔφθανε τρία μέτρα. Θὰ εἶχε δηλαδὴ σχῆμα κωνικόν. Καὶ ὀλόκληρον, πλὴν τῆς ἐπενδύσεως, θὰ κατεσκευάζετο μὲ σιδηροκονίαμα.

Εἰς μηχανικὸς τῆς ἑταιρείας ὠδήγησε τότε τὸν ἐκδρομικὸν μας ὄμιλον διὰ τοῦ ἔηροῦ ἀκόμη πυθμένος τῆς λίμνης εἰς τὴν εἰσόδον τῆς μεγάλης ὑδραγωγοῦ σήραγγος, διὰ τῆς

όποίας τώρα μεταφέρεται τὸ ὅδωρ ἐπὶ πολλὰ χιλιόμετρα μέχρι τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐνθυμοῦμαι δὲ τὴν ἐπεριπατήσαμεν ἐντὸς αὐτῆς ἐπὶ ἀρκετὸν ἐντελῶς ὅρθιοι μὲν τὴν βοήθειαν ἡλεκτρικῶν φανῶν.

Πολλὰ ἔχει νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τὴν λίμνην τοῦ Μαραθῶνος, ἡ ὁποία θεωρεῖται τὸ μεγαλύτερον τεχνικὸν ἔργον τῶν Βαλκανίων. Ήμεῖς ἀς περιορισθῶμεν νὰ εἴπωμεν δλίγα διὰ τὴν μεγάλην ὡφέλειάν της.

Οσοι ἐνθυμοῦνται τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ πρὸ εἰκοσιπενταετίας καὶ παλαιότερον, ἀναγνωρίζουν δὲ τὴν ὕδρευσις διὰ τῆς τεχνητῆς λίμνης ἔχει ἔκτοτε μεταμορφώσει τὰς δύο πόλεις. Τὸ ὅδωρ τοῦ ἀρχαίου Ἀδριανείου ὑδραγωγείου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπισκευασθῆ κατὰ καιρούς, ἥτο ἀνεπαρκέστατον, διότι ὁ πληθυσμὸς διαρκῶς ηὔξανε. Καὶ οἱ περισσότεροι κάτοικοι τῶν δύο πόλεων καὶ τῶν προαστίων ἤναγκάζοντο νὰ πίνουν ὅδωρ ἀπὸ φρέατα, τὸ ὁποῖον ἥτο λίαν ἐπικίνδυνον, ιδίως κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ θέρους. Τότε ὁ κοιλιακὸς τῦφος ἥτο σχεδὸν ἐνδημικὴ ἀσθένεια εἰς τὰς δύο μεγαλουπόλεις.

Ἡ σημερινὴ ἀφθονος χρῆσις τοῦ ὕδατος διὰ τὴν διατήρησιν τῆς καθαριότητος καὶ διὰ τὴν πότισιν μικρῶν κήπων ἥτο τότε πρᾶγμα ἐντελῶς ἄγνωστον.

Ας προσθέσωμεν καὶ τὰς σημερινὰς τελείας ὑδραυλικὰς ἐγκαταστάσεις, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἔχομεν τὸ ὅδωρ ἐντὸς τῶν οἰκιῶν μας.

Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πειραιεῖς πρέπει νὰ εὐλογῶμεν τὰ ὀνόματα ὅλων ἐκείνων, οἱ δόποιοι συνετέλεσαν νὰ μᾶς χαρίσουν ἐν τόσον ὡφέλιμον ἔργον. Ας μὴ λησμονῶμεν δὲ πολλοὶ σοφοὶ μετροῦν τὸν πολιτισμὸν ἐνὸς λαοῦ μὲ τὴν ποσότητα τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ σάπωνος, τὴν δόποιαν ἔξοδεύει. Με-

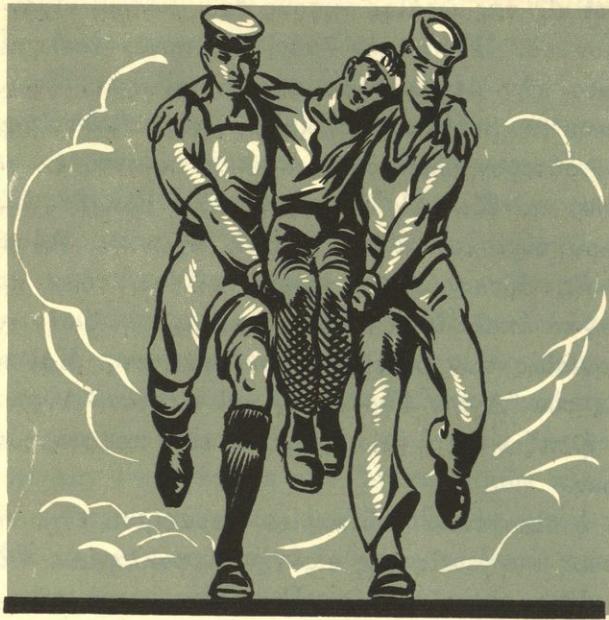
γάλη χρῆσις ὕδατος καὶ σάπωνος μαρτυρεῖ πολιτισμένον λαόν.

Ἐδῶ εἰς τὴν βάσιν τοῦ φράγματος ἐγευμάτισκαν, ἔπαιξαν καὶ ἐτραγούδησαν ἀσματα τῆς ἴδιαιτέρας πατρίδος των τὰ Μακεδονόπουλα. Πρὶν δὲ ἀναχωρήσουν, ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα, ἐφωτογραφήθησαν παρὰ τὴν αρήνην καὶ εἰς τὴν ὁδὸν ἐπὶ τοῦ φράγματος. Καὶ ὅταν ἥλθεν ἡ στιγμὴ τῆς ἀναχωρήσεως, τὸ βλέμμα των διὰ τελευταίαν φορὰν ἐστράφη πρὸς τὴν λίμνην, διὰ νὰ συγκρατήσῃ ζωντανὴν τὴν εἰκόνα της.

Πόσα καὶ πόσα θὰ ἔχουν νὰ διηγοῦνται δι' αὐτὸ τὸ θαῦμα τῆς μηχανικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀττικῆς φύσεως εἰς τοὺς ἴδικούς των ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸ χωρίον των !

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

ΣΤ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

84. ΟΙ ΛΑΟΙ ΑΔΕΛΦΩΜΕΝΟΙ ΒΟΗΘΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΣΕΙΣΜΟΠΑΘΕΙΣ

‘Η οίκογένεια τοῦ κυρίου Γερασίμου εἶχε συγκεντρωθῆ^η πλησίον τοῦ ραδιοφώνου καὶ μὲ ἀγωνίαν παρηκολούθει τὰς νεωτέρας εἰδήσεις διὰ τοὺς σεισμούς. ‘Ο οἰκοδεσπότης, ἡ σύζυγός του κυρία Εὐφημία καὶ τὰ δύο τέκνα των, ὁ ‘Ανδρέας, ἐνδεκαετής, καὶ ἡ ‘Ελένη, κατὰ δύο ἔτη μικροτέρα, ἀπὸ τῆς προηγουμένης πρωίας διὰ τίποτε ἄλλο δὲν ἐνδιεφέροντο.

Αἱ τρομακτικαὶ καταστροφαί, τὰς ὅποίας προεκάλεσαν

οἱ σεισμοὶ εἰς τὰς ὡραίας νήσους τοῦ Ἰονίου, εἶχον συνταράξει ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Μὲ πόνον ἀδελφικὸν ὅλοι ἐσκέπτοντο τὴν μεγάλην συμφορὰν καὶ ἥσαν ἔτοιμοι νὰ προσφέρουν τὴν βοήθειάν των καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸ ὑστέρημά των.

Περισσότερον ὅλων ὅμως ὅσοι κατήγοντο ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων καὶ ἔζων εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἢ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ εύρισκονται εἰς διαρκῆ ἀγωνίαν. Αὐτοὶ εἶχον ἔκει γονεῖς, ἀδελφούς, συγγενεῖς, φίλους, τόσα προσφιλῆ πρόσωπα, τὰ ὅποια ἵσως εἶχον χάσει καὶ τὴν ζωήν των. Διὰ τὰς περιουσίας των οὐδεὶς πλέον ἐσκέπτετο. Καὶ προσηγόριζον τὸν "Αγιον Γεράσιμον καὶ εἰς τὸν "Αγιον Διονύσιον καὶ ἥλπιζον ὅτι ἡ θεία Χάρις θὰ εἴχε προστατεύσει τοὺς ἀνθρώπους.

Καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ κυρίου Γερασίμου εἴχε τοὺς περισσοτέρους συγγενεῖς τῆς εἰς τὴν Κεφαλληνίαν. Οἱ γονεῖς καὶ δύο ἀδελφαὶ τοῦ κυρίου Γερασίμου μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των, ἡ μήτηρ καὶ εἰς ἀδελφὸς τῆς κυρίας Εὐφημίας καὶ πολλοὶ ἄλλοι μακρινώτεροι συγγενεῖς εύρισκοντο τώρα εἰς τὴν κόλασιν τῶν συνεχῶν σεισμῶν. Καὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐπικοινωνήσουν μαζί των καὶ νὰ τοὺς βοηθήσουν...

— Αὐτὸν εἶναι ἀληθινὸν μαρτύριον, ἔλεγεν ἡ κυρία Εὐφημία μὲ δακρυσμένους διαρκῶς τοὺς δρθαλμούς.

— Εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις χρειάζεται ψυχραιμία. Αἱ ἀρχαὶ θὰ λάβουν ὅλα τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τοὺς σεισμοπαθεῖς, τὴν παρηγόρει ψυχραιμότερος ὁ κύριος Γεράσιμος.

« Προσοχή ! Προσοχή ! Θὰ μεταδώσωμεν νεωτέρας πληροφορίας περὶ τῶν καταστρεπτικῶν σεισμῶν τῶν Ἰονίων νήσων ».

“Ολα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας συνεκράτουν καὶ αὐτὴν τὴν ἀναπνοήν των !

« Αἱ καταστροφαὶ τῶν σεισμῶν τῶν τελευταίων ἡμερῶν (12 - 14 Αὐγούστου 1953) εἶναι πρωτοφανεῖς. Δὲν εἶναι ὑπερβολή, ἂν εἴπωμεν ὅτι αἱ ὥραια πόλεις τῆς Ζακύνθου, τοῦ Ἀργοστολίου καὶ τοῦ Ληξουρίου δὲν ὑπάρχουν πλέον. Δυνάμεις στρατοῦ, ναυτικοῦ καὶ ἀεροπορίας διετάχθησαν νὰ σπεύσουν πρὸς τὰς μαρτυρικὰς νήσους, διὰ νὰ μεταφέρουν τρόφιμα, φάρμακα καὶ ἐνδύματα καὶ νὰ βοηθήσουν διὰ τὴν διάσωσιν τῶν ἀποκλεισθέντων ἐντὸς τῶν ἔρειπίων...»

» Τοὺς σεισμοπαθεῖς καὶ ὅλον τὸν ἑλληνικὸν λαὸν συγκινεῖ βαθέως ἡ πολύτιμος συνδρομὴ τῶν φίλων κρατῶν. Μοῖρα Ἰσραηλιτικοῦ στόλου, ἡ ὁποία διεξῆγε γυμνάσια πλησίον τῶν σεισμοπαθῶν νήσων, ἔσπευσε πρώτη εἰς τὰς καταστραφείσας πόλεις. Τὰ ἀγήματα τῶν Ἰσραηλιτικῶν πλοίων ἔσωσαν πολλοὺς τραυματίας καὶ ἀποκλεισθέντας ἐντὸς τῶν ἔρειπίων. Καὶ τὰ φάρμακα καὶ τὰ τρόφιμα, τὰ ὁποῖα προσέφερον, ἥσαν ἀνεκτιμήτου ἀξίας κατ' αὐτὰς τὰς κρισιμωτάτας στιγμάς.

» Ἀγγλικὰ πολεμικὰ κατάφορτα μὲ φάρμακα καὶ ἐφόδια διαρκῶς καταφθάνουν. Ἀμέσως ἀποβιβάζουν καὶ αὐτὰ ἀγήματα, τὰ ὁποῖα μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των ἐκκαθαρίζουν τὰ ἔρειπα καὶ σώζουν τοὺς ἀνθρώπους.

» Απὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν, ἐκτὸς τῶν μεγάλων Ἀγγλικῶν πολεμικῶν, καταπλέουν καὶ πόλλα Ἀμερικανικὰ πολεμικὰ μὲ ἀφθονα φάρμακα καὶ ἐφόδια.

» Ανηγγείλαμεν εἰς προηγουμένας ἐκπομπάς μας ὅτι τὴν προεδρίαν τῆς μεγάλης πανελληνίου ἐπιτροπῆς ἐράνων ἀνέλαβεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς καλέσῃ ὅλους, πλουσίους καὶ πτωχούς, νὰ ἐκδηλώσωμεν ἐμπράκτως τὴν ἀγάπην μας πρὸς τοὺς δυστυχεῖς ἀδελφούς μας.

» Αἱ εἰδήσεις περὶ τῶν τρομακτικῶν καταστροφῶν τῶν σεισμῶν συνεκίνησαν ὅλους τοὺς λαούς. Ἀπὸ τὰς πρωτευ-

ούσας πολλῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς τηλεγραφήματα ἀγγέλλουν ὅτι, ἔκτὸς τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, δός ποιοῖς ἀποστέλλει ἀμέσως μεγάλην βοήθειαν, δργανώνονται παλλαϊκοὶ ἔρανοι. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπιτροπῶν διὰ τοὺς ἔρανους τούτους τίθενται μεγάλαι προσωπικότητες. Οἱ φίλοι λαοὶ δὲν λησμονοῦν αὐτὴν τὴν στιγμὴν πόσα ὁφείλουν εἰς τοὺς ἥρωαικοὺς ἀγῶνας τῆς πατρίδος μας.

»Τὰ μεγάλα ποσά, τὰ δόποια ἀσφαλῶς θὰ συγκεντρώσῃ καὶ ὁ πανελλήνιος ἔρανος καὶ οἱ ἔρανοι τῶν φίλων λαῶν, θὰ βοηθήσουν ὅχι μόνον διὰ τὴν προσωρινὴν ἀνακούφισιν τῶν σεισμοπαθῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὁριστικὴν στέγασίν των».

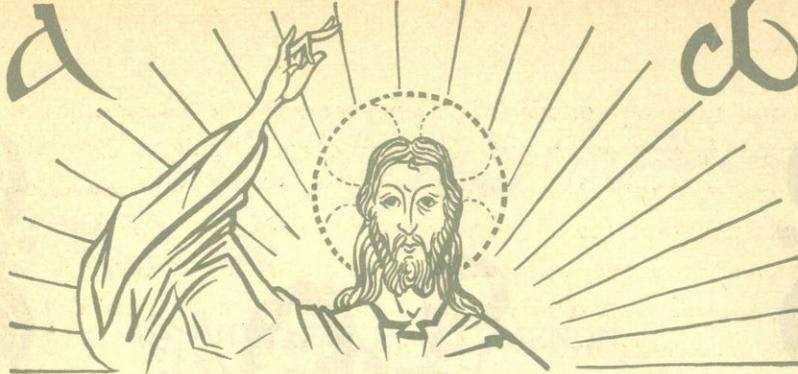
”Αφθονα δάκρυα ἔρρεον ἀπὸ τοὺς ὁφθαλμοὺς καὶ τῶν τεσσάρων μελῶν τῆς οἰκογενείας. Δάκρυα ἀνακουφίσεως, ἐλπίδος καὶ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἀγάπην, τὴν δόποιαν ἐξεδήλωνον οἱ ξένοι λαοὶ πρὸς τοὺς συγγενεῖς των.

— ‘Ο Θεὸς νὰ τοὺς τὰ πληρώσῃ πολλαπλάσια ! ηγήθη ἡ κυρία Εὐφημία.

— Πόσον καλύτερος θὰ ἦτο ὁ κόσμος, ἂν πάντοτε οἱ λαοὶ παρουσίαζον αὐτὴν τὴν ἀδελφικὴν ἀλληλεγγύην ! Θὰ είχε πραγματοποιηθῆ ἡ ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ μας : « Καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη », ἀναστέναξε μὲ ἀνακούφισιν ὁ κύριος Γεράσιμος.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανὸς

85. Σ' ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ, ΘΕΕ ΜΟΥ! . . .

"Οταν τριγύρω βλέπω τῆς φύσεως τὰ κάλλη,
τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη, τ' ἄστρα τὰ φωτεινά,
τὴ θάλασσα, π' ἀφρίζει κι' ἀπλώνεται μεγάλη,
τοὺς ποταμούς, τὰ δένδρα, τοὺς κάμπους, τὰ βουνά,
καὶ τ' ἄνθη ποὺ στολίζουν ἀγρούς καὶ μονοπάτια,
Σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου, ποὺ μοῦ 'δωκες τὰ μάτια.

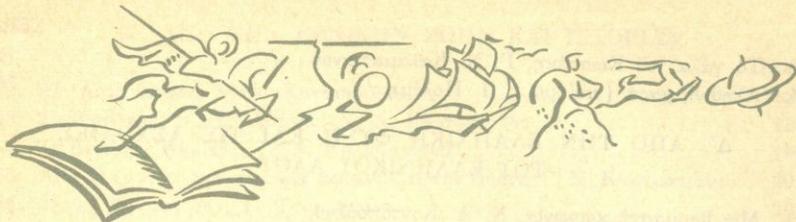
Κι' ὅταν ἀκούω τὸ φλοῖσβο στὴν ἥσυχη ἀμμουδιά,
κι' ὅταν ἀκούω στὸ δάσος τὸ ζηλεμένο ἀηδόνι,
κι' ὅταν ἀκούω τ' ἀγέρι στοῦ δένδρου τὰ κλαδιά,
κι' ὅταν ἀκούω ἀκόμη τοὺς στεναγμούς τοῦ γκιόνη
καὶ τὴ φωνὴ τοῦ γρύλου στὴ σκοτεινὴ νυχτιά,
Σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου, ποὺ μοῦ 'δωκες τ' αὐτιά.

Κι' ὅταν στὸ δρόμο βρίσκω γέρο, τυφλό, ζητιάνο
ἢ κι' ὁρφανὰ παιδάκια ποὺ τρέμουν καὶ πεινοῦν,
καὶ σταματῶ μ' ἀγάπη κι' ἐλεημοσύνη κάνω
κρυψά ἀπὸ τοὺς διαβάτες ποὺ δίπλα μου περνοῦν,
κι' εὐφραίνετ' ἡ ψυχή μου κι' ἀγάλλεται καὶ χαίρει,
Σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου, ποὺ μοῦ 'δωκες τὸ χέρι.

'Ιωάννης Πολέμης

ΤΕΛΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Α'. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. Πρόδες τὸν Θεὸν (ποίημα), 'Α. Προβελεγγίου	7
2. Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	8
3. 'Ο Χριστούλης, Γρ. Σενοπούλου	9
4. Τὰ Χριστούγεννα τῶν ὄρφανῶν, Ν. Α. Κοντοπούλου	11
5. 'Ο 'Ακάθιστος "Τύμνος, Θ. Γιαννοπούλου	17
6. Προσευχὴ στὴν Παναγία (ποίημα), Σ. Μαρτζώκη	22
7. Τὸ χτίσιμο τῆς 'Αγίας Σοφίας, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	24
8. Πάσχα στὰ πέλαγα, 'Α. Καρκαβίτσα	28

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

9. 'Η θυσία τῆς 'Ιφιγένειας, 'Α. Καρκαβίτσα.....	32
10. Τί είναι ἡ πατρίδα μας (ποίημα), 'Ι. Πολέμη.....	37
11. Οἱ τελευταῖς ἡμέρες τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, Γ. Ν. Καλα- ματιανοῦ	38
12. Τῆς 'Αγία-Σοφίας (ποίημα), Δημοτικό	44
13. Τὸ πρῶτο « OXI », Ν. Α. Κοντοπούλου.....	45
14. Ξαναθίσαν οἱ δάφνες (ποίημα), Σ. Παναγιωτοπούλου	48
15. Οἱ Κρητικοπούλες, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	49
16. 'Η Σήματα (ποίημα), 'Ι. Πολέμη	53
17. 'Επιστροφὴ στὸ πατρικὸ ἔδαφος, Μ. Ροδᾶ	54
18. Χῶμα ἐλληνικὸ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	57
19. 'Η Τζαβέλαινα, Γιάννη Βλαχογιάννη	59
20. "Τύμνος εἰς τὴν 'Ελευθερίαν (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	61

Γ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

21. 'Ο γραμματικὸς τοῦ χωριοῦ. Ν. Α. Κοντοπούλου	64
22. Οἱ χωρικοὶ (ποίημα), Γ. 'Αθάνα	71

	Σελίς
23. Τὸ γάλα τοῦ Κωστάκη, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	72
24. Ἀληθινὴ χαρά (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	76

**Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ**

25. Μία θαυμαστὴ κοινωνία, Ν. Α. Κοντοπούλου	86
26. "Ἐνας λαὸς καὶ ἔνας βασιλιάς, Π. Νιεβάνα	88
27. Ἡ ἔξοχὴ (ποίημα), Σ. Μαρτζώκη	89
28. Ἡ Ἀργώ, Ν. Α. Κοντοπούλου	92
29. Ἐπιστροφὴ τοῦ ναύτη (ποίημα), Ἄ. Προβελεγγίου	93
30. Πατρίδα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	94
31. Τὸ πανηγύρι τῶν χωραριῶν, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	98
32. Ἀληθινὸς παραμύθι, Ν. Α. Κοντοπούλου	106
33. Οἱ ἐλληνικοὶ δρυζῶνες, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	113
34. Μὲ τῇ συρτῇ, Ε. Λυκούδη	120
35. Ὁ σπάρος, Θ. Ποταμάνου	123
36. Ψαράδες (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	123

**Ε'. ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ
ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΕΡΓΑ**

37. Ἀραπίτσα, Γ. Ἀθάνα	124
38. Προσκύνημα στὸ Μυστρά, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	132
39. Τὰ Μετέωρα, Χ. Χρηστοβασίλη	140
40. Προσκύνημα στὴν ἐλεύθερη Πάτμο, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	146
41. Δωδεκάνησα (ποίημα), Γιάννη Ἰωαννίδη	154
42. Τὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα καὶ ἡ Κωπαΐδα, Θ. Γιαννοπούλου	155

ΣΤ'. ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

43. Ἐρρίκος Ντυνάν, ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, Μ. Νικολαΐδη	160
---	-----

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Α'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

44. Θεοφάνεια, Ν. Α. Κοντοπούλου	167
45. Θεοφάνεια (ποίημα), Αἰμ. Δάφνη	171
46. Ἡ Μεγαλόχαρη, Ἀγγ. Τανάγρα	172
47. Τὸ πανηγύρι (ποίημα), Γ. Στρατήγη	174
48. Ὁ "Ἄγιος Δημήτριος τῆς Θεσσαλίκης, Ἄ. Ἀδαμαντίου	175
49. Ἀι - Δημήτρης (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	179
50. Πάσχα εἰς τὴν Σκίαθον, Ἄ. Μωραΐτιδη	180
51. Χριστὸς Ἀνέστη (ποίημα), Ἄ. Προβελεγγίου	184

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

	Σελίς
52. 'Η 'Αγία Σοφία, Ν. Α. Κοντοπούλου	185
53. 'Ο Βασίλειος Β' εις 'Αθήνας, Ν. Α. Κοντοπούλου	190
54. 'Ο Διγενῆς 'Ακρίτας, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	196
55. Μία Βυζαντινή πριγκίπισσα ἐκπολιτίζει τὴν Δύσιν, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	201
56. Πρόδες τὴν Λάρισαν, Γ. Τσοκοπούλου	206
57. Πρόδες τὸν στρατόν μας (ποίημα), 'Α. Προβελεγγίου	210
58. 'Η ἀποφάσιστικότης τῶν Ἐλλήνων διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος τῶν	212
59. 'Εμπρέδης (ποίημα), Τ. Μωραΐτην	216

Γ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

60. Τὸ ναυτόπουλον, 'Α. Κουρτίδου	217
61. "Ἐκτωρ καὶ Ἀνδρομάχη, Ν. Α. Κοντοπούλου	222
62. Δάμων καὶ Φιντίας, Λ. Μελᾶ	227
63. Τὸ μάθημα τοῦ Αὐγερινοῦ, Ν. Α. Κοντοπούλου	230
64. Φιλοστοργία πελαργοῦ, 'Α. Κουρτίδου	233
65. 'Η μάνα (ποίημα), Γ. Μαρτινέλλη	235
66. 'Ο κοινοτάρχης, Π. Νιρβάνα	237
67. Θέλω νὰ χτίσω ἔνα σπιτάκι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	240
68. 'Απόστολος 'Αρσάκης, 'Α. Γούδα	242
69. Αἱ πέντε αἰσθήσεις, Χ. 'Αννίνου	246
70. Οἱ δύο φτωχοὶ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	250

Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

71. Τὸ δργωμα, Σπ. Μελᾶ	252
72. 'Ο ζευγάς (ποίημα), 'Α. Φωτιάδη	255
73. 'Ο καλογιάννος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	256*
74. Μίλα ἐπίσκεψις, 'Ι. Κονδυλάκη	257.
75. Αἱ χελιδόνες, Γρ. Ξενοπούλου	260
76. 'Ο Μάλιος, Γρ. Ξενοπούλου	262
77. Πρώτη Ματου (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	264
78. Οἱ ἀστακοὶ, 'Α. Μωραΐτηδη	265
79. 'Ἐπίσκεψις εἰς δρυνθότροφεῖν, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	268
80. "Τυμνος τοῦ Πηγλίου (ποίημα), Γ. Δροσίνη	272

Ε'. ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ

81. Τὰ βιβλία, Ν. Α. Κοντοπούλου	273
82. Κατορθώματα τοῦ ἀνθρώπου, Ν. Α. Κοντοπούλου	279
83. 'Η λίμνη τοῦ Μαραθώνος, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	286

ΣΤ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

	Σελίς
84. Οἱ λαοὶ ἀδελφωμένοι βοηθοῦν τοὺς "Ἐλληνας σεισμοπαθεῖς, Γ. Ν. Καλα-	291
ματιανοῦ.....	
85. Σ' εύχαριστῷ, Θεέ μου (ποίημα), 'Ι. Πολέμη	295
ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	297

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

**1. ΕΚ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ Γ. Ν. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ, Θ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ,
Δ. ΔΟΥΚΑ, Δ. ΔΕΛΗΠΕΤΡΟΥ**

	Σελίς
1. 'Ο Χριστούλης, Γρ. Ξενοπόύλου	9
2. 'Ο 'Ακάθιστος "Υμνος, Θ. Γιαννοπούλου	17
3. Προσευχή στήν Παναγία (ποίημα), Σ. Μαρτζώκη	22
4. Τὸ χτίσιμο τῆς Ἀγίας Σοφίας, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	24
5. 'Η θυσία τῆς Ἰφιγένειας, 'Α. Καρκαβίτσα	32
6. Τὶ εἰναι ἡ πατρίδα μας (ποίημα), 'Ι. Πολέμη	37
7. Οἱ τελευταῖς ἡμέρες τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, Γ. Ν. Καλαμα- τιανοῦ.....	38
8. Οἱ Κρητικοπούλες, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	49
9. 'Επιστροφὴ στὸ πατρικὸ ἔδαφος, Μ. Ροδᾶ	54
10. Χῶμα ἐλληνικὸ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	57
11. 'Η Τζαβέλαινα, Γιάννη Βλαχογιάννη	59
12. Τὸ γάλα τοῦ Κωστάκη, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	72
13. 'Αληθινὴ χαρὰ (ποίημα), Ι. Πολέμη	76
14. Τὸ πανηγύρι τῶν χωραφῶν, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	94
15. Οἱ ἐλληνικοὶ δρυζῶνες, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	106
16. Μὲ τὴ συρτή, 'Ε. Λυκούδη	113
17. Ψαράδες (ποίημα), Γ. 'Αθάνα	123
18. 'Η 'Αραπίτσα, Γ. 'Αθάνα	124
19. Προσκύνημα στὸ Μυστρά, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	132
20. Τὸ Μετέωρα, Χ. Χριστοβασίλη	140
21. Προσκύνημα στὴν ἐλεύθερη Πάτμο, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	146
22. Δωδεκάνησα (ποίημα), Γιάννη 'Ιωαννίδη	154
23. Τὸ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα καὶ ἡ Κωπαΐδα, Θ. Γιαννοπούλου	155
24. 'Ερβίκος Ντυνάν, ὁ ἴδρυτης τοῦ 'Ερυθροῦ Σταυροῦ, Μ. Νικολαΐδη	160
25. 'Η Μεγαλόχαρη, 'Αγγ. Τανάγρα	172
26. Τὸ πανηγύρι (ποίημα), Γ. Στρατήγη	174
27. 'Ο "Αγιος Δημήτριος, προστάτης τῆς Θεσ/νίκης, 'Α. 'Αδαμαντίου	175
28. "Αι - Δημήτριος (ποίημα), Γ. 'Αθάνα	179
29. Πάσχα εἰς τὴν Σκιάθον, 'Α. Μωραϊτίδη	180
30. Χριστὸς 'Ανέστη (ποίημα), 'Α. Προβελεγγίου	184

31. Ό Διγενής 'Ακρίτας, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	196
32. Μία Βυζαντινὴ πριγκίπισσα ἐκπολειτίζει τὴν Δύσιν, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	201
33. Ή ἀποφασιστικότης τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος των	212
34. Ἐμπρός (ποίημα), Τ. Μωραΐτην	216
35. Τὸ ναυτόπουλον, 'Α. Κουρτίδου	217
36. Φιλοστοργία πελαργοῦ, 'Α. Κουρτίδου	233
37. Ή μάνα (ποίημα), Γ. Μαρτινέλλη	235
38. Ο κοινοτάρχης, Π. Νιρβάνα	237
39. Θέλω νὰ χτίσω ἔνα σπιτάκι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	240
40. Ἀπόστολος 'Αρσάκης, 'Α. Γούδα	242
41. Αἱ πέντε αἰσθήσεις, Χ. Ἀννίνου	246
42. Οἱ δύο φτωχοὶ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	250
43. Ό Μάιος, Γρ. Ξενοπούλου	262
44. Οἱ ἀστακοὶ, 'Α. Μωραΐτηδη	265
45. Ἐπίσκεψις εἰς δρυιθοτροφεῖον, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	268
46. Ή λίμνη τοῦ Μαραθῶνος, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	286
47. Οἱ λαοὶ ἀδελφωμένοι βοηθοῦν τοὺς Ἑλληνας σεισμοπαθεῖς, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ	291
48. Σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου (ποίημα), 'Ι. Πολέμη	295

2. ΕΚ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ Ν. Α. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

1. Πρὸς τὸν Θεὸν (ποίημα), 'Α. Προβελεγγίου	7
2. Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	8
3. Τὰ Χριστούγεννα τῶν δρφανῶν, Ν. Α. Κοντοπούλου	11
4. Πάσχα στὰ πέλαγα, 'Α. Καρκαβίτσα	28
5. Τῆς 'Αγια - Σοφιᾶς (ποίημα), Δημοτικό	44
6. Τὸ πρῶτο « OXI », Ν. Α. Κοντοπούλου	45
7. Ξανανθίσαν ὡἱ δάφνες (ποίημα), Σ. Παναγιωτοπούλου	48
8. Ή Σημαία (ποίημα), 'Ι. Πολέμη	53
9. 'Γυμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	61
10. 'Ο γραμματικὸς τοῦ χωριοῦ, Ν. Α. Κοντοπούλου	64
11. Οἱ χωριώνοι (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	71
12. Μία θαυμαστὴ κοινωνία, Ν. Α. Κοντοπούλου	77
13. 'Ενας λαὸς καὶ ἔνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα	86
14. Ή ἔξοχὴ (ποίημα), Σ. Μαρτζώκη	88
15. Ή Ἀργώ, Ν. Α. Κοντοπούλου	89
16. Ἐπιστροφὴ τοῦ ναύτη (ποίημα), 'Α. Προβελεγγίου	92
17. Πατρίδα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	93
18. 'Αληθινὸ παραμύθι, Ν. Α. Κοντοπούλου	98
19. 'Ο σπάρος, Θ. Ποταμιάνου	120

	Σελίς
20. Θεοφάνεια, Ν. Α. Κοντοπούλου	167
21. Θεοφάνεια (ποίημα), Αἰμ. Δάφνη	171
22. Ἡ Ἀγία Σοφία, Ν. Α. Κοντοπούλου	185
23. Ὁ Βασίλειος Β' εἰς Ἀθήνας, Ν. Α. Κοντοπούλου	190
24. Πρὸς τὴν Λάρισαν, Γ. Τσοκοπούλου	206
25. Πρὸς τὸν στρατόν μας (ποίημα), Ἀ. Προβελεγγίου	210
26. Ἔκτωρ καὶ Ἀνδρομάχη, Ν. Α. Κοντοπούλου	222
27. Δάμων καὶ Φιντίας, Λ. Μελᾶ	227
28. Τὸ μάθημα τοῦ Αὐγερινοῦ, Ν. Α. Κοντοπούλου	230
29. Τὸ δργωμα, Σπ. Μελᾶ	252
30. Ὁ ζευγάς (ποίημα), Ἀ. Φωτιάδη	255
31. Ὁ καλογάννος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	256
32. Μίλα ἐπίσκεψις, Ἰ. Κονδυλάκη	257
33. Αἱ χελιδόνες, Γρ. Ξενοπούλου	260
34. Πρώτη Ματίου (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	264
35. Ὑμνος τοῦ Πηλίου (ποίημα), Γ. Δροσίνη	272
36. Τὰ βιβλία, Ν. Α. Κοντοπούλου	273
37. Κατορθώματα τοῦ ἀνθρώπου, Ν. Α. Κοντοπούλου	279

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΙΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗ

*Επιμελητής ἐκδόσεως MARIA GIANNAKOPOULOU (ἀπ. Δ.Σ. ΟΕΔΒ 1376 / 4-3-64)

Τά άντετυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον, εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Αντέτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψύτυπον. Ο διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

024000018021

ΕΚΔΟΣΙΣ Ε', (V) 1964 — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 285.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1212/10-3-64

Έκτύπωσις - Βιβλιοδεσία ΛΛΕΛΦΟΙ Γ. ΡΟΔΗ, Κεραμεικοῦ 40 — Αθῆναι

2500

1000 1000 1000

Or ~~the~~

50% 0.080 0.080 0.080

Co₉O₈ + Co₃O₄ → 2Co₃O₄ + Co₂O₃